

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BYRON

BYRON

BYRON

DON JUAN

DON JUAN

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

REMEKÍRÓK KÉPES KÖNYVTÁRA

SZERKESZTI

RADÓ ANTAL

BYRON

DON JUAN

Országos Széchenyi Könyvtár

BYRON
DON JUAN

*

FORDITOTTA

ÁBRÁNYI EMIL

*

MÁSODIK RÉSZ

BUDAPEST
LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)
CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA

AZ ATHENAEUM RÉSZVÉNYTÁRSULAT
BELEEGYEZÉSÉVEL.

243.848

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
Növedéknapló
1953 évi <u>17320</u> sz.

Budapest, 1906. Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat.

VII. ÉNEK.*

Izmaila ostromának részletei a következő két énekben egy francia műből (»Histoire de la Nouvelle Russie«) vannak kiválogatva.¹ A Don Juannak tulajdonított események egy része valóban megtörtént, nevezetesen a gyermekleányka megmentése; e tett Richelieu herceget dicséri, a ki akkoriban fiatal önkénytes volt az orosz hadseregben és utóbb Odessa alapítója és jóltevője lett, a hol neve és emléke sohasem maradhat hálás tisztelet nélkül.²

Ezekben az énekekben egy-két versszak a nem rég elhunyt Londonderry marquisra³ vonatkozik, de még az illetőnek halála előtt írtam azokat. Ha e személy

* L. a jegyzeteket.

¹ »Essai sur l'Histoire ancienne et moderne de la Nouvelle Russie, par le marquis Gabriel de Castelnau.« 3. tom. Paris, 1820. — Byron a »Don Juan« VI., VII. és VIII. énekeit Pízában, 1822-ben írta.

² Richelieu herceget 1803-ban nevezték ki Odessa kormányzójává. Mikor a herceg átvette az adminisztrációt, a városnak rendezett utczái sem voltak s a lakosság — nyomorult házakban tanyázva — 5000 főnél alig rugott többre. Tizenegy évvel később, mikor a herceg Odessát oda hagyta, e szám 35.000-re szaporodott és a várost szabályos utcák, sétaterek, csinos házak és középületek díszítették.

³ Londonderry marquis (lord Castlereagh Róbert) 1822. aug. havában North Cray nevű falusi jószágán ülte meg magát, egy rendkívül hosszúra nyult parlamenti ülészak végén. A konzervatívek állítása szerint államférfiúi hivatásának esett áldozatul: nem bírta már a túlfeszített munka terhét és elméjében megháborodott. Politikai ellenfelei az öngyilkosságot másképen értelmezték és annak tulajdonították, hogy a lordot lelkiismerete furdalta reakzionárius politikája miatt. Az önvádnak egy erősebb rohamá közben kioltotta életét. A Westminsterben temették el.

oligarchiája meghalt volna vele, nem nyomattam volna ki; ámde így se élete, se halála módjában nem látok semmi olyast, a mi véleményük szabad nyilvánításától mindazokat visszatarthatná, a kiknek elnyomására irányult életének összes törekvése. Hogy kedves ember volt a magánéletben, lehet igaz is, nem is, ám ehhez a közönségnek semmi köze; a mi pedig azt illeti, hogy sirassuk halálát, erre lesz bőven idő akkor, ha majd Irland megszűnt keseregni — világra jöttét. Én (egymagam milliók véleményét fejezve ki) úgy ítéltem róla, mint miniszterről, hogy érületben despotikusabb, értelem dolgában gyöngébb kormányférfi nem igen zsarnokoskodott még országok fölött. Valóban első eset a normann uralom óta, hogy Angliát, legalább egy *miniszter*, inzultálni merte, a ki nem tudott angolul és hogy a parlament a *Malaprop* asszonyság⁴ nyelvén diktáltatott magának.

Arra, hogy miképen halt meg, sok szót ne vesztegessünk. Csak ennyit erről: ha egy szegény radikális, pl. Waddington vagy Watson, vágta volna ketté a torkát, keresztúton temetik el s a karó és dorong sírjáról el nem marad. De a miniszter elegáns holdkóros volt, — érzékeny öngyilkos, — ő csak a »fő ütő-eret« vágta ketté (áldassék tudománya!) és ime! gyászpompa és Westminster-apátság és »búbánatot üvöltő« hirlapok; — halottvizsgáló dicsbeszéde az elhunyt véres teteme fölött; — (méltó Antoniusa ennek a Caesarnak) — és undorító zsidvásári lármája egy alávaló csöcseléknek, mely konspirál mindaz ellen, a mi igaz és tisztességes! Halálával — a *törvény* értelmében⁵ — szükségkép vagy bünt vagy örültséget követett el — : egyik

⁴ Sheridan egyik vigjátéki alakja. A »Vetélytársak« című darabjában fordul elő.

⁵ »Mondom, az ország *törvényei* értelmében, — az emberiség törvényei enyhébben ítélnék; de mivel a legitimisták folyvást *törvényekre* hivatkoznak, hát ebben az esetben alkalmazzák tetszésük szerint.«
Byron.

esetben sem méltó különös magasztalásra. Mit követett el, míg élt — tudja egész világ; és a fele érezni fogja még sokáig, ha ugyan Európának életben maradt Sejanusai nem vonják le halálából az »erkölcsi tanulságot«. A népek legalább némi vigaszt meríthetnek abból, hogy elnyomóik nem boldogok és hébekorba oly igazságos birói széket ülnek saját tetteik fölött, hogy eléje vágnak az emberiség ítéletének.

Ne többet erről az emberről; — és Irland hadd távolítsa el *Grattan* hamvait a Westminster sanctuáriumból. Vagy az emberiség patriótája ott nyugodjék a politika Werthere mellett?!

A mi kifogást az eddig közrebocsátott énekek ellen más irányban emeltek, arra nézve beérem *Voltaire* két mondásának idézésével: — »La pudeur s'est enfuite des coeurs et s'est refugiée sur les lèvres.«... »Plus les moeurs sont corrompus, plus les expressions deviennent mesurées; on croit regagner en langage ce qu'on a perdu en vertu.«⁶

Tökéletesen ráillik ez arra az elfajult, képmutató tömegre, mely a mai britt nemzedék kovásza; és ez az egyetlen válasz, a mit megérdemel. Az »Istenkáromló« elcsévelt és pazarúl osztogatott címét, melylyel a bérenczek — holmi »radikális«, »liberális«, »jakobinus«, »reformer«, stb. változatokkal — naponként tele kiabálják a világot: kell, hogy örömmel fogadják mindazok, a kik visszaemlékeznek arra, eredetileg *kit* illettek vele. Sokratest és Jézus Krisztust kivégezték *istenkáromlók* gyanánt s így jártak és fognak járni még sokan, a kik az Isten nevével és az ember szellemével úzótt szembeszökő visszaéléseket ostorozni elég vakmerők. De az üldözés nem czáfolat, sőt diadal sem; a »nyomorult pogány« — a

⁶ »A szemérem elszabadult a szivekből és az ajkakra menekült«... »Mennél romlottabbak az erkölcsök, annál válogatottabbakká válnak a kifejezések; hiszik, hogy beszédben nyerhetik vissza azt, a mit érényben vesztek.«

hogyan nevezik — börtönében valószínűleg boldogabb, mint támadóinak legkevélyebbje. Meggyőződését nem kutatom, lehet igaz vagy téves, — de *szenvedett* érte, és a lelkiismeretért való puszta szenvedés több proselytát fog szerezni a Deismusnak, mint heterodox ⁷ főpapok példái a kereszténységnek, öngyilkos államférfiak példái a zsarnokságnak vagy nyugdíjjal túlhalmozott emberirtók példái annak az istentelen szövetségnek, mely világ csúfjára »szent«-nek nevezi magát! Nincs semmi kedvem lábbal tiporni becstelent vagy halottat, de nagyon jó lenne, ha ama rendek képviselői, a honnan azok a személyek származnak, valamivel lejjebb hangolnák lármás, szineskedő pöffeszkedésüket, mely legkiáltóbb bűne az önző harácsolók e dupla nyelvű, hazug korszakának, és — de mára elég!

PÍZA, 1821.

Byron.

⁷ Lord Sandwich egyszer oda nyilatkozott, hogy nem tudja, mi a különbség orthodoxia és heterodoxia közt; a mire Warburton püspök így felelt: »Orthodoxia, mylord, az *én doxiám* és heterodoxia a *más doxiája*.« Jelen korunknak egyik praelatusa, úgy látszik, a doxiának *harmadik* válfaját is fölfedezte, mely a választottak szemében nem nagyon emelte annak a nimbuszát, a mit Bentham az »Englandizmus egyházának« nevez. — Byron.

HETEDIK ÉNEK.

I.

Mik vagytok ó dicsőség, szerelem,
Hogy oly ritkán jöttök közénk le, bár
Folyvást körülünk lengtek? Sark-egen
Szikrázó lebkő nem tűnőbb sugár;
Fény-szomjasan magasba néz a szem,
A míg a láb röghöz tapadva jár;
Gyors lángotok százféle színt lövel,
S komor sötétben futva hagytok el.

2.

Szakasztott ilyen ez a költemény;
Mindegyre más-más, nem kötvén magát
Szabályhoz, rendhez; rímes sarki fény,
Mely zord, jeges klímákon villan át.
Méltán fakad könny annak a szemén,
Ki mindennek nyitjára jött; de hát
Az sem hibás, ki mindenen kaczag,
Lévén e »minden« — füst árnyéka csak.

3.

Vádolnak engem — engem, a jelen
Regény szerzőjét... tudj' isten mivel...
Hogy én lerántom és becsmérelem
Az embert, összes szép erényivel;
Mondják és durván bánnak el velem.
Csodálkozom, mért marnak ily düvel.
Nem mondtam többet — járok járt nyomon —
Mint Dante, mint Cervantes, Salamon,

4.

Swift, Luther, Rousseau, kik kemény ítélet
 Hangoztatói, — Fenelon meg Plátó
 S Machiavell; mind tudták, hogy az élet
 Nem ér egy pitykét; a ki ezt belátó,
 Csak nem bünös tán? A mi engem illet
 Nem vagyok én se Diogén, se Cátó;
 Élünk és aztán meghalunk — de még
 A jobbik rész? Nem tudta senki még.

5.

»Tudod, hogy semmit sem tudsz!« Ebbül áll
 A tudomány Szokrat szerint. Nagyon
 Csinos tudás: számárrá degradál
 Minden tudóst, ki volt, lesz és vagyon.
 Newton, az elme legfőbb díszce bár,
 Nagy föltaláló — : azzal vág agyon,
 Hogy »az igazság roppant óceán,
 S ő ott csigát szedő gyerek csupán«.

6.

»Hiúság minden!« Vallá több apostol,
 És sok modern lelkész is vallja, vagy
 Példázza — jámbor életével. Ostor
 Rajtunk a lét: hirdeti kicsi, nagy,
 Szent, bölcs, poéta, a ki bele kóstol
 E szép világba; már ha minden agy
 Így fogja föl: keresvén gyáva békét,
 Titkoljam én az élet semmiségét?

7.

Kutyák vagy emberek! — Azt mondvá rátok :
 »Kutyák«, hizelgek, mert ők jobbak ám —
 Olvassátok avagy ne olvassátok,
 Én itt leírlak híven, igazán.
 Nem állítják meg farkas-vonítások
 A fényes holdat égi magasán :
 Sugárait sem vonja meg a Múza,
 S üvöltők utját fénynyel koszorúzza.

8.

»Dühös szerelmek, hűtlen harczok.« Érzem
 Hogy jelzőket cserélt föl itt dalom,
 De mindegy — így is érthető egészen.
 Én mindakettőt versbe foglalom,
 S várost megyek bombázni csatakészen,
 Mely nemsokára rommá lőtt halom.
 Hires Suwarrow tönkre ostromolta,
 Kit vér úgy vonzott, mint lánykát a torta.

9.

A város neve Izmail vala,
 Bal-ágán és balpartján a Dunának.
 Dibdáb biz ottan a házak fala,
 De rangja díszes mint aféle várnak,
 Azaz csak volt, míg tűznek általa
 El nem veszett (hja! tüzes üszkön járnak
 A hóditók); — fél mértföld a köre,
 A tengertől vagy nyolczvan verstnyire.

10.

Egy hosszukás domb a falak körében,
 A városkától balra, mint erőd
 Uralkodott a tájon és a népen ;
 Szilárd czölöpsor állt a vár előtt ;
 Egy görög ember építette, éppen
 Nem úgy a hogy kell : a ki bele lőtt,
 Azt támogatta s gátja volt a benn-
 Levőnek, állván *függőlegesen*.

11.

Hogy mily lángész volt ez az uj Vauban,
 Ebből meglátod olvasóm ; de mély
 A város árka, mint az óczeán,
 S fal oly magas, hogy nincs tisztos személy
 Ki vágynék ily magasban lógni ; ám
 Sok jó védművel a mozlim nem él ;
 Előre tolt sáncz s rejtett akna nincsen,
 Intésül : »Erre nem mehetsz át, kincsem !«

12.

De voltak bástyák, ellenségre várva,
 Oly vastagok, mint némely úr feje ;
 Két bős ütég, torkát szélesre tárva,
 Pillantott szörnyen a Dunára le,
 Egy rész »à barbette«, ¹ más résekbe zárva ;
 Huszonkét ágyú, romlással tele,
 Bámult a város jobb felére, sátán-
 Vigyorgással, hús singes »macska« ² hátán.

De nyílt a város a folyam felől,
 Mert azt hívék az intéző körök,
 Hogy nem jöhet hajón a muszka föl;
 Addig hívék, míg egyszer csak dörög
 Szemközt az ágyú s késő már elől
 Korlátot vonni; nézi a török
 S csak ennyit mond, a mint jön a flotilla
 — Nem lábolhatván a Dunát — : »Bis Millah !«

Immár a muszkák nagy rohamra készek.
 De ó dicsőség s harczok istenségi !
 Sugalmat nékem : e kozák vitézek
 Díszes nevét mikép betűzzem én ki ?
 Vón erre száj : örök hír volna részek !
 Bőszebb Akill se volt, a félig égi,
 Mert életük vérontás, békebontás.
 Mi bántja hát nevük' ? Hajh ! A kimondás !

Idézek egypárt, — gazdagítlak evvel
 Jóhangzat. Ime : Strongenoff és Strokenoff,
 Meknop, Sereglow, csengő Arsniew-vel,
 Meg Csicsakoff, meg Rogenoff, meg Csokenoff ;
 Még számosat verhetnék ily nevet fel,
 Tíz mássalhangzóst, mert rettentő sok e »noff«,
 De a lotyó Hír rossz szeszélye gátom.
 Hogy füle is van, nem csak kürtje, látom !

A zürzavart, mely tán *név* Moszkovába,
 Nem tudja fűjni ; mind torkán akad ;
 Pedig volt ott több, oly méltó danára,
 Mint nászra szűz, kit édes vágy ragad ;
 Kedves nevek, hogy Londonderry szája
 Sem mond — makogva — lágyabb szavakat ;
 A végük »iskin«, »uskin«, »ifski«, »uski« ;
 Hadd álljon itt például : Rozamuski,

Serematof és Krematoff, Koklufti,
 Koklobszky, Muskin-Puskin, Kurakin,
 Bősz harczosok, kiknek nem árt a pufti,
 Kik ölnek, dúlnak s nem lesz úr a kín
 Rajtuk soha. Mit Mahomed, mit Mufti !
 E had minden pogányt leszúr, a kin
 Van ép, erős bőr ; ez jön a dobokba,
 Ha borjubőr nincs vagy kerülne sokba.

Volt ott továbbá — víg önkéntesek —
 Számos nemzetből egy raj idegen ;
 Nem a hazát, királyt védték ezek ;
 Azért jött mind, hogy ezredes legyen,
 S hogy a szabad rablásban (van-e szebb
 Multság ennél ?) ő is részt vegyen.
 Legtöbbje angol, kikre jaj-baj nem hat,
 Tizenkilencz Smith és Thomson tizenhat.

Jack és Bill Thomson és a többi hős
 Mint a poéta : »Jemmy« névvel él ;³
 Nem t'om, ha volt-e czímerük, de ők
 Pajzsoknál több és kész nemes levél
 Ily híres név. A szintén ismerős
 »Smithek« közt három Péter ; s ott a fél-
 Világnak réme, Smith a »halifaxi«,
 Kinck mészárlás vígabb mint a lakzi.⁴

A többi Smith : Jack, Gill, Bill, Will. De ha
 Megjegyzem itt, hogy cumberlandi volt
 A legidősb Jack és kovács fia —
 Elmondtam róluk mindent. Néma holt
 A hős Jack immár. A jó dalia
 Moldvában egy rongy fészket ostromolt
 És ott veszett. De neve halhatatlan :
 Két sor volt róla minden napi lapban.

Halálos sebre ír-e a papír ?
 Hasadt fejért kárpótlás a hasáb ?
 Én ezt a kérdést, — tisztelettel ír
 Marsról e toll bár — pedzem legalább.
 Nem bűn, remélem ; hiszen Ő, a hír
 Kedvencz fia, Sekszpír is kérdi, ládd,
 Ugyancsak ezt egy tréfás monológba',
 S idézni Sekszpirt szellemes dolog ma.

És francziákból is gyűlt össze sok ;
 Vidám, hős ifjak ; lévén patrióta,
 Mellőzöm őket ; inkább hazudok
 Tizszer ha kell, semmint e hősi nóta
 Csak egy igaz szót mondjon gallusok
 Dicséretére ; hosszú évek óta
 Rút árulás, ha britt ír francziáról,
 Ha csak nem úgy, mint a pokol fiáról.

Két üteg ágyút egy közel szigetre
 Plántált a muszka. Kettős volt a cél :
 Minden magánlak és középületre
 Bombát röpíteni, míg egy lélek él
 A városon, ki arra van születve,
 Hogy agyon üsse égő házfedél ;
 S mert Izmail dombon, félkörben állott,
 Minden golyó felségesen trafál ott.

Ez volt az első ; a második az,
 Hogy megrohanják a zavar perczében
 A félholdas flotillát, mely igaz
 Török flegmával ott ácsorgott szépen
 A túlsó parton ; hogy magát a gaz
 Népség megadja (ez az óhaj éppen
 Nem ritka ott, hol nincs a katonának
 Bulldog-sziye) tán így is kombinálnak.

Megvetni azt, ki vélünk síkra száll,
 Nem jó szokás; még mindig bajba vitt;
 Ezért sujtotta rettentő halál
 Csicsiczkowot s ezért dőlt sírba Smith,
 Smith, Smithek dísze (kikre rátalál
 Hú olvasóm e verzesetben itt);
 Oly elterjedt név földünk széles hátán,
 Hogy azt hihetnök: Smith volt maga Ádám.

Hiányosak a muszka ütegek
 Mert hevenyésztek lázasan sietve;
 Ily okból sántúl vers is néha meg,
 S lesz Murray, Longman morgós mint a medve,⁵
 Ha publikumnak újabb könyveket
 Ostrommal venni nincsen semmi kedve;
 Elrontja azt is, a mi a história
 Szerint gyakran »gyilkosság«, gyakran »glória«.

Ki a hibás? A mérnök volt buta?
 Vagy a sietség vagy a szállító had
 Nemes hite, hogy mennyekbe jut a',
 Ki bátran megcsal ember-gyilkolókat,
 Ez volt az ok tán? Tudja a duda.
 De tény, hogy rosszúl vetik a golyókat.
 Őket találják s ők sosem találnak,
 Ekkép tálalnak folyvást a halálnak.

A távolságot rosszul mérve ki,
 Hibás volt minden vízi művelet.
 Korán gyújtott kanócczal ront neki
 A városkának három módfelett
 Lőpordús bárka s hajh! nyakát szegi
 A rossz szemmérték! H'jába csap szelet.
 Ott robban föl a Duna közepében,
 Míg alszik a török, bár virrad éppen.

Hét óratájban mégis ébredsz
 És látja jönni az orosz hajórajt.
 Állván a vártól kábel-hosszra, ez
 — Kilenczre járt — már verekedni óhajt
 S ágyúzni kezd. A visszhang rémletes.
 Dördül a válasz és golyót golyó hajt.
 Hull gránát, bomba, — ágyú, puska mozdul,
 Fizet a mozlim bőven, kamatostúl.

Hat óra hosszig állván a veszett
 Golyó-esőt, — miközben a saját
 Battériáik ontják a tüzet
 A száraz földről — kezdik látni át,
 Hogy ágyuzás, magában, nem vezet
 Czélhoz; vonúlnak gyorsan vissza hát;
 Egy megfeneklett bárkát foglyul ejtett
 A mozlim; egy fölrobbant s légbé lejtett.

Hajót és embert vesztett a pogány
 Szintén sokat ; de látva, hogy szalad
 Az ellenség : a delhi,⁶ mind a hány,
 Hajóra kap most s mint sátáni had
 Nyomúl tüzelve a futó után ;
 A túlsó partot vívja már, de vad
 Merénye kárt vall ; ontja gróf Damas
 A vízbe őket s hull a sok kamasz.

»Ha én leírnám« — szól itt krónikásom —
 »Mindazt, a mit műveltek e napon
 Az oroszok, ruáhatna kézírásom
 Könyvekre, még maradna fönn nagyon
 Sok hősi tett.« — Hát mitsem ír le. Máson
 Nem lelkesül, csak pár nagy úrra fon
 Cserkoszorút. Dicsérő tolla perczeg
 Gróf Damasért s De Ligne-ért, a ki herczeg.⁷

Lássátok ebből, hogy mi a dicsőség !
 Azokról, kik hő vért ontottak itt
 — Kivéve néhány nagyméltságu hőset
 E vágóhídnak — tud-e valamit
 A publikum ? Se jámborát, se böszét
 Nem ismeri ! A hírhez is, a mit
 Szerziünk, szerencse kell. Princz Ligne maga
 Ragyog, mint a dicsőség csillaga,

Mert *önmagáról* életrajzot írt.
 De hányan vannak, bátor, büszke fők,
 A kik név nélkül nyomják most a sírt,
 Bár egytől-egyig hősök voltak ők.
 Igy vesztik el hajh! túlkorán a hírt
 Szép lelkek is, míg csillog sok ripők.
 Modern csatákról referáda bő — de
 Tartunk-e meg kilencz nevet belőle?

Nos, a kíséret, fényes vala bár,
 Többféle bajra és hiányra vall,
 S Ribas, a bölcs és híres admirál,
 Buzogva sürgős »rohamot« javall;
 De tervének mindenki opponál;
 Nem mondom el, hogy vén és fiatal
 Miket beszélt, mert olvasót alig
 Vihetnék így egész a várfalig.

Elt akkor egy hím ember — mondjam-e
 Hogy férfiú? Tény az, hogy Herkules
 Külsőleg s nagy volt férfi-ereje;
 Ha ez nincs, ifjan pusztul a jeles;
 De így rosz gyomra későn gyúrte le;
 Egy fa tövében halt meg, hétszeres
 Átokkal sujtva, tönkre tett vidéken,
 Akár a sáska, fölfalt, pusztta réten.⁸

Potemkin volt ez — fő lény, gyilkosok
 És kurafik korában ; hogyha cím
 S tömérdék rendjel istenülni ok,
 Dicső is lett vón, nemcsak dús e hím
 Hatalmas állat. Érte ég, lobog
 Muszkák czárnője, büszke Katalín,
 (Öles voltához méltó szerelemmel)
 Ki férfit úgy mért, mint mi tornyot, szemmel.

Ribas tehát Potemkinhez szalajt
 — Hogy tervének megnyerje — gyors futárt,
 S nem hasztalan, mert ím szavára hajt
 A nagy kegyencz, a kit kapaczitált.
 (Mi módon, ezt más tán megmondja majd,
 Én nem tudom.) Közben tovább dudált
 A röppenő ón ; nyolczvan ágyu szólt
 A várba föl s a mozlim válaszolt.

De pár nap multán, mikor a sereg
 Nagy része már hajón s kész menni falnak,
 Küldöncz jön s hírt hoz, mely az emberek
 Kedvét fokozza ; fényes diadalnak
 Sütkérezői, sok hiú gyerek,
 Ujság-dicséretért kik élnek-halnak,
 Mind ujjong, mert (töröknek szörnyü poff lesz)
 A főparancsnok immár Suwarow lesz !

A nagy marsallhoz intézett levél
 (Potemkin műve) Spártának diszére
 Vált volna, ha szabadság itt a cél,
 S hazáért omlik a csatázók vére.
 De mert csak gög és hódító szeszély
 Diktálta, tapsra nem méltó, kivéve
 A stylusát, mondván (egy-kettő-három !)
 »Izmailát beveszi minden áron !«

»Legyen világosság !« szólott az Úr,
 S azonnal lőn. »Vér folyjon !« mond sötétén
 Az ember és vér tengerszámra hull.
 »Fiat«-ja, mely aratni kezd a réten,
 Egy óra hosszán annyit összedúl,
 Hogy kárpótlást — ragyogjon bár az Éden
 Termő hevével — harmincz nyár sem ád ;
 Mert gyökerestül tépi ki a fát.

A jó török tévedt nagyon, mikor
 Allah-zni kezdett, abban a hiszemben :
 Megy az orosz ! De hol van földi por
 (Ember vagyis) ki ellenséggel szemben
 Ne tartaná magát különbnek ? (Orr
 A vége néha.) Allah-znak kegyetlen,
 Mert bár utálnak sertvést, — ifjak, vének
 Szeretnék mind, ha disznóban lennének.

Három nap mulva vágató galoppban
 Jött két lovas ; azt hitték, hogy kozákok
 Mig messze voltak s nem vehették jobban
 Szemügyre őket. A bagázsíajok
 Szerény nagyon, mert három ing valóban
 Nem sok kettőnek ; gyorsan jöve, rájok
 Ismernek immár : két ukráni mén
 S rajtok Suwarrow s egy csatlós legény.

»Ujjong most London !« bújja sok bolond
 Ha London szép világítást csinál,
 Mert John Bull, míg sört patakokban ont,
 Ha fráz töri, mindjárt illuminál ;
 Csak minden utcán színes lampiont
 Lásson ragyogni, fejtetőre áll,
 Od'adja ingét, lelkét, úgy örül,
 S mint óriás moly száll a fény körül.

»Szemét« átkozza most is,⁹ átka bár
 Megfogta rég ; e híres eskü csak
 Szó, szó ; nem ad rá Belzebúb se már,
 Mióta bölcs John két szemére vak.
 Adósságát jólétnek tartva, jár
 Nyakig nyomorban ; kormányzó urak
 Adója, vámja ő előtte Éden,
 S a termést szidja, ha meggedbed éhen.

46.

De hát folytassuk. Ujjong mindenütt
 A hadsereg : tatár, kozák meg angol ;
 Suwarrow rájuk mint gázlámpa süt
 S minden szivet jó sejtelemre hangol ;
 Vagy úgy ragyog tán (itt e kép-beüt)
 Mint a lidércz, mely lép fölött csatangol ;
 Ing-leng, a nézőt többé nem ereszti,
 Magával csalja és mocsárba veszti.

47.

Akárhogy — : tény, hogy hévvel, lelkesen
 Tapsolt a tábor, éljenzett a had ;
 Örömlövés zúg szárazon, vizen,
 Sikert remél a rózsás hangulat ;
 Sáncz, létra készül ; kő élesre fen
 Kardot, szuronyt ; kevés idő alatt
 Kosár kifoldva, lő-rés újra ép,
 És készen áll sok jó szándéku gép.

48.

Egy ember lelke, lám, így szabja meg
 Százezereknek az irányt, a pályát ;
 A hogy szél-hajtott roppant viz remeg,
 S bolyong a csorda, kísérvén bikáját ;
 A hogy vak ember bizton lépve megy
 Kis eb nyomán ; a hogy vezérli nyáját
 Kolompos birka zöldelő terekre :
 Így hat nagy ember a kis emberekre.

Dudú.

Bron II.

16. lap.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

2008

1

Tombolt a tábor aranyos kedvében
 Hogy azt hihetnéd : víg nászt ünnepel.
 (Ez a hasonlat itt helyén van éppen
 Mert hát a nászt is küzdés váltja fel)
 A leghitványabb málhahordó népben
 Egy eszme ég most : hősként csni el!
 S miért? Mert eljött egy kis öreg úr,
 Ki minden Allah-t egy ingben legyúr.

Igy van biz az ; készülnek nyakra főre,
 (És nagy vígan) bevenni azt a várat ;
 Három hadoszlop már nyomúl előre ;
 Egy intés kell — s az ellenségre árad
 Mint láng-folyam ; kis távolságra tőle
 Más három oszlop mint szomjas vadállat
 Liheg hő vérré és dicsvágyra ; egy
 Hadtest (két oszlop) a Dunára megy.

Helyeznek el több új battériát,
 S tanácsot ülnek értekezve, hol
 (Szemünk efélét csak nagy néha lát,
 Komoly veszélyek perczében) honol
 Szép egyetértés ; nincs már semmi gát,
 Dicsőség ágya meg van vetve jól ;
 Suwarrow, hogy még biztosabbra menjen,
 Ujonzokat tanít haptákra fennyen.¹⁰

Faktum, hogy ő, a fővezér maga,
 Egzerczérozni egy csöppet se restel.
 Ütemre lép a harczok csillaga,
 Bög, mint egy káplár, tánczol fürge testtel.
 Ott áll szopós tűzgyikként a baka
 És láng-nyelésre ő oktatja. Mester
 Fogása számos; tőle megtanúl
 Ugorni, mászni csalhatatlanúl.

Turbánt, övet, tört, mintha emberek
 Volnának, aggat hórihorgos fákra;
 Ezekre robban az ujoncz-sereg
 Hogy helyt álljon, ha majd az élőt vágja;
 S karót ha már jól nyársal a gyerek,
 Úgy bízik bennük, mint kész daliákba'.
 Igen sok bölcs úr e miatt nevette;
 Ő mitse szólt, a várat ám bevette.

Ez volt a kép a harcz előtti estén,
 S a táborban mély csend uralkodék.
 Alig hinné az ember s mégis ez tény.
 De az, ki látja, hogy jön már a vég,
 S számot vetett magával, mint keresztény,
 Az hallgatag. Nem hord danát a lég.
 Sok elmereng a távol hon vidékén,
 Pajtásain, — más képzelt kora végén.

De Suwarow talpon van, szerte jár,
 Tanít, parancsol, int, tréfál, pöröl,
 Káromkodik; zúg, mint a sebes ár;
 Mesés egy ember, kit bámulni köll;
 Hős és bohóc; démon, de fele sár;
 A mint dühöng, sír, oktat, pusztit, öl,
 Majd Mars, majd Mómus, félbolondba játszó;
 S ha várat vív: egyenruhás pojáczó.

Még ez nap is tánczolja járt előtte
 Több regruta. Amint a nap lement,
 Néhány kozák, — ör-dombon leskelődve
 Héjják gyanánt, — fogott több idegent.
 Közülök egy tördelt szavakba szötte
 A muszka nyelvet, ám nem sokra ment,
 Míg végre — hang avagy tartás a jel —
 Volt czimborát ismertek benne fel.

Kivánatára elvezették nyomban
 A marsallhoz, magát és társait;
 Török ruhát viseltek ők, azonban
 A mozzlim-öltöny álarcz volt csak itt,
 S keresztény vallás ült a bugyogókban;
 Egyébiránt e jámbor, tiszta hit
 Nem egyszer üz tréfát velünk hazudva,
 Ha belső ékét külső díszbe dugja.

Suwarrow, a ki épp' cibált egy hitvány
 Kalmuk csoportot (ingben) és setét
 Pofával dúlt-fúlt, kiabált, tanítván
 A gyilkolás nemes művészetét,
 — Mert nem sok egy rongyos petáknyi hídvám,
 De ő előtte (ó nagy bölcs!) a lét
 Ennyit sem ér. Ő mindig arra megy:
 Csatában halni szép nyugdíjjal egy; —

Suwarrow, látván jönni a kozák
 Őrjáratot, megfordul és szemével
 — Apró szurós szem — a foglyokra vág:
 »Honnan?» — »Stambulból éppen most szökénk el.
 Rabok valánk, — én s ez az ifjuság —«
 »És mik vagytok?» — »A miknek lát.« — Beszéddel
 Nem tartja bőven, mert isméri jól
 A kérdezőt s csak kurtán válaszol.

»Neved mi?» »Johnson s czimborám neve
 Juán; a másik kettő asszony és
 Ez itt se nő se férfiú.« — »A te
 Neved már hallám,« szól a hős, kevés
 Vártatva. »Társad új emberke; de
 A többi hármát ide hozni kész
 Bolondság; jó; meglőtted a bakot;
 A Miklósoknál szolgáltál te?» — »Ott.«

61.

»Widdinnél?« — »Úgy van.« — »Ostromot vezettél?«
 »Azt.« — »Nos tovább?« — »A többit nem tudom.«
 »A falra hágtál és első te lettél?«
 »— Az elsőket követtem s féluton
 Nem álltam meg.« — »Nos aztán még mit tettél?«
 »— Golyó talált és ültem a suton,
 Ellenség lánczán.« — »Bosszúld meg magad!
 E vár amannál jobb és magasabb!«

62.

»Szolgálni hol kívánsz?« — »Parancsra várok.« —
 »Elől szeretnél úgy-e? Nem hiába!
 Hasitnád már a turbános betyárok
 Kopasz fejét a kínzások díjába.
 És e fiú? Kell ennek bástya, árok?
 Bajusza sincs még s gyengén áll a lába.«
 »— Uram, megáll ez száz basával szemben,
 Ha oly szerencsés harczban, mint szerelemben.«

63.

»Ha bátor, hát elől megy!« Itt Juán
 A bókhoz képest mélyen meghajolt,
 S a tábornagy ekép folytatta: »Lám
 A sors kegyelmes hozzád, mert a sort
 — Ma éjjel még, avagy reggel korán —
 A Miklós-ezred nyitja meg. Ha volt
 E város, eztán nem lesz. Eke szántja,
 S vasát a legbüszkébb mecset se bántja!

Előre ficzkók!« szól és hátra fordul
 És köpködi a legszebb muszka szót,
 Míg kalmukokban nagyszerű mámor dúl,
 Dics- és garasvágy, — mintha nékik ott
 A szószékről pap prédikálna zordúl
 (Ki büszkén megvet minden földi jót,
 A tizedet kivéven): »Krisztus népe!
 Öld a pogányt a czárnó szent nevébe!«

Johnson, sejtven e hosszú párbeszédből,
 Hogy kegyben áll, több szót is csal ki még
 A káplárságban elmerült vezértől,
 Kinck fül-húzás fő-gyönyörűség:
 »Fogadd mély hálánk, hogy azok közé től
 Kiknek szabad elsőkül halni; ég
 Bennünk a vágý; de mondd meg, ha nem untat:
 Mily ponton áldozhatjuk föl magunkat?«

»Igaz! Feledtem sok dolgomba'. Hát
 Te ott fogod megállni a sarat
 Volt ezrededben. Katskow jöszte! Rád
 Bizom; (harsogva egy altiszt urat
 Magához intett); vidd e katonát
 A Miklósokhoz; társa itt marad;
 Csinos fiú; — a gyenge asszonynépet
 Kórházba vagy a málhákhoz vigyétek.«

E szókra egy kis »scéna« is játszódott.
 A dámák, kik nem voltak úgy nevelve,
 Hogy tűrjenek ily lealázó módot,
 Ily hercze-hurczát, bár a hárem elve
 Vérükbe engedelmességet ótott,
 Mely elvnek pompás — most haraggal telve
 Könnyes szemekkel karjukat kitárják,
 (Csibére kotlós így terjeszti szárnyát)

S rohannak a kitüntetett urakra,
 Kiket megtisztelt Ő, a nagy vezér,
 Ki hősekkel a poklot tele rakja,
 És átkot, romlást országokra mér.
 Ó balga ember, ég-föld legvakabbja!
 Ó szent babérfa! Egy-egy lombodér'
 Hogy' küzdünk! Vér s könnytenger annak ára.
 Öröknek vélünk — s elmúlsz, mint a pára!

Suwarrow könnyre nem sokat adott,
 S a vére tán még kevesebbet ad.
 De látva most e zajgó bánatot,
 A nők dúlt képét, fölbomlott haját:
 Szívébe némi szánalom hatott.
 Még annak is, ki milliók baját
 Nem érzi, mert szokása, hivatása
 Nép-gyilkolás: fáj egyes ember gyásza.

És mond Suwarrow — hangja mint a vaj —
 »Mi a manónak hoztál ide nőket
 Te Johnson? Hogy ne légyen semmi baj,
 A szekerekhez kísértetem őket
 S mindenki jól bánják velük; de haj!
 Asszony csak nyűgzi a verekedőket.
 Nő s katona mind gyenge és szamar,
 Ha csak nem házas egy év óta már!«

»De megbocsásson Excellenciád«
 — Brittünk felel — »a mások felesége
 Nem a mienk ám; én a régulát
 Tudom s megtartom; szolgállok sok éve;
 Nem hoznám én a magam asszonyát
 Táborba, harczok kellő közepébe;
 Meg az, kiért sír és remegve fázik
 Honn a család, csak félszível csatázik.«

»Török dámák ők; szökni segitettek,
 Aztán szolgálástúl hozzánk csatlakoztak,
 Ezer veszélyben társainkká lettek;
 Én fittyet hánytam száz, meg száz gonosznak;
 Nekem nem új; — de érthető, ha retteg
 Gyöngéd szivük, láttára ennyi rosznak;
 Uram, kívánod, hogy a kontyos főket
 Kedvvel metéljem, hát becsüld meg őket!«

Kétkedve néztek védőikre ott
 Eközben a szegény kicsik s agyon
 Sírták maguk ; de nemcsak zokogott
 E két teremtés : bámult is nagyon,
 Hogy egy dühös vén gyikleső-fogót,
 Kin egy szál piszkos, rosz mellény vagyon,
 Ki talpig sár és örülként ugat :
 Ezt úgy becsülik mint szultánjukat.

Mert hömpölyög, forr minden mint a láva,
 Ha egyet int e szurtos képü varga.
 Ők, kik a szultánt úgy nézték, csodálva,
 Mint egy félistent, hogyha tarka-barka
 Fényes mezében járkált mint a páva,
 (Felséges állat ; legfőbb éke : farka)
 Nem értik ezt ; előttük képtelenség
 A hatalom, melyben nincs pompa, fenség.

John Johnson, látván bánkodásukat,
 Nem ismerős bár a kelet hevével,
 Vigasztaló szót egynehányat ad,
 Már úgy a hogy tud ; érzőbb társa hévvel
 Fogadja : reggel látják, vagy e vad
 Kozáksereg számolni fog dühével ;
 És furcsa, ebben megnyugodnak ők,
 Nagyhangu tulzást kedvelvén a nők.

Elváltak végre sírva, lángoló
 Csókók között, megvárni azt, a mit
 — Már a szerint, a hogy sujt a golyó —
 Esetlegnek vagy sorsnak hívnak itt.
 (Jelzalog rajtunk a jövő ; be jó
 Hogy nem láthatjuk.) Szablyát élesít
 Juán és Johnson, végig vágni népen,
 Mely nem bántotta őket semmiképen.

Suwarrow, csak a nyers egészlet látva,
 — Nyers maga is — részlettel nem törődik ;
 Szélzúgás néki nemzetek siráma,
 S szemét az élet ; bár a sárga földig
 Verjék hadát, épp úgy, vagy úgy se bánja
 (Föltéve, hogy az ellen megverődik)
 Mint Jób fekélyét hitves és barát —
 Mi néki, hogy két asszonyt sírni lát ?

Bikkmack. — Tovább dolgoznak a komoly
 Dicsőség művén ; készül ágyuzás,
 Melynél vesztebb Trójánál se foly,
 Tett volna szert Homér mozsárra. Más
 A nóta ma. Nem Hektor haldokol
 Hős énekünkben. Sáncz, dob, durrogás,
 Röppentyű, bomba, kartács zúg belőlük ;
 Mázsás szavak ; elfúl a múzsa tőlük.

Örök Homér ! Meghódítsz énekeddel
 Minden fület, ha még oly hosszú, bár
 Oly fegyvert forgatsz óriás kezekkel,
 A melyhez vissza nem térünk mi már.
 (Ha csak löportól nép *kevesb* veszett el
 Nem régiben, mint hitte sok király,
 Ifjú szabadság láncz-kovácsolója ;
 De a szabadság sohasem lesz Trója) :

Örök Homér ! Le kell itt írnom egy
 Vár-vételt, hol vadabb gép torka lobban,
 Több vas dühöng, több ember tönkre megy,
 Mint a te hosszú, bős hadjáratodban.
 Apró rögök vagyunk csak s te a hegy ;
 Melletted költő mind, mind összeroppan ;
 Előbb mérkőzik tengerrel az ér ;
 Csak egy van nálunk éppen annyi : vér.

Ha nem dalokban, tényleg bizonyára, --
 És engem mindig vonzott a valóság.
 Előbb a tény, csak aztán öntse rája
 Fényét a múzsa, e piperkőcz jószág.
 De a roham megindúl már a várra.
 Hogy fessek én, hatalmas égi jószág ?
 Sugárit Főbosz ó ti isteni
 Tábornokok, sürgönytökből cseni !

Nagy bulletinje nagy Napóleonnak !
 Holtak nem oly nagy, ám hosszú listája !
 Ó Leonídász ! Hőse ama honnak
 Mely most megint küzd s a sarat megállja !
 Ó Cézár kommentárjai ! Dalomnak
 Színt adjatok ! Halványodó sugára,
 Szép alkonyfénye tűnő glóriának
 Ragyogjon most a lant szerény fiának.

»Halványodó« sugárról szólok ; ez
 Annyit jelent, hogy minden korszak, év,
 Sőt nap megszüli a maga jeles
 Nagy héroszát ; dicskoszorúzza név
 Utóbb mind ; ám ha mérlegelve lesz :
 A közjónak mi haszna volt e hév
 Lelkekből — egy raj hentest, mást se' látunk,
 Kiktől megszédül pár ifjú barátunk.

Rang, rendjel, érdem, bársony, czifra fém,
 Örök becsű a föld örök fiának.
 Egyenruhán épp úgy kap a legény,
 Mint legyezőn hölgy ; add a sült iának,
 Paraszt golyhóknak — és e por-tekén
 Mint a dicsőség választotti járnak.
 De hír a hír. S a hír mi ? E felett
 Vitázz malaczczal : ez lát csak szelet.

És hogyha nem lát, *érzi* legalább,
 Mert fut előle, mint valódi sertés,
 Avagy — ha képem rosszúl hatna rád —
 Mint úri yacht, amely viharkevert és
 Hullámozó tengeren száll; vagy — — de hát
 Elég lesz mára; holnap a hevert ész
 Tovább mesél. És valamennyi hang
 Rémes lesz, mint a félrevert harang.

Halld! A mogorva, néma, hideg éjben
 Döbögve lép csapat csapat nyomába.
 Setét rajok vonúlnak a sötétben
 A várfal mentén, hadi rendbe állva,
 A míg az éj kavargó, hús ködében
 Itt-ott levillog egy csillag sugára.
 Ah! nemsokára vastagabb lepel:
 Pokol kén-füstje földi őket el.

Itt pauzálunk kissé — valamint
 A lét s halál közt fekvő pauzát
 Szorongó szívvel épp most érzi mind,
 A kikből sok száz uj hajnalt se lát.
 Egy percz — és minden élni fog megint!
 Dühös kiáltás zúg a légen át,
 Hurrah! meg Allah! Küzdenek vadúl,
 S halók nyögése dörgő zajba fúl.

NYOLCZADIK ÉNEK.

I.

Mennydörgős mennykő! Bomba s milljom ördög!
Ó finom olvasók, csöppet se szép
Szitkok ugy-e? És tőlük megcsömöltök?
Helyes. De a dicsőség, ha mezét
Levetjük, durva ficzkó. Vérbe fürdök
Most én, hát illik hozzám ily beszéd.
Mondhatsz cifrázva Árest, Marsot — ám
A lényeg ez: gyilkolnak a csatán.

3.

Kész minden: tűz, kard és az emberek,
A kik forgassák rontva-bontva. Lából
Marásra-kész ideggel a sereg,
Mint hím oroszlán, mely kilép lyukából;
Bősz ember-hydra, mely kihentereg.
Romlást lehelve gőzös puha lából;
A fők helyén vívók ezernyi népe;
Ha egy lehull, más nő legott helyébe.

3.

»En gros« néz mindent a történelem;
De ha mi látnók a detailokat,
Hogy mennyi átok, mennyi baj terem
A harcz nyomán, — hogy hány szív megszakad
Pár száz hold földért — állítani merem:
Mars nimbusa veszítene sokat.
Egy könny, a mit fölszárítsz, többet ér
És igazabb dísz, mint tengernyi vér.

4.

Mért? Mert jutalmat önmagának ad.
 A míg a másik, bár káprázatos
 Ranggal, czimekkel fesse meg magát,
 Kapú, híd, oszlop, taps, bérencz tudós,
 Hitvány tömeg dicsérje bajnokát
 És nyugdíj (néptől, mely fülig adós):
 Nem más — kivéve harczod, ó szabadság —
 Mint gyilkos játék, aljas, hiu vadság.

5.

Ilyen volt mindig és lesz is örökre;
 Washington s Leonídász ó be más!
 Hol ők csatáztak, szent a harcztér rögje;
 Dicső küzdelmük népszabadítás,
 Nem népirtás volt. Csak bámulja nyögve
 Győzők nevét a romlott, az igás
 Rabfajzat. Míg szabadság napja süt:
 Nevük jelszó lesz s áldott mindenütt.

6.

Sötét az éj és rajta sűrű köd;
 Csupán az ágyu vet rémes lobot;
 Rőt lángja mint tűzfelleg hömpölyög
 A partokon s a víz rá fellobog —
 Pokol visszfénye! Döng, csattog, dörög;
 Ijesztőbb zajt a mennybolt sem dobog,
 Mert ég villáma irgalmas nagyon, —
 Az emberé milljókat sújt agyon.

7.

Alig nyomúlt az ostromló hadoszlop
 Az ütegektől vagy hús ölnyire,
 Mozlim szeméről álom mind lefoszlott
 S a durva zajba durván szólt bele ;
 Ég, föld, folyó egy tűzárban piroslott,
 És minden bástya lánggal volt tele ;
 Így nem tüzel más, csak az Aetna tán,
 Ha barlangjában csuklik a Titán.

8.

Ugyancsak ekkor bósz, irtóztató
 »Allah !« kiáltás harsog fel dörögve ;
 Ágyú-morajnál rettentőbb e szó,
 Az ellenségnek daczczal oda lökve ;
 Halld ! visszadörgi város, part, folyó,
 S száll az örök név a komor felhőkbe
 És onnan vissza. Halld ! az iszonyú
 Robajban hogy zúg : »Allah ! Allah ! Hú !«¹

9.

Rohanni kezd most minden regiment.
 De az a rész, mely a folyam felől
 Támadt a várra, majdnem tönkre ment,
 Bár Arsniew, a nagy hős, járt elől,
 Kinek csatában nem volt semmi szent.
 »A harc« (Wordsworthunk így köszönti föl)
 »Isten leánya«. ² — Krisztus húga hát.
 Ezért viselte itt is jól magát.

Piros vér ömlik princz Ligne térdiből,
 Gróf Chapeau-Brasnak egy golyó hatolt
 Kalapja s feje közzé, a miből
 Kitűnik, hogy nagyúri feje volt,
 Épen maradván fő és sapka-bőr.
 Golyók is tudják, hogy sok ősi, folt-
 Nélkül való fej seb-mentes, bizon!
 »Porhoz való por« — mért ne ónhoz ón?

11.

Markow tábornok, a brigádos úr,
 Előre tör, segíteni *herczegén*,
 A míg körötte sír, hörög vadúl,
 Vízért eped száz haldokló szegény,
 De sóhajuk siket fülekbe hull ;
 A hős Markownak, kit a rang, a fény
 Ugy vonzott, hogy legyőzte lágy szivét,
 Jutalmul egy göb lábát törte szét.

12.

Háromszáz ágyú hányt tüzes vasat
 S harmincezer jó puska pilulát
 Gyors jégesőként ; föld és csont hasadt.
 Halál ! az ember napról napra lát,
 Dög, éhség, orvos tölti a hasad,
 S több ily csapás mutat folyton te rád
 Hogy borzadjunk ; — de csak Kis Miska mindez
 A harcához képest, hogyha onnan intesz.

13.

Kínszenvedések rút sokfélesége,
 A merre nézünk : jajgató, nyögő
 Véres pokol, hogy mindezt látva, végre
 A szív olyan kemény lesz, mint a kő, —
 Fetregő testek, roncsolt lábak, égre
 Fordult merev szem — lám ez jut ki bő
 Mértékben száznak és ezreknek ott.
 S a maradék — kap egy kis szalagot.

14.

Szép a dicsőség mégis — én imádom !
 Mily szép dolog, gondold meg, és mi jó,
 Ha vénségemben eltart hű királyom !
 Vonz bölcslet is mérsékelt penzió.
 Azonkívül forgunk poéta-szájon,
 Versben csatázunk hősként millió
 Esztendeig — s e mellett ingyen élünk.
 Ezért már méltó emberhúst metélnünk.

15.

A partra szállott csapatok siettek
 Megmászni jobbról a kemény falat ;
 Nem messze tőlük mások törekedtek
 Kikötni és a munka jól haladt ;
 Granátosok mind ; tűztől egy se retteg ;
 Karónak, sáncznak oly vígan szalad,
 Mint apró gyermek a mama ölébe ;
 Nekik parádé, — ördögadta népe !

16.

És rohanásuk igazán csoda.
 Vezúv, a mely lánján kívül granátot
 S bombát okádnék: így dúl a csata
 E ponton. Ily tüzet szem sose látott.
 Tiszteknek elhull épp egy harmada.
 Sajnos körülmény, sőt valódi átok,
 Mely gátat biztos diadal elé vet:
 Hajtók ha buknak, eb rossz nyomra téved.

17.

A nagy egésztől most búcsút veszek,
 S a hír ösvényén csak Juánt kísérem;
 Babérait külön szolgálja meg;
 Ötvenezer hőst felsorolni, kérem,
 Sok volna mégis; bár mind jó nevek,
 S juthatna mindnek párvers, óda, érem,
 Túl hosszú vón a hír listája; s hosszabb
 E költemény is, — a mi sokkal rosszabb.

18.

A többit a lapoknak engedem;
 Ott fölsorolják majd a holtakat,
 A kik nyugosznak föld gyomrába' lenn,
 Mezőn, árkokban, hol végsőt dagadt
 A szellemétől búcsuzó tetem;
 Boldog, kinek nevéhez nem ragad
 Sajtóhiba; egy úr (ismertem) Gross volt,
 S *Gróv*nak nyomatták, bár jeles harcos volt.³

19.

Juán és Johnson, csatlakozva egy
 Ostrom-csaphoz, nagy munkába' voltak ;
 Ámbár egyikse tudta : merre megy
 S miért rohan, csörtettek át a holtak
 Vegyes raján ; nem volt szivükbe kegy ;
 Hurráztak, lőttek és toporzékoltak ;
 Vad, oktalan méreggel úgy beteltek,
 Hogy ketten egy dízsürgönyt érdemeltek.

20.

Gázoltak át haldoklók és halottak
 Bús társaságán, vértócsákba lépve ;
 Olykor néhány öllel tovább hatoltak
 Egy-egy kiugró bástya közelébe ;
 Majd meg a tüztől visszatántorodtak,
 Mely úgy szakadt, minthogyha gyujtva, égve
 A menny helyett most a pokol esőznék ;
 Fel és alá így bukdácsolt e hős nép.

21.

Első csatája volt Juánnak ez,
 S ámbár mikor megindult a sereg,
 — Köd, hideg éj nem lévén kellemes —
 Tán ásitott és fázott a gyerek,
 (Hogy is lobogjon hús ködben nemes
 Harczvágy tüze?) s tán bús szemmel meredt
 Az égre, várván hogy mikor derül :
 Mégsem futott el ; állta emberül.

Igaz, hogy el sem futhatott ; no és
 Ha tette volna ? Hány hős büszke teste
 Fázott kezdetben titkos rettegés
 Miatt. Mollwitznál megfutott Frigyes, de
 Először és utólszor. Mert a kés
 Derék fia csak »neki melegedve«
 Tud jól működni e szelíd tekén,
 Mint némely ló, kakas vagy vőlegény.

Erinnek ősi nyelvén, mely ma kint él
 A koldus nép közt s nincs kegyelve fönt
 (Több régiségbuvár, döntő tekintély
 Idő dolgában, mely mindent ledönt,
 Megesküszik rá — oly igaz, a mint él —
 Hogy Paddy nyelve épp oly szókat önt,
 Minőkkel hajdan bőven élt a pún is,
 Hát anyja Dídó és hazája Túnis' ;) 4

»Forró gyerekek« mondanám Juánt ;
 Valója láng : költészet s szenvedély ;
 Olykor merő boldogság, vagy ha bánt
 E régi frázis, mondjuk : csupa kék ;
 Ha kell, hát karddal élő testbe' szánt,
 Jó társaságban, mert így többet ér
 Ostrom, csata (társas multság, szóval)
 És végzi ezt is buzgón, passzióval,

Gonoszság nélkül. »Jó szándék« vezette,
 Akár szeret, akár fejekre hág,
 E nagyszerű tromf, mely — ha tönkre tette
 Ezt s azt az ember — bennünket kivág.
 Miniszter, kéjhölgy, hérosz, cselekedve
 Olyast, a mit kárhoztat a világ :
 »Mi jót akartunk !« rendes válasz ez.
 Be kár, hogy poklot ily mentség kövez.⁵

De azt hiszem, e pokoli sugárút
 Vedlett s hiányos már nagy ideje ;
 Nem ám azért, mert égbe küld sok árút
 Az üdvös szándék, jóssággal tele :
 Manót épp az bánt, szőröst, hosszú szárút,
 Hogy *sans phrase* mennek most poklokra le ;
 S elromlik az, melylyel — hitemre mondom —
 Oly nagyra voltak, mint Pall Mallal London.⁶

Csodás véletlen választ gyakran el
 Csaták hevében hős verekedőket ;
 (Ah ! épp úgy, mint a nász-év végivel
 Hű férjeiktől bájos, szüzi nőket) ⁷
 Juánnal is gaz játékot mivel
 A hűtelen szerencse ; nézi őket
 — Barátit tudniillik — s nincs barátja ;
 Magára hagyták, ezt az egyet látja.

Nem t'om, hogy' történt, — nyilván haldokolt
 Egy részük, kiket a pogány lelőtt,
 Más részük hátrál, sőt kereket old.
 Nehéz eset, melytől zavarba jött
 Cézár is egykor : kényszerítve volt
 Pajzsot ragadni a sereg előtt,
 — Ámbár vas volt ott minden férfi mellje —
 Hogy őket uj rohamra ingerelje.

Juán, kinek nem volt ércpajzsa, sem
 Nagy Cézár nem volt, csak derék gyerek,
 Ki — nem tudván mért — harczol lelkesen :
 Tünődve áll vagy másfél perczre meg.
 Aztán számárként — (Olvasóm, ezen
 Ne botránkozzál ! Ha e kép remek
 Homérnak jó volt, hogy példázza véle
 Ajax-t, Juánt se bántja tán eféle) ; —

Aztán számárként csak szalad, szalad
 Előre folyvást ; vissza sem tekint
 És mást se lát, a mint utján halad,
 Csak azt a lángot, mely vakítva hint
 Kelő hajnalként véres sugarat ;
 Ösvényt keres, hogy ott küzdjön megint
 A hadtesteknél, kiknek java része
 Csupán holttest már, sárban heverészve.

31.

Nem látva többé a saját csapatja
 Parancsnokát s a csapatot se', mely
 Sehhol sincs — hol van? azt a lelkek atyja
 Tudhatja csak — (Van butaság ezer
 A történetben, ám a kulcsot adja
 Rejtélyihez más, a kit érdekel; —
 Az érthető itt, hogy csöppet se bánja
 Csapatját hősöm, adta kis Juánja :) —

32.

Nem látva tisztet, sem közkatonát,
 Magában, mint egy ifju örökös,
 Ki bőven költ, mert nincs előtte gát;
 Vagy mint a vándor, a ki úz rögös
 Pályán lidérczet tüskön-bokron át;
 Vagy a hajótört, partra lépve bős
 Szélvész után — : Juán csak ront előre
 A legrettentőbb tűzbe, nyakra-főre.

33.

Nem tudja hol van s nincs is gondja rá,
 Mert agya szédül és mámorba fúl;
 Mert mint a villám, száguld fel s alá
 A vér erében és lobog vadúl.
 Hol a leget legszörnyebb tűz nyalá,
 Hol ágyú bömböl szakadatlanúl,
 Ott jár-ke, míg sok muszka végsőt nyekken
 Humánus, szép találmányodtól, Bekken!*

* Ird : Bacon. A löport állítólag ez a szerzetes találta fel.

S a mint rohan, egyszerre megtalálja
 A második hadoszlopot (vezér
 A híres Lascy) hajh! de redukálva!
 Vastag kötet volt, ám most belefér
 Szegény egy vékony gyémánt-kiadásba'.
 Juán, a mint a gyér sorokhoz ér,
 Közéjük áll, kik elszántan, merészen
 A falra néznek, rárohanni készen.

Jön Johnson is, ni, a ki »retirált«
 Egy kissé, mint a finom mondja, ha
 Inkább futunk, semhogy a bős halált
 Kihívjuk és száján keresztül a
 Pokolba menjünk. Ám ő daczczal állt
 A csatarendben s nem futott soha
 Csak taktikából (nála ez tudás),
 Ha bátor és biztos csel a futás.

Egész csapatja szertesét omolván,
 — Juánt kivéve, a ki szűz hevében,
 Tapasztalatlan kezdő-volta folytán
 Veszélyt se ismer s nem fut semmiképen —
 (Ártatlan hölgy, kit ármány űz mogorván,
 Szelíd magában ekkép bízik éppen)
 Johnson meghátrált, látni, van-e népe,
 Ki még nem hült meg a »Halál völgyébe' ?«

És ott, a tüztől védve némileg,
 A mit fal, bástya, sáncz, mellvéd, torony,
 Lőrés, üteg, ház, ab ak ont meleg
 Záporként (mert a hosszukás soron
 Védetlen egy vona sincs — küzdenek
 Sátánilag) rábukkan egy korom-
 Födött vadász-csapatra, kit a hajtott
 Űzött vadállat szertesét szalajtott.

Rájuk kiált s jön a hívásra mind.
 Különbek hát »mélység lakóinál«,⁸
 A kik nem jönnek (hős Hotspur szerint)
 Hívó uram akármit is csinál.
 Talán szégyeltek elszaladni, mint
 Czenk nyúlfiak, avagy mást tenni már
 Nem tudtanak, — vagy ösztönből követték ;
 Hit s harcz az embert mindig nyájjá tették.

Zeüsre ! Johnson nagyszerű legény !
 Ámbár a név nem cseng oly büszkeszépen
 Mint Ajax és Akilles : e tekén
 Kevés van hozzáfogható. Kezében
 Villám a kard ; ha ellenségre mén,
 Úgy öl, nyugodtan, mint a számum éppen ;
 Lármát nem üt, de csapja mint a mákot,
 S nem ismer arcza gyáva halványságot.

Ha ő szaladt, meggondolás vezette,
 Tudván, hogy hátul egypár még akad,
 A ki magából ily módon vetette
 A félelmet ki, mely hős gyomrokat
 Szélként gyötör. Bár a halál felette
 Gyorsan vakít, sok hérosz még se vak;
 Hátrálnak kissé, látván csontos ujját,
 Inkább azért, hogy magukat kifujják.

41.

John is futott, de csak hogy több derék
 Vitézzel térjen ama »tartomány«
 Szélére vissza, honnan »soha még
 Utas nem tért meg« (mond Hamlet komám);
 Ám Johnsonunknak mindez pusztá lég;
 Vezényel és megy mind az ő nyomán
 Halálba, tűzbe; úgy átjárja őket,
 Mint galván-drót a holtan heverőket.

42.

Másodszor is csak azt kapják, a mit
 Először oly rettentőnek találtak,
 Hogy minden embert vad futásba vitt
 A félelem, daczára glóriának
 S kettős lénungnak (ez sem kutya itt,
 Sőt szép dolog a hír kevély fiának); —
 Egy rész azt *hitte*: látja a pokolt,
 Más része *tudta*, — mert már halva volt.

Mint a kaszált fű, úgy dőltek halomba,
 Vagy mintha jég érett kalászra vág;
 Kisült megint: nem több, mint holmi gomba
 Az emberélet s minden hiúság;
 Mint csép vagy boxer működött a bomba,
 És ronggyá tépve hullott a kozák;
 A legjobbaknak — nem volt idejük
 Tüzelné sem — átlőve a fejök.

Előlről és féloldalt földre ver
 Mindent az ón; úgy czélt a török,
 Hogy — mintha orkán tajtékat seper —
 Csomóstúl hullnak. Mégis — óh örök
 Forgás a végzet; mindent leteper,
 Várost, világot — bárhogy dúl, dörög
 Az ágyú: Johnson s kik még véle voltak
 — Kemény fiúk — a várba behatoltak.

Először ketten, majd öten, hatan
 Kapáskodtak föl, majd egész sorok;
 Roppant serényen, mert nagy bajba' van
 Fejecske itt, hol minden fal szurok-
 Módjára lángol irtózatosan.
 Nem tudni, hol jobb: fönn a kőburok
 Párkányán ülni kaczkias bajszszal,
 Vagy gazdálkodni még alant a szuszszal?

De véletlen vagy baklövés a hő
 Fiúknak kedvez ; úgy erődített
 A jó török vagy görög építő,
 Hogy Németalföld vagy Frankhon ilyet
 Föl nem mutat. (Gibraltár persze fő
 A várak közt is. Hajtsatok fejet
 A britt előtt !) Van ott czölöp, de éppen
 A pompás mellvéd — kellő közepében.

Úgy hogy kilencz vagy tíz lépésnyi tér
 Áll szabadon eminnen s túlfelül,
 A hol lehet mozogni ; sokat ér
 Annak, ki még nem Ábrahámmal ül.
 Itt sorba állhat s míg van benne vér,
 Harczolhat újra vad-kegyetlenül,
 Karót ledöntvén, hogy útban ne álljon,
 Bár nem magasb az, mint fű a kaszálón.

Az elsők közt, — *elsőt* nem mondok én,
 Mert versengés az elsőség felett
 Gonosz dolog ; barátság tönkre mén
 Benső pajtások, sőt szövetkezett
 Népek között is ; vakmerő legény
 Mondhatja csak John Bullnak : elveszett
 Vón csúful a waterlói csata
 — Bár a poroszság három harmada

Szentül hiszi — ha nem jön Gneisenau,
 Blücher, Bülow kellő időben és
 Tudj' isten még hányféle ow meg au ;
 Jöven ezek, megszállta rettegés
 A francziát, ki addig balga dú-
 Vadként daczolt. Máskép aligha néz
 Nagy Wellingtonra rendjel s nyugdija :
 Legzsírosabb, melyről tud Anglia.

De mindegy. »Isten ! tartsd meg a királyt !«
 S minden királyt ! Mert hogyha nem tennéd *Te*,
 Az *emberek* még úgy sem. Égre szállt
 Egy kis madár s dalolja : Győznek végre
 A nemzetek ! — Elnyűtt, félig kiállt
 Ló megvadúl s rúg, tombol lázban égve,
 Ha tulságig kinozzák, — hát a Jób
 Példáját szintén unja már a mób.

Elsőbb morog, majd hallat szitkokat,
 Majd Dávidként kavicszal dobja meg
 Az óriást ; aztán fegyvert ragad,
 Mint mindig, ha reményt vesz a tömeg ;
 És aztán üt-vág ; — mert lesz újra vad
 Harcz-háború, hol milljók vérzenek.
 A forradalmat gyűlölném, de látom :
 Csak ez segíthet egy rothadt világon.

De folytassuk : — az első közt tehát
 Kis Don Juan is a falakra mászott.
 Oly könnyen, mintha számos éven át
 Művelte vón. Pedig sosem csatázott
 Csak most először. Ámde sokat ad
 A hírre ő is és a vérben ázott
 Dicsőség vonzza, ámbár nem gonosz ;
 Oly lágy belől, mint képre asszonyos.

Most itt van — ő, ki gyermekként hajolt
 A nő keblére gyermeksege óta
 — Bár minden másban talpig férfi volt —
 S édenbe' járt, ha hölgyét átkarolta.
 Szerelmén nem volt semmi csorba, folt.
 Rousseau próbáját sose gyakorolta
 Ő rajta hölgy : »Figyeld meg szeretődöt
 Ha *elhágy* ;« mert ő el nem hagyta őket,

Míg szépek voltak, csak ha sors, vihar
 Avagy rokonság (mindegy) szabta rá
 A válást. *Itt* van! Itt, hol vág a kar
 S az irgalom halottként hull alá.
 Ezek közt ő is feldühödve mar,
 Bár csupa lélek ! Durván csapta rá
 Nyergét a sors ; idő s hely ösztökélik,
 És mint verseny-ló fut vadúl a célig.

Úgy tűzbe hozta minden akadály,
 Mint ugrató mént a sövény, a gát,
 A hol — ha csak nem karcsu, mint nadály —
 Veszély fenýíti britt ifj' úr nyakát.
 Ő is, mint más, csak messziről utál
 Kegyetlenséget, csak a míg magát
 Föl nem forralta — bár a maga vére
 Még itt is megfagy egy-egy mély nyögésre.

Hős Lascy, kit szorongatott a vad
 Török nagyon, többé nem kesereg.
 A holdból szinte : pár száz főnyi had
 Eléje hull. Léven legközelebb :
 Juánhoz intéz köszönő szavat,
 S reméli : mindjárt benn lesz a sereg.
 Juánkát véli Liffland hős fiának
 És nem a Pistol »rongy bezóni«-jának.⁹

Jó Lascy szólott német nyelven, ám
 Épp annyit ért Juánom szanszkritúl ;
 Válasz helyett hát meghajol csupán,
 Mélyen pedig, mert léven rajta túl
 Sok rendjel, csillag és a derekán
 Rófös szalag s kezében egy vadúl
 Forgó véres kard, — észre vette ő :
 Nagy rangu tiszt a nyájas köszönő.

Rövid társalgást folytatnak azok,
 A kik nem értik egymást ; főleg ottan,
 Hol a beszédbe rémes panaszok
 Vegyülnek s porba omlik seb-rakottan
 Sok száz haldokló, míg a röpke szók
 Elhangzanak ; aczél peng, puska csattan,
 Sohaj, nyögés, fohász sír szerte szét ;
 Ott nem lehet hosszú a párbeszéd.

Mindaz tehát, a mit két stanza bő
 Szóval leírt — megvolt egy percz alatt ;
 A gyilkolásnak sem kell több idő ;
 Egy percz — s magának temetőt arat.
 Mord ágyun is tulharsog rémitő
 Hörgés, szitok ; pintyőke-madarat
 Előbb meghallasz, mint dörgő eget,
 Ha jaj, sikoly ráz lőporos leget.

A vár bevéve. Ó örök hatalmak !
 »Vidék az Isten, város ember műve«
 Mond Cowper — s mondom én is. Mennyi falnak
 Lőn veszte már. Hol Bábel, Róma büve ?
 Karthágó, Tyrus, rendre mind kihálnak !
 Ninive nagy volt, ma ki tud felüle ?
 Én hiszem is, multat s jelent ha nézem :
 Végül tanyánk az erdők mélye lészen.

Az emberek közt (tán Szullát kivévén,
 Az ember-irtót, életben-halálban
 E Róma-szülte úr szerencsés lévén)
 Én boldogot csupán egyet találtam :
 Boon generálist ¹⁰ ! Ős erdője révén
 Agg napjait nyugodt, derült magányban
 Elhette le, nem ölve mást, csupán
 Medvét a fák közt, fajdkakast a fán.

Bűn nem fért hozzá — nem az ős vadon
 Szülötte az ; s nem hagyta el soha
 Rózsás egészség, mely jár szabadon,
 Zöld rengetegben s megbocsátja, ha
 Inkább halált, romlást keres vakon
 Kő-ketreczekben Ádám magzata : —
 Ehhez szokott ! De itt a példa, földi :
 Kilenczven évét Boon vadász betölti.

S — még rendkívülibb — oly nevet hagy hátra
 Minőt, ti hősök, százezernyi sír
 Sem tud szerezni, mert van tisztasága,
 Mely nélkül csak vásári dal a hír ;
 Szép, egyszerű, tisztességében drága,
 A mit megtépni gyűlölség se bír ; —
 Erdők ölen tevékeny remete,
 Ősz fejjel is virágzó csemete.

Igaz, futott ő embertársitól ;
 Ha farmjaik elérték, csöndesen
 Száz mértfölddel tovább vonult, a hol
 Több a mező, mint a kíváncsi szem ;
 (Városban, lásd, az nincs sehogyse jól,
 Hogy senkinek se tetszel és ki sem
 Tetszik neked) ; de nyájas volt az agg,
 Ha egyesek hozzá fordultanak.

Nem volt egészen egyedül ; körötte
 Friss sarj virúlt, erdőn nőtt nemzedék ;
 Gond nem ránczolta, kardcsapás se fődte
 Szép homlokuk nyíltságát ; bős, setét
 Düh és irigység fátylát sose szőtte
 Vidám arczukra s a természetét
 Sem csúfitá ; szabadban szabadok,
 S üdék, mint fák és zúgó patakok.

Erős, magas, gyors lábu mind, — titán
 A városok sáppadt törpéi mellett,
 Mert nem rohantak rang és kincs után ;
 A zöld erdőből mindenük kitellett ;
 Idő előtt nem őszültek s bután
 Divat-majmokká nem váltak ; ha kellett,
 Lövésük ölt — sosem szeszély miatt,
 Mert egyszerű mind, ámde egyse vad.

Napjuk serény, éjük nyugalmas, — és
 Hű munkatársuk a vidám kedély ;
 Számuk nem túl-sok, de nem is kevés ;
 Szívükben nincs bűn, romlott szenvedély ;
 Emésztő kéjvágy, kóros fényüzés
 Szabad lelkükhöz távolról se fér ;
 Magány nem zord itt, sőt kedvelli a
 Vadon sohajt nem ismerő fia.

A természetről ennyit : — változás
 Kedvéért most rólad lesz újra szó
 Művelt világ s kultúrad annyi száz
 Áldásiról ; rólad, tüzes golyó,
 Harcz, dögvész, zsarnok pusztítása, láz,
 Leölt százezrek, hír-szomj, vér-folyó,
 Czárnők szerelme (hatvan évvel) és
 Mellé — füszernek — vár-felpörkölés.

A vár bevéve : tódul a sereg,
 Előbb egy oszlop, azután a másik ;
 Handzsár, szurony csattogva küzdenek,
 S anyák, gyerkőczök rémes jajgatásit
 Hallod felsírni ; lőporfellegek
 Gomolylya száll, hogy elfúl a ki mászik
 S a hajnal friss fuvalma fuldokol ;
 Most minden utca egy dühös pokol.

Hős Kutusow, ki nagy Napóleont
 Később leverte csúnyán (némi hó
 Segélyivel, megmentve Muszka-hont),
 Most maga is verést kapott ; bohó
 Tréfás legény, ki folyvást élczet ont
 (Jelszava lévén : búsuljon a ló !)
 Ott is, hol koczkán élet és halál ;
 De nevetőt most egyet sem talál.

Arokba szökken és utána sok
 Derék granátos, vad tűzzel tele,
 — Vérüktől duzzad a vizes mocsok —
 Aztán hamar föl a falakra, de
 Tovább nem másznak a derék bocsok ;
 (Ribaupierre tábornok élete
 Itt hunyt ki, sajna !) mert a jó török
 Ledobja őket, hogy csak úgy dörög.

S ha el nem tévedt volna egy csapat
 És éppen itt nem köt ki, a hova
 A Duna sodró árja vitte, vad
 Zavarral futván ide és tova
 Mint a bolond, míg jó a virradat
 S előttük áll egy kapuféle — ha
 Nem így történik, Kutusow beadja
 Épp úgy a kulcsot, mint a fele hadja.

E csellengő csapat, megostromolva
 Egy bástyarészt, épp akkor, a mikor
 Nem messze tőlük hullott mint a polyva
 A Kutusow népsége és sok orr
 Hosszúra nyult — vas-závért félre tolva :
 A »Kília«-kaput (mely annyiszor
 Daczolt vitézül) most nekik kitarja,
 Kik kunctorognak, térdig vérbe', sárba'.

Hajh! a Cossákok... vagy talán Kozákok —
 (Nem bánom én az orthografiát,
 Csak jól tükrözzem a való világot,
 Politikát, statisztikát és taktikát)
 Lóhátról szokván nyesni mint a mákot
 Ember fejét, s lévén gyalog buták,
 De mindenütt harczolván hogyha kell —
 Pocsékká téve mind ott vesztek el.

A hős kozákság bátran falra mászott.
 Forralta lelkét az a gondolat :
 Kezdhét rabolni gyöngyen, vérben ázott
 Kezekkel, mert már biztos a falat,
 Több akadály nincs ; — ám ebben hibázott,
 Mert a török csupán szinből szaladt,
 S egyszerre két bástyáról a keresztelt
 Kutyákra löni egy csöppet se restelt.

Farkon ragadva (rettentőbb fogás
 Nem érhet harczost, sem szent püspököt)
 Elestek sorban ; egy hideg rakás
 Reggelre mind ; de nem szólt, nem nyögött,
 Nem mukkant egy se ; testük létra más
 Derék legénynek, kit még nem bökött
 Le a pogány ; fölöttük át- s bement
 Jezuskoj s a Polozki-regement.

E bátor őrnagy minden gaz pogányt
 Kit ér, levág, — de nem falhatja fel,
 Mert pár török, kiket fölötte bánt
 Nemes buzgalma, éltét oltja el.
 A hadd-el-hadd csak most jön ; egyaránt
 Dühödtek s kétes a »kimenetel« ;
 Kard kardra csattan, puskát ver a puska,
 Török nem hátrál s nem tágít a muszka.

Más ezredek szintén igen kikapnak.
 És itt megjegyzem a histórikussal :
 Kevés töltényt adj nagyra szánt csapatnak
 Döntő csatában, hogy jól bírja szuszszal
 Mikor befútnünk a szemközti hadnak
 Rohammal kell, szuronynyal s puskatussal ;
 Másként, magát kimélni vágyva, lő
 Bolond távolból s nem nyomúl elő.

Meknop tábornok tigris szívü népe
 (De Meknop nélkül, mert ő halva már,
 Segélyt nem kapván annak idejébe')
 Most egyesül azokkal, kik a vár
 Gyilkos falán tornásznak lázban égve.
 Felséges a török védelme bár,
 S úgy őrzi, mint a Mahomed palástját
 A jó szeraskír — beveszik a bástyát.

Juán és Johnson, állván legelől,
 Ajánlanak kegyelmet néki, — de
 Igaz szeraskír erre csak fütyöl,
 Ez legalább, itt s most, nem él vele.
 Méltán siratva nemzetségitől
 Meghalt, tatár-martyrként menve be
 Allahhoz s véle egy britt tengerész tiszt,
 Mert hát kezét tön rája e merész tiszt.

A válasz kurta : egy pisztolylövés,
 Melytől a hadnagy többé föl se kél ;
 A többi rögtön rátört, — lőtte és
 Vagdalta, röppent ólom és aczél —
 Két jámbor ércz, melyből mindig kevés
 A készlet nálunk ; három ezret ér
 Gyilkos halál ott s négyszer négy szurony
 Döfött nyilást a hős szeraskíron.

Mennek be már, de mindenütt elállják
 Az útat s vértől részeg a halál itt ;
 Nincs utca, hol ne védné háza táját,
 Szeretteit egy-egy csoport halálig ;
 A harcz felejtí romboló szabályát,
 Művészetét és fenevaddá válik ;
 A mészárlás, mint Nílus hó iszapja,
 Bűn-szörnyeket szül száz meg száz alakba'.

Egy muszka tiszt, ki véres tetemek
 Fölött feszít, érez. marást a sarkán
 Minthogyha kígyó kapta volna meg,
 Mely egykor Évát bűnbe vitte ; tarkán
 Káromkodik, nyög, méregtől remeg,
 Bög mint a farkas, húsért ríva ; torkán
 Segélykiáltás harsan ; ám a fog
 El nem bocsátja, bármikép nyafog.

Haldokló mozlím mellén észre vett
 Orosz bagarját s gyorsan mint a nyíl
 Egy kényes ínt (mely hordja nagy neved
 Te sarkadon sebzett kevély Akill)
 Veszett haraggal úgy fogára vett,
 Hogy válni attól még holtan se bír.
 A lecsapott fej (így beszélík, ám
 Hazudnak persze) ott lóg a bokán.

Bárhogy volt, tény az, hogy maródi lett
 A muszka tiszt, egész éltére sánta,
 Mert a török-fog mint éles czövek
 Nyomult testébe ; nyugdíjas palánta
 Így lón szegény ; nem gyógyította meg
 Az ezred-orvos írja, kése, pántja ;
 S ez tán hibásabb, mint a lecsapott
 Török kobak, mely úgy hozzá kapott.

De a mi tény, az tény — s költőt, valódit,
 Nem készit írásra puszta fikció ;
 Poéma, mely nem a valóval hódít,
 (Akár a próza) nem volt soha jó ;
 Csak a piacz ünnepli azt a módit,
 A hol tapsot kelt fényes dikció ;
 Csak a hazugság bősé étvágya, melylyel
 Sátán halászat, mint mi a legyekkel.

A vár bevéve — nem föladva ! — Nem !
 Egy sáncz, egy bástya minden férfi mell.
 A vér áradhat mint a Duna lenn,
 De sem szó, sem tett ott nem árul el
 Halál-félelmet. Zúghat rémesen
 Az ellenség, mely tódul ezrivel,
 Üvölthet hurráh-t — egy-egy muszka nyög
 Végsőt ott, hol haldoklik egy török.

Dőf a szurony, kard csap süvöltve le,
 És hull az ember-élet, mint mikor
 Pusztítani kezd az ősz hideg szele
 S nyögő erdőben durván szerte szór
 Lombot, galyat ; így sír, gyászszal tele,
 A puszta város, mert legjava por,
 Halott tömeg már ; ám úgy roskad, ég el,
 Mint villám-csapta tölgy, komor fenséggel.

A tárgy borzasztó, — ám nem szoktam én
 Hosszan piszkálni rémes dolgokat ;
 Az élet tarka és bolond levén,
 Hol jó a rosszal változik sokat,
 Unalmas vón, ha folyvást gyászra kén
 Hangolnom azt, ki nálam megragad ; —
 Adom hű képét a kerek világnak,
 És hogyha mindjárt a nyakamra hágnak.

Egy jó tett undok bűnök közepette
 »Üdít« ; így mondja e finom, remek
 Farizeus-kor, mely szomjan epedve
 Czukros vizért és tejhabért remeg ;
 Harmatként hulljon hát e versezetre,
 Mert a dicsőség forrósága meg-
 Pörkölte már ; dicsőség, hóditás,
 S époszt diszító mindenféle más.

Sok száz levágott férfi oldalán
 Egy raj legyilkolt nő feküdt a vár
 Egyik terén, a hol jajongva tán
 Segélyt kerestek — könny és borzadály
 Ránézni, hajh! S ott egy aprócska lány,
 Tíz éves és mint május, csupa báj,
 Remegve fúrta kis keblét a holtak
 Véres zömébe, kik halomba hulltak.

Villámló szemmel s karddal, fenekedve,
 Két gaz kozák üldözte a kicsit ;
 Ezekhez képest föld legnemesebbje
 A sarki vad ; — ezekhez mérve itt
 Szelíd a farkas és művelt a medve ;
 S ugyan kit kell vádolni érte, kit ?
 Őket talán ? Vagy fejedelmüket,
 Kikért a nép ily vak lesz és süket ?

A pillanatban, hogy villant a szablya
 És égnek álló szőke fürtivel
 Arczát a lány a tetemekre csapja :
 Juánom ott terem. Nem mondom el
 Mit *mondott*, mert a »fínom fül« haragra
 Gyuladna tán ; de helyeselni kell
 A mit *tett*, mert szörnyen közējük vágott ;
 Kapacitálni így kell a kozákat.

Egyet csipőn vág és a másikat
 Vállon legyinti s úzi a dicsőket,
 Kikből a vér s jajszó csak úgy szakad,
 Hogy fussanak sebészhez, a ki őket
 Bekösse. Majd a holtakon akadt
 Meg a szeme s látván e néma főket,
 Lecsillapúlt ; kis foglyát fölemelte,
 Ki sírját csaknem e halomban lelte.

Hideg volt, mint azok ; dermedten áll,
 És homlokán vékonyka seb mutatja
 Hogy mily közel járt hozzá a halál ;
 A kard, mely anyját rettentőn lecsapta,
 Fejét is érte s e vékonyka szál
 Közösségüknek végső, gyenge kapcsa ;
 Másként sértetlen s ámuló, vad szemmel
 Mered Juánra, oszló félelemmel

A mint így egymást nézik, nézik ott
 Merőn és szótlán — Don Juán szemén
 Bánat, gyönyör, s a megszabadított
 Gyermekek miatti gond, aggály, remény,
 A míg a másik úgy néz, mint nyitott
 Szemekkel alvó, — arcza csupa fény,
 Halvány, áttetsző, szöve tisztaságból,
 Mint alabastrom, melyre fénysugár hull — :

Jön Johnson John. (Nem mondom *Jancsinak* ma,
 Durván, hitványúl, rosszúl hangzanék
 Oly ünnepélyen, mint e máii lakma,
 Melyhez gyertyául egy városka ég.)
 Jön Johnson, véle daliák csapatja,
 S kiált: »Juán! Hej! Csak most tartsd ki még,
 És egy tallerra Moszkovát teszem:
 Nyakunkba hull a György-rend, kedvesem!

A jó szeraszkiert már kupán ütök,
 De áll a fellegvár még s benne ül
 A vén pasa; ámbár az ágyu bőg
 Lent, fent: pipázik rendületlenül,
 Körötte sűrűn véres, csonka fők;
 Halottink száma oly halomra gyűl,
 Mondják, hogy túlcsap a falon; de ő lő,
 Fürtönként ontja, mint valami szöllő.

Jer hát velem!« — De rá Juán felel:
 »Nézd ezt a kis lányt — megmentettem — és
 Védetlenül többé nem hagyom el;
 Mondj egy zugot, a hol nem éri vész,
 S követlek nyomban.« — Vállát vonja fel,
 Gallérját csípi, ide-oda néz,
 S szól Johnson: »Persze! A dolog hamis!
 Szegény csepp jószág! Szánom magam is!«

»Történjék bármi, addig nem hagyom«
 — Juán mond — »míg nem biztosabb az élte
 Mint a miénk.« — »Meghalhatunk nagyon
 Könnyen, biz istók — legalább, öcsém, *te* ;
 Neked dicsőség vón, ha itt agyon
 Lőnének« — így John. — »Főmet bármi érje,
 Kiállom« — szól Juán — »de tőle én
 Nem válok el ; szülőtlén, hát enyém !«

»A drága percz száll, míg itt tétlen állasz,«
 Mond John — »Hisz kedves — kedves kis csibe —
 Szemének párja nincs — de hallga ! Válaszsz
 Dicsőség és részvét közt ízibe : —
 Halld ! Halld ! A zaj nő ! Azt hirdeti már az,
 Hogy fosztogatnak és más huzza be
 A kasszát. — Jer ! Elhagyni téged fájna !
 Csontot kapunk, ha késünk — jer ! ne állj na !«

De kis Juán nem mozdúl ; végre John,
 Ki a fiút szerette igazán,
 Egy pár legényt kiválaszt, vad-mohón
 Kik nem lihegtek úgy zsákmányra tán ;
 S fogadkozik, hogy bérük gyilkos ón
 Leszen, ha csak megsérül a leány ;
 De ha vigyáznak gonddal rája, hát
 Fejenként mindnek ötven rublit ad,

Azonkívül jut rájuk annyi préda,
 A mennyit más kap. Megy Juánka szépen,
 Megy immár Johnnal, bár veszett e séta,
 És a sorok ritkúlnak szörnyüképen.
 Annál vigabban megy a maradék a
 Véres nyomon, mert zsákmány van begyében.
 A zsákmány! Hajh! ez az, mi nagyra kész!
 Nem lelkesíti félzsold a vitézt.

Ilyen vagy ó dicsőség s emberem
 Te is, te is! Ámbár azok fele,
 Kikben mi embert látunk, odafenn
 Más névvel díszlik bizonyára! — De
 Menjünk tovább. Harczolt a vár-teren
 Egy hős tatár kán («szultán» a neve
 A krónikásnál, kit hűn követek).
 Ez jó magát sehogysem adta meg.

Mellette őt bátor fiú. (No lám,
 Így termel harczost a többnejűség
 Oly helyeken, hol a bigámián
 Nem szörnyüködnek.) Míg mellében ég
 A hő vér, fittyet jobbra balra hány,
 Pedig nem Hektor, nem Akill, de még
 Ajax sem, — csak jó, lelkes öreg úr,
 Ki öt fiával mindenkit leszúr.

Hogy *elfogják*, az volt a cél; a hős
 Kimélni vágyik bátor ellenét,
 Ha azzal szemben úgy is túlerős;
 Félistenek s vadak egyszerre; két
 Ember van bennük; dúlnak mint a bósz
 Tenger-habok, — majd részvét úzi szét
 Zordságukat, mint nyári szélbe', ládd,
 Kérges fa is meghajtja sudarát.

De foglyul esni kánunk nem kíván;
 Karddal felel minden békítgetésre
 S keresztényt aprít; oly makacs e kán
 Mint svéd Károly Bendernél; hosszú késre
 Szúrnak sok embert a fiúk is; ám
 Kezd fogyni már muszkák nagylelküségé.
 Oly szép erény ez, mint a türelem:
 Kis bosszuságra elfogy hirtelen.

Juán és Johnson mennyre-földre kérték
 — A hány török szót tudtak, mind elő
 Rángatták — kissé mérsékelje mérgét,
 Mert lehetetlen ily verekedő
 Urat kimélni. Nem volt benne mérték.
 Mint kételkedőt a hit tanára, hő
 Düvel paskolja — nem volt nobilis tett —
 Barátait. Így ver dadát a kised.

Magát Juánt s Johnsont is megsebezte
 Bár könnyedén csak ; ekkor neki mentek ;
 A támadást Juán sóhajtva kezdte,
 De John idézett valamennyi szentet ;
 A többi szintén fölgerjedd e beste
 Makacsság láttán és rohantak rendet
 Hasítani bennök ; záporként omoltak.
 De ők a sík homokbuczkái voltak.

110.

Beitták nyomtalan. Elestek végre !
 A második fiút golyó találta,
 A harmadik kard-sebvel ment az égbe ;
 A negyedik, apjának szem-világa,
 Szuronytól halt meg ; ötödik cselédje,
 Gyaúr anyától, bár lenézett árva,
 Mert nyomorék — vített, míg lelkét kiadta,
 Egy zord apáért, ki pirúlt miatta.

111.

Első szülöttje telivér tatár,
 Gyaúr kutyák legbuzgóbb ostora
 Azok közt, kikre Allah kegye vár ;
 Im zöld ruhában húrik szép sora
 Lendül feléje s ágyát veti már ;
 Mert az, kinek nem kell a föld sara,
 Ottfenn kap szállást ; látja őket s bódul,
 Szép lányok lévén, kikhez férfi tódul.

Hogy mit csinálnak majd az ifju kánnal,
 Azt nem tudom s nem tudja senki sem ;
 De hogy kevésbbé tudnak veteránnal
 Múlatni mint szép ifjakkal, hiszem ;
 Ezért van az, hogy ott, hol hős halált hal
 A küzdő ember : harczmezőn a szem
 Elvértve lát vén, tisztos holtakat,
 De csinos, ifjú, ezrivel akad.

S e húriscskák ujdonsült férjeket
 Mindenha kedvvel csaltak lépre, kikben
 Nem savanyúk még a mézes hetek ;
 Kik nem lankadnak szent érzelmeikben,
 Legénykoruk szépségein beteg
 Vágygyal merengvén ; mindezt meglesik fenn,
 Magukhoz csalják és ők telnek el
 A még nyiló szív friss gyümölcslével.

Az ifju kán, húrissal szerelemben,
 Felejtve négy ifjú nejét, siet
 Megúlni első nászjéjét a mennyben.
 Mi, jobb hiten, csak kaczagunk ilyet,
 De ők úgy vívnak, mintha szemtől szemben
 Csak egy ég volna vész s halál helyett ;
 Bár, úgy tudom, eféle van nem egy,
 S a mennyek száma hat vagy hétre megy.

115.

Oly élénken sugárzott rá e kép,
 Hogy a mikor szívében már a dárda,
 »Allah«-t kiált s a megnyilt égbe lép;
 Titkát az éden mind eléje tárta;
 Fölkelt neki a fényes, csodaszép
 Mindenség, mint örök hajnal sugára;
 Próféták, szentek, hűrik, angyalok
 Hívták magukhoz. — és így lőn halott;

116.

De égi mánort tükröz vissza képe.
 A jó öreg kán, a ki hűrikat
 Régen nem néz már s csak hős háza-népe
 Érdekli, mely czédrus-kevélyen ad
 Nevének dísz: látván, mint hull elébe
 Döntött faként utolsó hőse, vad
 Gyilkát nem sujtja; perczig áll a kéz;
 Első s utolsó holt fiára néz.

117.

Látván, hogy kardját lebocsátja, nem
 Támadja senki; pardon-gráciát
 Adnának néki újból szívesen;
 De ő mindebből most semmit se lát.
 Kegyetlenül fáj, vérzik szíve benn,
 És reszket (eddig kő volt) mint a nád,
 Ha néz a holt fiakra s érzi — bár
 A sír küszöbjén — : nincs senkije már.

Futó rázkódás volt csak ; dühtől üzve
 Ugrott az éles, villogó vasakra,
 Oly gondatlan, mint pillangó a tűzbe,
 Melyben halált lel ; testét odacsapta
 A szuronyoknak, hogy aczélja fűzze
 A holt ifjakhoz, tépje száz darabra ;
 Rájuk pillantott, míg dús vére ömlött,
 S egy széles sebből lelke kiözönlött.

A durva győzők — különös nagyon —
 Kik nem kimélték senkit sohasem,
 Asszony, gyerek kiknél egyforma gyom :
 Látván e kánt feküdni csöndesen,
 S öt magzatát — mind ők verték agyon —
 Most ellágyulnak. Bár nem sír a szem
 S tüztől veres csak : részvét, tisztelet
 Támad szívökben ily hősök felett.

De áll s golyóit még lövelli szerte
 A fellegvár, a hol a pasa ül.
 Az ellenséget húszszor visszaverte
 S bős ostromlóit gyúrta emberül.
 Megkérdi végre : vajjon kiheverte
 Az ostromot vagy immár porba dül
 A többi rész ? S hallván, hogy fuccs egészen,
 Ribashoz küld, kapitulálni készen.

Mélán, nyugodtan, hidegen pipázott
 Aközbe keskeny szőnyegén a szét
 Rombolt falak közt. Trójában nem ázott
 Kő ennyi vérben — ám bölcsészetét
 Ez nem zavarta ; semmitől se fázott ;
 Pöfékelt lassan, símitván setét
 Szakállát, mintha nemcsak farka, de
 Három vón szintén földi élete.¹¹

A város eldőlt — több csapást nem oszt
 Sasfészkén ő se ; úgy is hasztalan
 Vitézség volna. Izmaila most
 Csak barna rom ; a félhold oda van,
 S keresztet tűznek rája, szép pirost,
 De nem megváltó kebledtől, Uram !
 Égő utczákat rőt, irtóztató
 Vértócsa tükröz, mint holdfényt a tó.

Mindaz, a mit ocsmánynak tart az elme,
 A mit dühödt hús elkövetni tud,
 A mit — megveszvéen — száz ördög művelne,
 A mit hall, olvas, képzel iszonyút,
 Rémet az agy ; a mit sok toll se merne,
 Se tudna hűn megírni ; a mi rút
 Mint a pokol, — az ember, erejével
 Ha visszaél : itt tombol szörnyü hévvel.

Ha itt-ott részvét csillan át a véres
 Dühös boszún s nemes szív tán akad,
 Pár agg iránt ki lágy irgalmat érez,
 S kimél és megment zsenge ifjakat :
 Egy elpusztított városban csekély ez,
 Hol annyi szív és szent frigy megszakadt !
 Páris uracsca ! London léhütője !
 A harcz jámbor mulatság ! Épülj tőle !

Gondold meg, míg ujságotat nyeled,
 Hogy mennyi vér s könny e gyönyörnek ára !
 Vagy — hogyha ez nem hat rád — ne feledd :
 Te is kerülhetsz még a sors fogára.
 Vám, Castlereagh, adósság, mód-felett
 Jó biztatók, hogy így jársz nemsokára !
 Olvasd csak Irland bús történetét el
 S tápláld éhséged Wellington dicsével.

De van nekünk, a kik trónt és hazát
 Oly hőn imádunk, mégis egy igaz
 Nagy büszkeségünk ; — vedd szárnyadra hát
 Ó Múzsza, hogy lebbenjen édig az ! —
 Aszály röpül bár a mezőkön át,
 E roppant sáska — : mily dicső vigasz,
 Hogy soha trón nem érzi gaz marását — :
 Irland éhen vész s György nyom három mázsát.

Hadd végezem be gyászos énekem.
 Nincs többé Izmail — eltűnt a város!
 Piros hullámmal lejt a Duna lenn,
 S az égő tornyok lángja borzadályos.
 Az ágyu már nem bög oly éktelen,
 Csak ujjongás, csak hörgés zaja szálldos.
 Negyven ezer védőből — ennyi volt —
 Nehány száz még lehel; a többi holt.

A muszka had egy pontot illetőleg
 Méltó különben a magasztalásra.
 E pont, mint virtus (napjainkba' főleg),
 Divatba van, tehát nem ugrom másra,
 De itt megállok; — s szép szavakkal élek
 Mert tárgyra kényes. Tán el voltak ázva
 Esőtől, fagytól, vagy mert gyér evés volt
 S ritkán aludtak — fertőzés kevés volt.

Öltek, raboltak s ama bizonyos
 Zsánerben némit szintén elkövettek,
 De nem mohón, nem úgy mint a gonosz
 Lump francziák, egy várat ha bevettek.
 Mi volt az ok? Szerintem csak a roszt
 Hideg idő s a részvét. H'jába retteg
 Sok félénk hölgy! Kivéve négyszáz dámát:
 Megőrzi mind korábbi szűz csillámát,

Volt tévedés is egypár a sötétben,
 Lámpás vagy izlés híján; — tényleg ott
 Barát, ellenség, puskapor ködében
 Gomolygva, mind egynek mutatkozott.
 Tisztes szüzet — lámpásnál — baj nem éppen
 Gyakorta ér, de mindig vést hozott
 A vak sietség! Több granátos tévedt
 Hat hölgygel így, kik láttak hetven évet.

Egészen mégis nagy volt a kimélet.
 Úgy hogy néhány merengő dáma, kit
 Nem boldogított a magányos élet,
 Kiábrándult e pontban egy kicsit...
 Dámák, a kik erőszakot reméltek,
 (Mert nem hibás az, kit örvénybe vitt
 A durva fátum) s vágytak ülni tán
 Szabíni nászt, hol nem kell hozomány.

Nehány telt özvegy, érettebb korú,
 Föl is kiáltott (keblük még tüzel,
 És érzik, hogy rabságuk szomorú)
 »A fertőzés mikor kezdődik el?«
 De ott, hol dúlnak, hol véres ború
 Ül a szemem, gyéren kívánja mell
 A röpke kéjt. Megmenekültek-é, nem?
 Homály takarja, — hogy meg, én remélem.

Suwarrow győzött, — méltó volt e tette
 Timurhoz. Dsingisz Izmaila hősét
 Csodálta volna! Dörgés közepette,
 Meggyujtva tornyot, házat mint a rőzsét,
 Papirra véres kézzel ezt vetette:
 »Istennek és a czárnőnek dicsőség!«
 (Örök hatalmak! Ó mily fájva cseng
 Együtt e két név!) »Izmail mienk!«¹²

Szerintem a legiszonyúbb szavak
 A Mene, Tekel és Ufarzin óta.
 Nem írt szörnyebbet ennél soha vak
 Győzelmi mámor! S Dániel proféta
 Az Úr parancsát hangoztatta csak,
 Zordan, dicsőn; bukó népekre czéda
 Kuplét nem írt; — de tud verselni nérós
 Humorral égő vár fölött e hérós.

Megírta ezt az északsarki dalt,
 S halók¹ nyögése volt hozzá kíséret.
 Hiszem, kevés ember dalolja majd,
 De nem felejtí senki! Mert úgy éljek
 A mint szidom e rút zsarnoki fajt,
 Míg — ellenük rohanni — kő megéled.
 Itt olvassátok távol unokák,
 Milyen volt egykor lánczon a világ!

Szabadságát megéritek, — mi nem —
 S uj ezred-évték büszke ünnepén
 Talán nem fogja hinni senki sem
 Mily bűnöket vitt végbe durva kény.
 Emlékük is pusztuljon! De ha szem
 Meglátja mégis, úgy néz rájuk — én
 Szentül hiszem — mint torz emberevőre,
 Ki festéket (de nem vért) ken a bőrre.

És ha lapoztok a történelemben,
 S látjátok azt a sok királyt és trónt ott:
 Ámulva álltok e csodákkal szemben
 S úgy nézitek, mint mi a mammuth-csontot,
 Vagy képirást a gúlán; — s jó hiszemben
 Találgatjátok, sejtve sok bolondot.
 Mert, hála égnek, rejtély lesz »miért«-jük,
 Mint Fáraók gúláit most nem értjük.

Hű olvasóm, szót tarték — legalább
 Beváltám azt, mit kezdetben ígértem;
 Kaptál szerelmet, szélvészt, egy nyaláb
 Kalandot, harczot; a valóhoz mértem
 Mindezt, de ámbár földön jár a láb
 S elődeimtől sulykot sose kértem,
 Éposz biz ez. Dalom gond nélkül árad,
 De hűrt ád néha Főbosz, egy-egy szálat.

Azt húzom, nyúzom, váltig pengetem.
 Hol járt s mit tett e furcsa költemény
 Regényes hőse, mindazt — hogyha nem
 Dölkök ki még — elmondom rendben én.
 De most magam pihenni engedem,
 — Mert elfáradtam Izmail kemény
 Véres falán, — míg sürgönyt visz a Don,
 A mit Pétervártt lesnek már mohón.

Juánkát érte ez a tisztelet,
 Mert bátran küzdött és volt embersége —
 Becsüli *est* az ember módfelett,
 Ha bösz, hiú, gyilkos dühének vége.
 Kinek vad harczban megmentője lett :
 A kis török lány dísz hozott fejére.
 S hiszem, hogy ennek jobban örül ő is,
 Mint Vladimir rendjének, ha dicső, is.

Megmentőjével ment a mozlim árva.
 Hazája nincs már, háza-tája rom,
 Övéi halva — mint Hektor családja,
 Elhulltak rendre harczmezőn, falon.
 Muezzin hangja nem hív több imára,
 A kedves város egy üszök-halom !
 Juán fogadja (sírva rá hajol)
 Hogy védni fogja — s megtartotta jól.

KILENCZEDIK ÉNEK.

I.

Wellington ! (Vagy Vilainton, — mert a hír
Ilykép is említ, harczok hős fia ;¹
Lám, meghódítani még névleg se bír,
S nyelvéhez tör a tréfás franczia ;
— Még hogyha veszt is, mosolyogva sír —)
Nyugdíjad nagy s hírednek sincs hija ;
Ha kissebbítném roppant érdemed',
Egész világ dörögne rá »Nem«-et !

2.

Hogy Kinnaird-del a Marinét ügyében
Silányúl bántál, én hiszem s tudom ;²
Sok mással ezt is elhallgatják szépen,
Majd, westminsteri díszes sírodon.
Különben hagyjuk ! Ily meséket éppen
Csak pletyka kedvel kávézó padon.
De hogy Nagyméltsád, ámbátor keresztény
Embernek vén már, hősnek *ifju*, ez tény.

3.

Britt néked sokkal tartozik (s fizet
Mint a köles) de többel Európa :
A legitím tört mankókat kezéd
— Bár nem örökre — ujból össze róttá.
Holland, spanyol, fransz érzi, mily veszett-
Dicsőn *restellálsz*. Ah ! Waterloo óta
Nincs nép, a kit adósid közt ne lelnék.
(Csak költőid jobban megénekelnék.)

4.

Jó »nyak-nyeső« vagy! ³ Ó ne vedd zokon.
 A szó Sekszpíré s jobbat nem találok.
 A háború, ha nem nyugszik jagon,
 Csak gégemetszés s más ilyen halál-ok.
 Tettél-e jót, mely nagysággal rokon,
 A nép itéli meg, nem a királyok!
 Mondd: téged s pártodat kivéve (mert
 Annak haszon) Waterlooval ki nyert?

5.

A hízélgés nem kenyerem; de mondják
 Hogy kedveled te s néked néha köll.
 Hát nem csoda! A harcz sokféle gondját
 Megunja végre, a ki folyton öl,
 És tetszik annak, ha fejére ontják
 A lágy babért; ha dal dicséri föl;
 Ha lesz belőle — vinné el a gólya —
 Kifosztott és rab népek »megváltója«. ⁴

6.

Elég. Most menj s egyél a dísz-edényről,
 A mit adott brazíliai császár,
 S pár falatot küldj a remek ebédből
 Az őrnek is, ki házad mellett strázsál! ⁵
 Harczolt, de nincs sok része pecsenyéből.
 A nép — úgy mondják — szintén éhes Lázár.
 Méltó vagy porcziódra (hízzál tőle!)
 De nemzetednek adj egy részt belőle.

7.

Nem jegyzem én meg — hozzád, herczegem,
 Ki oly dicső vagy, megjegyzés se fér —
 Hogy Cincinnátus nagy példája nem
 Hódít ma már, ámbár e kor kevély.
 Mint ír, kedvelsz te burgonyát igen,
 De hogy kapáld is, ebből még se kér
 Hős lelked. És e czélra — szó mi szó —
 Sok volna mégis egy fél millió.

8.

Nagy díjakat megvetnek a nagyok!
 Epaminondász megmentette Thébét
 És pénzt még temetésre sem hagyott.
 Washington György szabaddá tette népét,
 De más, mint hála, rá sosem ragyog.
 (Szebb fény, igaz, nem díszíthette képét)
 S az disztinválja bölcs Pittet-magát is,
 Hogy angol státust tönkre tette — grátis.

9.

Napóleont kivéve, alkalommal
 Ember nem élt így vissza soha még!
 Zsarnok-frigyet megtörve, régi lommal
 Bátran szakítva, zúgott vón' a lég
 Áldott nevedtől. És most? Gyenge szómmal
 Fessem: mi vagy? Megszűnt a csöcselék
 Lármája. Menj! Nézd a nyögő világot,
 Éhes hazád' — s mondj győzelmidre átkot!

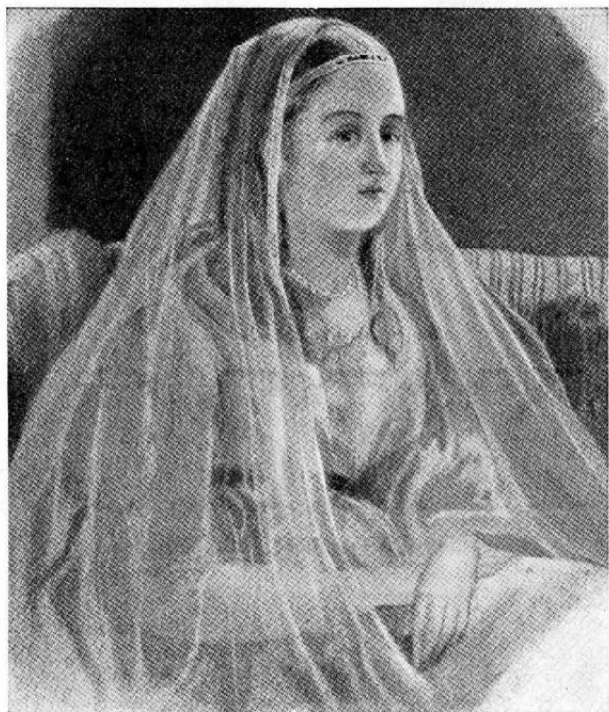
Harczot dalolván, hadd mondjon ki mostan
 Múzsám nehány igaz szót. (Ó ilyet te
 Nem olvastál még a »hivatalos«-ban.)
 Hadd hallja mind, ki népét tönkre tette
 S magát — míg ezrek vergődnek a rosszban —
 Más vérén, zsírján óriássá ette !
 Nagyot tevél, de arra, hogy megoldd
 A legnagyobbat, lelked törpe volt.

II.

Nézd a halált — hogy' vigyorog a váz,
 A szörnyen titkos hatalomnak képe,
 Mely milliókat durván sírba ráz
 S visz milliókat tán szebb lét elébe.
 Nézd a halált, mely mindent megaláz,
 S csak azzal, hogy van, ezrek örömébe
 Mérget kavár — nézd ! Lélekzettelen,
 Ajkatlan száján rémes gúny terem !

12.

Olyan volt mint te, s mégis a halál
 Rajtad mulat most, vágván képeket ;
 Füléig száját nem húzhatja már,
 Mert húsa nincs — de ámbár rég süket.
 Most is röhög még ; s embert ha talál,
 Lehúzza róla, bármikép üget,
 Színdús ruháját — bőrét s vigyorog
 Puczéron, ámbár komoly a dolog.

Katinka.

Byron II.

80. lap.

Országos Széchényi Könyvtár

13.

Kaczag biz ő ; keserves nevetés,
 De mégis csak nevet ; s ezt látva, tán
 Jobb vón' követnünk eltiprónkat és
 Nevetni létünk örömén, baján,
 A tarka semmin, mely hab-módra vész
 Korunk árjába ; — s ez az óczeán
 Mi ahhoz képest, melyben száz ezer
 Nap és világ atomként tűnik el ?

14.

»Az itt a kérdés : lenni vagy nem lenni ?«
 Mond Sekszpír, a ki most divatba jő.
 Én nem vagyok Nagy Sándor és a mennyi
 Abstract dicsőség, mind ott üsse kő !
 Inkább vagyok paraszt, csak tudjak enni,
 Mint Bonaparte, rákjával nyögő.
 Mit ér megnyernem ötven viadalt,
 Ha gyomromon nem ülök diadalt ?

15.

»Oh dura ilia messorum !«⁶ — Ó
 Kaszás kemény poczakja ! — Igy kiálthat,
 A kit már kínozott indigestió,
 Mely úgy meggyötri a parányi májat
 Minthogyha rajt' az összes Stix-folyó
 Átfolyna. Lordom, a gatyást ne szánjad !
 Igaz, hogy ás, túr, míg ti bért srófoltok,
 De a ki jobban alszik, az a boldog !

Nos, »lenni vagy nem lenni !« — Ám elébb
 Azt kéne tudnom, hogy a lét mi hát ?
 Töpreng az elme és sok balga nép
 Úgy véli : mert néz, már mindent belát.
 Bölcselmem addig egy párthoz se lép,
 Míg minden pártból nem lesz egy család.
 Sok élet — és e tétel gyakran áll —
 Aligha több, mint lélekző halál.

»Que sais-je ?« Montaigne mondogatta és
 Így szólt az első akadémia ;
 Kedvenczük volt mindig a kétkedés ;
 Semmit se tud tisztán a föld fia ;
 Egy bizonyos csak — és az is kevés :
 Nincs bizonyosság ! Annyi a hija
 Gyarló eszünknek, oly nagy a sötétség,
 Hogy kétlem, vajjon kétely-e a kétség ?

Elmélkedések zajgó tengerén
 Pyrrhóként ⁷ szállni élvezet talán,
 De hátha feldől a hajó ? Erény
 A bölcsék része, kormányrúdon ám
 Gyöngék nagyon ; s elfárad, tönkre mén,
 Ki hosszan úszik eszmék áramán.
 Szép, enyhe part, hol lágyan ring a csónak,
 S szedhetsz csigát : jobb mérsékelt uszónak.

De »magas ég borúl egész világra«
 Mond Cassio — »imádkozzunk tehát!«
 Üdvünket óvjuk, mert Ádám hibája
 Megöl bennünket s minden bestiát
 Azonkívül. »Apró veréb halála
 Isten végzése!« Bár nem látom át,
 Mit vétkezett? Talán ott ült a fán,
 Melyről az almát ette ős anyám.

Nagy Isten! mi a theogónia?
 Kis ember! mi a filantrópia?
 Mi, ó világ! a kozmogónia?
 Mizantropnak mond némely úr. Mi a' ?
 Kis asztalom, e mahagóni fa,
 Tán érti. Még ha lykantrópia
 Vón' szóban, hagyján: mindjárt összevesztek,
 És ember-arczczal farkasokká lesztek.

De én, ki mindig jó s szelíd valék,
 Mint Mózes, mint Melanchton; szépen éltem,
 Senkit gorombán meg nem rugdalék,
 Sőt (bár véremnél fogva néha mértem
 Egy-egy csapást a támadókra) még
 Az ellenséget is mindig kiméltem:
 Én és mizantrop? Mért? Mert — ez a tény —
Engem gyűlöltek, nem titeket én!

De folyj tovább, jeles poéma, — mert
 Valóban annak tartom és pedig
 Épp úgy az eszmét, mint a kivített,
 Bár mindakettőt most becsmérelik.
 De fölragyogsz Igazság, ha betelt
 Az óra s voltod bájosnak lelik!
 Addig megosztom békén földi részed:
 Szépséged' épp úgy, mint számkivetésed.

Hősöm (s remélem, olvasóm, kivétel
 Nélkül a t'éd is) megy már a mesés
 Város felé, a hol lakik nagy Péter
 Müvelt pórsága, melyben egy lat ész
 Vegyül — mondhatnám — több font hősiséggel.
 E dús országnak hízelegni kész
 Voltaire is. Sajnos! Mert *nem* barbár minden
 Korlátlan úr, de — még rosszabb, szerintem.

S én harczolok, szavakkal egyelőre,
 De tettel is, ha sorsom engedi,
 Minden zsarnokkal, a ki börtönöre
 A gondolatnak! Melyikünk szedi
 A harcznak díját, nem tudom; előre
 Megyek mindenkép s kardom döngeti
 A despotát mindenhol e világon!
 Nyílt megvetésem' bőszipükbe vágom!

Nem mintha tán bálványoznám a népet!

Van úgy is bőven demagóg, — pogány,

Ki eltiporna minden oltárképet,

Hogy maga álljon a templom fokán!

Arat-e poklot, a ki kételkedést vet,

Papok dogmája jobban tudja tán.

Ember, szabad légy — ez tör ki belőlem —

Királytól, néptől! Mástól úgy, mint tőlem!

De mert pártokhoz én nem tartozom,

Gyűlöl minden párt. Csak gyűlöljenek!

Annál őszintébb s bátrabb így a szóm,

Nem kellvén lesnem kedvező szelet.

Nem színlel az, kit nem csábít haszon.

Ki nem tűr lánczot, sem bilincseket

Másokra nem rak, az maradhat távol

Üvöltő szolgák rút sakál-hadától.

Illő hasonlat itten a sakál.

Hallottam ríni Efezusban éjjel

Nehányat. Épp ily szimatolva jár

E bérencz falka, ocsmány szenvedélyvel

Urok számára zsákmányt lesve, — bár

Nemesb az állat: bolygván szerte-széjjel,

Prédát merész oroszlánnak keres.

A másik aljas pókoknak szerez.

Csak egy ütés kell s szétszakad a háló,
 S ha ennek vége, akkor egy se mar.
 Halld, mit vagyok, te jó nép, prédikáló,
 Minden nép hallja : Üsetek hamar !
 Fojtó szövetség mind sűrűbbé váló,
 Ha egyesülten nem sujt férfi kar.
 Eddig csak a spanyol légy s Athén méhe
 Döfött merészen fullánköt beléje.

Juán halad, megy tüskön-bokron át,
 Sürgönyt vivén, mely úgy beszél a hő
 S bő vérről, mintha vízről szólna szád ;
 Melyben tömérdek holtan-heverő
 Csak arra szolgál, hogy Katarinát
 Vidítsa föl. Kakasnak nézi ő
 A népeket s mást nem kíván, csak azt,
 Hogy érje romlás — a másik kakast.

Haladt Juánunk, vitte a *kibitka*
 (Rettentő jármű, mely félholtra ráz
 Ha rossz az út) s el-elmerengett ritka
 Élményein ; trón, rendjel, csatà, — száz
 Dicsteljes emlék, elméjét hasítja ;
 Azt is szeretné : volna bár Pegáz,
 Hatalmas szárnyú, minden posta ló,
 Vagy legalább a bricskán vón' rugó.

31.

Ha egyet zökken — és zötyög sokat —
 Gyöngéd pillantást védeczére vet ;
 Látszik, szeretné, ha e kínokat
 Nem érezné úgy, — itt, hol nem nevet
 Művelt fasor, hol minden szörnyü vad ;
 Természet műve, mely nem rak követ,
 Postát se tart ; tavat, hallal teli,
 Rétet, mezőt, mind Isten kezeli.

32.

Bért nem fizet garast se, annyi szent,
 S lehetne bátran első »úri gazda« ;⁸
 E faj manapság végkép tönkre ment,
 Szántás-vetésnek mert már semmi haszna ;
 Üres zsebekkel áll az »úri« rend,
 S a »gazdának« Ceresre van panaszsza,
 Kit Bonaparte a földhöz csapott.
 Sors ! Együtt buktatsz császárt és zabot !

33.

Juán a kedves apróságra bámul,
 Kit megmentett bős harcok közepette —
 Mily trófeum ! Ti, kik a vér sarábúl
 Emléket gyúrtok, mely a föllegekbe
 Magaslik, mint Nadir sah, Indiábúl
 Ki annyit sem hagyott (úgy tönkre tette,
 Hogy a mogul kis kávéit ilhatott vón',
 S a kit levágtak házi körben, otthon,

Mert már rosszul emésztett ; — ⁹ ó ti ! ó mi !
 Gondoljuk el, hogy százszor többet ér
 Egy megmentett fő — s ha nem ócska holmi,
 Még inkább — mint a legzöldebb babér,
 Bár róla kezdjen minden ajk dalolni,
 Ha földje hulla és harmatja vér.
 Ha szíved nem szól, zenghet egy halom
 Poéta — : híred pengő czimbalom.

Ó ti dicső, nagy és szapora szerzők !
 Ó millió reporter ! Ó ironczok !
 Könyvben, hirlapban bennünket kicserzők,
 A kik meggyőztök mindenkit, (ha konczot
 A kormány ad) hogy nincs adóteher, sőt
 Fenékig tejfel ; vagy az »udvaronczok
 Sarkára hágtok« ¹⁰ népszerű modorban,
 Inségről írtok és megéltek sorban ; —

Ó ! Ó ti szerzők ! — à propos des bottes,
 A mit mondandó voltam, elfeledtem.
 — Ily balsors már bölcsebbre is csapott !
 Pedig kedves volt ; oly szeliddé tettem ;
 Kiengesztelt vón' pórt, urat, papot !
 De félre dobták volna menthetetlen,
 Bármennyi benne a vonzó varázs,
 Amúgy is, — íme a vigasztalás.

Tán ráakadtak volna egy napon,
 Mikor belőlünk vált már »ős világ«,
 Dohos, szétmállott, szennyes színü rom,
 A melyre uj lét nyüzsgő sarja hág ;
 Pörkölt, fagyott, megfúlt, kihúlt korom,
 Mint minden, a mi létezett korább',
 Chaosból jöve és chaosba hullva,
 Mely szemfedőnk lesz, búsan ránk borúlva.

Igy mondja Cuvier. S a nemzedék,
 Mely jönni fog, porunkból majd kiás
 Sokféle tárgyat ; — rejtélyes, setét
 Torz-lényeket s nem érti meg e más
 Világ csodáit, mint mi azt a rég-
 Letűnt kort, melyben annyi óriás
 Bolyongott, száz láb (vagy mértföld) magas :
 Sárkány, mamúth, kigyófejű kakas.

Gondold el, hogy kiássák Negyedik
 Györgyöt ! Hogy' állnak majd szájátva körbe :
 Vajjon e szörny mit falhatott ? (Pedig
 Titánhoz képest ő már kicsi, görbe.
 De ha sokat szül, csenevészedik
 Még a világ is, — sarjadéka törpe,
 S mind törpébb lesz, mert elnyűtt az anyag —
 Férgék vagyunk egy meghalt földbe' csak.)

E bimbó-népség, mely valami friss
Édenből éppen kitzasztva, szánt,
Kapál, földet túr, fúr és farag is,
Ültet, kaszál, fon, csirkét zsírba' ránt,
Míg minden megvan, a mi volt : a kis
Kedves csaták s nagy vámok egyaránt —
Úgy néz majd ránk, csontunkat közre fogva,
Mint múzeumban holmi monstrumokra.

De már elég a metafizikából !
»Kizökkent az idő« — ¹¹ s én is ; hiszen
Múzsám a búsba mind mélyebbre lából,
Pedig versem víg, most emlékezem.
Terv nélkül írok, jön minden magától,
S ez túlságig költői, azt hiszem ;
Tudnod kell, mért irsz ; én — nem hazudom —
Még a következő szót sem tudom.

Mesélek, majd mélázom s így tovább —
De hogy meséljek, itt az ideje.
Juánt ott hagytam, hogy szidta lovát,
Am most iramlok Pétervár fele,
S detailokat nyargalva ugrom át,
Úgyis minden bolt »napló«-val tele.
Képzeld, hogy czélt ért s ott jár könnyü lába
A legszebb hó tündöklő városába'.

Képzeld Juánt pirosban, feketében,
 Rojtos kalapban, melyről hosszú toll
 Lebeg, hullámszik, mint vitorla, éppen
 Most bontva ki, a mint büszkén hatol
 A trón felé. Nadrágja csodaszépen
 Fest rajta — sárga kásmir, hogyha jól
 Megnézem — és tejszín selyem-harisnyák
 A lábakat gyöngyen kidomborítják.

Képzeld el azt, a kin csodát művel
 Az ifjuság, a hírnév s a szabó,
 E nagy bűvész, kitől a nyers hüvely
 Oly széppé válik, hogy az alkotó
 Természet is irígyen sáppad el,
 (Ha nem présel be szűk ruhákba). Ó
 Mily fess, a mint a czárnőnek beszámol!
 Tüzérhadnaggyá vált itt maga Ámor.

Nyakkendővé lett a szem-kötelék,
 A szárny vállrojtta; könnyű szablya-tok
 Vált a tegezből s benne a derék
 Aczél mint éles nyílvevessző ragyog;
 Tollas kalapját ívnek véve még,
 Oly tiszta Ámor, hogy Psyche, — ha sok
 Hölgynél, ki már tévesztett férfit, számost,
 Nem jobb szemű, — férjének tartaná most.

Udvarfi bámul, kezd suttogni dáma,
 Czárnő mosolygó és kegyencz boszús ;
 Ki volt soron, feledtem, szeri-száma
 Se lévén ama bátor, ama dús
 Erőknek, kik e súlyos hivatásra
 Vannak nevelve, a mióta bús
 Özvegy Katinka ; hat láb voltukat
 Irígyelhetné pattagóni vad.

Juán egész más ! Nincs szakálla sem,
 Gyöngéd és karcsú, de ha lép, ha jár,
 S leginkább akkor, hogyha néz a szem :
 Megvillan egy-egy áruló sugár,
 Mely arra vall, hogy férfiú pihen
 E szép szeráfban. És aztán a czár
 Bús özvegyének néha egy gyerek-kép
 Tetszett nagyon. Lanskoj-t csak most temették.¹²

Hát csoda-é, ha Sermatoff avagy
 Jermloff vagy más off : búsul, attól félve,
 Hogy nincs elég tér, (bár a keble nagy
 Ő felségének) a hová beférne
 Még egy vetélytárs ! Elborúl az agy
 Ily gondolatra s cifra külsejére
 Gond röppen annak, a kié e hálás
 S kétségkívül magas »bizalmi állás«.

Ó! hölgy-világ! Vágysz tudni, hogy mi ez,
 Mi e finom kitétel magva? Hát
 Csak folyamodjál Londonderryhez,¹³
 Beszédeit lapozd figyelve át,
 Hol minden mondat zűrzavarba vesz; —
 (Nem érti senki zagyva halmazát,
 S mind tisztelik); talán e szalma néked
 Ad — magként — egy kis értelmetlenséget.

De tőlem tisztán megtudod, — nekem
 Nem kell e torz, homályos Sphinx, kinek
 Nem értené beszédét senkisé, —
 Ha nyelve nem vón rossz tetteinek!
 Szörny-hieroglif, melytől fáj a szem,
 Csatorna, vér s víztől dagadva meg!
 Egy adomácska jut eszembe itt,
 Elmondom, mert jellemző és rövid.

Kérdezte britt hölgy egy olasz dámától:
 Mit végez a »Cavalier servente«,
 E rejtélyes lény, a ki mindig hátul
 Lappang, ha szép nő sétál? Mit jelent e
 Lovag, kinek nem áll egy férj se gátul?
 Ki márványt éleszt, Pigmalionként, rendre?
 Sürgetve kérdé az olaszt, a ki
 Ezzel felelt: »Kérem, találja ki!«

Hozzátok múzsám szintén esdekel :
 Mi volt kegyenczünk működő tere
 Gyöngéd-fenkölten gondoljátok el !
 Ő volt az ország első embere,
 Tényleg, ha rang s cím nem avatta fel.
 Értem, hogy fél az aranyos here
 Vetélytársaktól ott, a hol veszélyes
 Contremineur minden váll, hogyha széles.

Szép volt Juán. Báj ülte könnyü testét,
 A mit nem ront meg az a kor se, mely
 Sörtével jelzi ifjuságunk vesztét,
 Szakáll-bozonttal. Párisé e fej,
 A ki okozta Trója gyászos estét
 S az első válást. Útvén sorra fel
 A krónikákat, úgy találtam : Trója
 Volt ily pöröknek első okozója.

És Katalinban, a ki szeretett
 Mindenkit (boldogult urát kivéve)
 S főleg gigás urak felé vetett
 Kegyes pillantást (gyöngéd hölgy szivébe
 Borzalmat oltók) voltak szelidebb
 Érzések is. Bálványa Lanskoj képe,
 A kedvesé, kiért sok könyje folyt,
 Granátosnak bár kissebbszerü volt.

»Teterrima causa« minden »belli«-nek,¹⁴
 Ó élet és halál titkos kapúja,
 Melyen ki és be járunk! SzellemeK
 Forrása te! (Megmártva benned, újra
 Formákat ölt mind.) Hogy' rontotta meg
 Magát az ember, almát tépve ujja,
 Nem t'om; de *később* hogy mi volt a veszte
 S mi vitte föl: jól illusztrárod ezt te.

A »háború leggonoszabb okát«
 Látják te benned; *legjobb* vagy, szerintem;
 Tőled jövünk, hozzád megyünk mi; hát
 Eljutni hozzád, mért ne döntsünk minden
 Várost a porba? Úgyis miriád
 Élet buzog teremtő mélyeidben!
 Te véled áll fönn s nélküled megállna
 E földön minden, ó lét óceánja!

Czárnőnk, főtényezője a kemény
 Bősz háborúk s ha tetszik, hát a béke
 Okának is (mert minden esemény
 Ott született e fényes hölgy ölébe')
 Czárnőnk örül — meglátszik a szemén, ---
 A szép hírnöknek, kinek ifju képe,
 Tolla gloár-t hint. Hősöm térdepel.
 Ő néz s a sürgönyt nem szakítja fel.

Majd császár-rangját átérezve, de
 Végkép nő-voltát sem feledve (mely
 E nagy egésznek három negyede)
 Föltépi lassan. Valamcnyi fej
 Fürkészi most : arczát mi vonja be ?
 Ajkára ím futó mosoly szökell,
 Hát szép idő lesz. Széles bár, nemes volt
 A czárnő arcza ; szem, száj kellemes volt.

Öröme számos. Első : dőlt fala
 Egy szétdúlt várnak s rém halott-tömeg.
 Képén dicsőség égő sugara,
 Mint bíborhajnal, mely végig remeg
 Ind óceánon ! Csillapúl vala
 Dicsszomja most. Záport így iszsza meg
 Arab homok. Dicsvágynak vérpatak
 Mit használ ? Ujját mossa benne csak.

A második egy tréfát illetett :
 Suwarrow örült hűmorát nevette,
 A ki leölt, legyilkolt ezreket
 Foglalt nyúlfarknyi muszka versezetbe.
 A harmadik nőibb volt s enyhített
 A borzalmon, mely támad a szivekbe',
 Ha vért királyok csapra üttetik,
 S tábornokok gúnyversekbe szedik.

Hatalmas volt a két első gyönyör.
 Szemében, ajkán édes mámor ég.
 Mosolylyá vált mindjárt a cifra kör,
 Mint a virág, ha jól megöntözték.
 De hogy kegyelmes pillantása tör
 Juán felé (mert ő Felsége még
 Sürgönyt se kedvel úgy, mint ifjuságot)
 Aggályos képet mind egyszerre vágott.

Kebeldús, telt volt ő felsége ; ha
 Dühös, kissé nyers, — de ha kedve jó,
 Szép, takaros, sőt kecses is, noha
 Megérett jócskán ; — szívekig ható
 Sovár pillantást nem hagyott soha
 Kölcsön ne'kül, de aztán Cupidó
 Váltóit (látra) mind behajtja ; nem
 Túr levonást és discontót sosem.

Utóbbi véle — bár hasznos gyakorta —
 Nem is szükséges ; mert volt bája, mondják ;
 És nyájas is volt, bár fejét fönn hordta ;
 Minden kegyencznek jól viselte gondját.
 Az nagyra vitte, azt szerencse tolt,
 Ki — négy szem közt — egyszer megoldta kontyát.
 Mert bár kiölt vón' minden nemzetet, de
 Az egyes embert gyöngéden szerette.

Be furcsa is az ember ! Hát a nő,
 Az még csak aztán ! Forgó bőjti szél
 A kis feje, szeszélyes, rossz idő,
 S egész valója örvény és veszély !
 Mindegy : lány, hitves, özvegy, szerető,
 Mind szélként változik ; ma így beszél,
 Holnap meg úgy ; kisiklik mint a hal ; —
 Hej ! mindig új e régi, régi dal !

Ó Katalin ! (mert harcban s szerelemben
 Tömérdek ó ! ah ! illet tégedet !)
 A gondolat mily tarka-barka rendben
 Zsibong az agyban, mily zagyván lebeg !
 Három felé fut most a *te* fejedben :
 Az *első* festi nagy győzelmedet,
 A *másik* egy sor uj czimert csinál,
 A *harmadik* — a hírhozóra száll.

»Hirnök Merkurról« szól Sekszpir »a mint
 Leszáll ég-csókoló tetőre,«¹⁵ Tán
 Ily vízió az, mely czárnőnknek int,
 Nézvén, előtte hogy' térdel Juán.
 A csúcs ugyan magaska s rendszerint
 Hadnagy nem jut föl ; de a tudomány
 Legyúrte Simplont ; — és »ég-csókolók«
 Az ifjak mind, míg mély s tüzes a csók.

Lenéz a czárnő, Don Juánka föl,
 S tüzet fog mindakettő. Egyiket
 Arcz, zsenge báj és más egyéb büvöl;
 Mert Amor kelyhe gyors mámorba vet;
 Egy korty elég e mákony-nedüből,
 Öblös kupákra nem szorúl szived;
 A lét forrását egy cseppig föliszsa
 Szerelmes hő szem, — köny marad csak vissza.

A másokban nem ég tán szerelem,
 De más hatalmas érzés húzza, vonja:
 Önzés, — mely bennünk mindig megterem,
 Ha egy felsőbb lény: grófné, primadonna,
 Herczegnő, czárnő gyúl ki hirtelen,
 S bennünket hív meg egy szép kis viszonyra
 Sok más közül; ilyenkor dagadunk,
 S dicső ficzkóknak képzeljük magunk'.

S ő benn' volt még a boldog korba', mely
 Nem válogat finnyásúl asszonyokban,
 De — mint oroszánlyukba Dániel —
 Minden viszonyba gond nélkül berobban.
 A hol tengert kap, ott meríti el
 Lángszóró napját, — mély, hűvös habokban
 Alkonyt csinálva, — mint Főbosz, ha mén
 Nyugodni sós ár vagy Thétis ölen.

70.

És Katalin szerelme — bármi véres,
 Szirt-keblü hölgy — tagadhatatlanúl
 Megtisztelő ; és büszkeséget érez
 Minden legény, kinek karjába hull ;
 Az illető kis császár, szenvedélyes
 Pásztorba oltva ; férj a kedves úr,
 Csak *gyűrűt* nem hord, mely legrosszabb része
 A házasságnak ; — így tisztább a méze.

71.

Végy ehhez pompás, dél gyanánt verő
 Delnöi báját, szürkés-kék szemet
 (Legkedvesebb szín minden megnyerő
 Szemecske közt, ha áraszt szellemet ;
 Napóleon s a skót királyi nő *
 Adott e színnek fensőbb kellemet ;
 Pallász is teltebb észszel, bölcselemmel,
 Semhogy nézhetne kék vagy barna szemmel) —

72.

Vedd a mosolyt, a vaskos termetet,
 Felséges tartást, páratlan kegyét,
 Hogy inkább választ egy szép gyermeket,
 Mint egy-egy gígást (a ki tetszenék
 Messalinának) ; — nézd bíbor megett
 Hullámzó keblét s nézz egyébre még ;
 Megfejtí mindez — nem mind : egy is, azt,
 Hogy hiuság bánt egy kevély kamaszt.

* Stuart Mária.

S elég ez, mert hívság a szerelem,
 Önzés a kezdet és önzés a vég,
 Kivéve hogyha örült, hogyha nem
 Számítható be, oly bolondul ég
 Egy kis szépségért, vágyván teljesen
 Beléje veszni. E miatt derék
 Pogány bölcsészcek szerfölött tisztelték,
 Mint a világok ősforrását, lelkét.

Szeretjük Istent ; van plátói, hív
 S hő szerelem ; több tisztos pár szerelme
 Szintén jeles, — (jőjj rímnek ide szív,
 Te jó vén bútor, üssön bár az elme ;
 Mert rím s raison egymással egyre vív,
 Ez érteményt, az csengést követelve) — :
 Sok szerelem van, hogyha sorra vesszük,
 S mellettük még egy : — érzéknek nevezzük.

Testünkben úgy ég, heve olyan édes,
 Hogy minden testet, mely e por-tekén
 Porból van véve, félig istenné tesz.
 (Ah ! minden nő az pályánk kezdetén.)
 Mily szép kor ! Mily láz, mielőtt a kétes
 Mámornak vége s üdvünk tönkre mén !
 Tűz-lélek és sár egybe gyúrva, ó
 Mily művelet, mily föl nem fogható !

Legszebb — kezdetnek vagy végnek — az a
 Plátói láng! Mindjárt utána jó
 A kánoni; (lévén fő támasza
 A szentegyház, e cím megillető;)
 A harmadik fajt majd minden haza
 (Keresztény ország) kultiválja bő
 Mértékben — : hívják »titkos házasság«-nak,
 Frigyükhöz szűz nők pótlékot ha vágnak.

De jó mesém, helyettem szólj te; — mék,
 Számat befogva! Hősünkben dagad
 A szerelem vagy tán — érzékiség.
 Nincs módomban másítani szavakat,
 Mert sietek; s úgy egybeforrva rég
 E kettő, hogy határ-fa sem akad
 Közöttük; és ilyen dolgokba tán
 Czárnő se jobb, mint egy varró leány.

Súg-búg az udvar álmélkodva; száj
 Mindenfelé mohón keres fület;
 Idősb nők arczán több lesz a homály,
 Redő mogorvább; hunczutkodva vet
 Egymásra gyors pillantást — csupa báj —
 • Az ifjabb rész és a dolog felett
 Halkan mulat; de — bús szívében dárda —
 Irigy könyűt sír az elárvult gárda.

S kutatja minden nagykövet mohón ·
 Ki e varázsló jött-ment ifju hát,
 Kinek fejére ily vágatva fon
 A hatalom tündöklő koronát?
 S látnak csillogni már a kis bohón
 Rendjelt sokat; szalag övedzi át,
 Hull rá a rúbel, mint a nyári zápor,
 S van pár ezer parasztja a javából.

80.

Czárnőnk pazar; — mint más efajta nő; —
 Szerelme — ah! minden szivet kítár
 A szerelem s a szívhez vezető
 Korlátot széttöri; szerelme — bár
 Veszettül kedvel gyilkos harczot ő,
 S Klytemnestrához szörnyen közel áll,¹⁶
 (Különben jobb, ha gyorsan meghal egy,
 Mint hogyha kettő lassan tönkre megy) —

81.

Szerelme dússá tette híveit!
 Nem úgy tőn, mint a félig szűz Erzsébet,
 Ki siratott — bár volt kiadni mit —
 Minden garast s kaczer kétszínüséget,
 Rút ál-erkölcsöt mester-fokra vitt,
 Szégyenbe rántván trónt és nőiséget,
 Bár vén korát a bánat tönkre tette,
 Egy szép kegyencznek mert fejét vetette.¹⁷

A »grand levée« lassanként véget ér.
 Tolong az udvar s minden nagykövet
 Boldog, ha hősöm közelébe fér.
 Üdvözli forrón, édesen nevet.
 Körül suhogja több finom, fehér
 Delnő is halkán és szakértve vet
 Szemet rá, mert ők »arczban« spekulálnak,
 Kivált ha arczok carriére-t csinálnak.

Juán, személyét ünnepelve látva,
 Kegyes hajlással, nyájasan fogad
 — Mintha kegyencznek jött vón a világra —
 Köszönetést, hizelgő bókokat.
 Ámbár szerény, ezt véste homlokára
 Az ős természet: »Gentleman.« Sokat
 Nem szólott, ám fején talált szeget,
 S a kellem rajt' zászlóként lebegett.

Meghagyta Ő Felsége: tartsa el
 Juánt az udvar s ennek kosztja jó.
 Egész világ mézet, czukrot lehel.
 (Első látásra így tesz néha; ő
 Hasznos, ha — ifjú — rá emlékezel!)
 Miss Protasoff is kegytől ragyogó.
 Állása rejtély, neve »l'Epreuveuse.«
 Nem fejthetem meg, — Múzsám szinte bős!

Ezzel vonúlt Juánom vissza. Én
 Hasonlót tészek ; itt megáll dalom,
 Míg földre ún a villámroptü mén
 S szárnyal tovább. Oly »ég-csókó halom«
 Volt stációnk, hogy elszédült szegény
 Fejem belé s forog mint egy malom —
 Intés agyannak s gyötrött idegemnek :
 A zöldbe kissé lovagolni menjek.

TIZEDIK ÉNEK.

I.

Egy almát látott Newton földre esni,
És ebből azt a tételt vonta le
(Mondják, — tanút rá nem bírok szerezni)
Hogy önsúlyánál fogva — a neve
»Nehézkedés«, a mint már tudjuk ezt mi —
Utját földgömbünk körben futja be.
Ő volt az első Ádám óta, kit
Esés meg alma híres polczra vitt.

2.

Ember bukása és emelkedése
Almán alapszik, hogyha ez való.
Mert Newton, a ki behatolt az égbe,
S országutat tört milljom szárnyaló
Ösvénytelen csillag közt : büszkesége
Silány nemünknek ! Newton óta ró
Az ember gépre gépet ; nemsokára
A holdat is gőzmozdonnyal bejárja.

3.

Mért kezdem így ? Mert épp e pillanatban,
Megmarkolván e rongyos papiroost,
Kevély dicsőség vágya ég agyamban,
Lelkem hevül bukfenczet vágva most !
Kisebb vagyok bár, mint a halhatatlan,
Ki csillagot mér, végtelent fölöst
S szél ellen gőz-hajózik este, reggel — :
Hasonlót tennék szívesen rimekkel.

4.

Hajózom én is szél ellen, noha
 Csillag-vizsgálni látcsövem csekély ;
 De legalább nem csábított soha
 Köznapi part ; hajócskám messze kél
 S bolyong öröklét áráján, mostoha
 Kemény időben ; szirt, hab dühe, szél
 Nem árt neki, sőt tova siklik ott,
 Hol sok nagy gálya már léket kapott.

5.

Juánt ott hagytuk, hogy kegyenczi volta
 Jócskán *virult* már, ám még nem *pirult* ; —
 És Múzsáimtól illetlenség volna
 (Mert több van egynél) ha kíváncsi, gyúlt
 Arczczal kísérnék, lábhegyen hatolva
 Háló termekbe. Hogy karjába hullt
 Fortúna, ez tény ; látta friss szépségét,
 Mely megnyesi a mámor szárnya-végét.

6.

De csakhamar kinő s elszáll megint.
 »Ó szállhatnék galambként« mond a zsoltár,
 »El, messze, hol nyugalmas béke int !«
 S te ó uram, ki egykor ifju voltál,
 Ha mint vén göthös érzed újra mind,
 — Emlékben — a mi lángolt mint az oltár :
 Fiaddal inkább búgnál úgy-e ládd,
 Semmint köhögnél, mint a nagyapád ?

7.

De sóhaj tűnik s elapad a köny,
 (Még özvegy-könny is) mint az Arno nyáron,
 Megszégyenítve a téli özön
 Dagályát, mely túlrad a határon.
 Pár hó sokat tesz! Búnk, úgy véli Ön,
 Folyvást termő föld; én is úgy találom.
 A szántó más csak, a ki néha vet
 A gyász helyébe rózsás örömet.

8.

De köhögés jön hő sohajra, sőt
 Előbb is gyakran, mielőtt a lét
 Órája tízet ütne, — mielőtt
 A homlokot, mint szél a tó vizét,
 Redő kuszálná. Száll az arczra rőt
 Aszkóros pír, mint bércz havára szép
 De kurta est-fény; sok száz így lobog,
 Remél és meghal — ó mily boldogok!

9.

Meghalni még Juánnak semmi kedve.
 Olyan pompában él, minőt az ember
 A hold kegyéből élvez lelkesedve,
 Vagy nők kegyéből. Nem tart soha »semper«,
 Elszáll hamar; de hol a balga medve,
 Ki Júniust megvetné, mert Deczember
 Havat fog hozni? Inkább sugarat
 Gyűjt össze, melyből télre is marad.

S van egypár oly tulajdonsága, mely
 Érett nőt inkább köt le, mint leánykát.
 Az tudja már, hogy mit főd a lepel,
 Míg ifju csirkék a szerelem átkát
 S üdvét versekből képzelik csak el,
 A szép eget csak álmaikba' látják,
 Honnan lejjő. Datálván női kort
 Nap a zsinórunk, — jobb vón' tán a hold.

Miért? Mert szüz és változik gyakorta.
 Egyéb okom nincs. És ti ott a gáton
 Hiába vágtok képet gyanakodva!
 Mert rám agyarkodtok ti egyre, látom,
 »Izlést, mértéket« egyként megtapodva,
 Mint irta volt jeles Jeffrey barátom.¹
 De pardon néki s megbocsát, hiszem,
 Magának is; — ha nem, hát én teszem.

Ha régi ellenségből uj barátok
 Válnak, ne bántsák egymást többet — ezt
 A becsület kívánja; s érje átok,
 Ki bármi okból gyűlölködni kezd!
 Jöhetne rám — hecczelni — Góliáth-ok,
 Legázolnám, legyűrném egyenest.
 Volt szerető, uj hitves, dühben égve
 Gyűlöljenek — két megtért ellenség ne!

13.

Hitvány dezerció vón! Renegát,
 Sőt Southey, a ki hazudik ha szól:
 Nem menne újból a »reform«-hoz át,
 Mióta helyje a »babéros« ól.
 És tisztos ember szégyelné magát
 Izlandtól kezdve Barbadószig, oly
 Szerepben, mely csak szélkakasnak áll jól,
 A mellőzöttet eldobván magától.

14.

Itész s jogász rossz oldaláról látja
 Az irodalmat és az életet.
 Sokat nem mond el, nem tár napvilágra,
 Bár söprés közben mindent észre vett.
 Köz-ember vénül és öreg korára
 Semmitse' tud; de a világ felett
 Álló ügyész mint orvos bontja szét
 Minden kérdésnek máját és belét.

15.

Erkölcsei kéményseprő a jogász,
 Ezért tapad rá annyi barna szenny;
 Korom, piszok, melyben túr, kotorász,
 Nyomát ott hagyja majd mindegyiken,
 Legyen bár inge napról napra más;
 Huszonkilencz harmincz közül ilyen;
 Te más vagy; rajtad méltósággal áll
 Mint Cézaron a tóga, a talár.

És drága Jeffrey, bőszen ellenfelem
 Hajdanta (már a mennyiben bírálát
 S vers egyesül, hogy ily bábbá legyen,
 S így hadonászszon hiu ember-állat)
 Elmúlt dühöm rég! 'Hajtom serlegem'
 A »régi jó időkre!«² Soha nálad
 Nem voltam, arcod sem láttam — de szívem
 Szép bánásmódod' érzi s őrzi híven.

Ha »régi jó idő« zendül dalomban,
 Nem hozzád száll az — sajnálom, mivel
 Inkább boroznék büszke városodban
 Tevéled (s Skottal) mint más bárkivel.
 Talán e lány, diákos fájdalomban
 Nincs semmi szellem — mégse fojtom el!
 Fejembe száll — : félig skótnak születtem
 S hegy-völgyi közt egészen azzá lettem.

E »jó idő« mi mindent megújít!
 Kristály-ér, skót pléd, kéklő bércz-orom,
 A Dee, a Don, rajt' a fekete híd,
 S mindaz, a mit álmodtam akkoron:
 Saját halott-leplében lebeg itt,
 Mint Banquo sarja! Szép gyermek-korom'
 Idézi föl e gyermekes sohaj.
 A »jó idő« visszhangja — hát se baj!

Bár ösztökélt tulzó ifjoncz koromba'
 Rím- s bosszuvágy — te jól emlékezel —
 Hogy skótjaimra egy nyaláb goromba
 S méregbe mártott tréfát löjek el,
 Mit ért? Hiába pattant annyi bomba!
 Gyermekkorom erős érzésivel
 Nem bírt; szívem' skót vér keringi át
 És szeretem a »bércz s patak honát.«

Juánom tényleg s gondolatban — egy
 E kettő, mert a mit gondolsz, az él
 Még akkor is, ha húsod tönkre megy,
 Ha már nem oly »valóság« a kevély
 Gondolkodó, (míg élt, valódi hegy)
 Mint gondolatja; lelket síri éj
 Nem nyel be; bár a »túlvilág« határán,
 Úgy sejtem én, egy kis sötétség vár rám —

Juán művelt 'oroszsza' vált. *Mikép?*
 Nem mondom el. *Miért?* mindenki tudja.
 Az ifjuság, kivált ha friss, ha szép,
 Hamar puhúl, ha int a csábok utja;
 S Juáné széles, duzzadt párnaképp
 Kinálkozott a kéjnek. Vígan futja
 Fényes körét. Táncz, rúbel, dáma, bál
 Télből 'nyarat, jégből édent csinál.

Czárnőnk kegyelme jól esik neki,
 És tiszte ámbár súlyos hébe-korba,
 Ifjú legénynek kedvét nem szegi
 Az ily teher. Nőtt, mint egy viruló fa.
 Harcz, szerelem, becsvágy szemelje ki:
 Ha kell, szolgálja mindahármat sorba.
 Arany-jutalmat oszt mind tele kézzel,
 Míg jó a vénség és beérjük rézzel.

Juán ekkortájt — félek, a heves
 Vér volt az ok, meg korhely czimborák —
 Kissé ledér lón. Sajnos dolog ez,
 Mert tönkre teszi lelkünk hímporát.
 Azonkívül — rejtven csömörletes
 Hibák, bűnök egész hosszú sorát —
 Rút önzést fejt ki bennünk; lelkeinket
 Elzárja s formál osztrigákká minket.

Átugrom ezt; és azt is, hogy mikép
 Folyt a viszony egy pár közt, mely nem éppen
 Jól illet össze — : egy tiszt (nyalka nép)
 És egy czárnő közt, a ki semmiképen
 Nem vén, de jóval ifjabb volt a szép
 Tizenhét évnek fejedelmi diszében.
 Kor nem fél tróntúl s a mérész redők
 Demokraták, sosem hizelkedők.

Hogy a halál, királyok uralkodója,
 Nagy Gracchusunk, ki rettentő jogát,
 Agrár-törvényt a gazdagra rója,
 Pazar lakmáit, roppant birtokát
 Csonttal trágyázott szűk gödörbe szórva,
 Mely lakhelyet rongy koldusnak is ad,
 Ha egy marék földdel se bírt szegény —
 Hogy a halál »reformer«, régi tény.

Pompásan él (nem a halál, — Juánka)
 Dözsöl, mulat, költ, fürdik tejbe-vajba
 A medvebőr vidám, zajos honába';
 E bőr (kimondom, ámbátor sohajtvá)
 Ott átkukucskál mindenféle drága
 Bársonykán, sclymen, még úgy össze varrva;
 Át bíboron, mely jobban állna tán
 A babylon, mint az orosz rimán.

Mindezt nem festem, bárha könnyen menne
 Emlékből, hallomásból; ámde már
 Közel van Dante »gyászos rengeteg«-je,⁴
 A zord nap-éjegyén, komor határ,
 Félúti állomás, honnan szepegve
 Indul tovább a rozzant lét-batár
 Bölcs útasa, bús országodba, vénség,
 Könynyel búcsuzván tőled ó legénység!

Reflexiókat tollam messze lök,
 Csak bírjak tőlük szabadúlni, mert
 Úgy lógnak rajtam, mint farkas kölyök
 Az emlőn, — mint gyom, mely sziklába vert
 Erős gyökért, — avagy mint szeretők
 Egymásnak ajkán, első csókra szert
 Ha tudtak tenni — ; úgy van, odavágom
 A bölcsességet s *olvastatni* vágyom.

Juán — bizonynyal ritka e dolog —
 Nem udvarol, sőt néki hízeleg
 Az udvaronc; hős lelke volt az ok
 Meg ifjusága és a friss, meleg,
 Mén-lóhoz illő vér; ruhája sok
 Hatást tett szintén; fejedelmileg
 Czifrázta, mint napot felhők szegélye;
 De fő ok volt egy vén hölgy szenvedélye.

Irván haza : buzdult a sok rokon !
 Látták, hogy isten jól felvitte dolgát
 És osztozhatnak szép állásokon.
 Levélt az nap mind megválaszolták.
 Ment volna egypár mindjárt, el, vakon !
 Fagylaltozás közt nyelvüket megoldák,
 Esküdvén : bundák segedelmivel
 Madríd és Moszkva egy-klimájú hely.

Az anyja is, bölcs Ínez, úgy örül,
 Hogy bankárjának békét hagy ; habár
 Nagy a hiány a »követel« körül,
 Számláját íme nem terheli már.
 »Szolgál szívének« — így ír — »gyönyörül,
 Hogy szebb uton vétektől mentve jár.
 A pénz-kimélés bölcsesség jele,
 S legfőbb okosság, ha zsebünk tele.«

»Ajánlja Isten s a Fiú kegyébe,
 A boldogságos Szűz is áldja meg ;
 Görög vallás iránt hordjon begyébe'
 Utálatot, de (mert így tesz remek
 Mérséklő bon ton) ne mutassa képe ;
 Tudatja, hogy férjhez ment újra, meg
 Hogy öcsce van, — de legjobban meghatja
 A császárnő *anyai* indulatja.

»Tettnek dicső, látványnak csodaszép,
 Hogy ifjuságot ekkép protegál ;
 Hirét tisztos kor s még inkább a nép
 S a klíma védi ; szirt az, mely megáll ;
 Otthon gyanú támadna némikép,
 De ott, a hol rideg fagypontra száll
 A thermométer : virtus is olyan
 Későcskén olvad, mint jeges folyam.«

Ó negyven pap-erőt,⁵ rólad dalolnom
 Dicső képmutatás! Add ide szádat,
 Erényt dicsérnem és nem gyakorolnom!
 Ó végítélet, add a harsonádat!
 Vagy lenne bár itt — tölcsérébe szólnom --
 Fül-trombitája áldott tántikámnak!
 Nem bírva már olvasni bibliáját,
 Azon keresztül szívta égi báját.

De jó nagynéném nem volt tettető.
 Nevét a jók fényes könyvébe írták,
 S oly őszintén ment a mennyekbe ő,
 Mint mindazok, kik e listára írvák,
 S kik a felosztott mennyet, majd ha jő
 A végső nagy nap, porciókban bírják,
 Mint Angliát hatvanezer hűbéres,
 Ki Hóditó Vilmossal együtt érez.⁶

Nekem ugyan panaszra nincs okom!
 Ősim: Radulfus, Ernejsz (hogya nem
 Csalódom) vagy negyvennyolcz birtokon
 Osztottak, mert Billt szolgálták hiven.
 A szásztt megnyúzni csúf tett volt s jogn
 E sintérmű nem nyugvék, azt hiszem:
 De zsákmányukból templomot emeltek!
 Voltak tehát mind jámbor, tiszta lelkek.

Virúl Juán, de szíve néha fáj.
 Hervad, mint a virág, mely összerendül
 Ha hozzá nyúlnak, mint némely király
 A versektől, (ha nem Southey zendül.)
 Vonzotta tán a kedves honi táj,
 Hol a folyam-jég nem májusba' lendül
 Lustán tova ; tán izmos, szuverén
 Karok közt bájra szomjazott szegény ;

Tán — semmi tán ; okot miért keressek
 Ha uj, ha régi ? Ott pusztít a rák
 A legszebb arczon ; nyíló, üde testet
 És fonnyadt ronsot egyként összerág.
 A Gond számláit meg kell ám fizetned,
 Bárhogy dühöngj ; hetenként szabja rád
 E jó gazdasszony ; hat nap tán gyönyör,
 A hetedik mindenestre pör.

Nem t'om, mi történt, ámde teste-lelke
 Meg volt támadva ; czárnónk rettegett,
 S a doktor (az, ki Pétert gyógykezelt)
 Erét tapintván, látta hogy beteg ;
 Élénk a vér, de lázzal van keverve,
 S halál sunyít a halvány bőr megett ;
 Borzadt a czárnő, rémült képet vágott
 Az udvar és dupláztak orvosságot.

Nagy volt a sűgás, a találgatás.
 Potemkin, méreg, hallik egyfelől,
 Var, pattanások, mondogatja más,
 Vagy kimerültség, mely lázakkal öl.
 Meggyűlt a rossz nedv, onnan e hatás,
 — Mondják sokan — már bomlik vére föl!
 De van megint, ki esküt arra tesz:
 »Csak a lefolyt harcz fáradalma ez!«

Itt egy recept. Ez áll megírva benne:
 »Sodae sulphat 3vj. 3s. mannae op.
 Aq. fervent. f. 3 iss. 3 ij. tinct. Sennae
 Haustus« (Itt köpölyt kap s vére jobb.)
 »R. Pulv. Com. gr. iij. Ipecacuenhae«
 (S több más, a mit Juánom félre dob)
 Bolus Potassae sulphuret, sumendus
 Et haustus ter in die capiendus.«

Igy oszt a doktor éltet vagy halált,
 Secundum artem. Jó bőrben levén
 Gunyoljuk bátran, — ámde várva várt
 Megváltónk, hogyha gyomrunk tönkre mén,
 Ha int a bús »hiátus« (mint a bárd
 Szépen dalolja) az, a mit a vén
 Ásó görönggyel tölt be; rajta lógunk,
 Bár elpatkolván tán jobb vón a dógunk.

Délczeg Juánnal a halál se bír.
 Győz testalkatja, ifjú ereje,
 És minden doktor új receptet ír ;
 De még veszélyben van szegény feje ;
 Fonnyadt orczáin nincs a régi pír,
 Egészség napja nem ragyogja be !
 Látván Juánt eképen fogyni, aszni,
 A bölcs tanácsadók küldik utazni.

A zord éghajlat — vélik — sűgaras
 Fiát a délnek sűrba dönti majd.
 Haragra lobban szűz czárnőnk magas
 Személye, mert elválni nem ohajt.
 De látva, hogy néz, mint tört szárnyu sas,
 S gunnyaszt Juán és lankadtan sohajt :
 Nincs ellenére, hogy külföldre menjen,
 S egy szép bizalmi állásban pihenjen

Az angol és a muszka kabinet
 Diskussiót épp akkor folytatott
 Több fontos és függő dolog felett,
 Elmésen, mint két nagy nemzet szokott,
 Egymást lefőzni cselet, gáncsot ha vet.
 Bőrt, halzsírt, faggyút, némely víz-jogot
 Vitattak és hogy rengő keblü Thétis
 Csupán a britté — »uti possidetis«.

E díszes tisztre Katalín, a ki
 Kegyenczet nem hágy hivatal nekül,
 Éppen Juánkát választotta ki,
 Jutalmúl ennek s ékességeül
 Saját trónjának. Hősünk ajkai
 Magas kezét csókolják ; kegy-jelül
 Kap sok tanácsot, rendet s más efélet,
 Hirdetvén czárnőnk ritka elme-élet.

Szerencsés volt, ez áll s minden siker
 Ettől függ ó királynék, a kiken
 Fortúna úgy csüng, hogy csodálni kell,
 Mivel nem értjük ! De tovább. Igen
 Naiv nem volt bár érett keblivel,
 S nem hagyta volna méltósága sem
 Hogy nyiltan sírjon — : oly erős a gyásza,
 Hogy kezdetben nem gondol pótolásra.

De az idő meghozza balzsamát.
 Huszonnégy óra és még egyszer ennyi
 Nemes jelölt, szívének nyugtot-ád,
 És másnap éjjel már tudott pihenni.
 Gyorsan lekötni nem kellett magát,
 Attól se fél, hogy ily roppant tömegnyi
 A kandidátus ; jól megválogatja
 Kit választ s őket versenyczni hagyja.

E nagyszerű állás a míg üres
 (Egy-két napig) hadd üljünk a szekérbe,
 Melyen Juán, ki uj hazát keres,
 Megy Pétervárról. Czifra külsejére
 Császári czímer van pingálva ; ez
 Vivé a czárnőt (annak már sok éve)
 Mint Ifigénját távol Taurisba.⁷
 Most a kegyencz és annak favoritja

Foglal helyet benn' : oszt' egy-egy remek
 Menyét, csíz, bull-dog, mert ifjú Juánnak
 (Mélyebb okát tudós úr fejtse meg)
 Gyöngéje volt a műveletlen állat,
 A mit »barom«-nak mond más. Nem remeg
 Kanáriért úgy vén lány, sem cziczákat
 Jobban nem táplál s több hévvel nem üz
 Pinty-kultuszt — ámbár ő se vén, se szűz !

Az állatokkal együtt volt Juán ;
 Más-más szekérben ültek a lakájok,
 S titkárjai ; és ott ült oldalán
 Kis Leila, kiért véresre vágott
 Nehány kozákfőt Izmail falán.
 Dalom csapong, de ezt az ifjuságot
 El nem felejtí, kit Juánka véd
 Mint élő gyöngyöt, legszebb ékszerét.

Szegény kis jószág! Oly okos, szerény,
 Komoly s szelíd; szép mint a tiszta ég;
 Élők sorában épp oly ritka lény
 Mint mammuth-csont közt ember-ásadék.
 Nem illik a világra ennyi fény,
 Hol csel s erőszaktól romlott a lég.
 De csak tiz éves volt még és ezért
 Igen nyugodt, ámbár nem tudta mért.

Juán szerette s ő Juánt viszont;
 Igy nem szeret nővér, fivér, szülő;
 Nincs szó hiven leírni e viszonyt.
 Juán ifjabb még, semhogy vénülő
 Apát játszhatnék; testvérként se vont
 Senkit szivére, mert szép húggal ő
 Megáldva nincs. Ó lenne csak nővére:
 Hogy vágynék rája, hogy zokogna érte!

Kéjvágy se bántá; nem volt czéda mell,
 Kiélt roué, kinél játék a kéj
 (Ki savanyúval sós vért ingerel,
 A hogy sav renyhe lúgsót ösztökél.)
 Ámbátor ifju szűzessége (mely
 A bolygóktól függ) nem volt hófehér:
 A legtisztább plátói érzést rejté
 Szívének mélye — csakhogy ott felejté.

Kisértésről itt szó sem lehetett.
 Szerette azt, kit megmentett, Juán,
 Mint honfi (néha) pátriát szeret ;
 És büszkesége, hogy szabad a lány,
 Pedig ha ő nincs, most bilincseket
 Viselne ; s karján át fog menni tán
 A szentegyházba ; bár a kis török
 Minden keresztet még most vissza lök.

Mily furcsa, hogy tenger-vér s annyi kár
 Daczára ép, erős maradt hite ;
 Három vén püspök javította bár,
 A szentelt víz hiába hullt ide ;
 Gyónást se kedvelt a csinos tatár,
 Talán mivel nem volt mit gyónni ; de
 Akármilyen okból : minden szent iránt
 Hideg maradt s tisztelte a Koránt.

Csak egy keresztény volt kedves neki :
 Juán ! Ez pótolta minden veszteséget,
 Szétdúlt világát ez töltötte ki,
 Míg kis Juán csüggött azon, kit védett.
 Sajátszerű pár ! Gondos gyám, a ki
 Félig gyerek s gyámolt, kit kötelékek
 Nem fűznek hozzá : vér, faj, hon ; — de tán
 Frigyük' bensőbbé teszi e hiány.

Mentek Varsónak ; átlépték a hont,
 Hol sóbányát lelsz s még több vas igát.
 Majd zöld Kurlandon — a hol egy bolond
 »Biron«⁸ névvel herczeg lőn — mentek át.
 E tájék látta nagy Napóleont,
 Moszkvának hajtván sergét és magát,
 Hogy húsz dicső év és a régi gárda
 Elvesszen egypár kurta hét fagyába'.

Ne vedd ezt czifra ellentétnek — »Ó
 Én gárdám, gárdám!« így sírt e por-isten.
 A mennydörgőt, gondold meg, nyak-szabó
 Castlereagh⁹ verte aljas porba itt lenn.
 Ah! hogy babért így megronthat a hó!
 De Kosciuskó neve kebleinkben
 Örök tüzet gyujt, járván hús honát,
 Mint Hekla, mely lángot szór jegen át.

Porosz vidék jött lengyel táj után:
 Königsberg, melyről szólhat itt a lant;
 E fővárosnak ólmon, némi fán
 S rezen kívül főbüszkesége Kant.
 De bölcselemre mitsem ad Juán,
 Germán országon szinte átrohant,
 A hol jobban sarkantyúznak a trónok
 — Azaz fejdelmek — mint a postillónok.

Berlín és Drezda s több más volt soron,
 Míg várszegélyzett Rajnához jutott.
 Szívet büvölsz te sok bús, méla rom,
 A magamét is ó mint meghatod!
 Dölt fal, mohos kő, barna őrtorony
 Egygyé kever jelent és multat; ott
 Csapong, lébeg képzelmem álma, hol
 Század századdal némán össze foly.

Majd látja Bonnt, Mannheimot és a vén
 Drachenfelst, mint rémes kísértetét
 A hűbéres világnak, melylyel én
 Most nem vesződöm, — elmúlt e setét
 Kor, hála égnek! Aztán Kölnbe mén.
 Van ott — a földön nincs több ily letét —
 Van szűz lány, csontban, tizenegyezer! ¹⁰
 Nagyobb szám húst nem öltött soha fel.

Hágába megy, vizes Hollandiába,
 Hol mindenütt gát és zsilip köszönt,
 Hol a boróka a nyomor fiába
 Gazdag reményt, tündöklő álmot önt.
 Mondhatja bölcs és államférfi: kába
 Ez a vigasz; de kit nyomorba dönt
 A jó kormány, kinél tűz, ruha, étel
 S minden e kis nedv: attól ne vegyék el.

Hajóra száll most és röptül a gálya ;
 Iramlik a szabad sziget felé ;
 Türelmetlen szél, pezsgő hab dobálja
 Folyvást erősen ; elsáppad belé
 S beteg sok útas ; de Juánom állja ;
 A vészes tengert sokszor átszelé.
 Fürkészi : egy-egy bárka merre tart
 S mikor tűnik föl távolból a part.

Meglátja végre : kék tenger szegélyén
 Nagy, szürke fal ; s az járja most szivét át
 A mit sok vándor érez lelke mélyén,
 Kivált ha ifjú, meglátván e krétát —
 A büszke érzés, hogy brittek közé mén,
 Hogy e kevély kalmárok közt tesz sétát,
 Kik megvámolják a tenger vizét,
 Árút s parancsot küldvén szerteszét.

A föld e pontján, hol *nőhetne* szépen
 A legnagyobb nép : csüngni nincs okom !
 Nem kaptam tőle semmit, tán csak éppen
 Az életet — : mégis sajnálkozom
 Torz jelenén s becsülöm mult diszében.
 Hét év külföldön ¹¹ (ennyit — gondolom —
 Kap a deportált) elmos sok boszút.
 Kivált ha népünk ön-vesztébe fut.

Ha tudná, hogy' lenézik! Ó ha látná
 Szép, nagy nevén a gyűlölet sarát;
 Ha — kik lesik a kardot, mely levág rá —
 Látná a népek végtelen sorát!
 Mint ellenségre néz egész világ rá,
 Több mint ellenség: hűtlen ál-barát!
 Szabadság volt a száján és adott
 Helyette lánczot, börtön-lakatot!

Szabadságára lehet-é kevély,
 Ki csak rabok közt első? Lánczokat
 Hord minden nemzet, de börtönben él
 A porkoláb is! Ó az sem szabad,
 Ki — hitvány jog! — megforgathatja mély
 Tömlöcznek kulcsát. Búz, homály tapad
 Hozzá is. Ég s föld báját veszti el,
 Ki lánczot őriz vagy lánczot visel.

Ó *drága* Dóver, téged néz Juán most,
 Szirt-hátad, réved, nyájas szállodádat,
 Vámházad s benne sők figyelmes vámost,
 Pinczéredet, ki jobbra-balra vágat;
 Hajód', mely útast visz naponta számost,
 Kit szárazon s hátán az óczeánnak
 Meghúznak egykép; aztán rémesen
 Nagy számlád', mely kisebb nem lesz sosem!

Juán, bár ifjú, könnyelmű, galánt,
 Kinél arany gyémánttal fog kezét,
 S kit számla, még oly paprikás, se bánt :
 Most mégis bámul, ámbátor fizet.
 (Háznagygya, egy kis »hellen«, egyaránt
 Serény s ravasz, olvasta föl veszett
 Haraggal.) Ám itt kincset ér a lég is,
 Mivel szabad, ha mindjárt csapadék is.

Előre ! Gyorsan ! Canterburyba !
 Trapp-trapp, tovább, bevágva vízbe, kőbe !
 Hah ! ez röpül már, ebben nincs hiba !
 Nem czammog, mintha vinne temetőbe,
 Mint lomha német, ki snapsz-dutyiba
 Tekint be folyvást és ha agyba-főbe
 Szidod : »Hundsfoth !« »Verfluchter !« megse rezdül,
 Mint háritón ha villám megy keresztül.

Vérünket úgy nem rázza semmi föl,
 Úgy nem pezsdíti, mint zúgó galopp.
 Hurráh ! előre ! Kérdezned se köll
 Hová ? Ha nincs terv, még százszorta jobb !
 A gyorsaság magában is gyönyör ;
 Nem tudva hol jársz, így lesz még nagyobb
 Az élvezet, ha már elérted, pajtás,
 Az utazás nagy *czélját* — s ez a hajtás.

Canterbury katedráljában látta
 Edward sisakját és Becket követ.¹²
 A sekrestyés unottan eldarálta
 E limlomok történetét, nevét.
 Ne a dicsőség! Melegedjél nála!
 Rozsdás sisak, kétes csont-holmi, szét-
 Hulló hamú, kesernyés törmeléke
 A lét fanyar vegyének, — ez a vége!

Juánkát persze mindez megragadta.
 Cressyn hevül, nézvén e sisakot,
 A mely magát embernek meg nem adta
 Csak az időnek. A leszúrt papot
 Csodálja majd, hős lelkének miatta,
 Mely koronákra bátran lecapott.
 (Most már jogát el nem vitatja zsarnok.)
 Lejlácska kérdi: mit jelent e csarnok?

Megmondják néki, hogy az »Isten háza«.
 Szépen lakik — szól, de nem érti azt,
 Mért tűri, hogy szentélyét meggyalázza
 Pogány Krisztus, ki annyi vért fakaszt,
 Kiért elhullott a hívők sok száza!
 S fáj kis szive, — alig talál vigaszt, —
 Hogy Mahomed ily pompás mecsetet
 — Mint sertésnyájnak gyöngyöt — félre vet.

Tovább, tovább csak! Kertként öntözött
 Mezőkön, komlók s répák édenében!
 Ki hosszan élt más nemzetek között,
 Hőbb országokban, hol a víz nem éppen
 Sűrűn locsol, az nyíló zöld mezőt
 Örömmel szemlél s meghuzódva szépen:
 Elengedi a tündér-tájak ékét,
 Szőlő, narancs, jég, volkán keverékét.

S ha gondolok rád ó sör, megigézi —
 De nem, ne sírjunk! Rajta, rajta, vidd
 Szekér, Juánt, a ki csodálva nézi
 E nagy, szabad nép országútjait.
 A legrágább föld tényleg, — így idézi
 Külföldi ember és az is, a kit
 Ő maga szült, pár tökfejet kivéve,
 Kik »rugdalóznak«; — ostort kapnak érte.

Egy szép országút mily remek! Simára
 Borotválják a földet, — átszelik,
 Mint levegőt a sas hatalmas szárnya,
 Sőt tán még jobban. — (Hogyha ismerik
 A yorki postát Phaëton korába',
 Apoll fiát tengertől tengerig
 Ez vitte vón'); tovább robogva ám,
 »Surgit amari aliquid« — a vám.

Haj! mindig kínos há fizetni kell!
 »Ragadj el asszonyt, éltet, csak ne bánts
 Erszényt soha!« Így int Machiavell,
 Királyt így oktat, hogy ne érje gáncs.
 A gyilkosságot ritkán nézik el,
 De — meglásd — főbe üt mindenki, ránts
 Csak a zseben jót. Nőt, pulyát akasztják,
 Metéljék: túrik — de ne bánts a kasszát!

Igy a florenczi. Menjetek királyok
 Tanárotok nyomán! A nap lement,
 Szürkült az est s Juán a dombon állott,
 Mely büszkén vagy megvetve néz a lent
 Fekvő városra. Lássa e világot
 Vígnak vagy búsna és nevesse kend
 Avagy sirassa — : ünnep van mi nálunk.
 Mi most, hős brittek, Shooters Hill-en állunk!

A nap lemegy, felszáll a füst; bevonja
 — Minthogyha egy félig hült kráter égne —
 A gőzös tért, mely »ördögök szalonja«
 Nevet kapott, de méltó gúny-nevére.
 Juán azonban, bár nem itt a honja,
 E nép anyjára áhitattal néz le,
 Mely a világot — Isten koszorúzza! —
 Félig megcsalja és félig lenyúzza.

A merre szem lát, bűzös, fekete
 Kő s téglahalmaz, füst, korom, penész ;
 Vitorla, mely leng néha-néha, de
 Árbocz-vadonban rögtön elenyész ;
 Ágaskodó tornyok rengetege,
 Mely szénfüstös mennyboltozatra néz ;
 Egy kupola, hatalmas, mint bolondon
 A csörgő sapka — és előtted London !

De kis Juánnak nagyszerű e gőz !
 Aranycsináló műhely füstje, hol
 Világra szóló kincset főzve főz
 Sok bölcs szakács — a nép adóiból
 S rongyos papirból ! Bár ritkán időz
 Szép napsugár e járom forma, ól-
 Szagú felhők közt : ő előtte fris
 Jó levegő e széngőz-réteg is.

Itt most megállunk ! Ágyús tengerész
 Sortűz előtt tart pauzát ekint.
 Ismertük egymást brittjeim s merész
 Leszek beszélni hozzátok megint,
 Bár mondókámban semmiféle rész
 Nem hisz majd, mert — igaz lesz. Rajta ! Mint
 Egy hím mistress Fy,¹³ söpröm én szalontok,
 És egynehány pókhálót porba ontok.

Ó mistress Fy! Mért jársz te börtönökbe?
 Mért oktatód szegény gazok raját?
 Menj Carltonhousba s más házakba! Lökld be
 Előkelő bűnfészkek ajtaját.

A népjavítás frázis lesz örökre,
 A míg jobbá nem alakítod át
 A »jobbakat«, a társaság színét. — Ej!
 Kegyességedhez fér ám némi kétely.

Taníts vén dandyt tisztességre meg;
 Zsinórt, czafrangot végy le róla; mondd,
 Hogy nem lesz ifjú, a ki már öreg,
 S meg nem javíthat koldus népü hont
 Üres hurrázás, talpnyaló sereg.
 Mondd azt is, hogy szerr Curtis sült bolond,¹⁴
 Bár sipkáján nincs még csörgő se; mafla;
 Kopott ősz Harry élcztelen Falstaffja.

Mondd, hogy az élet hűvös alkonyán,
 Ha fő kopasz s nő testünk potroha:
 Késő dolog nagyságra vágyni tán,
 De jónak lenni nem késő soha.
 Jeles király — mondd — külső dísz után
 Nem kap; mondd — ám te nem teszed (noha
 Merész vagy) és elég a szóból mára.
 Mint Róland kürtje, szólok nemsokára!

TIZENEGYEDIK ÉNEK.

I.

Azt mondja Berkley püspök : »nincs anyag«,¹
S bebizonyítja. — E tan anyagát
Nem is lehet (mondják) vitatni, csak
Bámulni kell, oly finom. Jó. De hát
Mért nem hiszik? Minden anyagra vak-
Buzgón csapnék én, szétzúzván magát
A vasat is : csak volna földünk szellem,
S fájván sokat, tagadhatnám a mellem.

2.

Mily nagyszerű, dicső fölfedezés,
Hogy minden csupa önzés, ideál,
Olyan mint mi! Mernék fogadni (és
Egész világba) hogy e tétel áll.
Ó kétely! (Annak tartanak, merész
Igazság egyetlen prizmája, bár
Kétlem, hogy az vagy) korty-lelkem', az ég' e
Szeszét ne bántsod, ha mámor is a vége!

3.

Mert rossz emésztés (nem »szép Ariel«)
Gyakran jő hozzánk s szárnyunkat szegi
Más fajta, gyötrő kérdéseivel.
Lelkemnek az fáj — hajh! tövis neki —
Hogy nincs számunkra békés, kicsi hely,
Hol a teremtést nézhetné ki-ki;
Honnan pipázva e világra néznél,
Mely nem igen több fényes baklövésnél —

4.

Ha véletlenség ; s ha a bibliának
 Van igaza, tán még inkább ; — de csitt !
 A míg elvállik, hadd fogom be számat,
 Mert némely úr még rám ver egy kicsit.
 És igaz is. Mi haszna ily vitának ?
 E kérdést senki meg nem oldta itt,
 S egykor tisztán lát valamennyi szem,
 Vagy legalább majd — alszunk csöndesen.

5.

Mellőzöm hát a metafizikát,
 A semmiségbe nem bökök bután ;
 A mi van, az van ; ezt megérti, ládd,
 Mindenki ; én ezt vallom ezután.
 Igaz, mostanság egy kis hektikát .
 Kaptam ; nem t'om, hogy mi az oka, — tán
 A levegő ; de a szurások óta
 Mind orthodoxabb lesz bennem a nóta.

6.

Elsőbb az Istent kezdtem hinni (ebben
 Nem kétkedém bár — s Belzebúbba se')
 Majd a Szüzet láttam ragyogni szebben,
 S kidomborúlt az Ádám esete.
 Szintúgy a Szent Háromság, ékesebben
 Mint valaha ! Úgy nő e szív hite,
 Hogy óhajtom : Négy lenne bár, ne Három,
 Hinnem még többet, hinni minden áron.

7.

Folytassuk: — Azt, ki Attikára nézett
 Az Akropolis magasából; látta
 Konstantinápolyt, a mesés egészet,
 Vagy Timbuktut; porcellános Chinába'
 (Peking fölött) teázva heverészett,
 Vagy Ninivéhnek tégláit csodálta:
 Nem lepi meg először London képe —
 De egy év múlva álljunk majd elébe!

8.

Ott Shooters Hillen, naplementekor,
 Száll Don Juán ki, ama völgy felett,
 Hol összefut tömérdek utca-sor
 S tömérdek ember járkál, csap szelet.
 A halmon csönd van, — mély, csaknem komor, —
 Nem hallik más, csak távol szekerek
 S a város zúgó, zümmögő zaja,
 Nagy, nyüzsgő rajzás dongó moraja.

9.

Halad mélázva, meditál gyalog
 Juán a dombon, kocsija megett.
 Folyvást a britt nagyságon andalog,
 Lelkes heve kitör már s kér eget:
 »Ez a szabadság népe! Itt van ok
 Hevülni!« — így bűg — »Itt a tömeget
 Bilincs nem nyomja; itt a nép az úr;
 Gyülesez, választ s bajtól szabadúl.

10.

Hú itt az asszony, vén vagy fiatal ;
 A nép adót tetszés szerint fizet ;
 S adó ha nagy, hát ez csak arra vall :
 Van pénz elég s fizetni élvezet.
 Szent itt a törvény ; nincs gaz, a ki csal ;
 Itt nincs zshivány, ki tenne rád kezet ;
 Itt — »Kés villant elébe s durva szó
 Riadt : »Goddamm ! Pénzt, hitvány utazó !«

11.

E nagyszerű szabadság-riadót
 Sövény megől négy tolvaj intonálta,
 Kik használták a jó alkalmat ott,
 A mint meglátták Don Juánt magába'.
 Ha nem tudsz ütni s nincsen vasbotod,
 Zöldben ne sétálj kincses Angliába'
 Nemes barátom ; elveszítheted
 Nadrágod' épp úgy, mint az életed'.

12.

Egy szót se értett angolúl Juán,
 Csak azt hogy »Goddamm«, brittek jelszavát,
 És erről is azt hitte, hogy talán
 Az »Isten hozzád«-ot jelenti. Hát
 Én ezt megértem s megbocsátom ám !
 Én, félig angol (ah ! veszttemre) ládd :
 Ha brittől »Isten hozzád«-ot hallottam,
 Szentül hívém hogy azt morogja : Goddamm !

13.

De érte hősöm a gesztusokat,
 S kissé epés meg hirtelenkedő
 Léven, azonnal zseb-pisztolyt ragad
 És a bitangok egyikére lő,
 Ki honi sárban hemperegve, vad
 Bögéssel fetreng, mint zöld legelő
 Gyepén a marha, társához kiáltván :
 »Ó Jack ! nekem befűtött ez a sátán !«

14.

Jack et Comp. erre oldott kereket
 S mely járt elől, végtére visszatért
 A suite is. Bámult e dolog felett,
 S mint rendesen, kínált késő segélyt.
 A »hold babája« egy rőt tócsa lett,
 Oly bőven öntött roncsolt teste vért.
 Vásznat, kötést sürgetve kért Juánka,
 S hogy oly hamar lőtt, most már szinte bánta.

15.

»Talán« — gondolta — »nemzeti szokás,
 Hogy idegent így üdvözöl e nép ;
 Hisz éppen így tesz némely szállodás,
 Ki nem késsel s nyiltan rabol, de szép
 Hajlongások közt ; — csak a módja más ; —
 Ej, mit tegyek ? Elveszni semmikép
 Nem hagyhatom. Hadd jőjjön hát velem ;
 Vegyétek vállra ; én is emelem.«

16.

Részvéttel már emelnék vállra szépen,
 De most fölördít: »Hó! Itt hagyjanak!
 Ott veszszek el, a hol ragadtam lépen...
 Egy korty gutyit... csak annyit adjanak!«
 Az élet lángja végsőt leng szivében,
 Sebéből ömlik sűrű vér-patak.
 Kendőt csavar le megduzzadt nyakárúl:
 »Sárimnak«...! S ajka mindörökre 'zárúl.

17.

Vérrel mocskolva hullt a kötelék
 Juán elébe, de nem érti ő:
 Miért röpült lábához a nyak-ék,
 S mily búcsuszót ejtett ki a nyögő.
 Tom volt a legkaczkibb zshivány a szék-
 Város terén; rablók közt drága kő;
 Duhajkodott, míg minden pénze rá ment,
 S az ördög mondott életére áment.

18.

Intézve mindent pontossággal el,
 S megtéve mindazt, a mit a komoly
 »Halott-vizsgáló törvény« követel —
 London felé Juán tovább megy. Oly
 Kínos kaland! Csak éppen hogy be tel
 Kétszer hat óra és már vére foly
 Egy hős »szabad«-nak, — s ő veré agyon,
 Védvén magát!... Merengő lett nagyon.

Nagy férfiút irtott ki, annyi szent,
 Ki hős módjára élt és ölt vigan.
 Bandát vezetve bátrabban ki csent?
 Kártyán ki csalt több sikkal? Bumsztiban
 Hetykébb ki volt? Ha országútra ment,
 Szebben ki szúrt? Lovasbetyár ki van
 Különb ma? És forгатván barna Sárit,
 Nyalkább ficsúrt vajjon leltél-e már' itt? ²

De Tom nincs többé — hát ne többet Tomról.
 A hősök is halandók és az ég
 Kegyéből hosszan csak kis része tombol.
 Üdv Themze! Üdv! Most dörren a kerék
 — Parádés dobként — síma partodon, hol
 Nem vágatott Juánom soha még!
 Kensingtonon megy s annyi »ton«-on át,
 Hogy megszámolni nem bírod sorát.

Ligetkék, hol nincs egy parányi fa,
 (Lucus a non lucendo); »szép kilátás«
 Hol szépet senki nem látott soha,
 Most sorba jönnek; egy raj kis nyulánk ház
 Vörös téglából; porfészkek, noha
 Mind »kiadó«; itt-ott egy hosszú, csámpás
 Sugárút; »Éden« a neve neki;
 (No ebből Éva vigan menne ki); —

Hintó, szekér, zaj, zörgés, zűrzavar,
 Bőgés, tolongás, titkos box (kemény) ;
 Itt korcsma csábít, mely műbort kavar,
 Ott posta száguld, mint egy szép remény ;
 Itt fodrász bolt s benn álfürtök gavar
 Delnök számára ; lámpák peremén
 Híg lé amott, csorgó olaj ; — (Vigyázz
 Ruhádra ! Még nincs városunkba' gáz —) ;

23.

Ezen megy át s még százszor több efélén,
 Az útas, míg e nagy Babelbe jut.
 Postán, lovon vagy hintó puha mélyén
 Utazzék bár, jóformán egy az út.
 Minderről még sokat beszélhetnék én,
 De úti könyvek jogaiba rút-
 Mohón nem vágok. Már éj árnya rezdül,
 Mikor Juán hajt a hidon keresztül.

24.

Kedves moraj a Temze halk zugása,
 Ámbár a sok harsány Goddammon át
 Alig hallatszik csöndes csobogása.
 A Westminster lámpáinak sorát
 Pillantjuk most meg s a minek nincs mása
 Vén Anglia legszentebb templomát,
 Hol a dicsőség halvány réme jár
 Az oszlopok közt, mint bús holdsugár.

Nincs már — hál' isten! — Druida-berek.
 Stonehenge nem az ³ (tudj' ördög hogy mi hát?)
 De áll a Bedlam s a bolond sereg,
 Mind lánczon, hogy ne tudjon szökni rád;
 És áll a börtön, hova emberek
 Mint víg adósok jutnak; homlokát
 A sokszor gúnyolt Mansion House se hagyja;
 De az Apátság mindezt túlhaladja.

Pall-Mall s Charing-Cross fényben ragyog ott;
 A kontinens lámpája csak vakon
 Pislog mellettük, fénye csak kopott
 Halványság, mint aranyhoz mérve ón;
 Túl Anglián az éj nem vet lobot;
 Frankhon se volt lámpás-nép akkoron,
 S midőn azzá vált — lámpabél helyett
 Húzott föl inkább sok mágnás fejet.

Egy sor függő úr — elképzelné bírom —
 Illuminál sok embert, valamint
 Égő kastélyok; ám (nyíltan megírom)
 Jobb fény, a mit a régi lámpa hint.
 A másik csillog, mint foszfor papíron;
 Lidércz az agynak; válthat tarka színt,
 Ijeszthet rád, meglephet, elragadhat,
 De tiszta fényt csak szelidülten adhat.

Bezzeg világít London! Diogénes
 Ha itt keresné »tisztes emberét«
 E roppant város hős, délczeg, regényes
 Szülőtti közt és megjárván körét
 Mégsem találná: nem szólhatna kényes
 Bölcsünk lámpák hijáról. Szerte szét
 E kincset én is nyomozám, de látom
 Hogy csupa — ügyvéd él e nagy világon.

Pall-Malltól feljebb ritkúl már a nép,
 Csak a kocsik nem; zárt ajtón dörög
 A koppanó; »intéssel« sosc lép
 Hajdú oda; csupán magas körök
 Majszolnak ott kora-ebédet, épp'
 Éjfélkor; hősöm szintén ott zörög
 Most e vidéken, hol számos hotel van,
 A hol St.-James-Hall s még több St.-James-Hell ⁴ van.

Megáll egy szép szálló előtt; szalad,
 Rohan pinczerek frakkos csapata;
 Bámész mob lebzsel a kapú alatt,
 És Vénusz könnyű, sétáló hada,
 Mely szűz Londonban csábitón halad,
 Az alkony fénye hogyha már oda.
 Nem erkölcsös, de hasznos nép, ez áll.
 (Lásd Malthust ⁵.) Ám Juánka most le száll.

Gulbeyaz.

Byron II.

145. lap.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

31.

Megy a hotelbe, mely fényét veti,
 Diszét kínálja, főleg idegen
 S dúsgazdag úrnak, a ki fizeti
 A legnagyobb számlát is hidegen.
 Már laktak itt több állam követi,
 (Szótt finom cselt sok diplomata benn')
 Míg mentek egy-egy úri városrészbe,
 S a ház-kapún nevük' beirták rézbe.

32.

Kényes levén Juán megbízatása,
 És titkos, ámbár közjót érdekel :
 Bevallott czéget (hogymindenki lássa
 Miben jár) ő nem írt ajtóra fel.
 Csak az szivárgott ki a nagy világba,
 Hogy egy szép Don jött Angliába el,
 Ki honi kormányt fontos ügybe' nógat,
 S a kit (susogták) egy czárnő czirógat.

33.

A sok kalandnak szintén híre mén :
 Hány nőt imádott, férfit vert agyon ;
 S regényes fők jó színezők levén
 És tényleg minden angol hölgy nagyon
 Hamar hajózáván lázas tengerén
 A képzeletnek (ész nélkül) : a Don
 Divatba jött roppantúl. És valódi
 Nagy szenvedélyt pótol minálunk módi.

Nem mintha tán nem volna szenvedély
 A nőben itt ; van ; — csakhogy a fejében.
 De minthogy így is üdvöt ad a czél,
 Olyat, minőt a szív szok' adni : nékem
 Mindegy bizon, akármely ponton él
 A hölgyek vágya. Ó csak üdvösségem'
 Pontjához jussak, édes kéjt keresve,
 Mindegy nekem, ha fej, ha szív a mesgye.

Illő helyen és illetékes úrnak
 Átad Juán megbízó levelet.
 Szépen fogadják, bár fürkészve szúrnak
 Belé pillantást és a Don felett
 Gyors szemlét tartva, érzik, hogy legyúrnak
 (Főszempont államügyben) egy sereg
 Ily tejfölös szájt ; megtépik, csak oly
 Könnyen, mint vércse pintyet széttagol.

Tévedtek, mint az agg kor rendesen.
 Ám erről később, vagy egyáltalán
 Semmitse ; mert politikusra nem
 Sokat adok ; folyvást hazudnak, ám
 Egyikse bátran ; épp azt kedvelem
 A nőkben én, hogy füllent mind a hány ;
 Mást nem tehet ; de oly remek a mód,
 Hogy csalfaságnak nézzük a valót.

Mi a hazugság végre is? Igazság
 Mely álarcot hord. S én úgy vélem: itt
 Jogász, történész, hős, pap (kik a masszát
 Vezélik) mind füllentget egy kicsit.
 Szentül hiszem: az igazak igazzát
 Nem tárja más ki, csak poéma, hit,
 Évkönyv, meg jóslat — főleg ha betelt
 Dolgok után két-három évre kelt.

Minden hazug s hazugság üdvöz légyen!
 Mizantropnak ki mond? Te Deumot
 Éneklek a világnak s kibe' szégyen
 Mákszemnyi sincs, azért is pirulok!
 De a sohaj már késő; kárba mégyen.
 Jerünk csókolni Ő Felsége rokk-
 Szegélyét, lábát, mindenét, — mint Érin,
 Mely lóherjét elnyütte ünnepélyin.⁶

Juán be lőn mutatva és ruhája
 Meg csinos képe gyujtott egyaránt.
 Nem t'om, melyiknek volt nagyobb a bája?
 Roppant hatást tett egy szörny-brilliánt,
 Melylyel (a hírnek így beszéli szája)
 Kéj- vagy pálinka-ittasan Katánk
 Egy szép perczben ajándékozta meg.
 No rászolgált, biz Isten, a gyerek.

De nemcsak a miniszterek fogadják
 Kitüntetõn és a tanácsosok ;
 Ezek, követtel szemben, kell hogy adják
 A finomat ; ezeknek tiszte bók ;
 Még a bürók legeslegaljasabbját,
 Még azt is úgy megnyerte, hogy a sok
 Gaz, piszkos írnok nyájas lesz, pedig
 A durvaságát, gögjét fizetik.

Azért van ott, hogy arczátlan legyen.
 Minden nap egy csomó rüpök fogad
 A harcz vagy béke mûhelyeiben.
 Ha nem hiszed, kérdezd szomszédodat,
 Ki passzusért vagy más egyéb, igen
 Kedves dologban már fordult e vad
 Népséghez : van-e a föld kerekén
 Kutyább, mint ily bösz díjszedõ legény ?

Juán mindütt csak »empressement«-ra lel.
 E finom frázist Frankhonból veszem,
 A hol ha bú avagy kéj lábra kel,
 Szabott uton jár, símán, perczkesen,
 Sakk-játszma-ként. Őszintébb a kebel
 Sziget-hazánkban, túl a sósvizen ;
 Itt még a nyelv is nyiltabban beszél ; tán
 A tengertõl van. (Billingsgate a példám.) ⁷

De a mi »damm«-unk mégis Attikára
 Vall inkább, — míg a szárazföld zsiros
 Szitkokba tör ki. Úri ember szája
 Nem ejtené ki semmiért e roszt,
 E bűnös szókat. A ki nem utálja,
 Az már paraszt, vón bár milliomos.
 Mily légies, noha merész a »damm!«
 Plátói, lelkes káromlás, uram!

A nyílt gorombaságot megkapod
 Nálunk is ; ál-finomságért bi'on
 Át kell a kék árt és fehér habot
 Szelned. A »kék«-ség drága Albion
 Jelképe, míg a »habzó« állapot
 Azt jelzi, hogy mi vár rád túl a hon
 Határin. — Ám ne csácsogjunk ilyekről!
 Poéma szóljon (mint ez itt) csak egyről.

A nagy világ — azaz tisztán beszélve :
 Vagy négyezer fő és egy büszke város
 Legnyugatibb vagy legfertősebb része ;
 Lények, a kikben szív és agy hiányos,
 De kik mindent mély szánalommal nézve,
 Nappal feküsznek, már mikor a számos
 Canaille talpon van — jól fogadta hősöm?
 Mint szín-nemest, ki méházhat sok ösön.

Juán még nőtlen — szép előny a nők :
 Hajadonok és asszonykák szemében ;
 Reményt táplálnak pártás kicsi fők,
 S egy-egy menyecske szintén ; (hogya éppen
 Amor nem őrzi vagy rátarti gög.)
 Nős széptevő bordája némiképen
 Szűrő tövis ; azonfelül fokoz
 Bűnt és veszélyt — meg nagy zavart okoz.

Juán legény még, — szíve, lelke, mája,
 Mind, mind szabad ; tánczol, dalol s szemébe'
 Mint Mózart egy-egy lágymelodiája,
 Oly anda báj ül ; mindig idejébe'
 Szomorkodik vagy élczel könnyü szája ;
 S már látta, ámbái ifjú a személye,
 A nagy világot — és ez furcsa kép !
 Másképen fest, mint a poéta nép.

Szüzek pirultak s férjes asszonyok
 Állandóbb pírral néztek rája. Ó
 Terem pirosság Angliába sok :
 Arczon s tégelyben. Máz és ragyogó
 Friss bőr Juánért egyaránt lobog,
 És hol van úr — ha csak nem sarki hó —
 Ki meg ne gyúlna ? Már több mama méri :
 »Évente mit kap ? Vannak-é fivéri ?«

Sok divatárus, a ki »misseket«
 Ruház hitelre,⁸ aztán mielőtt
 Elfogyna végkép a mézeshetek
 Telt holdja, számlát nyujt be (mely velőt
 És szívet átjár): gyorsan kapja meg
 — Látván Juánt, e dús előkelőt —
 A jó alkalmat s annyit ád kontóra,
 Hogy lógni fog jövődő férjek orra.

A »kék«-ek, kik a verseket nyelik,
 És kalapot és fejeket (belől)
 Folyó-irattal lágyan bélelik:
 E had legszebb azúrját ölti föl.
 Törvén erősen a spanyolt, merik
 Juánt kérdezni egy és más felől:
 Melyik csengőbb nyelv: muszka vagy spanyol?
 Trójában járt-e? És még merre, hol?

Juán, kissé fölületes levén,
 — Ritkán bolyong az irodalmak táján —
 Nem tudja sokszor, mit mondjon e vén
 S ifjú szakértők beható vizsgáján?
 Inkább harczolván és szépet tevén,
 Tánczolva folyvást bálon és jég-pályán:
 Szent Hippokréne partját sose járta.
 (Ő zöldnek vélte s most kéknek találta.)

De csak felelt s ha mondott valamit,
 Nyugodtan mondta, biztosan a Don.
 S a kék sereg minden szavába' hitt,
 Vágyott tanulni tőle ah! nagyon!
 A csoda-szűz, Miss Arabella Smith,
 (Ki mint tizenhat éves hajadon
 »Dühös Heraklest« őrült versbe szedve
 Ültette át) minden szavát jegyezte.

Juán több nyelven diskurál, elég
 Folyékonyan s ez hódolatra bír
 Minden szépséget, kit kegyel az ég;
 Csak azt sajnálják, hogy verset nem ír.
 Csupán csak erre vón szüksége még,
 Hogy nagy legyen s ragyogjon rá a hír.
 Miss Mannish s lady Fitz sokért nem adná,
 Ha nevüket spanyol vers hangoztatná.

Fogadják mégis ünnepélyes módon,
 Kegyteljesen minden kottériába';
 És nagy teremben, kis szalonban ódon
 S új íróinkat felvonulni látja.
 (Tizezren vannak, hogyha nem csalódom,
 Vég nélkül jönnek, mint Banquó családja)
 S lát nyolczvan »legnagyobb élő dalost«;
 Mert ily czimet ma minden rongylap oszt.

A »legnagyobb élő poéta« kell
 Hogy tízévenként egyszer síkra szálljon
 Ökölvivóként ⁹ — így nem veszi el
 Képzelt jogát, hogy más fejére álljon.
 Még én is — ámbár tudtomon-kivel,
 Mert hogy bolondok fejedelme váljon
 Belőlem, arra nem törek — trónoltam,
 S a rím-világ Napólconja voltam.

De »Don Juán« Moszkvám lón, »Faliéró«
 Lipsémmé lett s Waterloommá »Kain«;
 Buták »Belle Alliance«-a, egy raj zéró,
 Most már a holt oroszán czombjain
 Tort caphat; ám úgy bukjam, mint e héró
 Cézár vagy semmi; vagy jó messze, kinn,
 Borongjak egy magányos szigeten,
 És Lowe-om Júdás Southey legyen.

Scott Walter, Moore s Campbell uralkodának
 Elöttem és utánam; ám jelenben
 A múzsák mind Sion hegyére járnak,
 Keresztet hányván szent papokkal szemben;
 Főtisztelendő Rolly-Polly ¹⁰ vágat
 Pegázuson, komoly zsoltár-ütemben;
 Hogy jobban fusson — nagyszerű gyerek! —
 Szárnyas lábára mankókat veret.

Úgy izzad a poézis szöllejében
 Hogy kín rá nézni s mégis mindhiába ;
 Nem bor — : eczet képződik csak fejében,
 Fanyar lé, annyi fáradság dijába' ;
 Minden sorát, ha ír, úgy szántja éppen,
 Mint a mezőt a gazda ökre ; kába,
 Se hús, se hal versében fejbe rugja
 A józan ész t e múzsák-eunukja.

És itt van ő, szelid Euphuszom,¹¹
 Ki másik énem, úgy mondják, csupán
Erkölcösebb ; nehéz lesz, ó tudom,
 Zengvén morált, emlékeztetni rám.
 Mondják, legtöbbet Col'rids lantja nyom,
 Wordsworthnak is van tisztelője, tán
 Két ember : — s Landor, ez a buksi bárd,
 Hattyúnak nézi Southeyt, a gunárt.¹²

John Keats-et a birálat ölte meg,¹³
 Mikor nagyot, bár alig érthetőt,
 Kezdtt már írni ; versében remek
 Görög-világ van, bár nem látta, sőt
 A nyelvükön se értett. Istenek !
 Hogy így hagyjátok tönkre menni őt ;
 A tűz-lelket, mely egekig szökik fel,
 Elfujja, lám, egy kis hirlapi czikkely.

61.

Sok a pretendens, számuk rémitő,
 De koronát talán egyik se nyer ;
 Tán mielőtt jutalmát az idő
 Kiosztaná, csontjuk alatt hever,
 S porló agyukban fű és dudva nő ;
 Múzsám fogadni egyikre se' mer ;
 Számuk nagy ; Róma gyászos idejében
 A harmincz zsarnok hemzsegett eképen.

62.

A költészet Rómája elhanyatlott,
 Zsákmánya lett arczátlan bérencz-hadnak !
 Nem »súlyosabb mesterség« szedni »kaprot« ¹⁴
 Mint hízelegni e zsoldos csapatnak.
 Akár a vampír száját nyalogatnók.
 Lennék honn s volna szatirám vadabb csak ;
 Sólnék e janicsároknak oda !
 Hadd látnák, hogy *mi* egy szellem-csata.

63.

Van, azt hiszem, néhány mesterfogásom.
 Ezekkel verném őket, ha molyok
 S egyéb férgekre illenék vadásznom ;
 De, érzem én, nincs bennem epe sok ;
 Mást ütni, marni sose volt szokásom,
 Múzsám, ha bösz, legfeljebb mosolyog ;
 Aztán köszön s megy, csinnal hajtva térdet,
 Szentül hívén, hogy egy lelket se sértett.

64.

Hagytam Juánt halálos nagy veszélybe'
 Élő poéták s kék dámák között ;
 De a fiú magát kivágta végre,
 S e bús aszályból gyorsan költözött
 Termékenyebb, előkelőbb vidékre,
 Hol nem lebeg unalmas, lomha köd ;
 Azok közé, kik napfényben hűladsnak,
 A kik valódi hősei a napnak.

65.

»Ügyekkel« tölti minden reggelét,
 Azaz : kifárad súlyos semmiségek
 Gyakorlatában, míg terhes fejét
 Elfogja mély bágyadtság. Jobban éget
 E meddő láz, mint Nessus inge. Két
 Divánon is nyögsz : csak a haza végett,
 A hon javáért 'vagy te ily rabszolga !
 (S hazádnak mindig rosszabb lesz a dolga.)

66.

A délutánt kitölti box, vizit,
 Lunch, kósza séták ; este lovagol
 Parkokban szerte. Parknak nevezik,
 Mivel virág nincs benne, ha csak oly
 Parányi, hogy döngő méhecske itt
 Csöpp méz-nedűt szophatna valahol.
 De hát nincs más pont, hol a rangbeli
 Magát szívhatná friss léggel teli.

67.

Jön a diné teljes gálába majd ;
 Oszt' lámpa gyúlad, minden utcza forr,
 Batár, cab, hintó örült-módra hajt,
 Megannyi fölkantáرزott meteor ;
 Füzér lebeg ; csap bódés-Jancsi zajt ;
 És döng a rézzel bélelt kapu-sor,¹⁵
 Mely föltárván, a boldog ezer
 Ah ! egy édent (pakfongból) idvezel.

68.

Ott áll az úrnő, annyi bók daczára
 Töretlenül ; itt walczer járja, friss ;
 Az egyetlen táncz, mely gondolkodásra
 Tanít leányt ; hódít hiánya is ;
 Áll és tolong késő vendégek száza ;
 Csarnok, terem, lépcső, mind tömve ; kis
 Szabad tér sincs ; királyi herczeget
 Láthatsz nyomúlni apróbb úr megett.

69.

Háromszor áldott, a ki mitsem ád
 E fényes körre s még a kezdetén
 Megvonja egy csöndes zugban magát,
 S ott lappang bizton, Hőköm Matyikén',
 E forgó Bábelt zúgni hagyva ; lát
 Vaczkából mindent, megjegyzést tevén
 Magában sokra, gúnyost, bánatost,
 Most lelkesedve és ásítva most.

De nem megy ám ez mindig! A ki oly
 Cselekvő részt vesz, mint az én Juánom:
 Soká vergődik, küzdve küzd a toll
 S gyöngy tengerén, az ékszer-óceánon,
 Míg egy ohajtott pontig elhatol.
 E perczben is, ni, walczerezni látom.
 Majd — röpkéségben csak Merkúr a párja —
 A négyes felsőbb iskoláját járja.

És hogyha nem táncz, de magasb a cél,
 A melyre tör: szomszédja felesége,
 Vagy egyetlen lány, kit dúsnak ítél:
 Titokban tartsa, mert különben vége.
 A nagy mohóság sok-sok úri fél
 Vesztét okozta; ez a romlás széke
 Minálunk, hol gondolkodó a nép,
 S hinárba, sárba megfontolva lép.

De ha lehet, ülj mellé vacsoránál,
 S ha nem lehet, hát vis-á-vis vele.
 Ó gyöngy-idők! Emléke, búve ránk száll!
 Mint holt gyönyör édes kísértete,
 Lebeg képzelünk halvány sugaránál.
 Ó mennyi búval s kéjjel van tele
 Egyetlen egy bál! Mennyi vágy, remény!
 Ki festi hűn? Bizon se más, sem én.

Ez persze csak köznépet irritálhat,
 Kinek vigyázni, félni, lesni kell,
 Kinél egy szó is végzetessé válhat.
 De az »elit«-nek, mely gondol s művel
 Szépet, nagyot, a jégeső sem árthat.
 Egy híres költő, vagv hős férfi-mell,
 Híres tudós, vagy híres fél-eszű
 Mindent tehet ; ahoz Fortúna hű.

Hősöm, ki dús, nemes fajtáju, szép,
 Ifjú s külföldi, meg kell hogy fizesse
 Mint más rabszolga, váltságát elébb ;
 Csak aztán térhet, vérszből kievezve,
 Nyugalmas partra. — Kórság-marta lép,
 Vers-írás, csont-szú, agy, szárazni kezdve :
 Sokak szerint keserves nyavalyák —
 Csak ismernék egy ifju lord baját !

Ifjú, de nem volt soha fiatal,
 Csinos, de lankadt, dús — garas nekül ;
 Erélye száz kéj-osztó ölbe hal ;
 Pénzkölcsönért zsidóhoz menekül,
 Ki földjén úr lesz ; vótumát a bal,
 S a zsarnok egyként bírja, ha beül
 A parlamentbe ; kéjhölgy, kártya, bor közt
 Sírjába leng s por lesz főúri por közt.

»Hol a világ« kiált Young *nyolczvan* évvel — 16
 »Melyben születünk?« Ah! ki mondja meg
Nyolcz év világa hol van? Mennyi névvel
 Dicsekvék — s eltűnt! Rom! Széttört üveg!
 Az ünnepelt had hol van? Gaz veré fel
 Sírhalmukat. Trón, tábornok-süveg,
 Királyné, szónok, dandy, pártvezér —
 Elfujta őket egy lábíg a szél.

A nagy Napóleon hol? Tudja ég.
 S kis Castlereagh? Az ördög tudja jobban.
 Hol Grattan, Curran, Sheridan s ki még,
 Tüzet szitók elbűvölt hallgatókban?
 A bús királyné nincs feledve rég?
 S a lány, kiért a nemzet szíve dobban?
 Az öt perczentek vértanúi hol?
 S a rentét — hát azt hol sütöd, pokol? 17

Hol Brummel? Fucscs! — Wellesley? Megbukott.
 Whitbread? Romilly? György a Harmadik?
 S végrendeletje? (Nincs meg, légy nyugodt.)
 Hol Negyedik György? Azt mondják, a víg
 Skottok közé ment; hegedültek ott
 Egymásnak szépen vagy hat hónapig:
 »Vakarj, vakarlak«, — ó felséges, ó szép!
 Egy viszkető király s egy vakaró nép! 18

Hol, merre lord Az? És hol lady Ez?
 Dámák és missek, bájosan kikenve?
 Eldobva részint, mint tavalyi mez,
 Férfjénél, férj nélkül s újra férjhez menve.
 (E fejlődés minálunk rendszeres.)
 Hol London füttye és Dublin éljen-je?
 A Grenvillek hol? Jobbra-balra állnak.
 És whig barátim? Ott, a hol valának. ¹⁹

Hol lady Frances? Lady Carolin?
 Elválva vagy a válás küszöbén.
 Ó Morning Post! Te minden büszke cím,
 Telt szála, tört rúd s élő úri lény
 Hű történése! Mondd — fölhívlak ím —
 Díszes csatornád mit folytat ma? Én
 Úgy látom: elhalt, elment és bolyong sok
 A kontinensen, mert a kasszák — roncsok.

Sok hölgy, ki gróf s herczeg után kapott,
 Ifjabb testvérrel is beéri ma;
 Gazdag leány svindlérbe harapott;
 Sok szűz asszony lett, sok csupán — anya.
 Hány gögös úr emel ma kalapot,
 Hány ifju szépség lett félig banya!
 A változás nem: az csodálatos
 Csupán, hogy pár év ennyit letapos.

Életkorúl ne mondjunk hetven évet.
 Hét év alatt én annyit láttam — ó
 Sok volna egy századnak! Egy se' téved,
 Ki azt állítja : minden, mint a hó,
 Illan, tűnik ; de most a percz serényebb
 S a változás is roppant' változó.
 Elmúlik minden ; meghal miss és mister ;
 Csak whigból nem lesz sohasem minister !

Láttam törpülni nagy Napóleont,
 Saturnná válván dörgő Jupiter.
 És láttam, hogy' lett egy kevély bolond,
 Egy herczeg úr (nevét most hagyjuk el)
 Még ostobábbá, a mikor e hont
 Mint államférfi kormányozta. Hej !
 Láttam : pisszegtek a királynak s aztán
 Dicsőítették. (Illőbb volt amaz tán.)

És láttam gentryt tönkre menni százat.
 Láttam mit írt Southcote Johanna. Láttam
 Adópréssé válni az alsó házat.
 Láttam bolondot fejedelmi palástban,
 És a királyné rút pörét. (Gyalázat !)
 Egy kongresszust, mely a mi csak galád van
 Megtette ; — s népet, mely terhét lerugta
 Mint bős szamar (magas főrendek bukta.)²⁰

Láttam nagy prózát s kis költészetet,
 Vég nélküli (de nem örök) orátort,
 Papírt, mely földet és házat evett,
 Urat, foltozni panoráma-sátort,
 Lovas rabszolgát, ki a nemzetet
 Taposta úgy, akár csak a silány port.
 Láttam, hogy' lesz a sör hígabb időnként,
 S Bull John magát hogy' vallja töknek önként.

De »carpe — carpe diem« én Juánom! ²¹
 A holnapot más faj tombolja át,
 Uj, friss... de az sem fog ki a halálon.
 »Kontár színész az élet« — Rajta hát,
 »Játszd végig, ficzkó!« ²² Hadd lebegjen szádon
 Szép szó — : a tett, no az lehet galád!
 Színlelj, vigyázz és nagy sikerrel játszol,
 Az légy, a mit látsz s nem, minek te látszol.

De hogy' fogom mindazt leírni szépen :
 Kis hősöm e sziget-hazába' mint járt,
 Mely áll az erkölcs legtisztább hírében ?
 (A mit hazug toll bent és odakint gyárt.)
 Uj »Atalantis«-t írni semmiképen
 Nem vágyom én. ²¹ Jöjjünk tisztába mindjárt :
 Nem vagytok erkölcsös nép s ezt tudjátok ;
 Goromba vers miért olvassa rátok ?

A mit Juán, — brittek közt élve, hatva —
 Tett és tapasztalt, azt írom le én,
 Egyet-mást persze jól megválogatva.
 S eszedbe jusson : mindez költemény,
 Mely a *velem* történeteket nem adja ;
 Bár ott is czélzást hajszol a kemény
 Arczbőrü skribler, hol nincs. Hogyha vágyok
 Beszélni én, nem czélzok — : oda vágok.

Rásózza-é Juánra valamely
 Eszélyes grófné negyedik kis lányát,
 Vagy becsesebb szüzeckét jegyez el
 (Értjük alatta gazdag hozományát)
 S törvényes frigyben szaporítja fel
 A föld népségét esztendőök során át ;
 Vagy fizetett-e kárpótlást sokat,
 Mert nem respektált bölcs korlátokat —

Ez még idők köd-méhében remeg.
 Most menj dalom ! Eredj utadra drágám !
 Rá merném tenni összes versemet,
 Hogy téged is megtámad a világ. Ám
 Úgy szenved mint te, minden műremek,
 : Azoktól, kik csomót keresnek kákán.
 Legyek magam ! Jó ! Ámde nem adom
 Száz trónért sem szabad gondolatom !

TIZENKETTEDIK ÉNEK.

I.

Zordabb középkor nincs az ember-élet
Középkoránál — én nem is tudom,
Hogy mik vagyunk mi akkortájba'; széled
Hóbortunk már, de még simább uton
Nem visz bennünket bölcs, higgadt ítélet.
Olyan vagyok, mint — képül ezt adom —
Öreg betűk sárgás-fehér velínen;
Hajam szürkébb lesz és fakóbb a színem.

2.

Ifjakhoz már vén — ahhoz fiatal
Hogy aggokkal pénzt gyűjtsek. Ó e mély
Bukást hogy' élhetjük túl? S mégse hal
Belé az ember. A szerelmi kék
Még bánt, de késő házasodni haj!
Elszállt, kihúlt minden más szenvedély;
S a pénz, e legszebb ábránd a világon,
Még messze csillog; csak derengni látom.

3.

Mért mondod azt, hogy nyomorúlt a fősvény?
Ezé a legtartósabb élvezet;
Ládájában fut össze minden ösvény,
Mely földi üdvhöz, mámorhoz vezet;
Azt látod csak, hogy egy dús, köhögős vén
Kenyérhajat rág s hörböl rá vizet;
Botránkozol — ; de hogyha sejtenéd,
Mily álmokat szül egy rossz saját-ebéd!

4.

Megront a kék s a jó bor még ölbbe ;
 Játék kifoszt, botlik a becsvágy vakja ;
 De tenni szert, szép lassacskán előbb,
 S mindig gyorsabban, csengő aranyakra :
 Több él, mint bor s asszony szerelme, — több
 Mint sárga tantusz s kormányzás salakja.
 Arany ! Bankónál drágább vagy nekem !
 A füstöt, mint pénzt, én nem szeretem.

5.

Egész világ most kinek udvarol ?
 A kongresszust ki üthetné agyon ?
 Kitől kap fegyvert ingetlen spanyol ? ¹
 (A mit a sajtó kommentál nagyon.)
 A népeket ki, kormányozza oly
 Hatalmasan ? Kitől függ vér, vagyon ?
 Ki most az úr ? Egy uj Napóleon tán ?
 Rothschild zsidó s keresztény Baring. Mondám !

6.

Ezek s Lafitte, a szabadelvű — ők
 A tényleges uralkodók ma itt.
 Nem üzletek csupán a kölcsönök ;
 Trónt buktat egy, más népet szabadít ;
 Meghajlanak köztársasági fők ;
 Columbiát a börze védi ; mit
 Csinálna Pélú, hogyha szín-ezüstjét
 Nem diszkontálná egy zsidó, a nyüstjét !

7.

Mért nyomorult a fösvény? Tán mivel
 A tápja szűk? Hisz egy szent, egy szerény
 Bölcs cinikus rokon dolgot művel,
 S csodáljuk érte! Ez, mint főerény,
 Egy remetét szentté avatna fel.
 A gazdag ember böjtje mért merény?
 Mért csufság? Mert — úgy mondod — nincs oka.
 Hisz így még szebb lemondó szándoka.

8.

Nagyobb poéta hol van? Szenvedélye
 Pénzt, kincset alkot esztendőkön át;
 Ő bírja mindazt, a minek *reménye*
 Tengerre hajtja nemzetek raját;
 Aranyrudaknak csillog rá a fénye,
 Gyémánt szikrázza pompás sugarát,
 Míg — lágyan hintve fénylő kellemét —
 Smaragd üdíti káprázó szemét.

9.

Övé nyugat, övé forró kelet,
 Hajója Ceylon s Chínából befut,
 Mélyén gyümölcsök, drága fűszerek;
 Gabnája terhét nyögi minden út,
 S a hajnalnál borának pírja szebb;
 Király lakhatná pinczéit. De rút
 Érzékiségtől menten, hideg észszel
 Kormányoz ő és játszik az egészszel.

Nagy terveket hordoz, tán a fejében,
 Új iskolát, kórházat alapítván,
 Díszdiplomát ; — (márványba vésve szépen
 Nézd majd felénk sovány, bús arcza itt ; —) tán
 Az embert vágyik nemesíteni, éppen
 A pénzzel, melytől valamennyi hitvány.
 Becsvágya, hogy fölül ne múlja más,
 Vagy gyönyöre a pusztá számítás.

II.

De bármi légyen a rugó, a cél,
 Akármi hajtsa, üzze : csak bolond
 Állítja, hogy kóros e szenvedély !
 Hát az övé ? Tán embert meg se' ront
 A háború, a dözsölés, a kék ?
 Az »egyszeregy« nem tisztább, jobb-e, mondd ?
 Kérdezd meg a pazar fiát, fösvényem
 Utódja : mék járt helyesebb ösvényen ?

I2.

Zacskó, tekercs, ércpénzzel tömve, rakva,
 Mily gyönyörű ! De nem aféle pénz,
 Avult hősökkel véknyan kifaragva,
 A kik annyit sem érnek, mint a réz
 A melybe vésvék. Nem ! Bankok aranyja,
 Sterling, modern, font-számra mért, egész,
 Rajt' fejedelmi filkók képe-mása, —
 Igen ! A készpénz Aladin lámpása.

13.

»Ural szerelmet udvar, had, berek ;
 A szerelem mennyország és az ég
 Hő szerelem !«² A bárd így érzeleg.
 (De felsülne, ha bizonyítani kék.)
 Tán a »berek« — mivel e szó : »szeret«,
 Szépen rimel rá — elcsúszhatna még,
 De kétes (mint a gentry árendája)
 »Had« és »udvar« ; itt tán gyöngébb a bája.

14.

De tedd a *pénzt* a szerelem helyébe,
 S a szó igaz. Pénz úr a berkeken,
 Pénz nélkül nincs had, udvar meg nem élne,
 Sőt nincs jogod megházasodni sem
 Malthus szerint. Lám, így lesz tönkre téve
 Saját talajján e dicső elem.
 S mi a mennyország? Házasságkötés,
 Nem szerelem. (Vagy tán viasz a méz?)

15.

Hisz bűn szeretni, ha e szenvedély
 Házasság-mentes ! Én elismerem,
 Hogy ez a két szó egy fogalmat ér,
 De némely ember azt állítja : nem ;
 Mert szerelem s házasság összefér,
 Míg házassághoz nem kell szerelem ;
 De szerelem pap nélkül — : e viszony
 Gyalázatos — — a neve is iszony !

Minthogy »had«, »udvar« és »berek« nem áll
 Merő hű férjből, a ki sose szedte
 A tiltott almát (mely több kéjt kínál)
 Költő uram sulykát itt elvetette.
 Csodálatos, hogy éppen a morál
 Dicsért lovagja, Scott barátom tette,
 Kit Jeffrey nékem mint példát idézett —
 Hát itt van e morál példája, nézzed !

Hagyján ! Ha most nincs sikerem, de *volt*,
 És ez elég ; volt fiatal koromban,
 Mikor legédesb, mert hő szomjat olt ;
 S én boldog voltam büszke mámoromban !
 Biráld ha tetszik — : lelkemig hatolt,
 S enyém volt tisztán ! Sok hever ma romban,
 És én megadtam e sikernek árát :
 De most is áldom ellobbant sugarát.

Főlebbezni egy majd csak születendő
 Világhoz, ahhoz, a mit a jelen
 Utókornak mond (vagyis a jövőendő
 Század porának) : — én nem képzelem
 Hatásos módnak ; nem valami mentő
 Kötél, csak pók-nyál ; — porladsz oda lenn,
 S oly keveset fog tudni az utókor
 Majdan térőlád, mint te róla, sógor.

Ej, az utókor mi vagyunk! — te, éh;
 S hány van, kinek nevét motyogja szánk?
 Tán száz! Ha mindről híven írni kén,
 A huszadiknál már tódítanánk.
 Hisz sok tudós Plutarchnak neki mén,
 Bár csak néhányak rajzát bagyta ránk.
 Milford, a britt, ma szörnyen mennydörög,
 Mondván: hazug a jámbor ó görög.³

Hű olvasók, kicsiny, nagy, valamennyi,
 Pokrócz-íróhad, bársony keblü nő:
 E kantóban komoly kívánok lenni,
 Minthogyha Malthus védne vagy dicső
 Wilberforce, a ki mellett törpe semmi
 Milljom hős! Nécert szabadit fel ő,
 Míg Wellington fehérre méri botját,
 S Malthus csinálja — könyve fordítottját.⁴

Komoly leszek, — mindenki az papíron!
 Miért ne bölcelegjek? Mért ne adnék
 Gyertyámmal fényt a napnak, hogyha bírom?
 Ma meditál, töpreng minden szabad nép
 Alkotmány — gőzgép — egy s másfajta zsíron.
 Sok bölcs a nemzést tiltja egy csapat szép
 Frázisban ott, hol nincs pénz, a piczit
 Táplálni jól, ha már nem kap cziczit.

Ez szép ! Nemes ! Romantikus ! Habár
 Az üldött filogenitivitás —
 (Ez oszt' inyem szerinti szó ; e' már
 Tetszik nekem ; kurtább is volna más,
 Kurtább, de durvább s erre sose jár
 Az én szám ; nem kell drasztikus hatás) —
 Mondom : nem kéne úgy üldözni, lásd,
 Az árva fi-lo-ge-ni-ti-vi-tást.

Dologra most. Londonban vagy Júánka,
 Londonban élsz, e csodaszép helyen,
 Hol a szilaj, fék-tipró ifjuságra
 Százféle baj, veszély les szüntelen.
 Igaz, hogy nem vagy újoncz a világba',
 S korán megtudtad, hogy a lét milyen,
 De most oly nép körében élsz, a kit
 Ember nem érthet — legfeljebb ha britt.

Vén Európa minden többi tája
 Testvér, rokon ; különbség hogyha van,
 Az csak az égalj differenciája ;
 Hőbb, hidegebb ; az ólom, ez higany ;
 De mondj, ó múzsa, Nagy-Brittániára
 Kadencziát. Hagyd ! Úgy is hasztalan.
 »Arslán«-t mutat föl minden nép fia,
 De Albion egy menazséria.

De politika félre! Dalolok
 »Paulo majorá.« (Undorít a másik.)
 Juán csapdák közt ügyesen forog,
 A csúszós jégen szinte korcsolyázik.
 Ha már untatja sok cseles dolog:
 Egy-egy szép hölgynek, ki a bűntől fázik,
 De nem a bűnnek némi látszatától,
 (Csak férfit kínoz) udvarolni bátor.

Való ugyan, hogy nincs efajta lény
 Nagy számmal és a próbát nem sok állja:
 Rózsás haván a legtisztább erény
 Sokszor csuszik meg s lesz botrány prédája.
 Ilyenkor, mintha intézné szerény
 Szavát Bálámhoz egy uj csacsi szája:
 Mindenki bámul, súgni-búgni kezd,
 És azzal végzi: »Hitted volna ezt?«

Kis Leila, a méla, halk gyerek,
 (Szemében hordja Ázsiát) nyugat
 Fölségét éppen nem bámulja meg,
 Min szörnyen bámul a főrangu had.
 (Mert ott a pletyka pillangó-sereg
 S vadászni rá híg fejnek élvezet ad.)
 Különben képét és históriáját
 Theák s ebédek pompásnak találják.

A nők vitáznak, mint kisebb-nagyobb
 Ügyekben mindig. — Ó te drága szép nem,
 Ne hidd hogy durva ellenség vagyok!
 Jobban szeretlek, mint a hogy beszélem.
 De a mióta rám erkölcs ragyog,
 Ki kell hogy mondjam, hogy a sok beszédben
 Nincs párotok; hisz éppen most tanácsol
 Mindenki mást: mi légyen Leilából?

Egy pontban egyetért mindenki (ez
 Világos): — abban, hogy e szende lány,
 Ki mint hazája oly igézetes,
 S oly árva, mint végső bimbó a fán,
 Daczára, hogy jó, biztos véde lesz
 Még három, két vagy egy évig Juán:
 Illőbb helyen vön tisztos ladynél,
 Ki már lehiggadt és bal-lépni fél.

Előbb folytatnak nagy, heves vitát,
 Majd valamennyi arra licitál,
 Hogy a leányzót melyik vegye át?
 Juán perfekt lovag hírében áll,
 Itt gyűjtés, kegydíj sértés volna hát.
 De buzgólkodva menten síkra száll
 Tizenhat özvegy, tíz közép-korú
 Tudós kisasszony s egypár szomorú

Elvált asszonyság. (Fonnyadt, senyvedő
 Ágak, kiken nem nyílt gyümölcske, friss.)
 Kivánja mind, hogy a világba ő
 »Vezesse« Lejlát. Nyélbe üt e kis
 Szavacska mindent. Mit tesz? Hogy a hő
 Szűz első pírja (műveltsége is)
 Ránk vessen fényt majd a »bemutatáskor«.
 Ó (csak legyen pénz) méz-édes, csodás kor!

Inséges lordok, házasságra érett
 Kopott világfi, végzett földes úr,
 Gondos mamák, figyelmes jó nővérek,
 (Hölgyek kezében nem szakad a húr.
 A zsákmányt, hogyha kiadóbb, kövérebb,
 Jobban megejtik) dongnak finomúl
 A »vad« körül, mint légy a czukros tálon,
 S bókkal kábitják mindenféle bálon.

Cousin és néni mind, mind spekulál.
 Sőt van férjes nő (van, fogadsz velem?)
 Ki kedvesének cserkész és talál
 Egyetlen lánykát: oly önzéstelen.
 Tantaene! Ily magas légkörbe száll
 A rang e boldog, áldott szigeten.
 De a szegény »egyetlen« pityereg:
 »Ó volna bár még egy tuczat gyerek!«

Olyik azonnal horgoskán akad,
 Más, kényesebb, tíz-húsz kosarat ad.
 Düh fogja el a buzgó tántokat,
 És bácsik ajkán zúg, morog a vád:
 »Ha nem szerette, mért fogadta hat-
 *Hét levelét el? Mért ment véle hát
 Keringni? Mért nézett *igent* az éjjel,
 *S mért mond *nem*-et ma, lelkét dúlva széjjel?

»Szegény jó Pista! Igazán szerette!
 Nem ám a pénzét — van elég neki.
 Megbánja még ezt! Ó e balga tette,
 Ha majd rá gondol, jó kedvét szegi.
 E cselszövényt — megmondom én szemedbe
 Kisasszonykám — vén grófnőd főzte ki!
 De gyöngyház! Pista szebbet kap talán.
 És látta, kérem, hogy mit írt a lány?«

Vállrojt, czimer, kilencz s hét águ, száz
 Meg száz tolong egymás nyomába, míg
 — Tömérdek szív, idő és fogadás
 Pocsékká menvén — egy aféle víg
 Vagy bús nemest kap a leány s a ház,
 Urat, ki vív, ír vagy kocsiskodik.
 S vigasztalólag mondja mind a hány
 Fölsült van: »Ó a választás silány!«

II. Katalin császárné.

Byron II.

177. lap.

OSTK

Országos Széchényi Könyvtár

Ahhoz megy néha, a ki a nyakán
 Últ szüntelen ; gyötörte, várta, leste ;
 Vagy ahhoz (ám ez ritkább példa tán)
 Ki a szerencsét éppen nem kereste.
 Özvegy-gavallér sincs egyáltalán
 Kizárva ; nem ; sőt négy X-nyomta teste
 Ifjabbakat győz s ő nyer rendesen ;
 Hisz lutri, hát mért bámulnánk ezen ?

Én magam is (uj példa, ráadásul,
 »Igaz hogy kár — kár hogy igaz«) ki lettem
 Választva nyüzsgő széptevők rajából,
 Bár inkább voltam ifju, mint bölcs. Ketten
 Egygyé levén (utóbb az egyes számból
 Megint kettő lón) bűnöm' elvettem.
 Mégis, nemes közönség, igazad volt :
 A zsenge úrhölgy választása vad volt !

Bocsásd meg e reflexiókat itt,
 Vagy inkább olvasd ! Lakma kezdetén
 Mondott fohász minden dalom : javít
 Évőt-ivót. Mint egy-egy néni (vén),
 Goromba pap, kiben lobog a hit,
 Réim jó-barát : intéssel vágyom én
 Folyvást emelni, tisztítani a népet,
 Ezért vág Múzsám ünnepélyes képet.

40.

De most erkölcstelen leszek : olyannak
 Irom le a világot, a milyen,
 Nem a milyennek kéne lenni. Annak
 A ki csupán a külszint látja, nem
 Való a virtus jó ekéje ; az csak
 Pizskál, de nem szánt egy vonalra sem
 A sárba, melyre Bűn hord buja trágyát,
 Hogy megteremje áros gabonáját.

41.

De Leilától válnom kell elébb,
 Ki mint a hajnal tiszta és üde,
 Vagy mint a hó, e régi, régi kép,
 A hó, mely szintén szörnyen tiszta, de
 Nem kellemes. (Mint némely dáma, szép,
 S igen fagyos.) Juánom élete
 Zajos levén, Lejlát örömmel látná
 Egy ladynél, ki védné és imádná.

42.

Belátta már, hogy gyámnak nem való
 (Bár más is így itélné meg magát)
 És semleges kivánt maradni. (Ó
 Hány gyámot ért már szégyen, durva vád !)
 Minthogy megindult már a nagy halóh
 A kis vadócz török leányra, hát
 Az »Erkölcs-klubb« szakvéleményét kérte,
 S a választás Pinchbeck úrhölgyet érte.

Most már öreg — ám egykor ifju volt ;
 Erényes most — és hajdan is, hiszem ;
 Bár a világ olyasmit karatyolt
 Hogy — ám efélet szűz fülemben nem
 Hagyok bejutni ; ezt ne érje folt ;
 Nem bánthat úgy — valóban — semmisem,
 Mint pletykaság, szószátyár ember-állat
 Rút kérődzése. (Csömör és utálat !)

Meg észrevettem (volt idő — no már
 Rég, rég, mikor figyeltem én sokat)
 S láthatja más is, a ki nem számár :
 Úr-hölgyek, a kik ifjuságukat
 Vigabban élték (pláne hogyha kár,
 Veszély, blamázs s egyéb élmény akadt)
 Bölcsebben óvnak minden bajtól, bútól,
 Mint a hideg, ki minden bűnre — dúdol.

A míg a prűd nő bosszusan gunyolja
 A még nem ismert s irigyelt tüzet,
 S nem véd, de megbánt, ügyedet leszólja,
 Sőt a világból durván számüzet :
 A veterán szekérekéd' helyre tolja,
 Gyöngéden int, óv, visszatart, vezet,
 S a szercelem rejtélyét szétszedi :
 Kezdetje, vége és közepje mi ?

Ez-é az ok, vagy a nagyobb szigor tán,
 Melylyel vigyáznak, (tudják jól, miért?)
 Én nem tudom ; de faktum az, hogy oly lány
 Kinek lelkéhez ilyen anya fért,
 (Tapasztalt, edzett, túllátó az orrán)
 Jobb, derekabb volt, mindig többet ért
 A szűz-vásáron, mint oly lányka lelke,
 Kinek szivét szivetlen prűd nevelte.

Pinchbeck úrhölgyet egykor sárba vonták —
 Szép, ifju dámák rendes sorsa ez ;
 De elhallgattak rég a mende-mondák ;
 Most mindenütt mint nyájas, szellemes
 Nőt emlegették és füzérbe fonták
 Jobb élceit ; — jótékony és nemes ;
 Férjével is példásan élt (kivált
 Mióta kissé korosabbra vált).

Magas körökben fennkölt, honn szelíd.
 Az ifjuságot nyájas ránczba szedte
 A mennyiszer — tehát mindennap — itt
 Vagy ott vétkezni már-már sietett. De
 Ha összeírnám szép s nagy tetteit,
 Nem férne bé e vékony versezetbe.
 Maradjunk ott, hogy a kis árva lány
 Tetszett neki ; hogy csüggött Leilán.

Kegyében állt Juán is ; jó szivére
 Sokat adott, bár tudta jól, hogy rabja
 Egy s más szeszélynek és könnyű a vére ;
 De gondoljuk meg, hogy ki volt az apja
 S hányszor jutott már bajba és veszélybe !
 Másból talán a föld leggonoszabbja
 Vált volna ; — ifjan annyi mindent látott !
 Csaknem közönnyel nézi a világot.

Válság legjobban ifju korba' hat.
 Ha sokkal később sujt fejünkre le,
 A sorsot szidjuk bajaink miatt,
 S csodáljuk Istent : mért nincs több esze ?
 A balsors tiszta szemmértéket ad.
 Kit harcz, vihar s nő-düh fergetege
 Kipróbált : bölcs, tapasztalt emberré lesz,
 Legyen tizennyolcz vagy kilenczven éves.

Más kérdés : hasznát veszi-é? — Juánka
 Kis Leilát örömmel adja hát
 E hölgy kezére ; valamennyi lánya
 Férjnél levén már, finom modorát
 Átszármasztatja majd a kis pogányra.
 Így száll a lord-mayor bárkája át
 Évenkint, — vagy ha ez sült próza, vedd
 Vénus kagylóját a naszád helyett.

Úgy hívom ezt, hogy »átszarmaztatás« ;
 Mert van tökély, mely missről missre átszáll ;
 Egyformán vonzó, csak nüánza más,
 A mint az melább s ennek háta nádszál ;
 Ez tánczol, az költ ; ez könyvtárban ás,
 Az zongoráz s kér, hogy négy kézre játszszał !
 Szerény lány élczel (elmaradva másban)
 S van, a ki lángész az elájulásban.

De a csalétek élcz vagy görcs legyen,
 Táncz, szépművészet s még szebb vállfüző,
 Lord és egyéb úr melyre rá megyen :
 A nagy tökély folyvást felszínre jó.
 Előkelőség, lelki súlygyen
 Mintája minden hajadoni fő,
 Mely — bár a szépség koronája rajt' —
 Akármí áron fejkötőt ohajt.

De most elkezdem költeményemet.
 Kissé tán furcsa (bár nem új), hogy én
 Im elfujok tizenkét éneket,
 S még nem vagyok a kezdet kezdetén.
 Idáig csak a hegedű-szeget
 Srófoltam és hangolva pengetém
 A húrokat ; kissé prelúdióztam ;
 No hát kezdjünk rá a nyitányra mostan.

Tetszik, nem tetszik? Ej, poshadt alom
 Múzsám szemében a siker ; nem él
 Ily eszközökkel föllengző dalom ;
 Egy »nagy morális leczke« itt a czél.
 Úgy gondolám kezdetben : alkalom
 Lesz nyelvbe ütni két tuczat kevély
 Kantót, de sejtem : át-üget Pegázom
 — Ha meg nem sántul — egy huzamba' százon.

E »nagy«-nak mondott kis világot, e
 Falábas mikrokozmoszt szemtől szemben
 Láthatta hőszám ; keskeny a köre,
 De mint a kardnak véres küzdelemben
 — Erősen ütni, durván csapni le —
 Kis markolat kell : minden úri rendben
 Ily támaszt lát az alj-nép ; napja, holdja,
 Gázlángja, mécse a nagyok csoportja.

Voltak baráti, kik nők valának,
 S úr és asszonyosság látták szívesen ;
 Barátság, mely se árt, se használ ; támad,
 Aztán elmúlik és nincs nyoma sem ;
 A haute volée parádés kocsisának
 Ád dolgot csak, ki estélyre viszen ;
 Álczás multság, bál, ebéd azonban
 Nem untatók az első nagy szezonban.

Ifjú legénynek, hogyha vagyonos
 S a neve jó, nehéz játéka van ;
 Mert társadalmunk játék ám, csinos
 »Lóverseny-játszma« ; mindegyik rohan
 Más-más uton külön czélt nézve, rosz
 Vagy jó szándékkal, ritkán okosan.
 Udvarlót csíp a lányka nyakra-főre
 S a férjes asszony elhóditja tőle.

Nem általában mondom ezt ; hiszen
 Akadnak, kik morálban gyökereznek,
 És állnak, mint a nyárfa, peczkesen ;
 De vannak, kik hasonlót néha tesznek :
 Lány hangu sellők, kik folyvást lesen,
 Maguknak férfit és férjet szereznek ;
 Mondj némely szűznek frázist, vagy hatot,
 S nász-frakkodat már kiszabathatod.

Talán a mama írja meg levélben,
 Hogy lánya érted mily kint áll ki, csalfa !
 Talán a bátyja látogat meg délben,
 Perfekt szakállal, fúzve és kinyalva,
 »Szándékidat« megtudni végre ; félben
 Már nem maradhat ; kellesz élve-halva !
 Szánván a lánykát s még jobban magad',
 Hymen jármába hajtod a nyakad.

Magam tudok vagy tíz-husz esetet
 Hol (köztük híres férfiak) eképen
 Jutottak nőhöz ; bár egyeseket
 Viszont ismertem, urakat, kik éppen
 Nem rettegék a lármát, könnyeket,
 Kifent bajuszt és nem ragadtak lépen.
 Él a szegény hölgy s élnek ők is, jobban
 Minthogyha együtt élnének, valóban !

Van éjszakánként még egy szikla, mely
 — Bár kisebb baj, mint nász vagy szerelem —
 Tapasztalatlant játszva zúzhat el.
 Hagyján, ha bűn, magát álcázva, ken
 Képére virtust s azzal ingerel.
 Külsőleg bájos. Ámde megvetem
 A hulló szajhát, ki se jó, se rossz,
 Se hó, se vér-szín, csak »couleur de rose«.

Fagyos kaczérság, mely nem tud »nem«-et
 És nem akar »igen«-t rebegni ; hagyja
 Hogy örvény, szirt megtörje szívedet,
 S romját magában győztesen kaczagja.
 Száz meg száz Werthert kora sírba vet,
 Szívbajt, könyűt lop halvány férfiakba.
 Ártatlan játék mindez, semmi más,
 Nem frigy-törés, csupán frigy-karczolás !

»Nagy istenek! Még fecsegő lesztek!«
 No mindegy! Fajjuk! Legnagyobb veszély
 Ha — »államot s egyházat« sértve meg —
 A hölgy veled bensőbb viszonyban él!
 Külföldön asszony ettől nem remeg,
 (Megtudja vándor, a ki útra kél)
 De jaj britt hölgynek! Éva nagy bukása
 Szörny-bűne mellett egy szemernyi kása.

Mert törvény-nyúzó, perlő, hírlapot
 Faló ország ez; szétkerget derék
 Szerelmes párt, a kit nyakon kapott.
 És ó kárpótlás! ó birói szék!
 Sok pásztorórát — kedves állapot —
 Az esküdtszék végez be; és e vég,
 S a védő ügyvéd hosszú remeke:
 Ujságfalónak édes csemege.

De csak ujoncz vív ily kemény tusát;
 Egy kis mosolygó, fínom tettetés
 Főrangu latrok tiszta nimbusát
 Megmenti sokszor. Minden bálon és
 Ebéden ott ül, büszkén hangot ad
 S a legjobbakkal szemtől szembe néz
 E had; tartása bájos, szende, szüzi,
 Mert hát a bűnt — *tapintat*-telten üzi.

Juán nem ujjoncza a világgal szemben,
 S azonkívül megóvjja egy dolog :
 Csömörrel nézi — pardon, kijelentem :
 E szó hibás ! Az a valódi ok,
 Hogy része lévén sok nagy szerelemben,
 Most szomja nincs ; senkit se gúnyolok
 Köd s vám hona, hóvállak, mész-vidékek,
 Hol kék a szem és a harisnya kékebb.

Romantikus tájakról jött, a hol
 A szenvedély szívet zúz, nem pöröl ;
 Hol szerelem s örültség egybe foly ;
 Nem úgy, mint itt, hol senkit meg nem öl,
 Üzletszerű, unalmasan komoly,
 Félig divat ; (ámbár tisztelni köll.)
 Meg oszt' először (ah ! izlése rossz !)
 Nem látja meg, hogy itt a nő csinos.

Először, mondom — mert meglátta *végre*,
 De csak fokként, hogy szebb itt a nő
 Mint ott, a hol láng-sóhaj száll az égre,
 S a szív is, mint Kelet napfénye, hő.
 Tulzó hamarság volt itéletébe',
 Bár itt se volt praxis hijával ő ;
 De tény, hogy inkább meglep, imponál
 Az új, mint tetszik, ha elédbe áll.

Bár kóboroltam szerte a világban :
 Nem láttam még Níl-parton szerecsent,
 Timbuktu földjén sem botlott a lábam,
 Mert mappa-hős még nem járt arra, bent,
 Útat jelölni ; (úgy szánt Afrikában
 Mint bos piger a kutatás ; —) de szent ;
 Hogy azt tanítná nékem ott a nép,
 Volnék közöttük : »Fekete a szép.«

Nem mondom, hogy a fekete fehér,
 De sejtem a fehéret feketének ;
 A látástól függ minden ; sokat ér
 E részben a vakok nézetje ; kérdj meg
 Bármely vakembert, ha sehogyse fér
 E tan fejedbe ; bús homályban élnek
 Örökké, fényre nem tarthatva számot ;
 De hát te mit látsz ? Csak kétes csillámot.

De hajh ! megint bölcselkedem, habár
 E labyrinth oly biztos menhely éppen,
 Mint az, hová a rosz tudőjü jár,
 Molyként elégni haldokló tüzeben !
 S e megjegyzéssel itt vagy újra már
 Elöttem, ó föld ; itt vagy szőke szépem,
 Mocsoktalan gyöngy, északsarki nyár,
 Kevéske jég és csupa napsugár.

Mondhatnám még : erényes habléány ;
 A fele szép arcz és hal a fele ;
 Bár némelyik nagyon jól tudja ám
 Hogy pikkelyét miképen vesse le.
 Mint jégbe ugrik forró gőz után
 Fürdő orosz ⁵ : erénnyel van tele
 Még bűne is ! Ha vétekig hevül,
 Utána nyomban bűnbánatba dül.

De nem függ össze külsejünkkel ez.
 Első látásra — mondom — szépet itt
 Nem lát Juán ; mert bájukat nemes
 Britt asszonyságok félig elfedik,
 (Tán részvéteből) ; rohammal egy se vesz
 Szívet be ; lassan, gyöngéden szedik
 Ki a kapút ; de aztán okkupálnak
 Frigyes hadakként s többé meg se' válnak.

Britt hölgy nem délczeg, mint arab csikó,
 S miséről jöve andalúzi lány ;
 Szemében sincs spanyol tűz, ragyogó,
 S a gall több kecscesel öltözik talán.
 Ámbátor ajkán lágyan cseng a szó,
 Bravour-nótával sem hathatna rám
 (Különben ezt hét éve hogy hiában
 Igyekszem túrni szép Itáliában).

76.

Egyáltalán nincs pezsgő, könnyü vére,
 Tüzes varázsa, a mely elragad
 Mindenkit nyomban (poklok fenekére); —
 Mosolyja is csak későcskén fakad,
 S egy percz alatt nem vagy tisztába véle,
 (Időt kimélvén s fáradalmakat); —
 Kemény talaj, szemét nem könnyen adja :
 De jól művelve, kettős a kamatja.

77.

»Grande passion«-t ha tényleg érez, az
 Komoly dolog; kilencszer csak szeszély,
 Divat, kaczérság, feltűnés, ravasz
 Fogás, hogy egy-egy vágytársába mély
 Sebet hasítson, jobban mint a vas.
 De tizedikszér égő szenvedély,
 Valódi szélvész, mert csak Isten tudja
 Mit rombol össze s merre zúg az útja.

78.

Világos! Zajt, botrányt okozva tette :
 Elveszti kasztját a kis oktalan ;
 A finnyás törvény pálczát tör felette.
 Aztán a high life, e mocsoktalan
 Porcellán (Tartuffe volt a mestered, te !)
 Számúzi, hogy mint Márius (ha van
 Még könnye) sírjon híre omladékán.
 Ez is Carthágó : szerfölött nehéz ám

Ujjá építeni. S mindez tán helyes,
 Illő a szentiráshoz, lássa kendtek :
 »Ha megjavulsz, bűnöd bocsátva lesz.«
 De hozzák ezt összhangba fönn a szentek.
 Külföldön is sok delnő mételyes,
 De van megtérés, hogyha balra mentek.
 Erény-asszonyosság »otthon« van nekik,
 Ha kapuját bűnbánva zörgetik.

80.

Nem bolygatom e tárgyat ; annyi tény :
 Nem költ vonzalmat jobb erkölcs iránt,
 Sőt tettétést szül ily profóz-erény,
 Mert nem a vétek, csak a gyanu bánt.
 S megóvjja tán a szüzesség szerény
 Kincsét jog, törvény, még oly durva pánt ?
 Nem vág elé a bűnnek, sőt kifejti,
 S a már megtérőt bösz kétségbe ejti.

81.

De kis Juán nem volt töprenkedő.
 Nem bánta, hogy ki mily morált követ.
 S ámbár nagy számmal jött eléje nő,
 Sakk-matt pillantást egyikre se vet.
 Kissé »blasé« lőn ; bár a vére hő,
 Már durvább réteg fedí a szívet.
 A sok siker nem tette hiuvá,
 De ritkábban hat asszony képe rá.

82.

Aztán sokat járt, nézett akkoron —
 A parlamentet és más »házakat« ;
 Csüngött a sok dicső orátoron
 Éjente, míg a szó dörgött, szakadt,
 Sark-fény gyanánt tündöklött a korom-
 Sötét világban s mindent elragadt.
 Záró ülést is bámult, noha nem
 Lépett föl még Grey s már nem volt Chatam.*⁶

83.

Hatalmas látvány az ülészak vége,
 Ott, hol a nemzet *igazán* szabad ;
 Nincs a világnak szebb királyi széke :
 Trón és alkotmány együvé tapad ;
 Nem sejti még ezt despoták felsége,
 De a szabadság terjed és e had
 Majd megtanulja. — Csillog jogar, alma,
 S nagy itt a fény ; de szebb a nép bizalma.

84.

A hercegek herczegjét ⁷ (a ki már
 Egészen más lény) szintén nézi — : azt,
 Ki elbüvöl, ha bókol, hogyha jár,
 S mint május bimbót, száz reményt fakaszt ;
 Arczán, fenséggel párosúlva bár,
 Kellem van, melylyel ritkán bír e kaszt ;
 Nem hetyke ; vonzók tettek és szavak ;
 Tetőtül talpig gentleman, lovag.

* Ejtsd : Csetem.

Juánka hát (mint már jeleztük itt),
 A jobb körök benfentes tagja lett;
 S bizon megtörtént véle az, a mit
 Ki nem kerül hajh! még fegyelmezett
 Erkölcs se; (mint sok exemplum tanit) —
 Jókedv, erő, fínom modor kezét
 Fogának benne, hogy szivét befonják,
 S bár mindentől fut, kísértésbe vonják.

Ám hogy mi történt és kivel, mikor:
 Nem bökhetem ki, csak sorjába, lassan;
 S morál levén a czélom (bár e kor
 Nem fogja még föl) kell hogy megrikassam
 Az olvasót, míg szíve, lelke forr;
 Vagy tán a bünt, ha lágy még, meg se hassam?
 Oly szörny-émlékké gyúrom itt a páthost,
 Mint Nagy Sándor szerette vón az Áthost.⁸

Tizenkét énekes előszavam'
 Bevégzem immár. Meglátod, ha kezdem
 Magát a könyvet, hogy fő-fő javam
 Csak most jön s csődbe (mint vártad) nem estem.
 A terv ezuttal még forrásba' van.
 Olvasd, ne olvasd, gráciád' nem esdem!
 Hagyján! Nem hív ki mellőzést erővel
 A férfiú, de hordja büszke fővel.

S ha nem zúg folyvást mennykőmtől a lég,
 Gondold meg olvasóm : adtam korábban
 Olyan vihart s csatát, hogy soha még
 Sós vízből, vérből rettentőbb nem áradt.
 Adtam dicső — mi mindent, tudja ég !
 Már többet kapzsi uzsorás se várhat.
 De lesz egy kantóm csillagászati,
 S egy mindennél szebb »köz-gazdászati«.

Ez most a leghálásabb tárgy. Mióta
 Örvénynek hajt az állam szekere,
 Kell, hogy jelezze minden patrióta :
 Mikép potyoghat legjobban bele !
 Az *én tervem* kész s jó is (béne nóta !),
 De (hogy csodálj) nem állok ki vele.
 Olvasd a »tőke-törlesztőket« sokszor,
 S mondd — mit gondolsz e nagy gondolkozóról?⁹

TIZENHARMADIK ÉNEK.

I.

Komoly leszek most ; éppen idején,
Mert túlkomoly dolog kaczagni ma ;
A bünt élczelni vétekszámba mén,
Mégsoprüz érte erkölcs s kritika ;
Aztán a bú fenséges, bárha én
Kissé unom ; (de csak ha hosszú, na !)
Szállj hát komor dal, a szivekre hatván,
Mint végső oszlop, ős templom-maradvány.

2.

Amundeville Adél előkelő
Úrhölgy vála ; (a neve tiszta, ép,
Ó normann név ; sűrűn fordul elő
Góth krónikákban és sokfélekép'.)
Jó atyja révén gazdagsága bő,
S szép volt, még ott is, hol hemzseg a szép,
Mint Angliában, mely (rég tudjuk ezt)
Legeslegjobb húst és lelket növeszt.

3.

Nem mondok ellent. (Ó a gáncs halálom)
Van izlés több s tán legjobb az övék ;
A szem csak szem s ha én szépnek találom,
Nem baj ha barna és nem baj ha kék ;
Színt csak bolond vitathat minden áron ;
Választom azt, ki kedves, ifju még ;
Sőt férfúnak, harmincz éven innen,
Nem illik látni *rút* asszonyt — szerintem.

4.

Ha túlléptük e víg és némileg
 Ostoba kort, ha jó kedvünk apad,
 Holdunk fogyik, vérünk nem oly meleg :
 Gáncs vagy dicséret akkor már szabad.
 Mert halkabban kopognak az erek,
 S higgadt agyunkhoz bölcsesség tapad ;
 Mert int a természet s szürkülő fejünk,
 Hogy ifjabbaknak adjuk át helyünk'.

5.

Sok messzebb tolná ezt az epochát,
 Daczolva mint bukó miniszter ; ám
 E vergődés csupán chiméra, át-
 Menvén a lét nap-éj-egyén fokán.
 De hogyha bánt vénség aszálya, hát
 Borral locsold — : ott a madéra, lám ;
 S előtted áll adósság, megyeház,
 Országgyűlés, — ez mind vigasztalás.

6.

Kényedre áll válás, reform, adó,
 Harcz, béke, vám és mindenek felett
 A nép java és mindenféle jó ;
 Ha kell, egy ország súlyed el veled ;
 S a szerelem, e meg nem fogható
 Ködkép helyében ott a gyűlölet !
 E kéj marad leghosszabban velünk :
 Szerelmünk gyors, de lassan gyűlölünk.

7.

Johnson, ki nyersnek látszik prima vista,
 Nyiltan bevallá, hogy »kedvelli azt,
 Ki nyiltan gyűlöl«. Nem mondott ily tiszta
 Igazságot se úr, se sült paraszt
 (Ha csak nem tréfált a nagy moralista)
 Van ezer éve! Én, kit a haraszt
 Zörgése nem bánt, mint Mefisztó nézem
 Az életet; — jó, rossz, mindegy egészen.

8.

Nem szeretek, nem gyűlölök nagyon;
 (Hajdan cselekvém; —) néha-néha rám
 Jön még a gúny, mert véremben vagyok,
 S mert rímbe szedve érdekes talán.
 Jól esnék mindent megjavítanom,
 S egész világot boldogítanám:
 De meg van írva Cervantes könyvébe',
 Hogy ily szent tűznek fölsülés a vége.

9.

Nincs szomorúbb könyv! Én nem ismerem.
 S legszomorúbb, hogy mosolyogni kész!
 Jogért küzd hőse és eszményt szeret,
 Érénye teszi a szegény vitézt
 Örültté. Ó e fenkölt vén gyerek,
 Ki bünt fenytve nem fél semmi vést,
 Mily megható! De meghatóbb e pálya
 E víg kalandok leverő morálja.

10.

Torolni sértést, ütni a csaló
 Gazembert, lenni védő fegyvere
 Árvának, hölgynek és alávaló
 Zsarlók raját magában venni le —
 Ah! ily nemesség hát csak arra jó,
 Hogy elmés költő így játszszék vele?
 Gúny, tréfaság a dicsvágy célja, módja?
 Szokráta maga: bölcsesség Don Quixot-ja?

11.

Spanyol lovagkor, tönkre kaczagott
 Cervantes; egy kis nevetés levágta
 Jobb karodat! (Elvértve támad ott
 Azóta bajnok, bár a föld csodálta
 S rettegte hajdan, míg eszmény hatott
 Hispán szivekre). Ó nagy volt az ára
 Remék dolgának: egy hős haza, mely
 E mű dicsétől pusztult lassan el.

12.

De már megint csapongok s feledem
 Amundeville úrhölgyet; bájosabb
 Circét Juan nem látott sohasem,
 Bár nem gonosz, nem csalfa mint a hab;
 Juánt hozzá a fátum vitte; (nem
 Mi vétkezünk, ha sorsunk ölbe kap)
 Visz ez mindenkit; Sfinx a lét; de nékem
 Nincs oedipusi leleményességem.

13.

»Davus sum!«¹ Rejtélyt nem babrálok én,
 Elmondom híven, hogy mi volt, mi van,
 S szövöm tovább szerény, igaz mesém.
 A nagy világ víg zummogásiban
 Adél a méh-királynő ; ritka lény ;
 Szó-árt fakaszt megbüvölt férfiban,
 S dámát elnémit ; (megtörténhetett
 Ez a csoda, de nincs rá több eset.)

14.

Szűz volt (pletykának kín és szörnyűség)
 Szerette férjét s hozzá hű maradt ;
 Ország-nagyok közt ő lordsága rég
 Ismert egyén ; britt típusz : akarat
 S hideg modor jellemzik, bár tüzét
 Mutatja olykor ; diadalt arat
 Ő és neje, kit minden hiba ellen
 Erénye véd, míg párját büszke szellem.

15.

A lord Juánkát sokszor látta ; lévén
 Diplomáták, kik gyakran konferáltak
 Egy és más ügyben ; és az akták révén
 Belőlük mind jobb ismerősök váltak ;
 Lordunk kedvtelve csügg Juán eszélyén
 Tálatomán s ő imponál Juánnak ;
 Barátság támadt köztük, vagyis az,
 Mit e neven hív az udvarias.

16.

Lord Henry büszke, zárt természetével
 Az embert lassan, hosszasan bírálja,
 De hogyha már készen van nézetével,
 Más véleményt többé nem mond ki szája ;
 Nem változik se hónappal, se évvel ;
 A gőg daczával, melynek nincs apálya,
 Gyűlöl, szeret, tanácsokat megvetve,
 Mert így akarja, mert így tartja kedve.

17.

Szimpathiáját, sem gyűlöletét
 Nem vonja vissza (néha jogosult
 Mindkettő s annál mélyebb) mint a mész
 Az egyszer meghozott törvényt. A mult
 Emlékit őrzi ; nem hasgatja szét
 A tegnap kapcsát s a mi romba hullt
 Ott hagyja mind ; köz-lények váltó láza,
 Gyors szökdelése, lelkét sose rázza.

18.

»Sikernek ember nem parancsol ; ám
Tégy többet Sempron és — *ne érdemeld meg,*«²
 S mák ucsse megjön kis várás után !
 Idővel élj jól, sipkádát emeld meg,
 Nyomásnak engedj, ne daczolj bután,
 Örök búcsút mondj a lelk'ismeretnek :
 Igy, mint versenyló, öklöző művész,
 Kis fáradsággal roppant sokra mész.

Különbnek lenni szeretett a lord,
 S ember — kicsiny, nagy — mind így van vele ;
 Nincs oly szegény, túrván alant a port,
 Ki koldusabbat ne igázna le ;
 Nincs terhesebb, gyötrőbb súly, mint a zord
 Magányos gögégé ; megvesznénk bele,
 Ha szépecskén nem osztanók el azt :
 Enyém a ló s tiéd a zsák, paraszt !

Vagyon, rang és név dolgában Juánra
 Nem nézhetett le, mert Juán azokkal
 Mérközött ; ám több a tapasztalása,
 Több X-e lévén ; és külömb, de sokkal,
 (Sőt legkülönb) az ő szabad hazája,
 Hol gátja nincs a szónak. Hitte joggal.
 Ő maga is a Háznak ékessége :
 Ha szólni kezd, éjjélkor jó a vége.

Fölényben volt itt ; azt is hitte még
 (Gyöngéje) hogy nálánál senki jobban
 Nincs »értésülve« (egykor a derék
 Miniszter is volt) ; — és státus-titokban
 Örömmel járt az ifjabb nemzedék
 Előtt mint mester ; nagyszerű a programm-
 Beszédben is, ha népét tanította ;
 Pártember olykor s mindig patrióta.

Szerette a komoly, finom spanyolt,
 Hogy ildomos, hogy durván sose lázadt
 Ifjú heve ; hogy helyeselt, ha szólt,
 S ellent-mondása csak kevély alázat.
 Lordunk szemében (mert világfi volt)
 Némely hibája nem bűn, nem gyalázat.
 A legjobb föld is burjános nagyon,
 Csak a tavaszt ne élje túl a gyom.

Beszélgettek Madridról, azután
 Stambulról s más helyekről, hol a nép
 Parancsra mindent megtesz. (Néha tán
 Tiltottat is, de jobban mint mi.) Szép
 Lovakról szintén, mert a lord tud ám
 Nyargalni, mint a legtöbb britt, ha ép.
 Juánnak sincs (hisz andalúzi) párja,
 Ha üli ménjét, mint muszkát a csárja.

Juán több lorddal czimborált ebéden,
 Sétányon s máshol ; úgy forgott ezek közt,
 Főranguak kegyelt testvéreképen,
 Mint főmester szabadkőművesek közt ;
 Kiváló volta ott űlt a szemében ;
 Meglátszott, hogy clókelő kezek közt
 Serdült fel, — s azt mindenki jól fogadja,
 Ki disztinvált, kinek Don volt az atyja.

25.

»Nincs-téren«... mert nem mondhatok nevet,
 Hisz a világ ma oly rossz lelkü, vad,
 Hogy búza-táblát konkolylyal bevet,
 S aztán rágalmat, gúnyt, gyanút arat ;
 Cézélást orrontva, hív szépségeket
 Botrányba márt s szentekre dob sarat ;
 Sejtetni hát csupán ennyit hagyok :
 Lord Henry háza »Nincs-téren« ragyog.

26.

Van egy okom még (csupa pietás)
 Nevet nem látnom utcán és teren :
 Évenként dőlöng egy-egy büszke ház,
 Sértő kaczaj közt szörnyű hirtelen
 Rázkódva meg bűnös szerelmi láz
 Szív-rengésétől ; fájna szertelen,
 Véletlenül ha botlanék ilyenbe,
 (Mert minden szűz tért hogy' tartsak fejembe'?)

27.

Igaz, mehetnék Piccadillybe,
 Mert peccadillók* nem történnek ott,
 De van okom nem lépni oda be,
 Kerülnöm ezt a tiszta templomot.
 Nem ! Tér s utcának nálam nincs neve,
 A míg olyanhoz nem nyerek nyomot,
 Hol Veszta-báj ül hölgyek liljom-testén,
 Mint — — ámde London abroszát elvesztém.

* Apró bünöcskék.

Juánt tehát házában Henrynek
 Örömmel látják ; ott rajzik vele
 Sok jó gavallér s egy-egy úr, kinek
 Szellem hiján van ősi czímere ;
 Másoknak utját bő pénz nyitja meg,
 E legjobb pakszus ; más, sikkal tele,
 Hat a divattal, hogy mindenki hódol,
 Mert egy szép öltöny néha mindent pótol.

»Sok jó tanácsos biztóságot ad«³
 Mond Salamon, vagy mondta néki más,
 Nagy méltósággal intézvén szavát,
 (És példa rá itt törvényalkotás,
 Szenátus, kamra ; csak tekintsük át,
 Hogy mit hoz létre kollektív-tudás ;
 Ennek köszönhet mindent Anglia,
 Ezért dús, boldog mindegyik fia.)

Ha sok tanácsos biztóságot ad
 Bölcs férfiaknak — : a nagy ismeretség
 Jótékonyan nők virtusára hat,
 Mert nincs idő rá, hogy lanyhán elessék.
 Nehéz a bűn a — választék miatt.
 Sok szirt közt matróz sokkal éberebb még,
 Épp úgy a nők. S van »biztóságot« (szavam
 Ne fájjon !) egy raj nyaffadt úrfiban.

De nem szorúl a szép Adél eféle
 Védő paizsra, mely sokat levon
 Saját becsünkből. Kompaktabb erényre,
 Fenköltebb észre nem bámult e hon.
 Mértéke biztos ; büszke, tiszta lénye
 Kaczér hálóba egy lelket se fon.
 Nem hatja meg, tökélyét tudva jól,
 Ha egy-egy úr előtte meghajol.

Mindenkihez nyájas volt egyaránt,
 S ha némelyiknek több figyelmet oszt :
 Kitüntetés csak, mely senkit se bánt,
 Megtisztelő s kizár minden gonoszt,
 Nem kompromittál férjes nőt, se lányt.
 Beczéz gyöngéden ifjat vagy korost,
 Ki híresebb, ki másnál többet ért,
 Mintegy vigaszkép — hírességeért.

Ó mert a hír legtöbbször bús teher !
 Tekints a bámult férfiak sorára,
 Kiket dicsőség izzó fénye ver,
 Hír üldöz, fáraszt ; nézz a büszke bábra,
 Kit a piac legjobban ünnepel ;
 Nézd azt, ki fölment a csúcsok csucsára :
 Napjának szálltán, a babér megett,
 Mit látsz vajon ? — : aranyzott felleget.

Adélban persze meg van az a szép
 Nyugodt hidegség, mely sosem botor ;
 A természettel frigyre sose lép
 Ez a bévégzett, főrangú modor ;
 Mint el nem árul soha, semmikép
 Tetszést Chinának mandarinja, oly
 Kimért, merev ; fagyából mit se veszt ;
 Talán Chinától kölcsönöztük ezt.

Vagy tán Horácztól. A »*Nil admirári*«
 Ő nála üdvünk fő művészete ;
 Ám e művészet nem bír szukcedálni,
 Kontára van bár számos, még ma se'.
 De tény az, légyen álláspontunk bármi,
 Hogy a közöny bútól megóv ; s ha te
 Finom körökben lelkesednél, véged :
 Diszkreditál »erkölcsi részegséged.«

De közönyös volt-é Adélka ? Nem !
 Mint (közhelyet most !) több hévvel lobog
 Volkán lávája mély odvába' lenn —
 Et caetera. Folytassam ? Ah ! kopott
 Hasonlaton nyargalni kín nekem.
 Szegény nyütt volkán, nem bántom lobod' !
 Annyit kotort a lantverők raja,
 Hogy szinte megfojt füstöd gomolya.

Vágok ki rögtön más hasonlatot :
 Palaczk sampányi, (már ez, úgy-e, szebb ?)
 Édes, tüzes nedv, mely jéggé fagyott.
 Kevés a habzó, rózsaszínü csepp,
 Csak egy pohárnyi, mely tisztán ragyog
 Épp a közepen — : ámde édesebb,
 S hatalmasabb, mint minden drága bor,
 Mely telt kupában gyöngyöt gyöngyre szór :

A szesznek lelke, quintessenciája !
 Elrejtett nektárt így takargat ám
 Némely hideg nő hűs, nyugalmas bája.
 Sok példa közt Adélt veszem csupán,
 Ki erkölcs-leczkém' híven illusztrálja.
 (Mert mindig kész : morált tanítani szám.)
 És e hideg nép, én mondom neked,
 Jobb mindennél, csak törd meg a jeget.

Az út nehéz, bevallom : Indiába
 Könnyebben jutsz a sark felé evezve ;
 S ha sok hajó ment arra már hiába,
 A cél előtt fatális fagyba veszve,
 (Bár megmutatta Parry, hogy nem kába
 Kisérlet az) : te is, zátonyra vetve,
 Úgy járhatsz ; mert a sark ha nem szabad,
 Ha csupa jég : ott vész hajó, csapat.

Kezdő emberke bájos nő-kebel
 Mély tengerén vigyázva keljen át!
 S ki több mint kezdő: révben bujjon el,
 Míg zászlajával intő jelt nem ad
 A vén idő. Hajh! konjugálni kell
 Az élet szörnyű preteritumát,
 A »fuimust«; létünk, e gyenge szösz,
 Megfonva, s les ránk csúz és örökös.

De hát mulatság kell az égnek! Ó
 Fáj e mulatság néha; — ám legyen;
 Gondoljuk azt, hogy minden csupa jó,
 Megéri ezt e pompás egyetem;
 S a perzsák doktrinája, szó mi szó,
 A jónak, rossznak kettős elve: nem
 Meggyőzőbb az se', mint akármilyen tan,
 Melyben hiszünk, vagy nem hiszünk sokan.

Az angol tél — végződik júliusban
 S augusztusban kezdődik — véget ér;
 Kocsikkal tömve most, a mennyi út van,
 Főrspont rohan, röpül postás-szekér.
 De posta-mént ki sajnál mélabúsan?
 Magára gondol minden úri vér,
 S fiára még, föltéve, hogy a rontó-
 Pál nőtt tudásban, míg fogyott a kontó.

Ér London tele júliusban véget,
 Sőt néha később ; nem csalódom ebben ;
 Sok baklövés, botlás emléke éget
 De senki jobban és tökélyesebben
 Időt nem jósol. Parlamentünk, téged
 Vizsgálak s minden kétely tova lebben.
 Te vagy a legjobb barométer nálunk,
 És szesszióid egyetlen naptárunk.

Zérusra szállván higanyod — halóh !
 Batár, gig, posta, össze-vissza vad
 Zörejjel száguld ; fúj, prüszköl a ló ;
 (Boldog, ki még bérelhetett lovat.)
 Az úton por, forrón szárnyaló,
 És Rotten Rowban ⁴ nincs egy szál lovag.
 Kereskedő sír, míg pattog az ostor,
 Hajh ! számla hosszú s épp oly hosszú most orr !

Kontó és kontós (»két arkádi«) ⁵ vár
 Új szessziót — görög naptár szerint.
 Kézpénz nekül van-é reménye ? Már
Remény, no az van, dugja zsebre mind.
 Sőt meglehet, hogy majd váltót ajál
 A büszke úr, míg kegyesen gyökint.
 Ezt diszkontálván, nyerhet még, igaz ;
 A dupla kréta, no az is vigasz.

46.

De mindez semmiség. Dobog a trapp,
 Mylord szunyókál neje közelében,
 Váltják a mént, hogy menjen hamarabb,
 (Szivek változnak nász után eképen)
 A vendéglős pénzt erszényszámra kap,
 S a kocsisok szintén keresnek szépen;
 De induláskor útadat elállja
 A ház cselédje s kér, hogy »gondolj rája!«⁶

47.

Úl a lakáj — arcz s tartás emelik ki,
 Előkelők nemes szolgája — hátul;
 A szobalány, kitől sok szép telik ki,
 Ámbár nem retteg cseltől és pletykátúl,
 Szintén: — *»così viaggiano i ricchi!«**
 (E pár olasz szót ellenembe vádúl
 Ne használd kérlek: hisz miért utaznunk,
 Ha nem idézünk? Ez az összes hasznunk!)

48.

London tele és a vidék nyara
 Már csaknem elmúlt. Sajnos, hogy mikor
 Legszebb a rét s a napnak sugara:
 Városban izzadsz, hol fullaszt a por.
 Vársz, míg elszűnt a csalogány dala,
 S hallgatsz vitát, mely többnyire botor,
 Honfit, kit nem vonz hona földje, csak
 Ha lőhetők már a kövér nyulak.

* Így utaznak a gazdagok.

Tehát falun van a világ ma : pár
 Ezer nagy úr, a kik e földi léttel
 Megférnek jól, mert nekik nem kopár.
 Most »egyedül«, azaz harmincz cseléddel
 Lakoznak ők s vendég-csoportra vár
 Dús asztalon naponként számos étel.
 Még most is vendégszerető a britt,
 Csak válogat, csak rostál egy kicsit.

És útra kelt lord Henry hitvesével,
 Mint más nemes; indult egy régi góth
 Kastély-Bábelhez, mely vagy ezer évvel
 Korábban épült s messze ragyogott.
 Fő úr nem birt még annyi ősi névvel;
 Szép nők s nagy hősök származéka; ott
 Egész tölgyerdő, vén mint címere,
 Egy-egy ős sírját árnyékozza be.

Kis ujdonság hirdette minden lapban,
 Hogy útra kelt — : ez a modern híresség.
 Kár, hogy mulandó illetén alakban,
 Mert föl se szárad még a nyomda-festék,
 Az érdeklődés már zérusra csappan.
 A »Morning Post«-ban legszebben színezték :
 »Amundevill lord jószágára éppen
 Most utazott, neje kíséretében.

»Úgy halljuk, hogy a tisztelt nevü lord
 Nagy társaságot hív meg az idén,
 S az illusztris, fényes vendég-csoport
 Körében ott lesz, évad kezdetén,
 Jeles vadászunk, herczeg D — : a sort
 Ő nyitja meg ; (hírünk alapja tény ;)
 És egy főrangú idegen vele,
 A titkos muszka misszió feje.«

Igy foly tovább e dísz elegy-belegy,
 S a Morning Postnak hinni kell (ha másnak
 Nem is hiszünk) ; — szent mint a »Hiszek egy«.
 Már bizonyos : Juán az ősi háznak
 Vendége lesz ; azok körébe megy,
 Kik — Póppal szólva — »bátran lakomáznak«.
 (A mult harcokban elhullt árva népről
 Nem írtak annyit, mint e nagy dinékről.)

Például : Kedden grand diné ; jelen
 Valának : »lord A. B. C.« — Fölsorolva
 És ünnepelve hosszan, végtelen,
 Győztes vezérként gróf és herczeg sorba !
 Alább rövid hír : »Falmouth. Éktelen
 Mód' összevert Paff ezredünket — csorba
 Csak hírnevéen nincs — láttuk kikötőnkben.
 (A hézagok kitöltvék már különben.)

Lordunk közel jár Norman Abbeyhez ;⁷
 Ódon kolostor egykor s ódonabb
 Kastély jelenleg ; pompás stylus ez ;
 Góth keverék ; ritkán ragyog a nap
 Ilyenre már ; lassanként mind ki vesz ;
 Fekvése kissé mély talán ; a pap
 — Első lakója — domb mögé rakatta,
 Hol a fohászt zúgó szél nem ragadta.

Övezte boldog, csöndes völgy magánya,
 S magas szál-erdő. Messze nyujtva kart :
 Druída-tölgy védőleg vissza vágta
 Caractacusként a dühös vihart.
 Piros hajnalfény szűrődvén az ágra,
 Övéivel bogas gím arra tart
 — Üdíteni szomját — hol csillogva jár
 A locska ér s cseveg mint a madár.

A ház előtt tündöklő, tiszta tő,
 Áttetsző, széles. Mély, nyugodt vizét
 Táplálja folyvást fris, sebes folyó,
 Mely észrevétlen oszlik benne szét.
 Elrejtett fészken ül a hápogó
 Vadlúd, figyelve ingó sás neszét ;
 Erdő vonúlt a part szélére lopva,
 Es zöld arczával bámul a habokra.

58.

A kis tó vége tajtékozva hull
 Mélyebb mederbe, mint gyors zuhatag,
 Majd — csecsszopósként, a ki megcsitul
 Dajkája keblén — mint sűgó patak
 Oson tovább, a fákon messze túl.
 Most elbujik, majd — félig rejtve csak —
 Kigyózza lejt; föl váltva szürke, kék,
 A mint árnyékát hinti rá az ég.

59.

Góth ív borong a kastély oldalán,
 Elpusztult templom omladéka, mely
 Szent képeket hordott még ép falán,
 Rómát uralva. Most kopár e hely,
 A művészek sajnálatára; ám
 A tört fal áll még; főséget lehell
 S mély búra kész az agg, moh verte kő,
 Mit meghagyott erőszak és idő.

60.

Fülkéiben, a csúcsponthoz közel,
 Tizenkét kőszent állott egykoron.
 Nem a papokkal — : akkor dőltek el,
 Mikor leomlott Károly és a trón,
 És sok nemes magát áldozta fel
 — Minden ház vár volt, egy-egy őrtorony —
 Haszon nélkül küzdvén azért, a ki
 Úr lenni nem bírt, sem lemondani.

61.

De feljebb még, keskeny fülkébe, fent,
 Sértetlen áll a Szűz, áldott karán
 Isten fiával. Minden tönkre ment,
 Csak ez maradt ép zord idők során,
 S érezzük, hogy e hely magánya szent.
 Csak képzelődés, vagy babona tán,
 De minden rom, hol oltár dőlt halomba,
 Fenköltebb érzést ver szivünkre nyomba'.

62.

Üres, nagy ablak tátong a közében.
 Széttört, kihullt szintjatszó üvege,
 Melyen keresztül menny visszfényeképen
 — Mintha szeráf-szárnyakról hullna le —
 Ömlött a nap tűz-árja csodaszépen.
 Most a nyilást kóbor szél járja be.
 Bagoly huhog a chórus lépcséjén,
 Az elhangzott alleluják helyén.

63.

De a mikor zenithjén áll a hold
 S szellő csupán *egy* pont felől fuvall:
 Túlföldi hangot szül a néma bolt,
 Csodás zenét, mely halk sirámba hal,
 A mint az ív bús romján áthatolt.
 Többek szerint csupán visszhang e dal:
 A zuhatag-zajt szellő ide hozza,
 S a vén chórus lágy zöngeként echózza.

Mások szerint véletlen műve volt :
 A ház alakja vagy rom-volta tette
 Ilyen hangossá. Tán szebben dalolt
 — Egyiptom napja lángolván felette —
 Memnon kőszobra ; de szívünkbe folyt
 A méla összhang, mely suhanva vette
 Utját az égnek. Bár okát nem sejtem,
 Így volt — : hallottam, — sose is felejttem !

Az udvaron góth stylum, cifra kút,
 Dudor, faragvány, czafrang a fele ;
 Itt szörnyeket látsz, ott egy vértanút,
 Torz maskarákkal van minden tele.
 A víz előbb nagy gránit-szájba fut,
 Onnan szökell a hús tartókba le,
 Száz buborékban elpattogva, mint
 Ember hiú dicsvágya, gondja mind.

A ház hatalmas ; ritkán lát a szem
 Kastélyt, mely ekkép óvta volna meg
 A zárda ódon jellegét ; teszem :
 Ebédlő, czella, (és van egy tömeg)
 Úgy áll mint hajdan ; és ép teljesen
 A kis kápolna, e finom remek.
 Ujjáépítve minden többi fal,
 Már inkább grófra, mint barátira vall.

Vad házasság van korrekt műszabály
 Nézpontiból a roppant csarnok és
 Termek között ; de nincs aránya bár,
 Nagy benyomást tesz még is az egész !
 Megindul mélyen a ki benne jár,
 Bizonnyal meg, szívével hogyha néz.
 Az óriások' termetét csodáljuk,
 S nem nézzük mindjárt : görbe-é a szájuk !

Vasbárók, kikből lassanként selyem-
 Piperkőczök lágy nemzedéke vált,
 Néznek le ránk jó karban ; más helyen
 Több szőke-fürtös hajadon, csodált
 Leánykák egykor ; arrább ékesen
 Pingált matrónák dísz-csoportja állt ;
 Gyönyörködünk több nyílt ruháju szépben,
 S egyuttal Lély színdús ecsetében.⁸

Volt ott biró, szörny-hermelint czipelve,
 Mogorva szemmel, melytől félt a vétek,
 S az ártatlanság jobban, mert »jog« elve
 Nem néz ki onnét ; — püspök, (szent beszédek
 Mondásában sosem kopott a nyelve)
 Sáppadt, komor királyi főügyészek,
 Kik — úgy tetszik — szent »Corpus«-t megtiporva
 A »Csillag-kamrát« szolgálták ki sorba'.⁹

Tábornokok, pánczéllal fonva át,
 (A vaskorból, mikor még ön nem ölt); --
 Más része, á la Marlborough, haját
 Föltornyosítván; (több itt egy szemöld
 Mint tíz ficsúr ma) kamrás-kulcsu hát;
 Lovas vadász, nagyobb mint képe; zöld,
 Epés arcz itt-ott: zordon honfiú,
 Kit tép (nem kapván hivatalt) a bú.

De hogyha már kifáradt a szemed
 E fényes ősök sok ia-fián:
 Szilaj Salvátor üditette meg,
 És elbájolta Dolce, Tizián;
 Emitt Albánó tánczoltat remek
 Fiúkat; ott vernet-i óczeán
 Csillog-ragyog; s a szentek összes vére
 Hull Spagnoletto vértanús képére.

Árasztja báját Lorraine tája szét,
 Rembrandt homálya fényként tündököl;
 Zord Caravaggio barna bronz-szinét
 Vezeklő ölti sorvadozva föl;
 S nézd, Teniers is ott mutat a lét
 Víg oldalára. Hah! kacagni köll!
 E potrohos kupára egy tekintet,
 S hollandi szomj bánt — Hej! Bort! Tele pintet! 10

Ah! olvasó! ki tudsz olvasni, — mert
 Az olvasáshoz több kell, mint a szó
 Elolvasása! (így tézsz erre szert:
 Először: kezd elölről — bárha ó!
 Nehéz e pont s már sok vevőt levert —
 Másodszor: folytasd, kedves olvasó;
 Három: ne kezd a végén, — vagy ha kell,
 A kezdetén végezd azonnal el;)

Ah! olvasó! türelmedet dicsérem!
 Velem maradsz és nem futsz tőlem el még,
 Ki házak, kertek szélét-hosszát mérem,
 Minthogyha nagy Főbosznak árverelnék.
 Tették remek költők is, — lásd Homérem
 »Hajó-listáját«; (és még hányra lelnék!)
 De a modern bárd hadd legyen szerény —
 Bútort s ezüstöt nem sorlok fel én.

Beállt az ősz, terméssel gazdagon,
 És vendégektől hemzseg már a ház.
 Pompás a tarló, vad-dús a pagony,
 Ebfalka száguld, czéloz a vadász
 — Szeméhez képest a hiúz vakon
 Pislog csupán — és a siker csodás!
 Ó fáczán! Ó fajt! Foglyok sűrű rendje!
 Paraszt számára nem vagytok teremtvé.

Az angol ősznek nincs szőlője bár,
 Bacchans-füzér nem szállit fáról-fára
 Nedűs bogyót, a mit forró sugár
 Pirosra fest, mint a dalok honába':
 Britt úrra claret és madéra vár,
 Kevély lehet vásárolt kész borára.
 Ne jajgass hát barátom Incze, Vincze,
 Legjobb szőlőskert mégis csak a pincze.

S ha angol ember nem lát oly vidám,
 Szép, nyájas ősz, mint távolabb a Dél,
 — Ott azt hiszed, hogy kurta ősz után
 Új kikelet jön, nem mogorva tél —
 Kályhája mellett hejh! mulathat ám!
 Hevít a kőszén s tart a meddig él.
 De kárpótlást nyujt künn is háza tája:
 Ha zöldje nincs, van nagyszerű sárgája.

Nincs asszonyos *villeggiatúra* itt
 (Hol több a szarv mint a kutya) de van
 Pompás vadászat, mely fáradt, szelid
 Szentet lecsalna, a ki égbe' van;
 Nimród feledné sík Durát¹¹ s a britt
 Vörös-kabátot hordaná vigan;
 Nem száguldhatna vaddisznó nyomán,
 De némely »arszlán«-t kergethetne tán.

E dísz-vendégsort látta most az Abbey :
 Ott voltak : nők — az elsőség övék —
 Fitz-Fuk herczegné, vele comtesse Crabby,
 Kotnyélffy úrhölgy, — Botrány, Harcsa, Kék
 Kisasszonyok, miss Bombast, miss O'Tabby,
 S a dús bankárné, mistress Rabbi ; még
 Ott volt a tisztelt mistress Mélaszú,
 Fehér bárány künn, bent fekete jú.

Volt több grófné is, »crème«-je és »salakja«
 A társaságnak egyben, — furcsa nép,
 Mely bűnökön, hibákon áthaladva :
 Megtisztult, rosz kút átszűrt vizekép ;
 Vagy mint papír-rongy, mely bank-présnek adva,
 Száz »fontot« ér ; nem tudni hogy' s mikép,
 Megint »fenn« úsznak ; mert ha senki más — :
 Jámbor s türelmes a szocziétás.

Azaz hogy bizonyos pontig csupán,
 S igen bajos jól punktálni e pontot.
 Legtöbbbet adnak a látszatra tán ;
 Látszat fedez sok rosszat és bolondot ;
 Csak akkor ad túl Jázon Medeán,
 Ha már a mob kövekkel neki rontott.
 Vagyis (megmondta már Horác és Pulci)
»Omne tulit punctum, quae miscuit utile dulci.«

Jogelvüket nem látom, annyi tény.
 A lutrihoz hasonlít némileg.
 Ismertem nőt, ki mint a szent erény
 Oly tiszta volt — s egy »klikk« rontotta meg!
 Más asszony, ki a tisztesség terén
 Szörnyet bukott, tovább megy hősileg.
 Nehány kis sebbel fölküzdvén magát,
 Ünneplik, mint a delnök csillagát.

Van példa rá sok, — ámde most hagyom,
 S nézem tovább, hogy még kik vannak itt?
 Látok harmincz meg egynehány nagyon
 Disztinvált lényt: bon-ton bramínjait.
 Egy-kettő már említve is nagyon,
 Nem rang szerint, csak össze-vissza. (Vitt
 Rím-öszönöm.) Van köztük hírneves
 Ír »absentee« is, ámbátor keves. ¹²

Itt van Dagály, a hős párbajvivó,
 Azaz: bírakkal s parlamentbe' csak.
 Hatalmas száján karddá lesz a szó,
 De kardhoz nyúlni nem szokott. Urak
 Sorában itt még a dicső Savó,
 Az ifju bárd; és itt a büszke nyak,
 A szabadelvű lord Sohasevissza,
 S itt Szerr John Nagypint, a jeles borissza.

85.

Itt herczeg Tök, ki — herczeg volt ; igen,
 Herczeg volt »ísről ízre« ; azután
 Tizenkét peer — Nagy Károly maga sem
 Látott külömbet és nincs senki tán,
 — Oly tiszta peer az agy, a fül, a szem —
 Ki köz-polgárnak tartsa sültbután
 Bármelyiket ; itt hat miss Csupaécnek ;
 Zárdába nem, de grófokhoz mennének.

86.

Négy »tiszteletreméltó«¹³ úr, a kik
 Czimükben hordják tisztességüket ;
 Egy »preux« lovag, gallus vér, lenge, víg,
 Kit Angliába bonne fortune-je vet ;
 A merre ő jár, onnan bú szökik ;
 Dús esprit-jén csak pár klubb nem nevet,
 Mert büve oly nagy, hogy megbabonázza
 Magát a koczkát szellemes varázsa.¹⁴

87.

Itt Kétely úr, a bölcsek bölcse ; jött
 Hogy elmékedjék s faljon nagyszerűn ;
 A páratlan lóversenydíj-nyerőt,
 Szerr Hajrát szintén látom itt ; de gyün
 Főtisztelendő Csép is, ki előtt
 Inkább utált a bűnös, mint a bűn ;
 És lord Augusztus Fitz-Plantagenet,
 Tettekben nagy, — kivált ha lóra tett.

Itt Jack Bivaly, testőrök óriása,
 S Bumm tábornok, kinek se taktikában,
 Se spēkelésben nincs e földön mása.
 (Több yankeet falt föl, mint a mennyit bátran
 Lekaszabolt.) Itt bírók gyöngye, Kása,
 Ki folyvást élcel a komoly talárbán,
 S az elíteltet, a ki sír, remeg,
 Egy-egy tréfával vígasztalja meg.

A »nagy világ« sakkjáték — van futó,
 Lovag, király, pór benne s más egyéb ;
 Oly bábszínházhoz szintén fogható,
 Hol minden báb magát rángatja. — Szép
 Múzsám csak lepke ; szárnya van, de ó !
 Fulánkja nincs ; csapong, leng, a hogy épp'
 A kedve tartja. Volna csak darázs,
 Gazok, csalfák közt lenne jajgatás !

Egy szónokot, ni, majdhogy elfeledtem,
 A sessió utolsó szónokát,
 Ki legelőször szólt a parlamentben,
 Mióta ott ül. Csínos, síma, hát
 Szép szűzbeszéd volt. Megdicséri rendben
 Kis és nagy hírlap, bókot bőven ad.
 »Jobb szűzbeszédet« — most is konstatálja
 Mint százszor már — »nem mondott senki szája !«

Lady Pinchback.

Byron II.

225. *lap.*

OSZK

Országház Könyvtár

91.

Büszkén a sok »Halljuk !«-ra, elveszett
 Szüüzességére, büszkén vótumára ;
 Szentül hívén, hogy mint szónok »vezet«
 Immáron ő is ; — hogy nagy a tudása
 (Mert tud czitálni) és hogy a rezet
 Nehány magolt ötlettel jól kivágta :
 Kis érdemmel (de nagy az önhittsége)
 Most haza jött, mint a »hazának éke«.

92.

Van itt még két hatalmas, fényes elme :
 Irlandból Bomba, Skócziából Pompa ;¹⁵
 Remek jogászok ; Pompa ő kegyelme
 Sokkal műveltebb, fínomabb ; de Bomba
 Merész, tüzes, s ha nincs rideg fegyelme,
 Fantáziája annál több ; robogva
 Száguld mint ménló, bár gyakran botol ;
 Míg Pompa mindig Kátó, hogyha szól.

93.

Pompánk derék, jól hangolt zongora,
 Bombánk ellenben vad aeóli hárfá,
 Melyből akkordok nagyszerű sora
 Magától zendül, szellő hogyha járja.
 Pompánk hibás szót nem mondhat soha,
 Míg néha túlzó Bombánk szó-dagálya ;
 Az nagy tanulmány s higgadt fő — emez
 Véralkat és szív révén szellemes.

E társaságnak zagyva jellegére
 Ne nézz ámulva ; jobb, ha értenéd,
 Hogy többet ér osztályok keveréke,
 Mint untató egyrangú tété-à-tété.
 A vígjáték korának vége, vége !
 Congrèvi clown és molière-i »bête«
 Nem versenyez már ; modor, öltözet
 Az úri rendnél mind egyforma lett.

Nevetségesség nincs többé, barátom,
 Azaz hogy van, de zugba rejtve. Már
 A rangosztályok nyegléit se látom !
 Bolond van bőven, ámde mind kopár,
 Meddő, unalmas ; nincs bohóc a gáton,
 Kit érdemes vón megtréfálni. Kár !
 Művelt világunk áll ma két csoportból :
 Az untatókból és unatkozókból !

De nem vagyunk mi aratók, csupán
 Böngészek az igazság mezején ;
 Hű olvasóm, jer, van mit szedni tán,
 Te vagy Boáz s szelid Rúth leszek én.
 Idéznék még a bibliából, ám
 Adamsné hangja tiltva int felém :
 »Istenkáromló, bűnös gyászvitéz,
 Ki templomon kül szentirást idéz !«¹⁶

Gyéren kínál csak ez a polyva-kor
 Itt-ott szemecskét, — szedjük össze hát.
 De hó! Nem szoltam még a bölcs, vidor
 Locsfecsről, a ki élczet, adomát
 Bebifláz reggel, — s este, hogyha forr
 A társaság jó kedve, ontja rád.
 »Szegény szellem! Jaj!« Ah! mily szenvedés ül,
 Mily kín azon, ki ötletére készül.

A társalgást úgy csürni és csavarni,
 Hogy élceit mind elsüthesse jól;
 Az alkalomhoz menten oda varrni
 Egy-egy darabkát adomáiból;
 S ha némely úrnak kedve jó zavarni
 A nagy hatást, ha durván közbe szól,
 Elnyelni mindent és mint a kerep
 Csörögni folyvást — ó milyen szerep!

Lordunk e díszes vendégeknek osztott
 Pompás ellátást és ez oly remek,
 Hogy csábíthatna — bővebb földi kosztot
 Habzsolni fel — Styx mellől szellemet.
 A sok ragout-t s hogy mit sütött a rost ott,
 Nem sorslom el; bár e falánk nemet
 (Az éhes embert) Évánk tette óta
 Egy jó ebéd leginkább meghatotta.

Gondolj a »tejjel és mézzel folyó«
 Országra, mely zsidók eszménye volt.
 Nekünk azóta *pénzünk* is van, — ó!
 Tartós gyönyör csak ez! Kereket old
 Az ifjuság, elolvad mint a hó
 A szerelem; de tégedet, csiszolt,
 Tündöklő jószág, akkor is imádunk,
 Ha nem lehetsz már üdv-szerzőnk, se átkunk.

A férfi-nép reggel vadászni jár,
 Ifjabbja kedvvel (mert gyönyört fakaszt
 Fiúban játék, sport, gyümölcs) kopár
 Napot kurtitni vénebb úri kaszt;
 Mert britt növény az *ennui*, habár
 Nincs rá nevünk; de itt tenyésztik azt,
 Ráng-görcsöt kapva gyötrő ásitástól
 Mely meg nem gyógyúl szendertől, se mástól.

Idős urak lézengtek szanaszét
 Könyvtárban, kertben; festményt kritizáltak,
 Vagy az üvegház egy-egy remekét
 Vették szemügyre; kóvályogva jártak,
 Megültek egy-egy jámborabb gebét,
 Vagy egy-egy széles ujságot kitártak;
 Vagy leste, hogy mikor lesz már hat óra,
 E tétlen hatvan évesek csoportja.

De senki sem volt itt »feszélyezett«;
 A míg ebédre nem kondult a jel,
 Mindenki járt-kelt és kényére tett;
 Tölthette mással vagy magában el
 A sokszor oly nyomasztó perczeket;
 Tetszés szerint kelt itt mindenki fel,
 S mindenkinek zsinóros szolga vitt,
 A hol s mikor kívánta, reggelit.

A részben halvány és részben kifestett
 Hölgyecskék bájjal unták magukat;
 Nyargaltak vagy hosszabb sétába kezdtek,
 Ha nap sütött; mikor zápor szakadt,
 Táncz, pletyka, dal folyt s olvasmányt kerestek;
 Vitáztak a divatról is sokat;
 Vagy összeírtak rögtönözve, délben,
 Tizenkét ívet egy kicsiny levélben.

Mert mindegyiknek volt barátja (édes!)
 Sőt szeretője is tán. Földön, égen
 Nincs fogható egy asszony leveléhez —
 Sosem végződik! Ah! rejtélye nékem
 Fölötte kedves. Mit gondol, mit érez,
 Csak félig mondja; úgy cselekszik éppen,
 Mint cselszövő Ulyss, hálóba vetve
 Szegény Dolont. — Vigyázz a feleletre!

Volt billiárd és kártya ; koczka *nem* ;
 (Klubbon kívül honett úr egy se játszsza) ;
 Volt csónakázás, majd — ha hirtelen
 Beállt a tó — röpültek korcsolyázva ;
 Üzték a horgász csöndes, dísztelen
 Vérengzését is ; mert *az*, dalolászsza
 Dicsét bár Walton. (Hogy nőjjön horog
 Torkában és ficzkándjon rajta tok !)¹⁷

Estére bankett és borok jövének ;
 Dalok, duók, oly búbájjal tele,
 Hogy égben jártak ifjak s mind a vének.
 (Szivem, fejem most is sajog bele.)
 Együtt dalolt a négy miss Csupaének,
 De szívesebben űlt hárfázni le.
 A két ifjabbik, — szebbé téve két
 Fehér kar és egy szép nyak a zenét.

Volt táncz is olykor (hogyha agarászat
 Az urakat nem fárasztotta el),
 Pár szilfidet, kik díszíték a házat,
 Meg-megforgatván ; hangzott néha fel
 Egy-egy tisztos bók, nem okozva lázat ;
 Dicsérték bájt, mely senkinek se kell ;
 Vad-kergetők itt is vadat hajszoltak,
 S tíz órakor már mind az ágyba voltak.

Ablak-fülkékben államférfiak
 Osztották szét a földet. Élczelők
 Lesték mohón, hogy — pillanatra csak —
 Vezethessék a társaságot ők.
 Elmés embernek kín a sorsa ; vak
 Véletlen játszik évekig velök,
 Mig elsüthetnek egy fél percznyi bon-mót ;
 S még azt is elmondhatja ott azon mód'

110.

Egy tök-kolop. — Előkelő világ
 Gyült össze itt : hideg, nyugodt, sima,
 Mint fidiászi márvány ; összevág
 Arcz, szem, modor ; egy Western úrfi ma
 Abszurd alak von'¹⁸ ; és a Zsófiák
 Sem oly rajongók, mint egy hő ima,
 De szebbek. Nincs ripők Tom Zsón ma már,
 Csak nyalka úr, ki vállfűzőbe' jár.

111.

Korán oszlott a szép kör — illetőleg
 Éjfél előtt, mely Londonnak dele ;
 De itt falun nem várja úri nő meg,
 Míg a fogyó hold száll nyugatra le.
 Aludj, hervadt miss ! Meglásd, újra nőnek
 Arczod rózsái, bíborral tele.
 Korán lefekvés, lánykák, szó mi szó,
 Legjobb s legolcsóbb arcz-pirosító !

TIZENNEGYEDIK ÉNEK.

I.

Ha e talányos, árnyék-födte létben
Tisztábban látnánk, bár csak egy kicsit,
Nem botlanánk tán annyit a sötétben,
De sok bölcsészet elfityúlna itt.
A rendszerek egymást falják föl, éppen
Mint agg Szaturnusz zsenge magzatit ;
Sőt jobban, mert követ kapván nejétül,
Ő gyermeket nem használt többet étül.

2.

Szaturnként, ám fordítva früstököl
A bölcelem : szülőit falja fel,
Bár fekszi gyomrát. Kétely kit nem öl ?
Ki mondja : így van s toldja esküvel ?
Hány rendszer eltűnt s bukkant újra föl
Idők során, gondoljuk kérem el.
Érzékeink megbízhatók-e ? Nem !
De *más* bizonyság hol van, Istenem !

3.

Semmit se tudván, mitse állítok,
Semmit se kétlek. S mit tudtok ti ? Tán
Hogy meg kell halni ? Hátha ez se fog
Beválni majd a végső percz után,
Ha földerül a mély, örök titok ?
Rémült szemed mint rettentő csudán
Függ a halálon ; jötte gondot ad ;
Pedig elalszod élted' harmadát,

4.

Álomtalan, mély alvás bármikor
 S főleg nehéz munkára, mily gyönyör ;
 Mélyebb alvástól mégis fél a por !
 Az is, ki önnön életére tör,
 Nagy tartozását (más nem ily botor)
 Prompt megfizetvén : mily sietve dől
 Az elmulásba, üzve undorától,
 De még jobban remegvén a haláltól.

5.

Les rá mindenhol, — fenyegetve néz, —
 S van félelem-szült bátorság, a mely
 A legrosszabbal szembe állni kész,
 Hogy végre *lássa*. Hágván csúcsra fel,
 Sziklás oromra, mely föllegbe vész,
 Mélység fölé, a hol kering a fej,
 Szived borzalmas vágygyal lesz tele,
 Hogy szinte húz : ugorj' a mélybe le.

6.

Igaz, nem ugrol ; nyomban visszalépve
 Sápadsz, remegsz ; de vizsgáld meg magad',
 S borzongva látod lelked tükörébe'
 A titkos ingert, mely folyvást ragad
 Az *ismeretlen*' bűbájos körébe,
 Hogy menj s temesd el minden vágyadat . . .
 De hát hová ? Ki tudja ! S itt az ok,
 A mért zuhan, vagy — nem zuhan le sok.

7.

De mindez — kérded — hogy' van itt helyén?
 Bizony sehogy; csupán elmékedések;
 Mentségem az, hogy — már így szoktam én;
 Azt írva csak mindétig, a mit érzek,
 Az alkalmat sosem mérlegetem;
 En nem azért mesélek, hogy meséljek;
 Művem köznapi események tára,
 Regényes bázis közhelyek számára.

8.

Bacon ajánlá: »Dobj szalmát a légbe,
 És megtudod, hogy merről fú a szél«;
 Ily szalma, lásd, poéták zöngeménye,
 Mely jelzi azt, hogy lelkükben mi él;
 Papír-sárkány (sosem jut föl az égbe)
 Árnyék, a mit vet benső szenvedély;
 Enyém csak szappan színes bűboréka,
 Nem hírért fújom, csak játékból néha.

9.

Elöttem a világ, avagy — megettem;
 Mert egy részét már ismerem nagyon,
 S volt módom benne, hogy megemlegessem.
 Ah! volt hibám is, annyi mint a gyom,
 S a jó világ gyönyörrel látta vesztem',
 Mert szívesen vág »egy kissé« agyon
 Szép hírnevet; és én hires valék ám,
 Míg meg nem rontott egynehány poémám.

Magamra böszítettem e világot
 S a másikat — tudn'illik a papok
 Jámbor hadát, mely mennydörögve vágott
 Hozzám brösúrt. (Hej! volt eféle sok!)
 Hetenként mégis csak kadenciázok,
 Bár olvasókat már gyéren kapok;
 Ifjonta írtam, mert hév lelkeim áradt,
 Most, mert ugy érzem, hogy hervad, kiszárad.

11.

De »mért nyomatni?« — Hírnév vagy haszon
 Mit ér, ha mindent únunk rémitőn?
 S te mért kártyázol, kedves olvasóm?
 Miért iszol? — Hogy könnyíts az időn!
 Multamba nézve, mulatok azon,
 — Öröm vágy bú — a mi élembe jön...
 Megírtam ezt, azt, és hiába tán,
 De legalább, míg írtam, álmodám.

12.

Ha *biztos* volna mindig a siker,
 Tán egy betűt sem tudnék írni. Rég
 Viaskodom már; nem riaszthat el
 Múzsáktól engem még oly vereség.
 Más ezt az érzést tán nem fogja fel,
 De nem szenvelgek, úgy segítsen ég!
 Állítom, ámbár különösnek látszó:
 Ha nyer, ha vesz, élvez mindég a játszó.

13.

E mellett Múzsám nem *költ* dolgokat,
 Csak tényeket gyűjt össze lankadatlan ;
 S bár itt-ott símit, elhallgat sokat,
 Az embert festi mégis hű alakban ;
 Sok ellensége épp ezért akad,
 Mert az igazság szép, de — kis adagban.
 Ha célja más nem volna csak dicsőség,
 Pompás mesékben vón' itt cifra bőség.

14.

Harcz, szerelem, vihar a tengeren,
 Hát ebben is van tarkaság no ; adtam
 Nehány bölcs mondást s a ki jött velem,
 A »társaságot« annak megmutattam
 Madár-távolból ; és kétségtelen :
 Itt jóllakott, kit tán éhezni hagytam ;
 Lehet, hogy egykor ládát töm dalom,
 Hát akkor áld majd üzlet, forgalom.

15.

A nagy világnak az a része, melyről
 Most prédikálni egyetmást fogok,
 Kellőleg még lefestve nincs semerről ;
 És eltalálni könnyű az okot :
 Látszólag szép, víg, minden gyöngy-szemerről
 Fensőbbség árad, de valóban ott
 Egyforma minden : holt, unott, rideg ;
 Költőt nem csábít, hogy dalolja meg.

16.

Izgalma van, de semmi lendület ;
 Nincs semmi benne, a mi szívre hat ;
 Minden hibát modor fényháza fed ;
 Még bűne is banális ; indulat
 Mesterkéltséget ; élce sórtalan módfelett ;
 Erő, igazság, mely fenséget ad
 Mindennek, ott nincs : jellemük (ha nem
 Veszett ki végkép) egyként színtelen.

17.

Van rá eset, hogy megbontják a sort,
 Mint szétfutó parádés katonák ;
 De szól a jel s azzá lesz a ki volt
 Mindenki rögtön ; képet újra vág
 (Álarcot néha) díszeset, komolyt ;
 Ő nagyszerű e maskarás világ,
 E szép, unalmas éden eleintén,
 De csakhamar csömört kapsz tőle, mint én.

18.

Csömört, ha már játszottál és szerettél,
 Figyeltél egypár parlamenti harczra,
 Öltöztél, vívtál és dandykkel ettél ;
 Láttad, hogy' visznek hölgyeket piarczra,
 És hogy' csinál hitvány kéjenczből egy tél
 Hitványabb férjet ! Ó nézz e sok arczra,
 Nézd, hogy' küzd némely »ci-devant jeune homme«,
 Pedig kaczagják, mert már csupa rom.

Beszélik — általános e panasz —
 Hogy a »világot« még nem írta toll
 Teljes hiven le ; és onnét van az
 — Mondják — mert csak a portásig hatol
 Egy-egy író és attól szerzi gaz
 Bolond pletykáit, megspékelve jól.
 Mylady traccsol és a szobalány
 Elnyelveli — s ezt írja mind a hány.

Lehet, hogy *eddig* így volt ; ámde most
 Mágnás-világ az író t befogadja,
 S egy rangba teszi — főleg a csinost —
 Jeles vivókkal. Hát aprója, nagyja
 E »beau monde«-nak, hol oly dicső a koszt,
 Hübb rajzát most vajjon miért nem adja ?
 Miért nem festi ékességeit ?
 Miért ? . . . No mert alig van írni mit !

»Haud ignara loquor« ; ezeknek én
 »Pars *parva* fui«, de mégis némi része.
 Harczot, szerelmet, háremet, szegény
 Hajósok vesztét inkább írom én le,
 Mint ezt a kört ; és van néhány szerény
 Okom, hogy őket jó Múzsám kimélje.
 »Vetabo Cereris sacrum qui vulgarit« —
 Azaz : köznép ne lássa szent csudáit.

Ezért festem csak eszményítve, szépen,
 Szabadkőmíves burkolt modorába',
 Mely a valóhoz úgy viszonylik éppen,
 Mint Jázon utja Parryéhoz. Kába,
 Ki nem tart meg egyet-mást a begyében!
 Van egy-egy hang akkordjaim sorába',
 A mit néhány szakemberen kívül
 Nem érthet meg avatlan, durva fül.

Világok buknak! És a nő, mióta
 Bukásba vitte a világot (Ó!
 Inkább igaz, mint szép e régi nóta),
 Szintén bukik. Szegény, szegény bohó!
 Tűr, még úgy bántva, hisz, még úgy csalódva,
 Martyr s játékszer, — folyvást áldozó,
 Folyvást gyötört, mikor fekszik, mikor kél;
 Szülés az átka, mint nekünk a — borbély.

Add össze : hányszor nyúz meg és kijő
 Sok apró kínból egy egész szülés.
 De hogy folytassam : mit szenved a nő,
 Ki mondja meg? A férfi vágya és
 Szerelme is jobbára, bármi hő,
 Önzés csupán. Báj, szépség, nevelés,
 Erény, jelesség végső célja : szülni
 Uj nemzedéket s szépen otthon ülni.

25.

Hisz jól van így, nem is lehetne jobban ;
 Ám még ez is mily súlyos állapot ;
 Kezdetől fogva nyiltan és titokban
 Annyit gyötrődik ; oly hamar kopott
 Aranyzott láncza ; sírni annyi ok van,
 Hogy — — kérdezz csak meg asszony-állatot
 Mi lenne inkább (bármilyen hiú) :
 Királyné avagy iskolás fiú ?

26.

Nagy vád a »szoknya-befolyás« ; e vádtól
 Még szoknya-hős is szörnyen rettegő ;
 Fut tőle, mint apró hal a csukától.
 Pedig hát létünk omnibussza ő,
 (A szoknya) ; ő ráz e világra mától
 Holnapra minket. Ennélfogva hő
 Barátja voltam s most is tisztelem —
 Remek ruha : ha csinvat, ha selyem.

27.

Rajongva néztem egykor e burokra,
 E szűz lepelre (míg uj volt a lét)
 Mely, mint a fősvény jól elzárt fiókja,
 Fokozza még a rejtett kincs becsét !
 Damaszk-aczél aranyzott, drága tokja,
 Szerelmes kis levélkén a pecsét,
 Gond gyógyszere ! Mert minden bú szalad, ha
 Szoknyácska int s formás bokák alatta.

És egy-egy tikkadt, lankasztó napon,
 Teszem, mikor scirocco fujdogál,
 Ólom-súly ül a zöld tenger-habon,
 Bár reng a hullám; lustán folydogál
 Csermely, patak s az égen, mint rabon
 A kényszer-köntös, szürke felleg áll — :
 Öröm nekünk (ha még tudunk örülni)
 Pór lánynyal is bár, szcmtől szemben ülni.

Ott hagytam hősöm, ama szép vidéken,
 Hol változatlan égalj vesz körül,
 Mintha nem is vón állatkör az égen.
 Nehéz dalolni szépségeirül!
 Nap, csillag s mindaz, a mi csillog, ég fenn,
 Hegy, völgy s mindaz, minek a szív örül,
 Ott bágyadt, álmos, fojtó szürke-szín!
 Unalmas, mint egy árú-magazín.

Dalnak megárt a szoba-lévegő;
 De künn meg dér van, minden csupa fagy;
 Rózsás idyll ily ködben söse nő;
 Előre mégis, ha poéta vagy,
 Bukjál vagy győzz: fejezd be, ez a fő,
 Ne rémitsen nehézség, bármi nagy;
 Verd meg, mint szellem a matériát,
 Bár tűz és víz előtte némi gát.

31.

Juán — e *pontban* ő valódi szent —
 Otthon volt mindütt, és mindenkivel
 Jól összefért, akár kunyhóba ment,
 Akár kastélyba. Nem rontotta el
 Jó kedvét semmi ; élte a jelent,
 Mértéket tartva, bármit is művel.
 Hölgyekre szintén nagy mérvben hatott,
 Bár nem feszített, nem kakaskodott.

32.

A róka-üzés angolnak való ;
 Már idegent kettős veszélybe dönt ;
 Először : csúnyán leveti a ló,
 Másodszor : brittünk kicsufolja Önt.
 De már mint gyermek pompás nyargaló
 Volt kis Juán s ennek sokat köszönt ;
 Megüli ménjét — jobban mint sok angol :
 Mint egy arab — bárhogy rug és ficzánköl.

33.

Átugrik mindent ; nincs előtte gát,
 Árok, sövény, rács, korlátforma rend ;
 Nem nyujtogatja fürkészőn nyakát,
 Nem is dühös, csak ha fogyik a »scent« ;
 Igaz — de bölcs ifjú is téved — át
 Hágván a »törvényt«, párszor neki ment
 Az ebfalkának s párszor egy csoport
 Ácsorgó gentryt csaknem letiport.

De nagyszerű volt, mindent összevéve,
 S az »idegent«¹ bámulják most : urak
 Higgadt szavakkal, míg tűzzel »fenézve«
 Mokány fiúk ; — akárhány tisztos agg,
 Sport Nestora, megifjúl közelébe',
 S Juánra bókot káromkodva rak ;
 A fővadász, ki eddig néma volt,
 Az is koczkáztat egy fanyar mosolyt.

Dicséri sok, sok diadalmi jel,
 Nem dárda, pajzs, de róka-fark, dicső !¹
 És mégis — ámbár csak pirúltni kell,
 Ha britt vagy, ily tréfáért — titkon ő
 A Chesterfield mondását súgja el,
 Ki árkon-bokron szélként futva hő
 Vadász-lovon, utána így sohajtott :
 »Van-é halandó, a ki kétszer hajtott ?«

S volt egy becses tulajdonsága még,
 Vadásznál ritka, a ki hamarabb
 Talpon van reggel, semmint a derék
 Kakas szavára lomha téli nap
 Fölkászolódnék ; nagy tulajdon, ég
 Ajándoka, — kivált ha szóra kap
 Beszédes hölgy s órákig kerepel :
 Ebéd után nem szunnyadt rögtön el.

Üdén, vidáman, lankadatlan állt,
 S művészi volt a társalgása : telve
 Mély áhitattal, míg más diskurált ;
 Akárki mit mond, mindent helyeselve ;
 Merészsze vagy lapossá sose vált ;
 Mást nem nevet ki, csak titokban ; elve :
 Nem vágni közbe, sem javítani — ó
 Nincs nála jobb, perfektebb hallgató.

Hát még a táncza ! (Ebben a komoly
 Brittet minden nép túlszárnyalja.) Van
 Varázsa, lelke ; nem rúg, nem bomol ;
 Lejt könnyedén és mindig okosan.
 — Enélkül még nem tánczolt senki jól — ;
 Édeskés arczzal körbe' nem rohan,
 Mint ballet-hős tanúlt nimfáival ;
 Tartása, táncza gentlemanre vall.

Mozgása báj ; kíséri telivér
 Előkelőség hóditó lebegtét ;
 Mint gyors Camilla, földet alig ér,²
 Fékezve inkább, mint tüzelve kedvét ;
 S mindent oly biztos, szép ütemre mér,
 Hogy zord ítész is tapsra lelkesednék ;
 »Pas«-k, lebbenések fénylő csillaga,
 A hús-vérré vált Boleró maga.³

Vagy — mondhatnám — úgy tánczol mint a Hóra
 Guidó freskóján.⁴ (Hogyha más egyéb
 Dicső Rómából mind kiveszne sorra,
 Méltóvá tenné ez a csoda-kép,
 Hogy oda fáradj.) Gráckiák mosolyja
 Igéz e tánczban, — ó eszményi szép,
 Leírhatatlan ; mert a vers, a szó,
 — Nagy bánatunkra — szín nélkül való.

Hát érthető, hogy Ámorként imádják,
 Elkényeztetve kissé a fiút,
 Bár a tapintat féken tartja vágyát,
 S nyugodt külsője nem mutat hiút ;
 Szűz lányok épp oly örvendezve látják,
 Mint érett hölgyek, kik előtt e rút
 Világ nyitott könyv ! Már belé kötött, ni,
 Fitz-Fuk herczegné, ki szeret kötődni.

Kivánatos, telt keblü dáma, fényes
 Szép szőke hajjal ; »grand monde« hírese
 Több télen át ; beszéltek sok regényes
 Kalandról . . . ám ne álljon semmi se'
 Dalomban erről, mert a téma kényes,
 S ily traccsban annyi a koholt mese !
 Ujabban — mondják — Lord Plantagenet
 Ágost a boldog, kit híven szeret.

Orrolt a lord, látván a drága nő
 Kaczerkodását, bár ily gyermekes
 Tréfákra húnynon elmés szerető
 Mindig szemet ; nők szabadalma ez ;
 Békén viseld, ne duzzogj, ez a fő ;
 Jaj annak, jaj, ki megfordítva tesz !
 Nőkkel számolván, minden kalkulussa
 Dugába dől és másé lesz a jussa.

A társaságban kél gúnyos moraj ;
 Miss elfehérült, asszony sárga lett ;
 Sok még reméli, hogy »nincs semmi baj«,
 Sok tudja, hogy »nő nem csinál ilyet !«
 Sok »semmitsem hisz«, mert lágy, mint a vaj.
 Sok arcz mosolygós és sok arcz ijedt ;
 Sokan részvéttel, szinte keseregve
 Néztek szegény lord Fitz-Plantagenetre !

De — különös — a herczeget magát
 Nem szánta senki, bár a fő-személy
 Ő lenne tán ; igaz, hogy soha gát
 Nem volt a herczeg ; mindig távol él ;
 Mit tesz neje, csöppet se bánja ; hát
 Remegjen más, ha ő csöppet se fél ?
 Ó minta frigy volt ; szép összhangban éltek,
 Mert hát egymással — sohasem beszéltek.

46.

De ah! hogy ezt le kell most írni nékem!
 Még szűz Adél is, virtus minta-képe,
 Efézusi Diannám, büszkeségem,
 Neheztel és gyanút táplál szívébe';
 Vig hercegnőnkre búsan néz a 'szép szem,
 S a nyájasságnak immár vége, vége;
 Borong magában, hűvös lesz iránta,
 Mert jó barátnőt az ilyesmi bántja.

47.

Rokonszenv nélkül ez az élet átok!
 Lelket meg arczot bájjal övez át,
 Sóhajjait dallamként fújja rátok,
 Csipkébe göngyöl mindent, a mit ad.
 Ember, mi volnál, hogyha jó barátok
 Nem ostromoznák gyöngéden hibád'?
 Vigasztalván így —: »Buktál úgy-e, lám!
 Kellett ez? Bár hallgattál volna rám!«

48.

Két jó barátod volt, ó Jób! neked;
 Egy is elég nagy bajban; mind silány
 Hajós, mikor vész éles szirtre vet;
 Kontár, de drága orvos mind a hány.
 Ha elhagynak barátaid, ne vedd
 Szivedre; őszszel nincsen lomb a fán;
 Ha jó szerencséd újra fölragad,
 Menj kávéházba s válaszs újakat.⁵

Hej ! nem lett volna annyi bánatom,
 Ha így teszek ! De szám panaszt nem ejt.
 Nem óhajtok fenn úszni a habon,
 Mint lomha teknőcz, kit pánczélja rejt.
 Jobb, hasznosabb : próbálnod magadon,
 Mit bír az ember ! Nem könnyen felejt
 A szív ily leczkét ; józan lesz a kába,
 S nem önti többé tengerét szitába.

Nincs rémítőbb hang, a kuvik maga
 Nem sír búsabbat, sem éjféli szél,
 Mintha barátod, multak látnoka,
 »Előre mondtam« ! hozzád így beszél ;
 Nem arra néz, hogy mit kell tenni ma,
 Csak arra, hogy rád sujtott a veszély,
 És ő ezt látta ; s szív-erősítőül
 Botrányokat sorol föl mult időkből.

De nemcsak a barátnő hírnevére,
 Mely (erkölcsét ha nem javítja meg
 Okvetlen elvész) volt — haragban égve —
 Adél féltékeny ; — bosszus némileg
 Juánra is ; de itt nemes dühébe
 Részvét vegyült, szűz-tiszta és meleg :
 Tapasztalatlan ifjuságát szánta !
 (Hat héttel volt idősebb mint Juánka.)

Életkorának e hat heti pluszsza
 — S az ő korát még lehetett idézni,
 Nem rezzent össze pontos kalkulusra,
 S bátorkodott peer-almanachba nézni —
 Komolylyá tette; hitte, hogy van jussa
 Anyáskodással érdemét tetézni,
 Bár a szökő év messze még, mikor
 Kezd fogyni, tűnni minden női kor.

A harmincz év körülbelül e pont,
 Vagy a huszonnyolcz; tud számolni bár
 Sok tisztes hölgy, ám asszony volt-e, mondd,
 Ki éveit jól adta össze már?
 Mohó idő, lassabban! Neki ront
 Rozsdás vasad mindennek. Ó be kár!
 Vágj finoman, mértéket tartva, lásd,
 Hogy tisztelhessünk, mint derék kaszást.

De messze volt még szép Adélom attól
 Az érettségtől, mely — fanyar; sokat
 Tudott ugyan, de csak tapasztalattól
 Vált bölcsesé, látván czifra dolgokat,
 S maradvá szűz. (Megirtam már . . . ugyan hol?...
 Mindegy! Számokra Múzsám mitsem ad.)
 De vonj hatot huszonhétből le szépen,
 S korát megkaptad tündöklő diszében.

Tizenhat éves volt vagy annyi sem,
 Mikor meggyújtott minden grófi keblet ;
 Tizenhét évvel, mint fodros vizen
 Vénus, szalonban úgy járt. Édesebb lett
 Egy évvel később. Ám ezernyi szem
 Csodálta bár s kérő csak úgy sereglett
 A lány körül : egyet se »boldogított«,
 Csak azt, kiről már volt szó nálam itt-ott.

56.

Azóta három tündöklő telet
 Hódítva élt át, ámde nem hatolt
 Hozzá gyanú, a magaviselet
 Oly végtelen' korrekt és tiszta volt ;
 A rágalom e szép márvány felett
 Hiába sandít : nincsen rajta folt.
 Mint anya sem játszott eközbe' tétlent :
 Elsőbb fiút szült, másodsor — idétlent.

57.

Körül zummogta pille, moly, tatánk
 Kis fénybogárkák London éjjelébe',
 De mindebből hiányzott a fulánk :
 Magas volt arra, hogy kéjencz fölérje.
 Tán fölhevítné mély, valódi láng,
 De bármit óhajt, jól vigyáz szivére ;
 Ha jó a nő, ha nem hajol a roszra,
 Mindegy : erény, gőg vagy közöny okozza !

Ok? Gyűlölöm, mint a bedugaszolt
 Palaczkot, melyre szomjjal és keservvel
 Tekintgetünk; ízlelnők már a bort,
 De házigazdánk állam-ügyről nyelvel.
 Hah! gyűlölöm, mint országúti port,
 A mit számumként marha-csorda ver fel;
 Utálom, mint a szolgál-lelkü költőt,
 S a servilis peer-t, a »Helyes«-t üvöltőt.

Nehéz a dolgok gyökeréig hatni,
 Úgy összenő földjével ez; ha nyárba'
 Virúl a tölgy, és árnyékot tud adni,
 Nem bánom: makkból szökkent-é sudárba;
 Ámbár a tettek forrását kutatni
 Nagy s szomorú mulatság bizonyára;
 Ám ezzel most nem vágyok ölni senkit,
 Bölcs Oxenstirnhoz utalok mindenkit.⁶

Hogy a dologból botrány ne legyen,
 S megmentse őket: szép Adél, mikor
 Már látja, hogy hanyatt-homlok megyen
 Juán a bajba s szenvedélye forr —
 (Mert azt nem tudja csélcsap idegen,
 Hogy egy »faux pas« nehéz és hosszú sor
 Minálunk, hol verdiktet zsúri mond,
 Mely megtisztítja ily büntől e hont);

61.

Adél tökéli szép-magában él,
 Hogy meggátlandó a további vést,
 Föl fog használni mindent, a mi kell.
 Igaz, hogy terve gúnymosolyra kész,
 Oly együgyű ; de ártatlan kebel
 Mindig merész ; ingyen se' kérne részt
 Oly nő sánczából, a ki hű, derék,
 Erényes, mert — nem kapták rajta még.

62.

A legrosszabbtól nem fél egyelőre ;
 Jó férj a herczeg, elvisel sokat ;
 Remélhető, hogy nem fog nyakrafőre
 Igénybe venni bíróságokat ;
 De attól tart, hogy győzve ront előre
 A herczegné s Juán lépen ragad ;
 Meg attól, hogy féltő dühvel tele
 Plantagenet lord összevész vele.

63.

És baj az is, hogy egy kissé »*méchante*«
 A herczegnő ; szerelme csupa tör ;
 Kedves balvégzet, mely gyakorta bánt
 Egy-egy szeszélylyel s édesen gyötör ;
 Ha van, ha mincs ok : szóvitába ránt,
 S pöröl veled, mert eleme a pör ;
 Taszít, vonz, eldob, hévvel karol át,
 És (legnagyobb baj) többé nem bocsát !

E bűvös mód az, mely sziven talál
 Ifjú legényt és Wertherré teszi ;
 Hát csoda-é, ha védelemre száll
 A gyöngédség s barátját fedezi ?
 Inkább házasság, inkább a halál,
 Semhogy nyakát ilyen frigy törje ki !
 (Fiú, ne köss viszonyt azonnal, ó ne !
 Vizsgáld előbb : a »bonne fortune« ha »bonne«-e ?)

Túláradó buzgalmának hevében
 (Önzetlen érzés, bárhogy kétkedel)
 Férjéhez fordul és megkéri szépen,
 Hogy kis Juánt tanácscsal lássa el.
 Nevet lord Henry, hallván, hogy miképen
 Kivánná óvni Don Juánt ; s felel
 Proféta avagy államférfi-módon,
 Azaz : mitsem mond, hogyha nem csalódom.

»Mások dolgával nem törődik ő,
 Kivéve a királyét« ; — »soha nála
 Nem ok a látszat, mások fecsegő
 Beszéde, hogy ítéljen« ; — »imponál a
 Spanyol neki« ; — »nem fog ki rajta nő,
 Megbízik benne« ; »nincs elég szakálla,
 De esze sok van« ; »aztán« (ó ! hiszem !)
 »Okos tanács bakot lő rendesen.«

E végső axiomából folyólag
 Nejét fölkéri, hogy semmit se lásson ;
 Ne bánja, titkon bármit szőnek-fonnak,
 Csupán a külső illemre vigyázzon ;
 Idő lehüti majd vérét a Donnak ;
 Nem aszkéták az ifj'urak ; világon
 Nincs jobb kerítő, mint az akadály — itt
 Sürgöny-csomaggal egy inas beállit.

Lévén a »Privy council« tagja, hát
 Menten vonúl a dolgozó szobába,
 Hogy a jövők egy uj Líviuszát
 Ellássa bőven nagy dolgokkal. Ám ha
 E sürgöny-halmazt itt nem nyujtom át,
 Onnan van, mert saját szemem se látta ;
 De könyvem végén appendix leszen,
 Az éposz és index közé teszem.

S távozva, pár szót lanyhán oda vet,
 Hideg, banális, finom szavakat
 (Használjuk mint az apró pénzeket,
 Ha társalgásban jobb ércz nem akad.)
 Sürgönyt, irást aztán nyalábra szed,
 S futó pillantást vetve rájuk, ad
 Nejének egy hús csókot — mintha nem
 Hitves de híg vón — illedelmesen.

Derék, jó ember, úr a szenvedélyén,
 Kevély rangjára és sok más egyebre ;
 Méltó haladni fejedelmek élén,
 Oly szálas, vállas ; arra van születve
 Hogy udvarok tündöklő ünnepélyén
 A sort megnyissa, csillagokkal fedve ;
 Nincs messze földön ily fő-kamarás —
 Volnék király, nekem se kéne más.

E szép egésznek *egy* hiánya, félek,
 Mégis van ; hogy mi, nem tudom ; e mit
 Jó lelkü néember mind úgy hívja : *lélek*.
 És húsnak tényleg nincs hiánya itt ;
 Sugár mint nyárfa s férfias tökélyek
 Fokozzák teste dús előnyeit ;
 Egyensúlyát minden viharral szemben
 Meg tudta óvni, harczban, szerelemben.

Van mégis — mint jeleztem — egy hiánya,
 Az a csodás »je ne sais quoi«, mely
 Alkalmat ad hajdan az Iliászra ;
 Mert szép Helént, kit megdalog Homer,
 A hellen Évát, épp ez ejti lábba,
 Hogy Páriszal Trójába szökni mer,
 Ámbár hős férje százszor többet ér — :
 De hát némely nő ily furcsán itél.

Ó hogyha tudnók, mint Tiréziász :
 Miben s mikép különbözik a két nem
 Szerelme, vágya ; hogy mi az a láz,
 Mely föllángol a férfi s nő szívében !
 Érzékiségünk elmuló varázs,
 Érzésünk »tartós«, mint az üdv az égben ;
 De Centaurrá olvad ez a kettő,
 A min nyargalni igazán rettentő.

Mind azt keressük, a mi teljesen
 Betöltheti a sóvárgó szívet,
 Ám ezt azt ürt hogy' töltsük hát be? Nem
 Könnyű dolog ! Hab ide-oda vet
 Iránytalan hajóst a tengeren,
 Ki nyugtalan, merész vágyat követ ;
 Gályája ing-leng és ha végre látom,
 Hogy partot ér : hajh ! nem rév az, de zátony !

Van egy virág : »Henyélő szerelem«-nek
 Hívják s virúl Sekszpír örök kertjében ;⁷ —
 Kontár-ajakkal én nem czirpelem meg,
 Miről Te már daloltál csodaszépen,
 Csak hozzá nyúlok, mert tetszik szememnek,
 — Bocsáss meg, brittek istensége, nékem ! —
 És azt kiáltom jó Rousseauval én :
 »Voilà la Pervenche !«⁸ (bár ez más növény).

Heuréka ! Megtaláltam ! A szerelmet
 Nem mondom én merő időlopásnak,
 De tény, hogy egy kissé heverve, kelmed
 Erős kedvet kap udvarolni másnap,
 A míg e vágy súlyos munkában elmegy.
 Szerelme gyér kalmár, üzér-világnak,
 Jól tudjuk ezt, mióta amaz »Argó«-n
 Medéa tartott zord szemlét a cargón.

»*Beatus ille, qui procul negotiis*«
 Mond kis Horác, a nagy költő ; de téved.
 (Másik mondása : »*Noscitur a sociis*«
 Találóbb, jobb tant talál már elébed,
 Bár még jeles kompániákat is
 Sokszor megúnunk, ha e nyájas népet
 Nem rázhatjuk le.) Kontrát mond szavam :
 Boldog, kinek foglalkozása van !

Ádám, a szép Édent otthagya, szánt,
 Fügék lombjából Éva dísz szabott,
 Fölhasználván az első tudományt,
 A mit a híres, bölcs fától kapott.
 S azóta sok csömör, kín a mi bánt,
 Onnét van, mert nem osztod bé napod,
 Nem dolgozol, mint szorgalmas cseléd,
 Hogy legalább élvezhesd a felét.

Innét van, hogy a főrang fénye rút
 Unalmat rejt, sivár gyönyört, a melybe
 Erővel kell kavarnunk némi bút.
 »Összhang«-ját költő még úgy énekelje,
 Unottság az, prózában mondva ; kút,
 Melyből sok átok szökken szívbe, fejbe,
 Melyből fakad kék strimpflik szörnyü hadja,
 S botrány-regény, balettként bemutatva.

Ó sok regényt olvastam én, sokat,
 De olyat egy sem, a minőket láttam ;
 Ha egyszer én leírnám azokat,
 Nem hinné senki, hogy ilyen világ van ;
 De nem ! Maradjon számon a lakat ;
 A mit beszélek, mondom általában ;
 Egy-egy igazság fal mögé való,
 Kivált ha úgy fest, mint egy vén csaló.

»Szerelmi bú emészthet osztrigát«,⁹
 Mért ? Mert tunyán ül és eped sivár
 Sötét magányban esztendőkön át,
 Mint szerzetes, kit halk czellája vár . . .
 Ad vócem csuklyás ! Ájtatos-magát
 Restséggel ez sem párosítja már :
 E szent burján, e tömjénszagu gyom
 Mindenfelé nő és terjed nagyon.

Ó Wilberforce ! Dalolva s szónokolva
 A kit dicsérni kéne untalan :
 Szörnyű kolosszust sujtottál te porba,
 Afrika Washingtonja ! Ámde van
 Más munka is számodra még e korba',
 Mivélünk szintén jót tehetsz, uram :
 Szabaddá tetted fekete fivérünk,
 Most a fehérét — csukd kóterbe, kérünk !

Ó csukd be Sándort, a kopasz bagolyt,
 S a »Szent Hármat« küldd Szenegálba gályán,
 Tanulják meg : a korbács-marta folt
 Mily szörnyen ég, s hogy rabnak lenni fáj ám !
 Csukj tűz-gyikot be, a ki (mert a zsold
 Olyan csekély a hadvezéri pályán !)
 Tüzet grátis fal ; csukd be — Györgyöt ? Nem ! Nem !
 Csak kéj-lakát, mely kárt tesz nemzetemben.¹⁰

Okost, meg bölcset csukj be sorra, és
 Bocsáss ki minden tébolyult urat :
 Meglátod, nem lesz változás, — egész
 Világ a kedves régiben marad.
 Vón emberekben egy csöpp józan ész,
 E mondásom megállná a sarat ;
 De nincs ily »támpont«, — hát mint Archimédes,
 Ott hagylak, hol vagy, ó szép föld, te édes !

Adélünknek van egy defektusa :
 Üres a szíve (bár háznak dicső) ;
 Korrekt lényében semmi sincs kusza,
 Mert nem bajlódott még lakókkal ő ;
 Az ingatagnak nem kell sok tusa,
 Könnyebben romlik, mint e fajta nő ;
 De hogyha ily szív egyszer lángra lobban,
 Mindent ledönt, hogy földrengés se jobban.

Urát szerette vagy szeretni vélte,
 De nem hevült mellette soha fel ;
 Ily érzelem a Sisifus kövére
 Emlékeztet — : toljuk, mert tolni kell.
 Nem mondott soha egy rossz szót a férje,
 Kedvét házsárttal nem rontotta el,
 Példás frigyük' mi sem zavarta meg,
 Kimért s nyugodt volt, finom és hideg.

Korban alig, véralkatban nagyon
 Különbözők ; de nincs kollízió ;
 Megférnek, mint a mennyboltozaton
 Egy csillag-pár ; vagy mint a genfi tó
 S a bele ömlő kék hullámu Rhon' ;
 Áthömpölyög rajt' a sebes folyó,
 Ámbár a tó hús, tiszta mélye lenn
 Hab-kisdédét altatná szívesen.

Ha egy és más megkapta, érdekelte,
 Azt hitte, vést nem hozhat semmi rája,
 Mivel szándéka tiszta, mint a lelke ;
 De ily szándéknak gonosz ám a bája ;
 A »béhatás« úgy nőtt e hús kebelbe'
 Mint áradó víz terjedő dagálya ;
 S most annál jobban ostromolja, mert
 Minden hatást sokáig visszavert.

Egy démont dajkál most e hús kebel,
 Kinek kettős a lénye és neve :
 Királyoknál erőként szerepel.
 Hősöknél is — sikerrel járva ; de
Makacssággá lesz, a mit ütni kell,
 Ha törve, bukva hull a mélybe le
 A vesztes ember. Hol van moralista,
 Ki a határt itt jól megállapítsa ?

Napóleon Waterloonál ha nyer,
 »Szilárd« lett volna ; így csupán »nyakas« ;
 Nincs más különbség ? Ej, csak a siker
 Biró közöttük ? Jöjjetek, magas
 Tudásu bölcsek és döntsétek el :
 Mi a hamis hát és mi az igaz ?
 Az én gondom Adél most, úri szépem,
 Ki szintén hősnő a maga nemében.

Nem volt tisztában a saját szívével,
 S én még kevésbbé ; ánde azt hiszem,
 Hogy ő Juánt még nem szerette hévvel !
 Ha támadt volna ily rémségesen
 Vad érzés benne : roppant erejével
 Legyőzte volna. Nem szerette, nem !
 Szimpáthiát érzett csupán iránta,
 S mert ifju volt és bajban vélte : szánta.

Barátság volt ez, nem aféle hő
 Észményi túlság, mely rombolva hat,
 S melytől Párisban elbukik a nő ;
 Olyan se, mint az, mely erős divat
 Germániában, hol a senyvedő
 Barátnak hölgye szűzi csókot ad ;
 Barátság volt, milyenre férfi lép
 Más férfival. (Asszonynál ritka szép.)

Igaz, hogy itt is gyakorolt a nem
 — Mint mindenütt, a hol pezsdül a vér —
 Egy kis fölényt ártatlan-kedvesen,
 De a barátság így még többet ér.
 Úgy, mint a nő, nem ért meg senki sem,
 Nincs jobb barátod, hogyha szenvedély
 (Mely mindent elront) nem lép közbe ; ha
 Nem szereted s nem szeretéd soha.

A szerelem magában hordja már
 A változást. Tekints csak vizsga szemmel
 A természetre s látod, hogy mi vár
 Heves dolgokra. És a szerelemmel
 Más történjék, legtöbb a tüze bár?
 A villámlás örökké tartson, ember?
 Hisz már a cím megmondja hogy mit ér:
 Lehet-e szívós »gyöngéd szenvedély«?

Ah! nincs szerelmes (főleg hallomásból
 Beszélek én) ki meg ne nyögte volna
 E szenvedély szent lángját egyszer-másszor.
 (Gondoljatok szegény bölcs Salamonra.)
 Ismertem némbert — otthon is, meg máshol —
 A férjes rendből (minden rend legjobbjá
 Vagy legrosszabbja), a ki tönkre tett
 — Bár *minta-nő* volt — egypár életet!

Viszont ismertem nőnemű *barátot*,
 — Nagy ritkaság, de itt-ott föllelem —
 Ki hű maradt, mikor sujtott az átok,
 Sokkal hivebb, mint minden szerelem;
 Ki nem hagyott el, bár megvetve látott,
 Kitartott bajban, botrányban velem;
 Megvédte s védi még most is barátját,
 A »társaság« bárhogy sziszegje vádját.

Hogy mily barátság fűzi és bogozza
 Juánt Adélhoz, — hogy mily kötelék
 Képződött köztük : napvilágra hozza
 Későbbi vers. Hagyom vergődni még
 A kedves párt. Ez a hatást fokozza,
 S bösz olvasót (van ilyen is elég)
Függőben tart : könyv és fehér cselédek
 Horgán a legjobb, legbiztosb csalétek.

Sétáltak-e, vagy lovagoltak-e,
 Olvasták-é — hispánul — Don Quixottot,
 (Nagyobb gyönyör nincs !) zordak voltak-e
 Társalgás közben vagy tréfáltak ott-ott :
 Mindezt e könyv jövendő Éneke
 Beszéli el ; s fogok találni módot,
 Hogy egynehányszor tárgyamnál maradjak,
 S eszemhez képest sok jó dolgot adjak.

De mindenkit sürgősen arra kérek :
 Ne kombinálja, hogy mi lesz Juán
 S Adélom sorsa ; könnyelmű ítélet,
 Vádló hamarság csúfot vallhat ám.
 Most ugyanis más régiókba térek,
 S komolylyá lesz regényes szatirám.
 Nem bizonyos még, hogy balgán kirugnak
 A hámból ; ámde ők lássák, ha buknak.

De kis dolgokból lesznek a nagyok.
 Ifjú koromban romboló, kegyetlen
 Vad szenvedélyt olyan parányi ok
 Fejlesztett ki, hogy szinte hihetetlen ;
 Ha e viharban részes nem vagyok,
 Magam se hittem volna én ilyet, nem !
 Ó sejted-é, nagy ember-milliárd,
 Mi volt az ok ? Egy parthie billiárd !

Hát furcsa ez, de mégis szent igaz ;
 Mert az igazság mindig furcsa ; sokkal
 Furcsább regénynél, versnél ; mennyi gaz
 Cserélne polczot sors-üldözte jókkal,
 Hány szép bárányból válnék rút csikas, z,
 Ha ez kisülne ! Czifrább monstrumokkal
 Pompáznánk mint az uj világ, ha volna
 Egy uj Colomb, ki lelkünkig hatolna.

Hány »sivatag, rettentő szakadék«¹¹
 Tárulna föl ! Nagy emberek szívében
 Mily hómezők, övezvén szörnyü jég
 Önzésüket, lelkük pólussa-képen !
 Ember-falóvá vedlett volna rég
 Egy raj király, uralkodók a népen !
 Ne szépíts semmit csalfa címekkel,
 S hirét szégyelné Cézár maga, hidd el !

TIZENÖTÖDIK ÉNEK.

I.

Ah! — — a következendőt már feledtem!
De bármit irjak most utána: lesz
Értelme szintén, hogyha rímbe szedtem,
Reményt, töprengést majd csak kifejez.
A lét egy interjekció, kegyetlen
Kín óh!-ja vagy kéj ah!-ja; így van ez;
Egy ásitás, egy »Hó!« »Hah!« »Haha!« »Jaj!«
S legigazabb tán az utóbbi. (Hajj!)

2.

E kurtított szavakban tör ki néha
Egész valónk rejtett tartalma, lám!
Igy pattan itt-ott színes buborékba
Egyhangu létünk, mint az óceán,
A nagy örök e vizenyős portré-ja,
Jelképezvén (de csak kicsinyben ám)
A végtelent, mely úgy vonz, úgy büvöl,
Bár vaksi lelkünk nem foghatja föl.

3.

De minden »ah« jobb, mint a csöndesen
Dúló keserv, melytől a szív beteg;
Képünkre csalfa álarczot teszen,
S elmesterkéli a természetet.
Bensőd' — jó vagy rossz — ritkán vagy sosem
Mered kitárni; mindenféle tett
Külső burokja színlés; épp ez okból
Áll példa-tárunk fényes — fikciókból.

4.

Ki mondja meg — vagy ki nem ismeri
 (Ha mitse mond) gyötrelmid', szenvedély?
 A dőzsölő telt kancsókból meri
 A feledést, de bor, mámor mit ér?
 Látszólag bár a hús Lethét nyeli,
 Reggelre kelve uj bánatban él;
 Bibor-nedű kupáját béragyogja,
 De lenn csúf alj ül: az idő homokja.

5.

S a szerelem — hát még a szerelem!
 Menjünk tovább. Amundevill Adélke —
 (Mily dallamos név; párját nem lelem;
 Zenévé válik tollam perczegése;
 Egyébként mindütt hall az én fülem
 Nótát, zenét: nád-suttogásba', szélbe',
 Erdőben, hol morajlik a patak;
 E por-világ szférák visszhangja csak.)

6.

Amundevill Adélke tisztességét
 Veszély fenyíti: egy parányi folt;
 Kevés delnő van, a ki élte végét
 Úgy éri el, hogy egyszer sem botolt;
 Borhoz hasonlók, mely — fölbontva — czégét
 Azaz címlapját megczáfolja; bort
 És asszonyságot, míg vén kort nem érnek,
 Meghamisít gyakorta bűnös érdek.

7.

De tiszta bor volt Adelinom ; ő
 Valódi nektár ; friss zamatja van ;
 Értékes, mint a metszett drága-kő,
 Tündöklő, mint uj veretű arany ;
 Lap, melyre írni sajnálj óh ! idő !
 És kölcsönét engedd el : zordonan
 Pontos természet, nagy hitelezőnk,
 Egyetlen, kit nem szed rá semmi tönk !

8.

Halál ! Legsörnyebb zaklató ! Naponta
 Kopogsz ajtónkon ; halkan kezded el,
 Mint félénk kalmár, a ki sáppadozva
 Megy a gavallér lépcsőjére fel ;
 Elküldve sokszor és méregbe hozva,
 Dörömböl végre, durván követel ;
 Tappot se megy, míg készpénzt nem kapott,
 Vagy egy kitöltött váltó-úrlapot.

9.

Dúlj mindent, csak a szépséget ne öld !
 Oly ritka, lásd, s te falsz úgyis sokat.
 Ha téved olykor, mégse' gyömöszöld
 Mindjárt agyon, sőt vezekelni hadd !
 Szikár inyencz, ki megrágod a föld
 Népségeit, nőkkal né légy te vad !
 Szüntess meg egypár női nyavalyát,
 S falj annyi hőst, a mennyit bír a szád.

10.

Ha Adelint valami érdekelte,
 Igen naiv volt (mint már mondtuk ezt)
 Talán mivel nem könnyen gyúlt a lelke,
 Vagy nem mutatja, ha lobogni kezd,
 Főrangú lévén s pompásan nevelve.
 Egy szó mint száz : kedvelte a nemest,
 Az ártatlant, s gyanútlan adta át
 Szeplőtelen, szent érzésnek magát.

11.

Hallott Juánról egyet-mást a fáma :
 E lármás, élő hírlap révin ; ám
 Enyhébb bíró e pontban szende dáma,
 Mint mord erkölcsü férfi ; és Juán
 Morálra tett szert immár Angliába' ;
 A régiből nincs benne semmi tán ;
 Olyan volt, mint Alkibiád : tudott
 Jól élni mindütt, ahová jutott.

12.

Talán azért oly csábító a lénye,
 Mert nem kíván csábítani nyakra-főre ;
 Szavában nem cseng a gavar fölénye,
 S tanult mosolylyal nem tekint a nőre ;
 Tekintetének nincsen büszke fénye,
 Nem játszik Ámort, mint a hiu dőre :
 »Tessék, ha tudtok, ellentállni !« — Ez
 Ficsúr-erény, de férfit tönkre tesz.

13.

Hibás modor, mely célhoz nem vezet
 (Bevallanád, ha nem röstellenéd)
 S Juán ily móddal nem szövetkezett ;
 Sajátos báj áradt belőle szét ;
 Őszinte volt — vagy legalább hiszed,
 Hogy az, ha édes hangja cseng feléd.
 Szivekre Sátán sok nyíllal lövöldöz,
 De szép hanggal legbiztosabban öldös.

14.

Szelíd valója, fínom modora
 Minden gyanút kizár, lefegyverez ;
 Szeméből látszik : bár nem fél soha,
 Inkább kerül pörpatvart mint keres.
 Talán nem tudja hogy mit ér, noha
 Boldog hiány tulajdonképen ez,
 Mert a szerénység önmagát dijazza,
 S igénytelenség sokszor visz magasra.

15.

Derült, kecses ; nem lármás, csak vidor ;
 Kedvelték, ámbár bókot nem hadart ;
 Mások gyöngéit megfigyelte jól,
 De nem csufolta nyíltan a badart.
 Büszkével büszke ; nem gögös botor,
 Csak mást becsülvén, önmagára tart ;
 Elsőnek lenni célja sose volt,
 Fölényt nem türt el és nem gyakorolt.

16.

Azaz csak férfiakkal szembe' — : nő
 Azzá tehetted, a minek kívánta ;
 S asszony képzelme pompás színező :
 A csinos rajzot dús fantáziája
 Remekké festi ; — úgy van, az a fő,
 Hogy ez működjék, mert akkor kiállja
 — Alakjait transzfigurálva hévvel —
 Hölgyünk a versenyt Ráfael színével.

17.

Adél, magából indulván ki, más
 Emberre is szép színeket rakott ;
 Jót így visz jégre jámbor ön-csalás,
 S ez okból lőnek bölcsök is bakot.
 Jobb mester nincs mint a tapasztalás,
 De jaj, jaj annak, kit megoktatott,
 Jaj, balga bölcs, ki nagy tanoknak élsz,
 Feledvén, hogy bolondoknak beszélsz !

18.

Nincs így, nagy Locke ? És Bacon, te még
 Sokkal nagyobb ? Nagy Szokrát lelke ? Hát
 Te legdicsőbb, kinek beszennyezék,
 Hóhérrá tették tiszta szent tanát ?¹
 Bigottokért haltál keresztben Ég
 Szelíd fia ! . . . Ez lett a vége, ládd !
 Ha összeírnám, kötetekre menne,
 S minden nemzetnek része volna benne.

De én nem járok ily magasba'; lenn
 Vizsgálgom a zajgó tömeget;
 Nem a dicsőt: a tarkát keresem,
 A mit elém az élet árja vet
 E történet számára; rímre sem
 Nézek nagyon; ontom, ahogy lehet;
 Múzsám fecseg, fész nélkül, könnyedén,
 Mint séta vagy lovaglás-közben én.

E rögtönző poézis mennyit ér,
 S kell-é tehetség hozzá, nem tudom,
 De így fecsegve fölpezsdül a vér,
 S megkönnyebbülsz, ha órák súlya nyom;
 És lompos versem senkitől se kér
 Bért vagy kegydíjat, bátran állítom;
 Világ forgását érdeklődve nézem,
 És a mit érzek, azt elfütyörésem.

»Omnia vult *belle* Matho dicere — dic aliquando
 Et *bene*, dic *neutrum*, dic aliquando *málc.*«²
 Az első ritkán sikerül, halandó,
 A másik inkább (szent lélek ha száll le);
 A harmadik szintén nagy föladat; no
 A negyedikhez ért mindenki (áll-e?);
 Nos hát, hogy kaphass egy jó harapást,
 E négyet gyúrom itt egészbe, lásd.

Aurora Ruby.

Byron II.

273. lap.

OSZK

Szerény vagyok ; — ez volt az én erényem
 Mindenha, mint a büszkeség hibám ;
 Rövidre vágytam szabni költeményem,
 De most mind terped, úgy eljár a szám !
 Ha kritikusnak bókólnék keményen,
 S a zsarnokságot nagyra tartanám,
 »Kompaktabb« lennék, ó elismerem,
 De opponálás a karakterem !

Am rendesen a gyöngébbel vagyok,
 Úgy hogy valóban azt hiszem : ha tán
 A most kevélyen henczegő nagyok
 Mind elbuknának, egy perczig vidám
 Lennék bizonynal (van rá némi ok),
 De royalista lennék azután !
 Utált előttem minden udvaronc,
 Még akkor is, ha mokraké a koncz.

Hiszem, hogy jó férj tudtam volna lenni,
 Ha Hymen kissé meg nem süti számat ;
 Csuklyás-barátnak tudtam volna menni,
 Hogy mindenütt meglássák babonámat.
 Rímmel magam' nem vágyom tönkre tenni,
 Hiú sovárgás bennem sose támad
 A versirók tarkálló köpenyére,
 Ha nem rántják le rólam elejénte.

De »laissez aller« — én a mai kor
 Rajzát adom. Könnyűnek látszik ez,
 És azt hiszed, hogy szárnyalás (komoly,
 Longinnak tetsző) itt fölösleges.
 Tévedsz. E rajt nehéz színezni jól!
 Természetet kell hogy vászonra vess,
 S az általánost kell mutatnod: ám itt
 Csak a különöz mesterkéltsege számít.

Ember csinált hajdanta divatot, — ma
 Fordítva megy: — embert divat csinál;
 Úgy állnak ott, megnyírva és szorongva,
 — Kilencz közül nyolcz — mint a birkanyáj;
 E torz, lapos jelen fölött borongva,
 Értem, ha most a költő szíve fáj:
 Vagy régi jobbat kell másolnia,
 Vagy rólad írni, meddő kor fia!

Föl, Múza, föl! A mit tudsz adni, add;
 Csapongj, ha nem bírsz fenn szárnyalni; szádon
 Ha fenséges, remek dal nem fakad,
 Légy kómikus, mint ők, a kik hazádon
 Uralkodók ma; lelsz majd tárgyakat;
 Kolumbus egypár kis hajón, naszádon
 Az óceánnak bátran neki vágott,
 És úgy talált fel egy nagy új világot.

Látván Adéloom, hogy hálóba lép be
 Már-már Juán, becsét is látva tisztán :
 Mély érdeklődés költözött szívébe,
 Tán mert az érzés új előtte s friss . . . tán
 Mert ártatlan volt hősöm ifju képe ;
 (Mely ártatlant némelykor jégre visz tán) ;
 Néember levén, fél-rendszabályt gyűlöl ;
 Juánt megmenti, ezt fogadja föl !

Nagy súlyt helyez baráti jó tanácsra,
 Mint mindazok, kik ingyen kérik, adják
 (Bár hálátlanság rendes napi ára
 E portékának) ; — elméjét ragadják
 Morális eszmék ; úgy van, a morálra
 Legüdvösebb lesz (csak gazok tagadják),
 Ha Don Juán megnősül ; jobb paizs
 Nem létezik ; mindjárt ajánlja is.

Mély tisztelettel jegyzi meg a Don,
 Hogy a dologhoz kedve van . . . de hát
 A végrehajtás nem könnyű ; nagyon
 Nehéz rábírni most mindjárt magát
 A választásra ; meg hát hol vagyon
 A kedves miss, ki kosarat nem ad ?
 És hogy volnának itt számára nők,
 De régesrégén — férjnél vannak ők.

Egy hölgy ha már jól elhelyezte mind :
 Lányát, nővérit s több tuczat rokont,
 Nagyobb gyönyör nincsen számára, mint
 A házasság, — mintha összefont
 Két szívet, bárhol, bármikor, ha int
 A kedvező percz ; bűnnek ezt ne mondd,
 Sőt inkább : ettől lesz ritkább a bűn ;
 Csupán ez okból csüngnek rajta hűn.

Mondom, — kivéve hajadont, a kit
 Nem vettek el még, vagy másféle dámát,
 Kit semmikor se vesznek nőül — itt
 Hölgy nincs olyan, ki házassági drámát
 Ne forgasson fejében egy kicsit,
 Követve a tudós görög irányát,
 És ágyat, asztalt »egység«-gé csinálva
 (Csakhogy némelykor farce-szá lesz e dráma).

Vagy egyetlen fiának kell a nő,
 Vagy egy nemes, vállalkozó rokonnak,
 Kinek nincs pénze (csak vénája bő) ;
 Egy-egy magányos, tiszta vérü don-nak,
 Kinek utód kell, mert hát rémitő
 Nagy vesztesége, kára vón a honnak,
 Ha elpusztulna sarj (s vagyon) hiján ;
 Ezek számára van sok úri lyány.

De válogatnak is közülök : ez
 Dúsgazdagot kap, az meg csodaszépet ;
 Ezé a dalban módfölött jeles,
 Azé a jó, ki nem vág soha képet ;
 Ezé a képzett és tökéletes,
 Ki a műveltség csúcspontjára lépett ;
 Egy nőt ajánl a nagy konneksziója,
 Más nőt meg az, hogy mit se tudni róla.

A házasságra »harmonista« Rapp³
 Mikor telepjén zárlatot vetett, —
 (S e szekta — mondják — folyvást gazdagabb,
 Virágzóbb lészen, mert a kisededet
 Adagban méri ; pluszt ott egy se kap,
 Mindenki csak szükséges szájt etet) —
 Miért nevezte garçon-gyarmatát
 »Harmóniának« ? Gúny ez vagy mi hát ?

Csak gúny lehet : vagy rád, harmónia,
 Vagy rád, házasság, szétválasztva ekkép ;
 De bármikép van : Némethon fia
 Jól megcsinálta összhangos telepjét ;
 Különb az, mint szektáid, Anglia,
 Ámbár te többet »termelsz« ó remek nép !
 Helyeslem a szokást, csak a czimét nem,
 Bár hogy' szoktak meg ily szokást : nem értem.

De Rapp bizonynyal durva ellentéte
 A matrónáknak, kik Malthus daczára
 Hévvél tanítják, hogy az ember léte
 Csak arra van, hogy buzgón propagálja
 Kedves faját ; bár Európa népe
 Nem fér el itt már s tódul uj világba,
 Lévén szerelmet s burgonyát imádó !
 E két növénynyel nem bír semmi Kátó !

Nem olvasott tán — jó lett vón pedig —
 Malthusból semmit szép Adél. E bús
 Elméből folyt a tizenegyedik
 Parancs : »Leányt ne végy el — csak ha dús !«
 Tisztellek én, nem illetlenkedik
 Múzsám veled, te bölcs és koszorús,
 De aszkezist szül tényleg ez a thézis,
 Vagy hát a házasságból lesz mathézis.

Adél úgy vélte, hogy telik Juántúl
 Egy háztartásra, sőt — *kettőre* is,
 Ha úgy fordulna vőlegény-korán túl,
 Hogy erre jut ; s e részben némi kis
 Chance mindenütt van ; sokszor tönkre sántúl
 A házasságban mátkák lába — hisz
 Kör-táncz az is ! (Festőt híressé tenne
 Mint a Halál-táncz Holbeint, — egyre menne !)

Adél magában eldöntötte már :
 Juán megnősül — és ennél marad.
 De *kit* vesz el májd? Itt van miss Agár,
 Miss Pék, miss Kék, miss Lék és miss Garat ;
 És itt a két szép, dús Aranysugár ;
 Ezeknél biztos diadalt arat ;
 Bármelyikét nejévé udvarolja,
 Mind úgy fog járni, mint a pontos óra.

Itt van miss Tejhab, síma mint a tó
 Hév nyár szakán ; valója csupa krém,
 Egykedvűség tejszíne ; híg savó
 Lappang ugyan lenn, míg a felsziné :
 Kék árnyalat : mindegy, elvenni jó! . . .
 A szerelem vad : tűzbe-vízbe mén,
 De béke és tej-kúra kell — hatásos —
 A házasságnak, lévén sorvadásos.

S itt van miss Zabszár Audácia,
 Vállalkozó hölgy, a kinek csupán
 Dús herczegek elsőszülött fia
 Lett volna jó. (De napjainkba' tán
 Végkép kihalt a herczegek faja,
 Vagy rossz csapáson járt a büszke lány :
 Horgon csak egy kis idegen akadt,
 Török vagy muszka — egy sem ér sokat).

S itt van — de mért beszéljek róluk én,
 Ha Don Juán egyet se méltat szóra?
 Egy mégis tetszik: — bájos arczu lény,
 Főrangu s jobb rangjánál: Raby Róra!
 Ugy néz le ránk — valója csupa fény —
 Mint égi csillag aljas földi porra;
 Gyöngéden fejlőd, kedves, szép alak,
 Igéző rózsza, félig nyilván csak.

Egyetlen gyermek; dús, nemes, de árva;
 Figyelmcs gyámja jól gondját viselte,
 És mégis oly bús, — oly magába zárva
 Tekint körül borongó ifju lelke.
 Nem víz a vér! Fáj a szülők halála,
 S a vesztett otthont vágyaid betelte
 Nem pótolhatja. Az a tudat éget,
 Hogy porrá vált legdrágább köteléked!

Gyermekre vall bimbózó kelleme,
 S még inkább finom, serdülő alakja,
 De fenséggel néz, mint szeráf szeme;
 Ifjú — de mintha kőből vón faragva;
 Tündöklő és bús, mintha szelleme
 Szánná a vétkest s másokat siratna;
 Minthogyha ülne Éden gátja mellett,
 S gyászolná azt, kinek távozni kellett.

Kathólikus volt, buzgó, szigorú,
 A mennyiben megfér nemes szívével ;
 Bukott hitét a rajt' ülő ború
 Még szebbé tette s csüggött rajta hévvel ;
 Nagy dolgokat vitt véghez ércz-karú
 Ősök csoportja és egysem vevé fel
 Az új hit jármát ; végső sarjuk ő,
 Vallásukból betűt sem engedő.

Nem tudja még, hogy milyen a világ,
 S szeméből látszik : tudni sem kívánja ;
 Magányosan nőtt, mint rejtett virág,
 S szívének volt saját derült világa ;
 A hódolat mély tiszteletbe vág
 Ha néki szól ; úgy tetszik, trónra hágva
 Magasból néz le ; és — ifjagnál éppen
 Nem gyakori — erős önerejében !

Csodálatoskép Adelin listája
 Róráról nem tőn említést, pedig
 A többiénél származási fája
 Sokkal különb s utól sem érhetik
 Vagyon dolgában ; sőt erénye, bája
 Szintén van annyi, hogy nem mérhetik
 Hozzá a többit ; párosodni kész
 Magányos úrnak kincset ér e kéz.

Hiányzott onnan, mint a Brútus szobra
Tibérius pompázó körmenetjén.

Juánnak is feltűnt ez s mosolyogva,
Félkomolyan tett róla szót, szeretvén
Okát megtudni; ám redőkbe fogva
Szép homlokát s gögös pillantást vetvén,
Adél nem érti, mit talál Juánom
»E prűd, hideg, éretlen, néma lányon!«

Juán felel: »Katholika levén,
Hozzávalóbb lány nincs e nők sorába;
Sebet hasitna anyjának szivén,
S okvetlenül kiátkozná a pápa,
Ha —« Itt Adél, mélységesen hivén,
Hogy nincs ember (ha csak nem bamba, kába),
Kit meg ne győzzön: azzal áll elő,
A mit már mondott (mint a többi nő).

S vajjon miért ne? Egy ok, ha okos,
Nem romlik el, ha százszor újra mondd;
Viszont nem árt ismétlened, ha rossz,
Más-más szavakkal; mondj bármily bolondot
S tartsd fönn merészen — ez zavarba hoz
Még bölcsset is: meggyőződ, porba ontod,
Vagy — épp olyan jó — végül holtra fárad.
Csel, ostrom mindegy, csak bevedd a várat!

Mért volt Adélban ily előítélet
 (Mert *az* volt, nem más) egy leány iránt,
 Kinek diszéhez nem nyúlt még az élet,
 Kinél arcz s termet bájos egyaránt?
 Itt véleményt megkoczkáztatni félek.
 Nemes természet volt Adél: se' bánt
 Se' korhol embert kisszerűleg; ám
 A természet bolond egyáltalán!

Komoly nyugalma nincs talán inyére,
 A hogy' néz Róránk e komédiára,
 Melytől kigyúlad ifjak könnyü vére?
 Mert sértőbb nincs ember hiú fiára
 S lányára nézvést, mintha érdemére
 Gáncsolva néznek s szégyenkezve állja
 — Mint Mark Antón' Cézár verő szemét —
 Nehány magasb lény fenkölt jellemét.

Nem volt irigység — nincs Adél szivében,
 Rangjához sem fér; megvetés se volt;
 Hisz a leányka összes bűne éppen
 Csak az lehetne, hogy nincs rajta folt.
 Nem féltékenység — ej, de mért eképen
 Lidérczet űzni? Hogy megindokold?
 Azt, hogy mi *nem* volt, könnyű eltalálnunk,
 De hogy mi volt — e részben rosszul állunk.

A kis leánynak nincs fogalma sem
 Minderről. Itt vendég gyanánt van ő...
 Hullám a rang s báj ünnepélyesen
 Lejtő folyóján, melyre a tünő
 Percz vet sugárt, hogy elvakúl a szem.
 Ha sejtené e kedves kicsi fő,
 Hogy min vitáznak, mosolyogna tán;
 Oly gyermeteg, vagy oly bölcs volt e lány.

Nem imponál Adél kevély fölénye,
 Nagy csillogása néki; az egész
 Szemében csak János-bogárka fénye,
 S tisztább sugárért csillagokra néz.
 Juán valója, nagyvilági lénye
 Rejtély előtte, ámde nem igéz,
 Nem bűvöl itt e csábos meteor,
 Mert szép arcz láttán vére sose' forr.

Még híre sem hatott rá — mert hiresség
 Volt osztályrésze, az a fajta, mely
 Ritkán olyan, hogy asszonynak ne tessék,
 Mert fél erényt s egész hibát kever;
 Együtt: vonzó bűn és dicső gerekség,
 Botlás: erőben s hévben oldva fel; —
 Még ily pecsét sem hathat viaszára,
 Olyan hideg, vagy úgy vigyáz magára.

Ily jellemet Juán nem ért ; nemes,
 De mégse Hajdé, bár azzal rokon,
 És bámulatra szintúgy érdemes
 Szép tündöklése ; hullám-vert fokon
 Nőtt az, természet gyermekéül ; ez
 Szintén igaz, de már nem hisz vakon ;
 A szív műveltebb, elmésebb a fő ;
 Különbözők, mint rózsza s drágakő.

E szép hasonlatot kivágva (látom
 Hogy sáppadoztok), mék tovább s »fuvom
 A riadót«, mint mondja Scott barátom,
 Nagy Scott, az én szuperlativusom,
 Ki mórt, keresztényt, szolgát, kancza-hátón
 Lovagló hőst oly pompás versbe nyom,
 Minthogyha kettős örökösse volna
 Sekszpír s Voltairenek s nyelvükön dalolna.

Megyek tovább és festem a világot
 Szerény ecsettel, úgy mint rendesen ;
 Leírom, ember, gögöd, hiúságod,
 S nincs gondom arra : olvasod-e, nem ?
 E könyv miatt sok bosszús ember vágott
 Keztyűt élém s fog vágni még, hiszem ;
 De mindegy ! Sujts bármily csapással Ég :
 Költő vagyok — vagy legalább valék !

Juán s Adél kongresszusa (miképen
Ma-napság minden kongresszus) felette
Kemény zúrhangba készült csapni éppen,
(Adélt a tárgy nagyon makacscsá tette).
De most harang szól és jelenti szépen :
»Ebédig egy órád van készületre !«
Időtartamnak tán hosszú is ez,
Hisz hölgyeinken oly kevés a mez.

Az asztalnál nagy harcz kezdődik el !
Pajzs, fegyver ott : kés, villa, czifra tál ;
Hatalmasan, pompásan énekel
Lakmározásról vén Homér, ez áll ;
De hogy soroljon a poéta fel
Modern menüt ? Több fejtörést csinál,
Rejtélyesebb egy sauce, egy ragout néha,
Mint orvosok s boszorkák kotyvaléka.

»Soupe à la *bonne femme*« kezdte meg a sort,
Igy nevezik, de hogy mért ? Tudj' a kő ;
Pisztráng jött aztán, — képes telt gyomort
Igézni — s »Dindon à la Perigeux« ;
Volt ott — szent Isten, e nagy úri tort
Lesz-é erőm leírni ? — volt dicső
»Soupe à la Beauveau« és utána fris
Bárányszelet, meg némi malacz is.

De összesítem mindet egy tömegbe,
 Mert részletezván a fogásokat :
 Múzsám vadabb exczesszusokba menne,
 Mint más mezőn, a hol rá gáncs szakad ;
 Hogy kissé gourmand, nem tagadja meg, de
 Gyomrával eddig nem vétett sokat ;
 Egy kis falás most mindamellet jó lesz,
 Ettől, ha lankad, víg és vágató lesz.

Tyúk »à la Condé«, vad-sült, porhanyó,
 Lazacz-cottlettek genfi szószbá ; bor,
 Mely Nagy Sándort megölné újra — (Ó
 Remélem, ily hőst nem szül földi por
 Még egyszer) ; és vékonyra szelve jó
 Westfáli sódar ; Champagne nedve forr ;
 Fehér a habja — szüntelen veti —
 Mint Cleopatra olvadt gyöngyei.

Volt mindenféle, majd »à l'Allemánd«
 Majd »à la timbale« és »à l'Espanyól« ;
 Nem érti senki, ám ez kit se bánt,
 Lévén a mártás elkészítve jól ;
 Volt sok nyalánkság »entremets« gyanánt
 (Majszolni kissé, míg ábrándozol)
 És — ó dicsőség, te hatalmas bástya ! —
 Sült foglyokon Lucull' »triumf-palástja«.⁴

Mérhetjük-é Cézárok ünnepét
 E gombás léhez? Vajjon hova lett
 A dísz-kapú, mely büszkén nézve szét,
 Görnyedni látott hódolt népeket?
 Elmúlt, akár csak egy hosszú ebéd.
 Tovább nem vágok gyászos képeket:
 De ah modern hősök ti, hagytok-é
 Olyan nevet, mely jobb lesz, mint e lé?

A szarvas-gomba csábitólag int,
 S ingerlő étel a »puits d'amour«,⁵
 Ámbár a konyha sok művésze mind
 Másképp vegyíti; vedd hát finom úr
 A legjobb könyvet s készítsd a szerint,
 A legjobb könyvet, mely szabályba gyúr
 Húst és halat; e »kút« kedves nagyon,
 Kivált ha benne — confiture vagyon.

Elmélkednünk kell e fölött valóban:
 Csak két fogás is mily sok észre vall!
 Mennyit haladtunk indigestióban,
 Számítsa más ki, — gyöngé rá e dal.
 Ádám szimplán élt a paradicsomban;
 Ki hitte vón, hogy étel és ital,
 A természet nyers, egyszerű szüksége
 Művészetté lesz? Nagy vivmány, az égre!

Pohárka csengett és székén feszengett
 A nagyszerűn ebédlő férfi had ;
 Finom hölgy babrált s mindenből szüken vett
 Kecses villája ; ifjabb urakat
 Belső tűz enni éppen így nem enged,
 Mert a suhancz nem ingyencz ; többet ad
 Csinos szomszédnök suttogó szavára ,
 Mint minden sültre és crèmek havára.

Jaj ! őzről, nyúlról már nem írhatok,
 Se rólatok : purée, consommé, salmi !
 Pedig mily finnyás, csengő hangzatok !
 Ilyen zenét rostbeef nem tud sugalni.
 Nem illenék immár dalomba sok,
 A mit bevágván, meg lehetne nyalni
 Utána szánkat — véget ért a lakma !
 Dicső »bécasse«, téged se rajzollak ma !

Se téged, fagylalt és száz más, a mit
 Remekké kotyvaszt nyers szörpből a *gouît* ;
 Izlésnek is bátran mondhatjuk itt ;
 Ebéd előtt e szép, parfum-szagú
 Frank szót használok — : később egy kicsit
 Megdőbbent, lévén baljós hangzatú,
 Rokon a *goulte*-tal ! Nem vagyok göthös vén,
 De még gyötörhet (s téged is) a köszvény !

Ambróziád' szintén mellőzni kell
 Olajbogyó, szőlőnek ízes párja,
 Nekem mindenhol kedvencz eledel,
 Athénben épp úgy mint Hispániába';
 Gyümölcsödet vígan költöttem el,
 Ülvén Hymett vagy Súnium fokára,
 Ebéd gyanánt, mint hajdan Diogén,
 Kitől származtam félig-meddig én.

E szárnyas, hal, növény s hús-ételek
 Fölcziczomázott chaosza körül
 Volt elhelyezve a vendég-sereg,
 Oly tarka-barkán, mint a tálak. Úl
 Egy »Espanyól«-nál a Juán-gyerek,
 Nem hölgy az : — étel, szemnek gyönyörül ;
 Csak abban mintáz dámát, úri lányt,
 Hogy kívül pompás és belől pikánt.

A véletlen még azt is elkövette,
 Hogy Don Juán kis Róra és Adél
 Közé került. Tessék ily környezetbe'
 Jól enni annak, kibe szenvedély
 És szív szorúlt ! Különben sincs ma kedve.
 Már disputájuk elrontotta. — Mély,
 Szuró pillantást vetve rájuk, itt-ott
 Egy szót Adél Juánnak is hajított.

Hinnem kell, hogy a szemnek füle van,
 Mert némely hölgyhöz egy-egy röpke szó
 Nagy messziről is eljut pontosan,
 Hang, mely fülekkel már nem hallható ;
 Ily hangot ád a csillag, mely rohan,
 Hatalmas zaj, de hozzánk nem ható ;
 A nő megérti, — ó csodák csodája ! —
 Azt is, a mit nem mondott senki szája.

Közönnyel űlt ott Auróra, — ez
 Sért meg legjobban büszke daliát,
 Mert azt jelenti, hogy »nem érdemes
 Tisztelt uram szót vesztegetni rád«.
 Juán nem önhitt (bár önérzetes),
 De ily hidegség törként járja át ;
 Olyan, mint jég közé szorult hajó,
 És annyi jó tanács daczára — ó !

Sok semmiségre nem szólt mitse még,
 Vagy annyit csak, a mennyit megkíván
 Az illemtan. Arczocskán pír nem ég,
 Nem mosolyog, sőt rá se néz a lány.
 Ej hát mi ez ? Szerénység ? Büszkeség ?
 Vagy másra gondol ? Vagy butácska tán ?
 Az Isten tudja ! Ám Adél e kint
 Már észrevette s győztesen tekint.

Azt mondja mintegy : »Mondtam én előre !«
 De nem helyes ekép ujjongni, mert
 Épp e miatt lesz még dőrébb a dőre ;
 E káröröm vészes kalandba vert
 Sok jó urat, ki már most nyakra-főre
 Kereste juszt is a komoly sikert ;
 Aztán mindnyájan jósolunk s ha nem
 Válik be, hát haragszunk rémesen.

Juán is egypár bókkal áll elő ;
 A mit mond, inkább finom mint merész,
 De benn' van (érti nagyvilági nő),
 Hogy czifra szónál sokkal többre kész.
 S a krónikás azt írja (vagy merő
 Sejtés csupán ?) hogy Róra olvad és
 Szép börtönét elhagyja lelke ; bár
 Még nem figyel, de van mosolyja már.

Előbb felelget, majd kérdez ; s Adél,
 Ki hitte, sőt meg volt győződve róla :
 Beteljesül jövendölése — : fél,
 Hogy csábító kaczérrá lesz e Róra ;
 Két véglet, hogyha elmés főben él,
 Ily szörnyü gyorsan jut találkozóra ;
 De most szempontja túl-előkelő,
 Mert Róra nem volt ily szabásu nő.

82.

Nem, e csodát írjuk Juán javára!
 Kevély alázat ül hódítva benne,
 Mely úgy figyel nő legkisebb szavára,
 Minthogyha mind trónok parancsa lenne;
 Tapintat, mely az alkalmat bevárja,
 S mal-à-propos-ra egy lépést se tenne;
 Ha kell, merész; ha kell, félénk, komoly;
 Mindent kifürkész vagy megostromol.

83.

Rórán nem látszott mindjárt a hatás.
 Hízlekedő elméncznek nézte, bár
 Hamar belátta, hogy Juánka más,
 Jobb mint azok; de most elkezd már
 (E kis kezdetből lesz nagy folytatás)
 Élvezni bókját, mely nem csapodár
 Hízlekedés, sőt csupa hódolat,
 S büszkére éppen ennél fogva hat.

84.

Aztán Juán csinos volt, — ezt a nők
 Beismerték mind, bár ez által — Ég! —
 Sok szarvat kaptak tisztos úri fők!
 De döntsön ebben a birói szék.
 Megyck tovább, a perczek sürgetők!
 Gyakran csalárd (van példa rá elég)
 A csinos arcz, — és mégis! Nincsen oly
 Derék könyv, mely több bűbajt gyakorol.

Kis Róra inkább könyv- mint arcz-buvár,
 Ifjú, de mély bölcsesség hatja át ;
 Minerva több előtte, mint a báj
 Szelíd nemtői, lenge gráciák.
 De hát a virtus, szűk ruháju bár,
 Nem hordja vén-kor kényszer-zubbonyát !
 S még így is — : Szokrát' vallja, hogy a szépen
 (Diskrétül) csüggött teljes életében.

Kis lány e pontban mind Szokrát hive,
 S ártatlanok, mint maga Szokrates ;
 Mert hogyha e dicső görög szive
 Így ég, lobog, mikor már hetvenes
 (Páros beszédben Plátó írta le),
 Bizon nem bűn leánykákban sem ez,
 Csak tulságig ne égjenek soha !
 Mérték : — rám nézve ez a »sine qua«. ⁶

Ha mondok egy vitás dologgal szemben
 Két véleményt, mint lord Coke,⁷ a magas
 Pártatlan ész, ezennel kijelentem :
 A második valódi és igaz.
 Van tartalékul több is a fejemben,
 Sőt néha — egy sincs (s legjobb mindig az) ;
 Ah ! jó poétám, konzequens maradhatsz,
 De akkor rólunk hü képet nem adhatsz !

Ha minden ember ellentmond magának,
 Egész világnak ellentmondok én,
 S magamnak is ! De nem ! nem ! Sose támad,
 Sosem veszekszik az, ki e tekén
 Mindent kétségbe von. (Tartom a számat.)
 Forrásod tiszta pályád kezdetén
 Igazság, ámde kontradikciókon
 Lejtesz tovább, sőt néha — fikziókon.

Vers, védirat, mesécske : mind csaló,
 És mégis mind igazságot terem,
 Ha a talaj szántás-vetésre jó.
 Mesék hatása sokszor végtelen !
 Szebbé lesz bennük — mondják — a való,
 De a való mi ? Kulcsát hol lelem ?
 Bölcs adja ? Nem ! Sok mindent félre vet.
 Vallás ? Igen ! De még felekezet ?

Pár millió lény téved, annyi szent,
 Vagy — még kisül — mindnek igaza van !
 Segítsd meg Isten e fagyos jelent,
 Mert oltár-lángja már-már hamuban ;
 Küldj uj profétát, vagy költsd fel a lent
 Rég szunnyadót. Egy-egy hit csakugyan
 Megkopna végkép néhány ezer évvel,
 Ha Isten néha nem frissítené fel.

Tessék! Megint az absztrakt bölcselem
 Titkát piszkálom! Nincs ember talán
 Békésebb mint én, — és mégis (velem
 Kaján a sors vagy hóbot mérí rám)
 Minduntalan bezúgom a fejem'
 A mult, jövő vagy a jelen falán!
 Pedig mérsékelt presbyter levén⁸:
 Tróját s Tyrust egykép kedvellem én.

De teológiának bár szelíd vagyok,
 S méltányos a metafizika-félém,
 És szellemem pártatlanúl ragyog,
 Mint Eldoné⁹ bolond-bizottság élén:
 John Bullnak addig békét nem hagyok,
 Míg föl nem rázom csúf bukása szélén.
 Ha e czudar királyokat szemlélem,
 Vad düh fog el s forr mint a Hekla vérem.

Morálom az, mely emlegetni kész
 Egyházat, státust, nem víg ösztönöm;
 A vágy, hogy erkölcs hassa át egész
 Világot! Czéлом (tartsa észbe Ön)
 A társadalmat »föltálatni«, — és
 E lúdat ergó virtussal tömöm.
 S hogy minden izlést felszolgáljak itt,
 Kisértetekről mondok valamit.

Most száműzők minden bölcsészetet,
 És mindenféle filozófiát,
 A mely bolonddá főt valaha tett ;
 Most más emberré alakúlok át.
 De konkolyt Múzsám eddig sem vetett,
 És nem viselte rosszabbúl magát
 (Bármit beszélsz) mint más, ki dolgosabb,
 Kapaszkodóbb, de tapsot mégse kap.

Zord olvasó, lelket láttál-e már ?
 Nem, — csak hallottál róla . . . csitt ! tudom !
 Ne sajnáld, hogy szemed nem látta — : vár
 Még e gyönyör rád földi útagon ;
 S ne gondold, hogy tréfálok itt sivár
 Elménczkedőként s gúnynyal duggatom,
 Tömöm be kútját nagy titkoknak én : —
 Hitem *komoly*, mert hát alapja tény.

Komoly ? Nevetsz. Csak tessék. Ámde nékem
 Nincs kedvem hozzá. Egy helyet tudok
 Hol kísértet jár ; — hol van ? mely vidéken ?
 Nem ! Nem mondom meg ; inkább hallgatok ;
 Szeretném, bár feledtem volna régen,
 Mert »árnyak rémitik Richárdot« ; ok
 Van nálam is, hogy lelkebet betöltse
 A félsz s borzongjak, mint Malmsbury bölcse.¹⁰

Éjjél . . . (Dalolni éjjel szoktam én,
 Majd mint bagoly, majd mint fülemüle) :
 Tudós Minerva bús szárnyassa rém-
 Hangan süvölti házamat tele ;
 Falakról ódon kép mered felém
 (Ah ! nyájasabban is nézhetne le) — ;
 Kályhám parázsa hamvad csöndesen —
 Talán sokáig is voltam ma fenn.

Ezért, bár verset nappal sosem írok
 (Gondolnom akkor más egyébre kell,
 Ha általában gondolkozni bírok) —
 Ezért most némi borzongás fog el ;
 Jó lesz, ha thémám, melyből néma sírok
 Lakói kelnek, délig szünetel.
 Ó ! meggondolnád, csak helyemben volnál,
 A míg erről mint babonáról szólnál !

Az élet két világ között lebeg,
 Mint rezgő csillag éj s nappal határán.
 Mi vagy, mi voltál, ah ! ki mondja meg ?
 Ki mondja meg, hogy eztán még mi vár rám ?
 Hullámzanak a mély évezredek,
 S mi buborékként pattogunk el árján
 Roppant tömegben ; és nem magasabb
 Itt népek sírja, mint egy piczi hab.

TIZENHATODIK ÉNEK.

I.

Három dolog perzsáknál becsben állt :
Igazmondás, lovaglás, nyílvetés,
Nagygyá tevén a jó Cyrus királyt.
Ó! e divat ma sem kopott el . . . és
Modern urficska úzi legkivált :
Lovat mindig agyon-nyargalni kész,
Húrt túlfeszít és hajlong mint az ív,
Csak az *igazhoz* nem mindegyre hív.

2.

E hűtelen hiánynak vég-okát
Nem firtatom most ; azt mondom csupán
(És állításom en-magamnak ád
Elismerést) hogy nem volt soha tán
E földön Múzsza, a kiért magát
Ifjoncz epeszti s búnak adja lány,
Őszintébb, hűbb, valóság-kedvelőbb
Mint az enyém, bár van hibája több.

3.

Fölléptet mindent, a mi lét, világ,
És nem lép vissza soha semmitől ;
Van is nótámban annyi furcsaság,
Hogy máshol azt nem lelné senki föl ;
Ha méze olykor keserűbe vág,
Attól se félj : csikland csupán s nem öl ;
Marhatna jobban, minthogy versem itt
Meglantol »mindent és még valamit«.*

* »De rebus cunctis et quibusdam aliis.«

4.

De igazabb még nem volt soha jó
 Múzsácskám, mint jelen kantómba' lesz,
 Kerülvén mindjárt kísértetre szó — —
 Hogy' történt, nem t'om, ámde faktum ez.
 Jártál-e ott, a merre utazó
 Mindenki lészen, pór úgy mint nemes?
 Pirúljatok már, szájas kétkedők,
 Mint a Kolumbust tömlöczbe vetők!

5.

Monmouth Gottfrídet és Turpint citálja¹
 Sok ember mint tekintélyt; fő ok erre,
 Hogy mindakét jelesnek krónikája
 Mirákulummal bőven van keverve.
 De nagyszerűbb a Szent-Ágoston szája,
 Még nagyszerűbb az »absurdum«-nak elve;
 Mindent levág, ha vígan sujt feléd
 Egy »credo, quia impossibile«-t.

6.

Higyj hát! Ne töprengj balgán, tehetetlen!
 Hinned kell, a mi bizonyítva nincs,
 És hinned illik, a mi lehetetlen;
 Mondd azt, a mit más, és igen-t gyökints.
 Nem a dicsőről szólok, a ki Bethlem
 Jászlába hullott, mint mennyei kincs,
 Nem arról, a mi fényes, mint a nap,
 S tagadva lesz még szebb, hatalmasabb:

7.

Nem ; — csak Johnsonnal annyit mondok én,²
 Hogy mindenütt — s hat ezer éve már —
 Szentül hiszik : időnként e tekén
 Egy-egy halott sírjából visszajár ;
 Csodálatos ; s még furcsább az a tény,
 Hogy e hitet az ész csufolja bár,
 Van egy hang bennünk, mely ránk kényszeríti.
 Ez áll. Hiába disputáltok itt ti.

8.

Ebéd, souper sorjában véget ért ;
 Megitták a theát is ; ünnepelt
 Asszonyosság, víg úr már mind ágyba tért ;
 Műdalra, tánczra éj borít lepelt ;
 Nem látunk szoknyát, lebbenőt, fehért,
 Bárány-felhőként mind-mind tova kelt ;
 Végsőt lobognak gyertyák a teremben,
 S benéz a hold az ablakokkal szemben.

9.

Szünő multság kelletlen dolog :
 Végső pohár sampányi, lanyha lé,
 Mely nem pezseg már, volt bár gyöngye sok ;
 Vagy rendszer, hogyha kétely üt belé ;
 Vagy szódavíz, mely addig párolog,
 Míg csípős nedve nem száll fölfelé ;
 Vagy rengő hullám, vándorló halom,
 Mely még dagad, bár nincs több fuvalom.

10.

Vagy mákony, mely zavart álmot szerez,
 Vagy — — ej de mit hasonlítom, hiszen
 Más földi tárgyhoz nem hasonlít ez,
 Épp' mint az ember furcsa szíve sem ;
 Páratlan, mint a bíborszínü mez,
 A mit Tyrus szőtt hajdan ékesen,
 S nem tudni : kagyló vagy más nedv szinezte? ³
 (Ilyen legyen tyrann-palástok veszte !)

11.

Öltözni bálra kínos rendkívül,
 De bál után vetkőzni kínosabb ;
 Testünkön ah ! mint Nesszus inge ül
 Hálókabátunk s búskomorba csap
 Elmékedésünk ; szívben, agyban ür.
 Títusz nyögött, ha »elveszett a nap« ;
 Én arra kérlek, vallanád be : hány
 Napot vagy éjet *nyertél* czimborám ?

12.

Juán levert volt, nyugtalan, zavart,
 Mikor termébe visszament. Szívében
 Kis Róra képe több érzést kavart,
 Semmint Adél — tanácsot adva szépen —
 Sejthette volna, óván e gavart.
 Tudná baját Juánom : némiképen
 Bölcselkednék tán, mert e módszer ajtót
 Mutat sok láznak ; — így csupán sohajtott.

13.

Van még egy eszköz — : fönn a tele hold,
 Minden sohaj raktára. Most az ég
 (Nagy ritkaság Britthonban) tiszta volt,
 S fénylett a szűz gömb, mint ezüst kerék ;
 Juánka már-már túláradva szólt
 A bús vándorhoz : »óh ! te ! óh ! te !« — Még
 Nem volt szerelmes, kit bántott eféle
 Sovárgás, hogy ne lett vón »per tu« véle.

14.

Szerelmes, költő, pásztor, csillagász,
 Ha elmereng e tündöklő golyón,
 Fenkölten érez ; nagyszerű, csodás
 Ezméket kap (s náthát is olykoron) ;
 Mély titkot annyit nem hall senki más
 Mint e bolyongó ; bűv-körébe von
 Tenger-habot, gondolkozó velőt,
 És szíveket, — mondják a lant-verők.

15.

Juán sem álmos . . . sőt elmélkedő lett ;
 Ágyat nem óhajt éber szelleme ;
 Rejtelmet áraszt góth szobája s főleg
 A víz-moraj, mélán szűrődve be ;
 Az ablaknál (magától érthetőleg)
 Bús fűz borongott ; álmatlan szeme
 A távol habzó zuhatagra néz,
 Mely fölragyog s megint árnyékba vész.

16.

A szekrénykén vagy író-asztalán
 (Hogy melyiken, nem tudni biztosan,
 Megjegyzem ezt, mert tényt kutatva, rám
 Minden detailnak mély hatása van)
 Lámpácska ég. Fülkében áll Juán,
 Mely csupa díszes czifraság, olyan
 Góthstíliü zug : metszett kő, színes ablak,
 Minővel bír még egy-egy ódonabb lak.

17.

Az éj hideg, de fényes, tiszta, szép ;
 Juán az ajtót szélesen kitarja
 És hosszukás, komor karzatra lép ;
 Pánczélos hősök dús gallériája
 S delnő-csoport — erényes, szüzi nép,
 Mint úrhoz illő — néz merengve rája ;
 De ott, hol fényt a hold bús gömbje hint,
 Holtak portréja rémesen tekint.

18.

A sáppadt szentet, durva daliát
 Eledni látod ; borzalom fog el
 A mint halk lépted döng a csenden át,
 S ijedve bámulsz a falakra fel ;
 Sírból jövő hang támad súgva rád,
 Vásznról egy-egy bős alak ki-kel :
 Ki az, ki köztünk most imetten áll,
 Hol más virasztó nincs csak a halál ?

A sírban nyugvó szépség szeme rebben,
 Kilobbant bája mosolyog feléd ;
 Porló hajfürtje még mindegyre lebben ;
 Csodásan villog pillantása szét,
 Mint csillogó ércz mély, sötét üregben,
 De fénye álom, nem valódi lét.
 A kép a mult ; míg keretét hozod,
 Modellje részben már elváltozott.

Juán a hűtlen sors fölött mereng,
 Majd — a mi egy — az asszonyokra tér ;
 A néma házban csak lépése reng,
 S nyögő visszhangot csak sohajja vér.
 De most . . . mi nesz ? Ki jár itt vagy ki leng ?
 Hah ! ki zörög ? Felsőbb lény — vagy egér,
 Melytől sok ember félt már és szökött,
 Ha rágicsált a kárpitok mögött.

Nem — nem egerke . . . hah ! csuklyás barát,
 Majd hold-sütötten, majd homályba fedve,
 Fejére húzván a sötét harát,
 S nehézkesen, de zajtalan lépkedve ;
 Halk, suhogó neszt csak csuhája ád ;
 Oson, mint Macbeth rút banyái, szedve
 Kisértet-lábát, lassan, rémesen,
 S Juánra néz egy pár mély tüzü szem.

Juán megdermedt. Mondták néki már
 Hogy e falak közt egy aféle roszt
 Bolyongó lélek össze-vissza jár,
 De babonának hitte, mely gonosz
 Kisértetet gyakorta kultivál,
 És vert aranyként forgalomba hoz,
 Bár — mint arany pénz — lélek sincs sehol ma!
 S nem volt-e álom? Láta-é valóba'?

Kétszer, háromszor fel s alá vonúl
 A légben, égben vagy másutt lakó;
 Juán csak néz rá, mozdulatlanúl,
 Márvány-szoborként . . . ó irtóztató!
 Minden hajszála kunkorodva hull
 Kigyó-tekercesként homlokára; — szó
 Ajkára nem jön, hogy megkérdeje: mért
 Láthat magánál ily tisztességet?

Harmadszor aztán, kissé tétovázva,
 Eltünt az árny — de merre? Hosszukás
 Lévén a csarnok és tág a nyílása,
 Talán úgy ment el, mint akárki más;
 Sok ajtó volt a régi-módi házba',
 Kilépní rajtuk nem kellett varázs;
 De bár Juán a logikához értett,
 Nem tudja, hogy s mint tünt el a kisértet?

Ott áll, de meddig, azt nem tudja — tán
 Száz év is eltelt — fordítván fejét
 Némán, merőn az eltűnt rém után ;
 Majd összeszedvén végső erejét,
 Kötölni kezd a rettentő csudán ;
 Álomnak véli s úzné szerte szét,
 De hát ébren van ; meggy végtére kába
 Szédelgő fejjel vissza a szobába.

A lámpa még világított, de nem
 Kék lánggal, mint a bolygó rémeket
 Köszöntő mécsek nagy-rejtelmesen.
 Szemét dörzsölte, majd kezébe vett
 Egy régi, régi hírlapot s a szem
 Tisztán betűzte ; gúnyolódva tett
 Megjegyzést egy cikk a királyra ; máshol
 Dicsőhymnuszt írtak a subiczkolásról.

Föld-íze volt ezeknek, annyi szent ;
 Ajtót bezárva és átfutva még
 Egy cikket Tookról,⁴ vánszorogva ment
 A pompás ágyba, hol gyönyörűség
 Kinyújtózkodni ; teste már pihent,
 De lelke folyvást titkos lázban ég ;
 Végtére — bár nem mákony, a mivel
 Agyát táplálja — békén szunnyad el.

Korán fölélbred és képzelhető,
 Hogy látványára gondol újra, meg
 Hogy mit tegyen? Ha ezt elmondja ő,
 Kaczagják majd a józan emberek.
 Habozva töpreng s tétovája nő ;
 De most inassa — megjövén a regg,
 S pontos levén, mert pontosság Juan
 Erénye is — kopogtat ajtaján.

Felöltözik ; mint sok más finom úr
 Magát kinyalta ő is rendesen ;
 Ma nem csinálja épp oly finomúl,
 Ma nincs szüksége még tükörre sem ;
 Bomlott a hajfürt és arczába hull,
 És a kabáton ránczot lát a szem ;
 Sőt félre áll hajszálnyit — Isten ójja ! —
 Nyakkendőjének Gordius-csomója.

Megy a szalónba és se hall se lát,
 Mikor merengve dejeunéhez ül ;
 Csak arról vette észre a theát,
 Hogy — forró lévén — gőzöl rendkívül ;
 Elmélyedt arczczal kanalazza hát,
 A míg a háznép mind köréje gyűl ;
 Látják, hogy sáppadt, látja jól Adél, de
 Fogalma sincs : mi baj vagy bánat érte ?

31.

Halványnak látja és halványra vál'
 Ő maga is ; szemét lesütve, súg
 Nehány szót ; hogy mit, versemben nem áll.
 Zsömléje nincs végig-vajazva, zúg
 Jó Henry lord ; fátylával babrikál
 S fürkészve néz Juánra lédy Fúk.
 Rá pillant Róra nagy, sötét szemével,
 A hús, nyugodt tünődés egy nemével.

32.

Látván, hogy hősünk szótlán és rideg,
 Rosz sejtelem kél valamennyiben ;
 Adél megkérdi, hogy »talán beteg ?«
 Rezzen Juán : »Nem — egy kissé — igen !«
 Épp ott időz s aggódva nézi meg
 A házi orvos : nincs-e láza ? nem
 Rosz-é a pulzus ? Ő segít, ha kell.
 De »nincs bajom !« Juánka így felel.

33.

»Igen — nem — nincs baj !« Válasznak bizon
 Rejtélyes ez, de rátekintve : állhat
 Ez is, az is ; van rajta némi nyom
 Hogy szenvedő, — de láz, mely roszra válhat,
 Nem rémit ott ; ha lelki fájdalom
 Rabjának nézed, inkább eltaláltad
 Futó baját ; — doktorra nincs szüksége,
 Minthogy protestál, ezt belátják végre.

A lord, lenyelve finom csokoládját,
 S a kifogásolt zsömle-szeletet,
 Csodálja — úgy mond — hogy Juán-barátját
 Oly búsnak látja, bár ma nem esett!
 »S a herczeg hogy van? Hébekorba látják.«
 »Öröklött köszvény dúl egy keveset
 Csontjában«, rá a herczegné hamar.
 (Nemes vasat ily hitvány rozsva mar !)

Juánhoz fordul lordunk azután,
 S pár részvevő szót úri kegygyel ad.
 »Olyan színben van« — úgymond — »mintha tán
 Zavarta volna éjjel a barát.«
 »Milyen barát?« szól gondtalan Juán,
 De hirtelen borzongás futja át,
 Bár rajta van, hogy senki meg ne lássa;
 De még sárgább lesz külső sáppadása.

»Nem hallott semmit a komor barátról,
 E ház kísértetéről?« — »Semmit én!
 »Sokat beszéltek e sötét csodáról,
 Kivált hajdanta, bár aligha tény;
 Talán ritkábban jő a más-világról,
 Vagy már szemünk nem oly szilárd, serény,
 Egy szó mint száz: bár fönnáll még a hit,
 Elvéte látják a barátot itt.«

»Utólszor —«, »Csitt!« vág közbe most Adélke
 (Juánomat sáppadni látva, sőt
 Az összefüggést fölfedezni vélve
 A mord barát s e halványság között);
 »Nem alkalmas tárgy a barát regéje,
 Hogy tréfaképen adomába sződd;
 El van csépelve mindenféle módon,
 S az által jobbá nem válik hogy ódon.«

»Mit, tréfa!« szól a lord; — »emlékezel,
 Mézes hetünk még« — »Szót se róla, kérem;
 Olyan régen volt; inkább, hogyha kell,
 E régi mondát dallammal kísérem.«
 És mint Dianna, ívet ajzva fel,
 Hárfát ragad; — merő báj, szűz-szemérem —;
 S a termeken szelíden surran át
 A méla dal: »Volt egyszer egy barát.«

»A verset is hadd halljuk, művedet —
 Mert félig-meddig költő Adél!«
 Kiált a lord és mosolyogva vet
 Pillantást szerte. S most mind kérve kér
 Galáns bókok közt egy kis szöveget,
 Attól, kiben *három* talentum él; —
 Hárfáz, dalol, költ és nincsen hiba
 Egyikbe' sem; ilyet nem tud liba.

Egy kis igéző habozás után
 — E bájos nép varázsa ; tettetés,
 Melylyel magának vél tartozni tán —
 Rákezd hát ; előbb a földre néz,
 Mintegy mereng a gyászos balladán,
 Aztán dalol — lágy hangja mint a méz —
 Halk-egyszerűn ; ez a művészet titka ;
 Nagy érdem és annál nagyobb, mert ritka.

I.

Vigyázz, vigyázz ! Feketén mint a gyász
 Ott ül a komor barát ;
 Dünnyögve súg, mise és ima zúg
 Éjféli csöndön át.
 Mindent letiport a büszke lord
 Amundevill e helyen,
 Futott a barát, ki merre lát,
 Csak egy volt, a ki nem !

2.

Tűz, vér a táj ; Henrik király
 Küldötte gyujt, ölet ;
 Osztotta szét a papokét,
 S ház, föld hűbére lett . . .
 Ám ott marad egy ; árnyként ki-be megy ;
 Oly szabad, oly merész ;
 Templomba ül, majd jár kívül,
 De nappal nyoma vész.

3.

Jó vagy gonosz, nincs arra jel,
 De ott van, mindig ott ;
 Velük marad s nem hagyja el
 Az Amundevill-lakot.
 Ha lakzi van, végig suhan
 A csöndes nász-szobán ;
 A szemfedő is vonzza : jó,
 De nem sír, kit se szán.

4.

Ha fiú-gyerek születik, kesereg ;
 S holdfényben szerte jár,
 Ha vész, csapás vagy bármi gyász
 A benn lakókra vár.
 Látod ha lép, de rejtve a kép,
 Csuklyája födi bé ;
 Csupán a szem néz mereven
 Mint a kisérteté.

5.

Vigyázz, vigyázz ! Övé a ház,
 Övé a zárda még,
 Bár benne most más úr tanyáz,
 Főrangú ivadék.
 Nappal Amundevill az úr,
 De éjjel a barát ;
 Nem úzi el táncz, dal, kehely,
 Jogából mitsem ad.

6.

Mikor bolyong, hozzá ne szólj,
 S nem szólít ő se meg ;
 Mint fűre hulló harmat, oly
 Halk-csendesen lebeg.
 Köröszöt vess, ha lengi át
 A hold-sütötte tért,
 S imája bármi : egy imát
 Mondj lelke üdveért !

41.

Megszűnt az ének, hallgatott a hárfa,
 Elhalt a húrok reszketése ; — áll
 A hallgató, mintegy magába zárva,
 S elbűvölt lelke hangot nem talál ;
 De a szünet zajos tetszésre válva
 Tapsokba tör most ; mind ünnepli már ;
 Dicső a hang, érzés, előadás,
 Hogy szinte fojtja, bántja e hatás.

42.

A bájos asszony hús, előkelő
 Közönynyel üzte ezt a mesterséget,
 Időtöltésül rángatván elő,
 Mintegy a maga kedvtelése végett ;
 Másoknak játszva, úgy tett, mintha ő
 Most »áldozat« vón (bárha titkon égett
 A tapsokért) ; büszkén mutatni vágyott
 Hogy el *tudná* ragadni a világot.

Ez persze annyi (pardon, hogy e képpel
 Állok ki mostan) mint »rálépni Plátó
 Kevélységére még több büszkeséggel,«⁵
 A hogy tett hajdan szenny- és rongy-imádó
 Diógenes, hivén, hogy dühben ég el
 Nagy társa majd, a menny titkába látó,
 Ha megtapodja durván szőnyegét ; de
 Elczczel felelt az, mely fölényét védte.

Adél legyőzni így akarta éppen
 (Mert könnyedén végezte azt, a mit
 Műkedvelők nagy garral, pávaképpen)
 A *fél-művészet* félbolondjait.
 Ismerjük őket. Ó e furcsa népen
 Mind szörnyüködtünk. Hallók ott vagy itt
 E buzgó missek bűgő dallamát,
 Mely elbűvöl bennünket — s a mamát.

Ó drága esték, kettősök, triók !
 Hol taps, megszólás egymást követik.
 Ó »mamma mia-k!« és »Ámor mió«-k !
 Szív s fülrepezető »Tanti palpiti«-k !
 Ó »Lasciámi«-k, trillás »Addió«-k
 Zenés Britthonban, hol nagyok, kicsik
 Mind, mind dalolnak. Majd a portugál
 »Mi chámás«-t halljuk, rendre, mint dukál.

Fényes bravour-dalt, ír nép-éneket,
 Skót balladát, — varázsszal úgy teli,
 Hogy annak, kit sors távol partra vet,
 A szép felföldet visszabűvöli;
 Patakját, bérczét, a borús eget,
 Ámbár csak álom, újra megleli,
 S míg szól a dal, hűs otthonában él —
 Csodás tökélyvel ád elő Adél.

Kétségkívül van rajta némi »kék«;
 Gúnyverseket költ egy-egy kedves úr
 Vagy hölgy-barátra (mint minden derék
 Művelt egyén) s több rímet versbe gyűr
 De a ma dívó kékszín-keverék
 Nincs benne meg: a magasabb azúr!
 Azt tartja Pópról, hogy költő, zseni,
 S nem is pirúl ezt kijelenteni.

Kis Róra — minthogy izlésről beszélek,
 Mely csalhatatlan fokmérője ma
 Mindünk dolgának, mindünk jellemének —
 Inkább Sekszpírhez vonzódik vala.
 A szűk világ korlátjait e lélek
 Áttörve büszkén, fönnen szárnyala;
 Érzése nagy, mély, gondolatja fenség,
 S nyugodt és csöndes, mint a végtelenség.

Fitz-Fuk herczegné, ez a csábos Hébe,
 Már más egészen ; képén hordja lelkét
 (Ha lélek az) és tényleg szép a képe,
 A férfiak őszintén ünnepelték.
 Egy kis hamisság is van a szemébe',
 De hát nagy bajnak ezt seholy lelték ;
 Ha nőkhöz némi árnyék hem hatolna,
 A föld nem föld, hanem menyország volna.

Költői nem volt egy csöppet se, bárha
 Látták a híres »Bath Guide«-et kezében
 S Hayley »Triumph«-ját pompásnak találta,⁶
 Mert a poéta, úgymond, csodaszépen
 Festette azt, a mit — hitvessé válva —
 Átélt s átérzett szíve rejtekében.
 De legjobban hozzá írt versikét
 Kedvelt a donna, azt, meg »bout rimé«-t.

Nehéz belátni, hogy mi czélja volt
 Adélnak e románczczal, látva jól
 Hogy Don Juánra az a mit dalolt,
 Derűs hatást éppen nem gyakorol ;
 Vagy így akarja eltréfálni zord
 Hangulatát ? Vagy éppen e komoly
 Hangulatot vágyik fokozni ? — Mért ?
 Hja, hogyha tudnám ; inkább tőle kérdd.

De önuralmát visszanyerte már
 Juánom, — azt, a mi nagy úrnak éke ;
 Annak, ki finom társaságba jár,
 Legelső sorban erre van szüksége ;
 Divat szerint lehet bigott, sivár
 Csúfolkodó, csak egy nem (akkor vége) : —
 Nyílt nem lehet ! Csak perfekt színlelő
 Hódíthat itt ; csak azt becsüli nő.

Magát Juán is végkép összeszedve,
 A hallgatásnak most nyakát szegi
 És vígan élcel a kisértetekre ;
 Fitz-Fuk herczegné kontrázott neki,
 S e tárgy körül szikrázott könnyü kedve ;
 Az ott levőket sorban kérdi ki :
 Mit tudnak e barátról, a ki násznál
 Épp úgy jelen van, mint halálozásnál.

Nem mondhat senki bővebb adatot ;
 Sokan káprándnak, babonának vélik,
 Míg mások, kikre mélyebben hatott
 E rém-történet, hisznek benne félig . . .
 Választ Juán csak így meg úgy adott,
 Bár kérdésekkel majd agyon-beszélik,
 »Mert *valamit* kell hogy látott legyen !«
 De ő ügyes ; lépükre nem megyen.

Eközben déli egy órát ütött
 S a társaság nagy része szétoszolt
 Hogy — mert korán van még nagyon — időt
 Ásítva töltsön vagy mulatva. Volt
 Kopó-roham (a lord rendezte) sőt
 Lóverseny is ; egy ifju kancza (folt
 Nincs származásán, ősi címerében,
 S tavasszal fut majd) nyargalt próbaképpen.

És ott ödöng egy kép-kereskedő,
 A »legvalódibb« Ticziánt ajálva ;
 Értéke ah ! meg sem fizethető ;
 Dús hercegek versenyt alkudtak rája,
 Sőt György is ; ámde (bár évdiája bő
 S elkölti azt, hogy örvendjen hazája)
 Lemondott róla — könnyezvén magában —
 A szűkre mért adók e korszakában.

A lord műértő s ha nem a művészet,
 De a művészek pártfogója ; hát
 Elhozta most, hogy páratlan, bevégzett
 Izlésével bírálja e csodát ;
 Ha pénz-zavarral nem verné a végzet,
 Ajándékképen adná néki át,
 Demonstrálandó, hálával teli,
 Hogy Ő Lordságát mélyen tiszteli.

Van ott egy góth is, értsd : góth-stíli kövel
 Dobálódzó úr (vulgó építész),
 Ki lordunk házát — elkopván idővel
 Még oly derék fal — renoválni kész.
 Végig kutatja plánum-nyomta fővel
 A régi kastélyt, fűt-fát sorra néz
 S a terv ez : eldönt mindent a mi áll,
 És újat épít. Így — *restaurál.*

»A költség semmi !« — Ó e régi nóta,
 E csábos refrain hány ezrest kihajt
 Ember zsebéből, tudja ég mióta !' —
 E »semmi pénzt« is kárpótolja majd
 Az épület, — fenséges mint egy óda,
 S tömör mint kőszirt ; elmerengve rajt',
 Csodálják Henry Gusztusát, a mely
 Britt pénzen ily góth tüneményt emel.

Van ott ügyvéd, kontraktust írva, mert
 Lordunk vásárol több uj birtokot ;
 Azonkívül folytat régóta pert,
 Vitatva taksát és tized-jogot,
 A mely pap ellen sokszor ingerelt
 Jámbor hívőt, ki tőréshez szokott ;
 Van dísz-ökör, dísz sertés (Henry lord
 Egy kissé gazda) s több ily dísz-csoport.

Fitz-Fulke hercegő.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

61.

Van ott vadorzó, kit sodrony-zsinegje
 Véresre vág (heged majd börtönében);
 Van pórleány, vállán piros köpenyke,
 Fején szűk sapka — — (ó! e látvány nékem
 Gyűlölt, utált, mert — — mert — — részem volt berne,
 Ámbár csak egyszer... ifju korba'... régen!).
 Nézik, mit rejt a kis köpeny s im ott van
 A problema: két élet egy burokban.

62.

Flaskóban orsó rejtélyes dolog!
 Hogy' ment be és hogy' jön ki? Szent igaz
 Hogy misztikus; de én nem gondolok
 Megfejtésére; tiszttem itt csak az,
 Hogy konstataljam: ő lordsága jog-
 Védő biró is, — és hajdúja, Gaz,
 Cserkészvén a bíróság erdejében:
 E kis vadat megkeritette szépen.

63.

Egy békebíró mindenféle vád
 Latolgotója; sujt, vág, hogy leverje
 Vad- s erkölcs-orzók bünös csapatát,
 A kiknek nincsen szabadalmuk erre!
 De minden baj közt legtöbb gondot ád
 (Bár a tized s bérszerződés, keverve
 Hátrálékokkal, szintén szörnyü gond)
 Megóvni fáczánt s csinos hajadont.

Oly sápadt, mintha festve vón a lány,
 Mert máskor arcza rózsaszínü, mint
 Nagyúri delnök — legalább korán,
 Mosdás előtt — fehérek rendszerint ;
 Bűnét, bukását szégyenelte tán ;
 Szegény! Vadon nőtt zugfalúba', kint,
 És szégyenében csak sáppadni bír,
 Mert dámát illet meg csupán a pír.

Leszegzi fényes, nagy bogár-szemét,
 S a mint egy könnyecsepp gyült meg ott ragyogva,
 Kezével gyorsan morzsolgatta szét ;
 Mert mély fájdalmát nem ütötte dobra,
 Sem oly merész, hogy tudva szégyenét
 A gúnyos szókat gúnynyal visszadobja ;
 Reszketve tűr, elfojtva szíve lázát,
 Ott áll merőn, várván kihallgatását.

Természetes, hogy e vegyes csapat
 Nem a szalónok mellé van helyezve ;
 Ökör, vadorzó künn vár a szabad
 Friss levegőn ; ügyvéd a kabinetbe' ;
 A kép-kufár, ki görcsösen tapad
 Remekművéhez és a góth, ki egyre
 Ront-bont papíron, mind más-más helyen
 Számítanak, tervelnek szüntelen.

A pór-leány a nagy csarnokban áll,
 A míg a hajdu — hűséges juhásza
 Tévedt báránynak, kit előtalál —
 Morális sört nyakal be egyre-másra.
 Ott áll szegény, bizony régóta már,
 Indulni készen a kegyes hívásra,
 Leleplezendő, hogyha majd fakgatják,
 — Szűznek bús téma — a gyereknek atyját.

Mint látható : van itt elég dolog
 Lordunk számára eb s lovon kívül.
 Hát még a trakták ! Hogy' sűrög-forog
 A vendég-had, mely földszintjére gyűl !
 Mert dús nagy-úr, kinek van földje sok,
 Ki négy vagy öt domíniumban ül,
 Illő hogy tartson, ha nem is »nyilt házat«,
 De »nyilt asztalt«, hol mindünk lakomázhat.

Hetenkint kétszer meghivatlanúl
 (Azaz : *mindenki* még van híva) jő
 A kis nemesség : apró földesúr,
 — Hét szilvafás — százával áll elő,
 Fal és iszik s fensőbb mámorba fúl,
 Bor és beszéd lévén előkelő ;
 Aztán — e híd kapcsolja össze őket —
 Vitat választást, múltakat s jövőket.

Korteskedéshez ért a lord nagyon,
 Furfangja patkány, hörcsög a keze,
 De a megyében ellenzék vagyon :
 Nemes szomszédja, gróf Adsza-nesze,
 Sok tévelygőt hatáskörébe von !
 A gróf fia, nagyságos Nincsesze,
 A »másik érdek« (azaz a maga
 »Önérdékének«) lelkes bajnoka.

Méz és vaj éppen ennélfogva hát
 Lord Henry most ; soknak kedvére tett,
 Soknak kegyes szót, soknak pénzt is ad,
 S egész világnak bő igéretet ;
 De némiképp elszámítván magát,
 Utóbbiból rettentő summa lett ;
 Sebaj ! Beváltva és nem váltva be
 Négy-öt csomót : szótartó a neve.

Szabadság híve s egyszersmind a trón
 Igaz barátja ; bölcsen közbül áll ;
 Osztoznak rajta udvar és a hon ;
 Adott nagy állást néki a király,
 De (akkor mondja, hogyha Albion
 Rebellek részét kell megnyerni) fáj
 Lelkének minden szinekúra ; ám
 Az államot ez tartja fenn csupán.

Akárki mit mond, »bátor vallani«
 (E szóvirág a parlamentbe' nőtt),
 Hogy több merész reformról hallani,
 Mint például száz évvel ezelőtt ;
 Pártszenvédélyt nem fog sugallani,
 De közügyekben nem kimél erőt ;
 Ezért tört nagyra, bár csöppet se hálás,
 Sőt inkább kín s tcher a magas állás.

Ég látja lelkét : nincs becsvágya más,
 Mint boldogítani a családi kört !
 De a mikor silány pártoskodás
 Királya ellen ficzkó-módra tört,
 Mikor honának mély sírgödröt ás
 A demagóg s abban talál gyönyört,
 Hogy ketté vágjon szentelt köteléket :
 Maradni kell a haza üdve végett !

A sorssal is dacolni kész ; marad
 A míg helyéről el nem űzik ; ő
 Jutalmat nem vár ; csak vet s más arat
 (Ő tudja jól), más, ki utána jő !
 De hogyha lesz kor, mely követ, sarat
 Dob mindazokra, kik előkelő
 Állásban vannak — : nemzeténck vége !
 »Angol«-nak lenni legfőbb büszkesége.

Független volt, sokkal függetlenebb
 Azoknál, kik függetlenségükért
 Nem húznak díjat. (Mindig ügyesebb,
 Mesterségéhez sokkal jobban ért
 Szabad csapatnál rendes hadsereg,
 S szerelmes lánynál rendes — szajha. Mért?
 Mert így van.) Státusférfit a mobra
 Ez okból néz le göggel mosolyogva.

Mindezt (a végső versszakot kivéve)
 Mondotta és gondolta Henry. Nos
 Ne többet erről! Hisz tudjuk betéve.
 Hogy mit tartalmaz ily hivatalos
 Jeles jelöltek független beszéde.
 Elég! Ebédre csendül a dalos
 Kis csengetyű s már mondják a fohászt.
Dalolnám, csak késő ne volna, lásd!

Tovább megyek. — Hatalmas trakta volt,
 Minőre britt még most is büszke (bár
 Dicső dolognak a falánk gyomort
 Nem mondhatom, kivált ha megzabál);
 Nagy dísz-ebéd, hol esznek hosszú sort,
 Hol vendég forró és hideg a tál,
 Feszesség roppant, kedv parányi; hol
 Magát nem érzi egy lélek se jól.

Bizalmasan feszeng a kis nemes,
 És dölyfösen nyájaskodó a lord;
 Zavartan lőt-fut a művelt, szemes
 Lakáj-had is; vigyázva, félve hord
 Mártást körül és arcza kellemes;
 Mert szósz kiöntve s arcz, mely durva, zord,
 Gazdát, inast egyként blamál; na meg
 Sokszor mindkettőt *helytől* fosztja meg.

Van ott merész nyúl- s róka-kergető;
 Villám se gyorsabb mint »Szellő«-je lába;
 Vadász, ki foglyot mind halomra lő
 A szúrós tarlón szeptember havába';
 Van ott néhány szent házasság-kötő
 S tized-szedő pap (ég és föld javába'
 Nyakig dúskáló) kit tisztelni kell,
 Bár több bordalt mint zsoltárt énekel.

Van ott vidéki elméncz egy csomó,
 S pár számüzött, Londonnak hú fia,
 Kinek kilenczkor kell fölkelni (Ó!)
 S aszfalt helyett fűvön kell járnia!
 És — mily szerencse — ott a csillogó
 Nagy lelkipásztor; tudjátok ki a'?
 Hát Tréfa Péter! Élczte egy sereg,
 S az ember tőlük földön hempereg.⁷

Káplán-korában ismerém, mikor
 Londonban élt ; mindjárt kaczagni kezdtünk,
 Ha szája megnyilt ; élcze mint a bor
 Fejünkbe szállt s fölvillanyozta testünk'-
 Lelkünket egykép. Fényes volt e kor,
 De (ó sors ! néha adományod vesztünk !)
 Szeszét kiölte Lincoln gőzös tája,
 És gondüző kövér parokhiája.

Mocsárba hullott prédikációja,
 Mely élcz volt (s élcze prédikáció) ;
 Ott nem figyeltek minden röpke szóra
 (Hideglelős nép nem kaczag, ha jó
 Ötlet csiklandja) nem jegyezték sorra
 Mondásait se ; háj-fejnek való
 Józansággal szólt s eldurvult a szája,
 Hogy néha-néha megröhögje nyája.

»Királyné meg koldus közt« van különbség,⁸
 A dal szerint, vagy *volt* (mert most amannak
 Rosszabb a sorsa ; ánde, jó közönség,
 Ez állam-ügy, tehát ne bántsuk) ; — vannak
 Különbzetek ezüst s pakfon között még,
 Plébános és püspök közt ; masszivabbak
 Az angol beefek Sparta levesénél
 (Bár hőseink nem jobbak az övéknél).

De két tárgy még úgy nem különbözött,
 Nagyobb, jellemzőbb differenciát
 Annál, mely város és falú között
 Mindenha volt, szemünk sehose lát.
 Jobb a falú, ha ranghoz nincs közöd,
 Ha kaczagod a hír mohó fiát,
 Ha meg tudsz vetni cselt és érdeket ;
 De hogyha nem — : a város jobb neked !

De »en avant«! — Hosszúra nyúlt ebéd
 Magát Ámort is elbusítja, bár
 Egy kis falástól a szerelmi éd
 Sokkal nagyobb ; Vénusznak (tudja már
 Apró diák is) hű barátja két
 Jeles személy : Bacchus s Ceres ; e pár
 Vidítja föl pezsgővel, majonézzel ;
 Jó kedve bőjtben dideregve vész el.⁹

A tálakkal már száguldoznak és
 Juán leül — hová, nem nézi meg ;
 Zavart, levert, étvágya is kevés ;
 Ül, mint a kit székéhez köttenek ;
 Bár harczi zajként csörren villa, kés,
 Ő mit se hall és hallgat mint a szeg,
 A míg egy szomszéd (ah ! harmadszor éppen)
 Halat kér tőle és mormog dühében.

No harmadszorra végre fölriad,
 S a gúnyoros pofákat látva, most
 Irúl-pirúl e kis botlás miatt ;
 (Mert semmi sem zavar meg úgy okost,
 Mint a buták csúfos röhejje) ; ad
 Kemény döfést a díszes hálnak, oszt
 Nagy gyorsasággal, meg se nézve, mit,
 S egy fél süllőt a szomszédnak hajít.

Az illető ur nem haragudott,
 Inyencz levén s hal-kedvelő ; de más,
 Kinek csupán fej s némi fark jutott,
 Roppant dühös ; nagy a csodálkozás :
 Ily sült kamaszt lord Henry hogy' tudott
 Vendégül hívni ? Arcza, kedve fás,
 Még azt se tudja : lanyhul-é a zab ?
 És három vokssal lordunk koldusabb.

Sejtelmük sincsen, hogy mult éjszakán
 Szellem járt nála, mert ha sejtik ők,
 Szimpáthiát éreztek volna tán ;
 Ha tudniillik volna e ripők
 Testes butákban némi szellem ; ám
 Ezek csak poczkok és háj-nyomta fők !
 Hogy ily testekben lélek existálhat,
 Avagy hogy lélek ily testekbe szállhat !

De hősiemet nagyobb zavarba ejti
 Mint ténsurak gúnyos kompániája,
 Mely most szemét ámulva rajt' felejtí
 S ügyetlenségét, zordságát csodálja
 (Hisz azt »hallották«, hogy víg, fürge, — lejtí
 A legtöbb tánczot és erős a bája
 Hölgyek körül ; kis emberekre rá vall :
 Törődni buzgón nagy urak dolgával).

Nagyobb zavarba Rórának szeme,
 Mely néz merőn rá és az a mosoly,
 Mely ajkán játszik ; ez leverte, le ;
 Nem mosolyog ok nélkül, a ki oly
 Tartózkodó, mint Róra ; nincsen e
 Mosolyban édes biztatás, ha jól
 Szemügyre vesszük, semmiféle jel,
 Mi bikficzet reményre ingerel.

A szemlélet nyugodt mosolyja volt,
 Részvét s csodálat csöndes vegyületje,
 De kis Juánba mély keservet olt :
 Lenézésnek gondolja ; rosszúl tette,
 Mert *érdeklődés* szülte a mosolyt ;
 A várnak egyik sánczát már bevette ;
 Láthatta volna, mert ilyenhez értett,
 De megzavarta szörnyen a kísértet.

Csak az a baj, hogy nem pirúl a lány
 A mint néz, néz rá hosszan, csöndesen,
 És nincs zavar nyugodt ábrázatán ;
 Elfordította szép szemét, de nem
 Sütötte le ; csak halványabb — talán
 Az aggodástól ? Én nem sejthetem.
 Halvány volt mindig, ritkán piruló,
 Fényes, fehér, mint napsütötte tó.

Adél eközbe dolgozott keményen
 E szárnyas-, vad- s hal-pusztítók között ;
 Fáradt a szent dicsőség érdekében ;
 Méltóságából most kivetkőzött,
 Azaz keverte nyájassággal, éppen
 Kellő arányban ! Ó csodáld a nőt,
 Ki rajta van, hogy férj, öcs vagy rokon
 Átvergődjék a — választásokon !

Eszköznek mindez jó s hasznos lehet,
 De Don Juán mikor Adélna néz
 És látja, hogy e fényes szerepet
 Úgy játszsza végig, mintha az egész
 Csak egy táncz volna és csak néha vet
 Olyan pillantást — míg ragyog, igéz —
 Melyben fölvilan lelke bosszusága :
 Adél *valóját* kétesnek találja.

E móka néki oly pompásan áll,
 Mindent oly könnyen és oly játszva tesz,
 Hogy azt kell hinnünk : szívtelen, sivár ;
 Pedig csalódunk : élénkség csak ez,
 Véralkat, nem mesterség műve, bár
 Csinálnak látszik, oly tökéletes ;
 Csalárd s igaz ; mert — úgy van úgy, Tamás-had —
 Legőszintébb az, kire benyomás hat.

Ez hat költőre és művészre ; hőst
 Ritkábban nyugöz, bölcsét soha ; nem
 Ragadja meg az igazán erőst,
 De udvaronczt, tánczmestert igen,
 Meg szónokot, ki sátánt falra föst ;
 Nem ül győzelmet pénzügyérekén,
 Bár művészekké váltak a mai
 Fináncz-zseník : kincstárunk lordjai.

A számvetés költője mind e meddő
 Korszakban ! Ó rád sózza minden áron
 Ha nem is azt, hogy öt a kétszer-kettő,
 De azt igen, hogy négyet ér a három.
 (Te négyet adtál s hármát fizetett ő.)
 A »törlesztés« nem törleszt, úgy találom ;
 Mindent benyel, mint éhes tenger-ár ;
 Bús liquidum, mely mitsem liquidál.¹⁰

Míg osztja bókját és kegyét Adélem,
 Fitz-Fuk herczegné pompásan mulat,
 Nem nyiltan ám (sokkal műveltebb, kérem),
 De mindenütt meglátja percz alatt
 A »ridikül«-t, lappangjon bármi mélyen
 A divatos méhek' e méze ; hat
 A kómikum rá s összegyűjti mind
 Gyors kék szeme ; ma is, szokás szerint.

De mint egyéb nap, hát ez is lejár ;
 Hozzák a kávé és előüget
 Hintó meg cséza. Búcsút véve már :
 Vidéki delnő vág pukedliket ;
 Szintúgy a jó férj, ki sorára vár,
 S hajlong, csoszog az asszonyság megett ;
 Tetszett nekik a házi-úr s a trakta ;
 Hát még Adélem ! Mindet elragadta.

Egész uton csodálják : mily nemes,
 Mily kedves, bájos és udvarias ;
 S e nyájasság benső, őszinte — : vess
 Egy pillantást rá és látod, hogy az ...
 »Sugárzik« róla ! Már ez érdemes
 Magas rangjára ! ... Úgy van ; szent igaz !
 S mily izléses volt a ruhája ! Még
 Nem hódított így szép egyszerűség.

De gyöngy-Adélem, hogy magát a sok
 Kegyéért és bókért kárpótolja végre
 (Melyért csodálták, dicsérték *azok*),
 Most megjegyzést tesz a derék »vidék«-re
 S bizalmas körben jámbor pugrisok
 »Rajzát« hallgatja : — (Elmés rajz, az égre !)
 »Mily öltönyök ! Mily arcok ! Mily furák
 A fejdisek ! S a nők mily figurák !«

Igaz, hogy ő csak ritkán szól bele,
 A míg a többi tombol bösz hevében,
 De hogyha szól : »bágyadt dicsérete«¹¹
 (Gáncs legjobb módja) illik szörnyüképpen
 A hangulathoz s mint kellő zene
 A melodramát, úgy kíséri éppen.
 Távol barátot védni szép ! Esengem
 A magamétól, hogy — ne védjen engem.

A megszólás e rohamába csak
 Kettő nem áll be : szende arczu Róra,
 Ki — mint szokott — merengő, hallgatag,
 Meg Don Juán, ki gúnyos, röpke szóra
 Máskor nagyon kész ; most ül mint a vak,
 Mint a siket ; élcz nem hat a komorra ;
 Hiába omlik ötlet, tréfa csőstül,
 Szó sem kerül a máskor oly csipőstül.

De Róra képén rögtön észrevette :
 Helyesli, hogy most nem szólalt meg ő ;
 Azt hitte tán, hogy irgalomból tette,
 Mely tartozásunk a kívül-levő
 Személy iránt ? (Bár ritkán fizeted te,
 Meg én s ti mind.) Bármit hisz, az a fő,
 Hogy Don Juán, bár alig néz körül,
 Ezt mégis látja és látván — : örül.

A lélek annyiban javára vált,
 Hogy mint egy lélek, épp oly néma lett,
 Mert becsülést e réven ott talált,
 Hol ezt kinyernünk legfőbb tisztelet.
 S tényleg Juánom szebb időkre szállt,
 El-elmélásván e leány felett . . .
 Tán érzésével csak képzelme játszik,
 De oly felséges, hogy valónak látszik !

Ó szép idők — : vágy és remény kora,
 Áldott, szent vakság, mely semmitse lát
 E »nagy« világból ! Egy percz mámora,
 Egy pillantás több üdvösséget ad,
 Mint hír, dicsőség, kincs egész sora,
 Melyér töri a férfiú magát,
 De hasztalan, mert semmi sincs oly drága,
 Mint a teremtő szív külön világa !

»Αἰ αὖ ταν Κυθερειαν« így nyög az,
 Kinek memóriája *van*, vagy szíve *volt* !
 Ah ! kéje tűnik, mint rövid tavasz,
 A durva vénség fényt, sugárt kiolt.
 Anakreon az egyetlen, ki vas
 Kezét nem érzi és dalolva hord
 Örökzöld myrtust. Rosszúl bánsz velünk
 »Venus Genetrix !« . . . Mégis — tisztelünk ! ¹²

110.

Magasztos érzés reng Juán szívében,
 Mint túlvilág határát verdeső
 Fenséges hullám. Éjfélt üti éppen ;
 Aludni megy ; de mélasága nő ;
 Ah ! elszunnyadni nem tud semmiképpen,
 Álom szemére országért se jő ;
 Töprengve tűri édes bú marását,
 Melytől ifjoncz sír és világfi ásit.

111.

Minden ruhát levetve, úgy ül ott
 Komor magányban ; csak hálókabát
 Van rajta még — : különben »sans culotte« ;
 Csodálatos szorongás hatja át,
 Várván a szörnyü testnélkül-valót,
 A kit ma éjjel — sejtí — újra lát !
 E helyzetet nem méltányolja más,
 Csak az, kit ért már ily látogatás.

Figyel — s zörejthall! Úgy van! Hallga! Ha!
 Már látom — látom! Ott — ott — nem — nem — itt!
 Nagy ég! Mi az? Hát — hát — Bah! a cicza!
 Ördög vigye a puha lépteit!
 Kisértetként tapog a lábica,
 Vagy mint szerelmes hajadonka, kit
 Trémáztat a czipőnek szűz echója,
 Mikor vonúl első találkozóra.

Megint — mi az? A szél tán? Nem, nem — ím
 A szerzetes közelget újra. Toppan
 Lépése künn, mértékre mint a rím,
 Sőt (mert a versláb sántikál ma) jobban.
 A míg pihen halk álom karjain
 Egész világ, — csillag kék lángja lobban
 S gyémántos övként szikrázik a menny:
 Juánt a pap kíséri rémesen.

Hang, mint mikor nedves kéz üveget
 Nyomorgat, melyre vásni kezd a fog,
 Vagy halk eső, mely éjfélkor csepeg,
 És szerfölött rejtelmesen pocsog,
 Hatol Juánhoz és sáppasztja meg:
 Hús-vért a köd. Hja! ez nem tréfa! Sok
 Jó ember is fél lelket látni (félek),
 Ki bízik abban, hogy örök a lélek.

Lát? Szeme nyitva? Úgy van, sőt a szája
 Hah! még az is. Eláll a szó egészen,
 De a kapú, honnan kizúg dagálya,
 Feltáru, mintegy szónoklatra készen,
 Ha ámulsz, döbbsz. Nő a borzadálya,
 Mert nő a zaj s már ott döng közelében;
 Kinyilt a szája, mondtam már; azonban
 Mi nyilt ki még? Az ajtó nyilt ki nyomban.

Recsegve nyilt meg, mint az alvilág
 Kapúzata. »Lasciate ogni speranza!«
 E bős nyikorgás úgy a szívbe vág
 Mint Dante verse vagy pedig e stanza,
 Vagy — ámde hitvány minden szóvirág!
 Egy szimpla árny elég, hogy megriaszsa
 A legnagyobb hőst; ily csodát művel
 A szellem, mert *több* mint a porhüvely.

Röpül az ajtó, nem gyorsan, de mint
 A vészjós csüllő: lassan, biztosan;
 Aztán behúzza egy rántás megint,
 De nem egészen; félig nyitva van,
 S két gyertya fényt egy zord árnyékra hint
 Mely végig reszket a szobán. Uram
 Kegyelmezz! Ott áll, a küszöbön éppen.
 Ott áll a csuklyás, szentelt öltönyében.

Juán megborzad, épp úgy mint a mult
 Éjfél szakán ; de mert borzadni restel,
 Most arra gondol, hogy tán nyomorult
 Tréfának ül föl és pirúltni kezd el.
 A maga lelke szintén lánggra gyúlt,
 Birokra kelt s elbánt a gyáva testtel.
 Eszébe jut, hogy test és lélek egy
 Üres léleknél tán csak többre megy.

A borzadály dühös haragba csap,
 S Juán föláll, lép — hátrál a barát ;
 Juán utána ; mindig lázasabb
 Szemekkel nézi a sötét harát ;
 Nyitjára jön ma, hogy mit rejt e pap,
 Átgázol rajta, tüzzel-vassal át !
 Megáll a szellem, fenyegetve int,
 Falhoz suhan s szoborként áll megint.

Karját Juán kinyújtja — Istenek !
 Se test, se más . . . nem érint csak falat,
 Melyen szép, halvány holdsugár remeg,
 Megtörve cifra boltívek alatt ;
 S szivén a fázás — hősem állna meg
 Iszony nekül itt — újra átszalad.
 Mily furcsa ! Egy kobold *nem léte* jobban
 Lever mint egy had, mely támad valóban.

De nem mozdúl az árnyék ; tiltva néz
 Két bájos kék szem (holtnak túl-vidám) ;
 És úgy tetszik : nem ártott doh, penész
 Lehének sem, mert édes ; ejnye, lám,
 E fürt szőkére vall itt ; hát e kéz,
 S e gyöngy-soros száj ; mind egymásután
 Csodálhatók, a mint kisüt a hold,
 Mely egy kicsit felhők közt bujdosolt.

Másodszor is tapingat elhülő
 Juánunk és — ó égi hatalom ! —
 És megragad . . . mit ? Egy kemény, de hő
 Kebelt, mely úgy ver, mintha szíve vón.
 Most látja csak, hogy tévedt szörnyen ő,
 (Igy jár az ember, ha siet nagyon)
 Hogy zavarában téglát és meszet
 Fogott csupán meg, bár mást keresett.

Kedves léleknek látszik ez a szellem
 (Ha szellem) ; szebb még nem viselt csuhát ;
 Kis gödrös áll, ivor nyak (csupa kellem)
 Bújik ki most hús-vér alakba' ládd ;
 Lehull a kámzsa — elszorúl a mellem —
 S a legszebb teltség néz ragyogva rád,
 A legüdébb arcz nevető szeme :
 Fitz-Fuk herczegnő pajkos szelleme !

JEGYZETEK.

A HETEDIK ÉNEKHEZ.

Izmaila ostromát és bevételét Byron a hetedik és nyolczadik énekben borzalmas részletességgel írja le (épp úgy, mint a második énekben a tenger viharát és a hajótörést), miközben mélyen megható epizódokat kapunk hatalmas szatirával keverve, mely az »en gros mészárosok« ellen irányul ; »ezekkel szemben« — jegyzi meg Byron — »kiméretlenül meg kell mondanani az igazat. Tudom, hogy az ellenfél rémes hatalom, mindamellet a harczot meg kell vívni vele ; talán javára fog válni az emberiségnek, ha nem is az egyes embernek, aki síkra száll.« (Byron levelei 1821. aug. 8.)

12. verssz. »Egy rész à barbette stb.«

Az ágyu helyzete, mikor födetlen mellvéd mögött áll. A »macska« magasra hányt földsánczot jelent. (Górvéd.)

19. verssz. »Mint a poéta, »Jemmy« névvel él.«

Thomson és Smith épp oly közönséges nevek az angoloknál, mint nálunk pl. a Kovács, Takács-név. A Thomson-nevet az »Évszakok« költője tette világhírűvé, akire itt Byron céloz. A strofa végén említett »Smith a halifaxi« egy Angliában széltére ismert bohózat (»Love laughs at Locksmiths«) komikus hősalakja. Efajta tréfás vonatkozások igazában csak ott élvezhetők, ahol a nevek említésekor mindjárt a köztudatba átment alakok és események is az olvasó előtt állanak. Mi egyszerű hivatkozásra nem élvezhetjük »halifaxi Smithet« ; az angolok viszont Háry Jánost nem élveznék.

26. verssz. »S lesz Murray, Longman morgós, mint a medve.«

Byron idejében London legelőbbkelő könyvái. Murray (az angol Ráth Mór) adta ki Byron összes műveit. Byron sok levelet és tréfás verset intézett hozzá.

31. verssz. » . . . a delhi mind a hány« stb.

Olyanféle török katonaság, mint a muszka hadsereg kozák csapatjai. Eszeveszetten ront az ellenségre.

32. verssz. » . . . s De Ligne-ért, a ki herczeg.«

Prince de Ligne, aki a bécsi kongresszust szellemes bonmotjaival bájolta el, ifjabb korában Katalin czárnő hadseregét és udvarát szolgálta. Összegyűjtött leveleit és reflexióit 1809-ben bocsátotta közre Staël Holstein bárónő.

36. verssz. »Egy fa tövében halt meg.«

Potemkint, a leghíresebb és leggazdagabb — bár nem a legszerencsésebb — kegyenczek egyikét útközben érte utol a halál. Jassyból Nikolajewbe menet betegsége oly súlyossá vált, hogy meg kellett állani vele s egy terebélyes fa tövébe kellett fektetni a haldoklót. Ott adta ki a lelkét 52 éves korában. (1791-ben.)

45. verssz. »Szemét átkozza most is.«

»Isten verje meg a szememet« (vagy a »szemedet« vagy a »szemét«) kedvelt átkozódás a britt népnél.

51. verssz. »Ujonczokat tanít haptákra fenyven.«

Történeti tény. A »Hist. de la Nouvelle Russie«-ben olvasható: »Le 19-e et le 20-e Suwarow exerça les soldats; il leur montra comment il fallait s'y prendre pour escalader; il enseigne aux recrues la manière de donner le coup de baionette.«

*

A NYOLCZADIK ÉNEKHEZ.

8. verssz. » Halld! Az iszonyú
Robajban hogy' zúg: Allah! Allah! Hü.«

Allah Hü! tulajdonképpen ez a mozlimok csatakiáltása; hosszasan elnyújtják a végső szótagot, ami sajtászerűen vaddá teszi.

9. verssz. »A harez (Wordsworthunk így köszönti föl)
Isten leánya.«

Wordsworth egyik ódájában (mely Waterloo után született s hálálkodással van tele Napóleon bukása miatt) ezzel a versszakkal fordul Istenhez:

»But Thy most dreaded instrument
 In working out a pure intent,
 Is man arrayd for mutuel slaughter ;
 Yea, Carnage is thy daughter !«

(»De legrettentőbb eszközöd — tiszta szándék keresztülvitelére — a kölcsönös mézárásra fölfegyverzett ember. Igen, a harc a Te leányod !«)

»A gyilkosságnak pompás leszármaztatása ez ;« — jegyzi meg erre Byron — »szebbet heraldikus alig csinált még. Mit mondanának, ha ezt a genealogiát egy szabadon gondolkozó, egy radikális fedezte volna föl ?« —

18. verssz. » ; — egy úr (ismertem) Gross volt,
 S Gróvnak nyomatták, bár jeles harczos volt.«

Factum : lásd a Waterloo-ról referáló ujságot. Emlékezem, hogy akkoriban így szólottam valamelyik barátomhoz : — »Ilyen a hírnév ! Megölnek egy embert, a neve Gross és Gróvnak nyomatják.« Kollegám volt a megholdogult ; együtt frequentáltuk az egyetemet ; kedves, okos embernek ismertük ; élcei, vidámsága és »chansons à boire«-jai társaságát rendkívül keresetté tették.« Byron.

23. verssz. »Hát anyja Dídó és hazája Túnis.«

Vitatták — még tudományos alapon is — hogy az ír nyelv föníciai eredetű és az ír nép a karthagóiaktól származik. Paddy (ugyanebben a strófában) annyi mint ír. (Ahogy John Bull jelenti az angolt, Jonathán az észak-amerikait.)

25. verssz. »Be kár, hogy poklot ily mentség kövez.«

A portugál közmondás azt tartja, hogy »a pokol jó szándékkal van kövezve.«

26. verssz. »Oly nagyra voltak, mint Pall Mallal London.«

Pall Mall előkelő utca London elegáns negyedében, London nyugati részén. (Westend.)

27. verssz. »Ah! épp úgy mint a nász-év végivel
 Hű férjeiktől bájos, szűzi nőket.«

Itt a költő a saját esetére czéloz. Házassága egy esztendeig tartott. Millbanke Anna ekkor elvált tőle s még ma sem lehet határozottan tudni, hogy a válás döntő oka tulajdonképpen mi volt ?

38. verssz. »Különbek hát mélység lakóinál.«

Glendower : A szörnyű mélyből rémeket hívok.

Hövér : Hisz azt én is tudok s mindenki tud,
De jönnek-é vajjon, midőn hívod ?

(*IV. Henrik*. I. rész. 3. felv. 1. jel. Lévy ford.)

56. verssz. »És nem a Pistol rongy bezóni-jának.«

Pistol »Bezonian«-ja (Shakespeare *IV. Henrikjében*) az olasz *bisognoso* — szüköldő — elcsavarása ; képletesen »bitang«-ot akar vele mondani.

61. verssz. »Én boldogot csupán egyet találtam :
Boon generálist.«

Némely ember a legmélyebb magányt, a legnagyobb elhagyatottságot kedveli. E magány-kedvelők közé tartozott Boon (ejtsd : Bún) tábornok, aki Kentuckyban első telepedett meg a múlt század második felében. Annyira irtózott a civilizált emberek sokadalmától, hogy még 70 éves korában is fölszedte a sátorfáját és 200 kilométerrel »beljebb« vonúlt, mikor a »műveltek« invázióját közeledni látta.

121. verssz. » mintha nemcsak farka, de
Három vón szintén földi élete.«

Három lófarkas zászló illette meg katonai rangjánál fogva.

133. verssz. »Istennek és a czárnőnek dicsőség!
(Örök hatalmak ! Ó mily fájva cseng
Együtt e két név !) »Izmail mienk !«

Muszka eredetiben ez a rövid tudósítás *verse* van szedve és úgy hangzik, mint egy tréfás kuplé refrainje :

»Slava bogu ! slava vam !
Krepost Vzala y je tam !«

Suwarrow üres óráiban poéta volt ; különösen akkor szállotta meg az inspiráció, mikor ezer meg ezer hörgő sebesült haldoklott körülötte. (Gyönyörű alkalom a rímfaragásra !)

*

A KILENCZEDIK ÉNEKHEZ.

1. verssz. »Wellington ! Vagy Vilainton« stb.

E malicziózus szójáték — vilain francziául hunczutot jelent — Bérangertől ered, aki I. Napóleonnak (a nemzeti dicsőség szempontjából) nagy csodálója volt. Egyik chansonjában fordul elő :

»Faut qu' lord Vilainton ait tout pris
N'y a plus d'argent dans c' gueux de Paris.«

2. verssz. »Hogy Kinnaird-del a Marinét ügyében
Silányul bántál« stb.

Byron Wellingtont, a csökönyös reakció fő-fő emberét, épp oly hevesen gyűlölte, mint Londonderry-t és általában az akkori tory-pártot az ahhoz tartozó udvari poétákkal együtt. Gyűlöletét ebben az énekben nyíltan szeme közé vágja Napóleon szerencsés megbuktatójának. A Kinnaird-ügyet is fölhasználja ellene, bár újabb angol történetírók bebizonyítottak tartják, hogy ebben az affaire-ban Wellington magaviseletét gáncs nem érheti. — Lord Kinnairdet 1814-ben Wellington mutatta be XVIII. Lajosnak, de a lord melleleg a császárság helyreállítása érdekében alattomoskodott, sőt a »száz nap« idején nyíltan a bonapartizmus hívének vallotta magát. A francia kormány 1816-ban fölszólította, hogy hagyja el az országot és Wellington herczeg e kiutasítás ellen nem protestált. Lord Kinnaird Angliába térve, a mélyen megsértett ember hangján nyilatkozott e dologban és úgy tüntette föl Wellingtont, mint a párisi rendőrség titkos czinkosát; sőt szemére hányta neki, hogy azt a Marinét nevű politikai kalandort, akivel a lord Brüsszelben ismerkedett meg, nem vette oltalmába, mikor az illetőt (akiről kisült, hogy részese volt a Wellington élete ellen szőtt összeesküvésnek) a párisi rendőrség fogságba vetette.

4. verssz. »Jó nyaknyeső vagy.«

Idézet Macbethből. »Thou art the best o'the cut-throats.«
(3. felv. 3. jelenet.)

5. verssz. »Kifosztott és rabnépek megváltója!

Wellingtont a waterlooi csata után ily czímen ünnepelték a britt parlament dagályosabbnál dagályosabb szónokai.

6. verssz. »Pár falatot küldj a remek ebédből
Az örnek is, ki házad mellett strázsál.«

A Spanyolországban viselt háború egyik részese (közember a 71-ik angol ezredben) jegyezte föl e sorokat: »Ört állottam négy pajtásommal együtt s mindnyájan rettentően el voltunk fáradva. Ekkor parancs jött, hogy menjünk kétszersültet áztatni és etessük a Wellington herczeg kutyáit. Nagyon éhes voltam és örömmel fogadtam a parancsot, mert legalább addig, míg a kétszersültet áztattuk, a magam gyomrát is megtölthettem — több napi koplalás után. Eszembe jutott a tékozló fiú története és keserveket sóhajtottam kutya-etetés közben alacsony sorsom és tönkrement reményeimnek miatta!«

15. verssz. »Oh! dura ilia messorum!
Horác.

18. verssz. »Elmélkedések zajgó tengerén
Pyrrhóként szállni.«

Pyrrhó, az Elisből való bölcsész, határozott véleményt nem mondott soha; mindenben kételkedett; és mikor valamit minden oldalról megvizsgált, alaposan túhegyre vett, elmélkedése azzal végződött, hogy nem hitt a saját bizonyságainak.

32. verssz. »Lehetne bátran első úri gazda.«

»Gentleman farmer.« Aki nem bérlő, hanem maga gazdálkodik a saját birtokán. E versszak ama nagy gazdasági válságra czéloz, mely a békekötés után az angol nagy birtokos és a bérlők helyzetét fenyegette; ettől fogva kezdett hanyatlani a gabona ára, mely a hosszas háború évei alatt rendkívül emelte a földjövedelmét.

34. verssz. »Mert már rosszul emésztett.« stb.

Nadir sah-t, India pusztítóját, összeesküvés pusztította el, miután bél-dugulása örült haragra ingerelte, mely tűrhetlenné vált.

35. verssz. » vagy az udvaroncok
Sarkára hágtok.«

»Három év óta — úgy veszem észre — oly elméncz lett a világ, hogy a paraszt lábujj-hegye az udvaronc sarkára tapos.« (Hamlet. V. felv. I. szín.)

41. verssz. »Kizökkent az idő.«

Idézet Hamletből:

»Kizökkent az idő! Ó kárhozat
Hogy én születtem helyretolni azt!«
(Arany ford.)

47. verssz. »Lanskojt csak most temették.«

Lanskoj szép arcú, finom alkatú emberke volt (selyemgyerek, mondaná Polilla), akit Katalin czárnő jobban szeretett valamennyi kegyenczénél. Nevelése kissé el lévén hanyagolva, Katalin czárnő magára vállalta kiképeztetését. És ez teljesen sikerült is, csak az volt a baj, hogy a bájos ifjú 1784-ben, fiatal-sága virágában, sorvadásba esett, és még abban az évben meghalt ő felsége tulajdon karjai között. Ő felsége fájdalom — szemtanuk állítása szerint — szívszakgató volt; annyira emésztette magát, hogy három hónapig ki se mozdult czarszko-szelői

palotájából. Később a siratott kegyencznek díszes emléket állíttatott a palota kertjében. Lanskoj vagyonát különben 3 millió rublira becsülték. (Bizonyosság, hogy a czárnő szerelme szép jövedelmet hajtott.)

49. verssz. »Csak folyamodjál Londonderryhez.«

Lord Castlereagh, Londonderry marquis zavart, kuszált beszédeit nemcsak Byron tette gúny tárgyává, hanem a kortársak legnagyobb része, különösen a szabadelvűek.

55. verssz. »Teterrima causa« stb.

Horác. Satir. I. 3.

56. verssz. »Hirnök Merkurról szól Sekszpíre« stb.

Vonatkozás Hamlet szavaira: »Állás Merkuré,
Most száll le egy égcsókoló tetőre.«
Hamlet. 3. felv. IV. szín. (Arany ford.)

80. verssz. »Klytemnestrához szörnyen közel áll.«

Katalin férje, III. Péter, 1762-ben halt meg, egy héttel azután, hogy a trónról letették. Egy ideig sokat suttoztak, hogy a szegény elcsapott czárt erőnek erejével expediálták a mennyországba s e speditőrök feje maga Katalin volt, a czár szerető felesége; annyi áll, hogy a rémes esetet — ha csakugyan megtörtént — olyan titok földi, hogy azon senki át nem láthat. Bizonyosság nem lévén rá, higyeje mindenki azt, amit gondol.

81. verssz. »Egy szép kegyencznek mert fejét vetette.«

Essex.

*

A TIZEDIK ÉNEKHEZ.

11. verssz. »Mint irta volt jeles Jeffrey barátom.«

Jeffrey, Skócia egyik elsőrangú jogtudósa és mint kritikus szintén a legkiválóbbak egyike, alapítója s hosszabb ideig főszerkesztője volt az »*Edinburgh Review*« című folyóiratnak, mely Byron korában döntő fórumként ítélt Nagy-Britannia összes irodalmi termékei fölött. Jeffrey (tekintély dolgában legelső) szigorú, de igazságos bíráló volt, kicsinyes szenvedélyektől, gyűlölködő elfogultságtól ment. Byronnal kezdetben ellenséges lábon állott. Byron első szárnypróbálgatását az »*Edinburgh Review*« gúnyos bírálattal fogadta, mely annál jobban sebezhetette a fiatal poétát, mert az ironikus észrevételekben nagyobbára igazság rejlett. A költő hirtelen harag-

jában az »English Bards and Scotch Reviewers« című híres szatirájával állott elő, mely kiméletlenül elbánt a kortársakkal, de legdurvábban az edinburghi folyóirat kritikusaikat csépelte. Jeffrey mindamellett Byron későbbi műveit a legnagyobb elismeréssel fogadta, amivel Byron rokonszenvét teljesen megnyerte; különben is belátta higgadtabb fővel, hogy dühös szatirája sok igaztalan vágást tartalmazott. Jeffrey és Byron közt e közeledés révén szíves baráti viszony fejlődött ki, bár személyesen nem találkoztak soha. Byron rokonszenvét az sem ingatta meg, hogy »Don Juan« első énekeinek megjelenésekor az »Edinburgh Review« — noha nem csatlakozott a tory-sajtó átkozódásaihoz — szintén kárhoztatandónak vélte a költemény tendenciáját és sajnálkozott azon, hogy »Anglia legnagyobb élő költője« mért nem választja morál dolgában mintaképül Sir Walter Scottot. Az a meleg elismerés, mellyel Byron kivált a 15., 16. és 17-ik versszakban hajdani ellenesének adózik, Byron nemes lelkületének szép bizonyítványa.

16. verssz. » Hajtom serlegem
A régi jó időkre !«

Eredetiben : »Here 's a health to Auld Lang Syne !« Lefordíthatatlan szépség. »Auld Lang Syne« alatt a rég elmúlt kedves időket érti a skót (mert ez nem angol, hanem skót felkiáltás) s megreszket a szíve, kivált idegen földön, valahányszor hallja. Burns Róbert egyik gyönyörű dala ezt az »auld lang syne«-t énekli meg. Byron rajongása Skócia iránt érthető. Gyermekekorát Aberdeenben élte és teleszívta magát a skót felföld édes benyomásaival. Anyja skót nő volt, a Gordonok büszke fajából.

19. verssz. »És szeretem a bércz s patak honát.«

Scott Walter a »Lay of the last Minstrel«-ben »land of the mountain and the flood«-nak nevezi Skóciát.

27. verssz. »Közel van Dante gyászos rengetegje.«

»Mi ritrovai per un selva oscura« (Inferno, Conto I.). Dante »az emberi életpálya közepén« »sötét erdőbe téved«, ahonnan Virgil vezet ki az elköltözöttek honába. A zsolttáíró állítása szerint 35 éves korunkban állunk az »élet közepén«. Mikor Byron a 10-ik éneket írta, néhány hónap híján 35 éves volt.

34. verssz. »Ó negyven paperőt !«

Ad normam : »negyven lóerő«, negyven lóerejű gőzgép. Főtisztelendő Sidney Smith, ez a tréfás lurkó, ebéd alkalmával egy paptársa mellé került és utóbb azt beszélt, hogy stupidus szomszédjának a szája »tizenkét pap-erővel« dolgozik. — *Byron.*

35. verssz. »Ki hódító Vilmossal együtt érez.«

Hódító Vilmos a vazallusainak osztott hűbéreket jegyzékbe vétette, mely ma is megvan. E jegyzék neve »doomsday-book« és angol család legfőbb büszkesége, ha rámutathat arra, hogy szerepel a jegyzékben. Byron ősei szintén be voltak jegyezve.

49. verssz. »Mint Ifjénját távol Taurisba.«

Katalin czárnő II. József császár társaságában utazta be Krimiát már nem tudom melyik évben. — *Byron.*

58. verssz. »Majd zöld Kurlandon, a hol egy bolond
Biron névvel herczeg lón.«

Anna czárnő idejében fő-fő kegyencze fölvette a francia Biron-ág nevét és címerét. Ez az ág az angol mellett még maig fennáll. Vannak még e néven kurlandi herczegnők; a szent szövetség áldott esztendejében (1814.) találkoztam egyikökkel, S . . . herczegnővel, akinek Somerset herczegné úgy mutatott be, mint név-rokont. — *Byron.*

59. verssz. »A mennydörgöt, gondold meg, nyak-szabó
Castlereagh verte aljas porba itt lenn!«

Mikor Castlereagh lord elvágta a nyakát, kormánypárti ujságok a lehető legelegánsabb kifejezésekkel iparkodtak e ténynek méltóságot, előkelő színt kölcsönözni. Szerintük a halál a »fő ütő-ér átmetszése miatt« következett be.

62. verssz. »Van szüzlány, csontban, tizenegyezer.«

Szent Orsolya és tizenegyezer szüze 1816-ban még megvolt s valószínűleg megvan ma és meglesz ezután is.

Byron.

66. verssz. »Hét év külföldön.«

Súlyos bűnügyekben hét évi deportáció: ez a minimális büntetés Angliában. Hét év óta élt Byron honától távol, mikor e verseket írta.

73. verssz. »Edward sisakját és Becket követ.«

Becket Tamást a templomban szúrták le 1171-ben.

84. verssz. »Egy him mistress Fy, söpröm én szalontok.«

Mrs Fy, gazdag quaker-családból származó kegyes hölgy, személyesen járta végig a londoni börtönöket és tanítással, segélyezéssel igyekezett könnyíteni a nyomorult foglyok helyzetén. A 85. strófában említett *Carltonhouse* IV. György király rezidenciája volt.

86. verssz. »Mondd azt is, hogy szerr Curtis sült bolond.«

Ez a termetes alderman eszem-izomok rendezésében tünt ki ; s éppen ezért IV. György király különös kegyeiben részesült.

*

A TIZENEGYEDIK ÉNEKHEZ.

1. verssz. »Azt mondja Berkeley püspök : nincs anyag.«

Berkeley, Cloyne püspöke »Principles of Human Knowledge« című művében tagadja az anyag létezését ; szerinte kívülág csak annyiban létezik, amennyiben azt a lélek magába fölveszi. »Lélek nélkül annak a roppant tömegnek, melyből a világ-mindenség épült, nincs semmi subsistenciája.« Rendszere tulajdonképen a Locke és Descartes elméleteire támaszkodik, de túlságba megy az anyag merő tagadásával. Filozófiájával a vallás dogmáját kívánta erősíteni, kiküszöbölván a világból a matériát, mely mindig erős várak volt az atheistáknak.

19. verssz. »Nagy férfit irtott ki, anyi szent.«

Az eredetiben ez a versszak az angol nyelv válogatott műkifejezéseit tartalmazza. A magyar — s ebben a tekintetben hálát adhatunk az Istennek — még nem olyan civilizált, hogy külön tolvaj-nyelvvel rendelkezék ; e versszakban tehát legjobb akaratom mellett sem járhattam az eredeti versek nyomán.

25. verssz. »Stonehenge nem az.«

Stone-henge (Sztón-hends) durván összehalmozott, épületformájú kőrakás Salisburyban. Jelentése fölött a régiségbúvárok régóta és sokat disputáltak, de még ma sincs eldöntve, hogy a roppant kőhalmoz mi légyen. A nép babonája szerint maga az ördög építette. — »Bedlam« a legnagyobb tébolyház Angliában. — Mansion-House-nak nevezik a londoni Lord-Mayor palotáját. — Az »apátság« alatt természetesen a Westminster értendő, a britt hősök, államférfiak és poéták pantheonja.

29. verssz. »A hol St.-James Hall s még több St.-James Hell van.«

Szójáték. Hall : csarnok. Hell : pokol. Az utóbbi alatt itt játéklarangot kell értenünk, amilyen Byron idejében is tömerek volt Londonban.

30. verssz. »Nem erkölcsös, de hasznos nép, ez áll.
Lásd Malthust.«

Malthus »Essay on the principle of population« című korszakos közgazdasági munkájában azt bizonyította, hogy a

munkás-osztály házasodása direkt befolyást gyakorol a munkabérré; mennél gyakoribb ott a házasság, mennél hamarabb alapít családot a munkás s ennél fogva mennél több ott a gyermek, annál nagyobb lesz munka-erőben a kínálat, annál hanyatlóbb lesz a munka-bér irányzata; ezen az osztályon tehát nem segíthetünk, ha csak a munkás maga nem segít önmagán azzal, hogy a saját versenyét szűkebb korlátok közé szorítja, más szóval csak akkor házasodik, ha már kedvezőbb keresetre tett szert. — Malthus tanai meglehetősen elferdítve szivárogtak a közönség közé s azt hitték, arra tör, hogy az állam tiltsa el szegény embernek a házasságot, hogy szegény szülők gyermekeit hagyják éhen veszni az utca kövezetén stb. Byron — bár föltethető róla, hogy Malthust olvasta és megértette — pajkosan bánik el a nagy tudóssal nemcsak itt, hanem a »Don Juan«-nak még egyéb részeiben is.

38. verssz. »Mely lóherjét elnyütte ünnepeilyn.«

A lóhere Irland czímerében szerepel. Byron itt az írek szolgálkúségére czéloz, mert mikor IV. György 1821-ben Irlandot meglátogatta, hódolattal fogadták és ünnepelelték.

42. verssz. »Billingsgate a példám.«

A halkufárok piacza Londonban. Persze, hogy itt teremnek a »legszaftosabb« káromkodások.

49. verssz. »Sok divatárus, a ki misseket
Ruház hitelre.«

»Drapery misses«, csinos kisasszonyok, akiket szabó és divatárus ellát minden szükségessel — *hitelre*; a számlákat a férj fizeti meg, mikor a kisasszony már rendelkezik ily készéges egyénnel.

55. verssz. »A legnagyobb élő poéta« stb.

A britt ököl-vivók legkitünőbbje »champion« czímet és e rang külső jeléül dísz-övet kap, de versenytársai minden pillanában fölhívhatják elsőségének bebizonyítására. Ha vesztes marad, övét a győző ölti fel.

Az 57—59—60. versszakokban:

Főtiszt. Rolly-Polly (Rowley-Powley) egyházi költő lehetett, de hogy e néven Byron kire czéloz, eddig megállapítva nem volt. — »Szelíd Euphusom« alatt Barry Cornwall-t érti (családi nevéen Bryan Procter), akit egy kottéria Byron rovására magasztalt. Valamelyik folyóirat »morális Byron«-nak nevezte. — Savage Landor és Southey kölcsönösen dicsőítették egymást. — *John Keats*, aki költő volt Isten kegyelméből, 1820-ban

fiatalon halt meg Olaszországban, ahova orvosai küldték gyöngélkedő egészsége miatt. Kevéssel halála előtt a »Quarterly Review« éles bírálatot közölt műveiről és mivel becsvágya érzékeny volt a betegesséig, azt állították, hogy e recenzió következtében halt meg.

62. verssz. »Nem súlyosabb mesterség szedni kaprot.«

Idézet Lear királyból. Edgar a szemevilágától megfosztott Glosterrel elhiteti, hogy Dover sziklái fölött áll s egy embert rajzol, aki a meredek sziklákon csüngve kaprot keres — »rémitő mesterség!«

67. verssz. »És döng a rézzel bélelt kapu-sor.«

Az angol házakon csengetyű helyett réz kopogó van alkalmazva. Inasok e kopogóval nagy lármát szoktak ütni, annál nagyobbat, mennél előkelőbb uraságot szolgálnak.

76. verssz. »Hol a világ? kiált Young nyolczvan évvel.«

Young, az »Éji gondolatok« szerzője, nyolczvan éves korában költeményt írt »Resignatio« címmel; ebben fordul elő e fölkiáltás.

A 77—78—79—84 versszakokban Byron szemlét tart azok fölött, a kik 1811—16-ban domináló szerepet játszottak s akik azalatt, míg ő külföldön járt, sorra letűntek. Napóleon megbukott, Castlereagh öngyilkossá vált, a parlament szónokai kidőltek, Charlotte hercegnő, akit a nép bálványozott, meghalt gyermek-ágyban, Karolin királynét botrányos válópör sujtotta; elmúltak a háború évei, mikor az angol kincstár 5 százalékos kamatot fizetett hitelezőinek (a békekötés után az 5 százalékos adósságot 3 százalékosná konvertálta) és a nagybirtokokosok busás bért szedtek árendásaiktól.

Brummel, a specifikus angol dandysmus legtündöklőbb képviselője. Ámbár plebejus származású, évek során át királyi volt az elegáns ifjúságnak, ízlés, ruházat dolgában diktátor. Nyomorban, félőrülten fejezte be életét.

Wellesley, párja Brummelnek, azzal a különbséggel, hogy főrangú családból eredt. Wellington hercegnek volt a kisöccse. Roppant sok vagyonnak hágott a nyakára s utoljára is Wellington alamizsnáján éledgett.

Whitbread, 45 évig »opponált« a parlamentben. (Hajthatatlansága miatt »the intractable man«-nak nevezték.) Kivégezte magát, épp úgy, mint *Romilly*.

III. György 1820-ban halt meg. Beszélték, hogy testaméntomát IV. György elsikkasztotta, de csak mende-monda volt.

IV. György látogatást tevé Skócziában, a hű skótok éppen úgy ünnepelték, mint annak előtte az írek. A »hegedülés«-nek titkos értelme van. Az angolok azt állítják, hogy a legtöbb skót *rühösségben* szenved és ezt az ocsmány betegséget »*scotch fiddle*«-nek nevezik. Innen a viszketés és a vakarás.

A *Grenville-család* a francia forradalom kitörése óta jelentős szerepet játszott a britt parlamentben. Legkiválóbb tagjai: lord William Gr. és Thomas Gr. többször mentek át egyik pártról a másikra.

A *whigek* a két utolsó György uralkodása alatt — leszámítva néhány hónapot — nem tudtak kormányra vergődni. Ezt gúnyolja Byron a 79-ik strófa utolsó sorában.

Southcote Johannáról már volt szó »Don Juan« 3-ik énekében. Vallásos rajongásában azt képzelte, hogy Messiást fog szülni.

A »*kongresszus*« alatt a veronai kongresszus értendő.

86. verssz. »De carpe — carpe diem én Juánom!«

Carpe diem quam minimum credula postero.

Horáczius

Ugyanott. »Játszd végig ficzko!«

Out, you rogue! play out the play! (Henry IV.)

87. verssz. »Uj Atalantist írni« stb.

»New Atalantis, or Memoirs and Manners of several Persons of Quality.« Híres mű, a 18-ik század első felében történt udvari és egyéb magasrangú botrányok gyűjteménye, nagy őszinteséggel megírva. Szerzője asszony volt: mistress Manley. Pope is hivatkozik rá az »Elrablott hajfűrt«-ben.

*

A TIZENKETTEDIK ÉNEKHEZ.

5. verssz. »Kitől kap fegyvert ingetlen spanyol?«

Ingetleneknek hívták a spanyol radikálisokat: *descamisados*. (Később »exaltádossá« váltak.) Jellemző, hogy a Rotschild-cég már Byron korában is Európa-szerte uralkodott a *Baring*-céggel egyetemben, mely csak nem rég bukott meg az argentinai értékekkel üzőtt eszeveszett spekuláció révén.

13. verssz. »Ural szerelmet« stb.

»Love rules the court, the camp, the grove« stb. Scott Walter »Lay of the last Minstrel«-éből.

19. verssz. »Milford a britt« stb.

Görögországról írt művében : »Graecia verax.«

20. verssz. »S Malthus csinálja« stb.

Lásd az előző jegyzetet. Malthus említett könyvében a gyermek-szaporítás ellen ír. (De csak a »szegény embereknek« szól a lecke !)

74. verssz. »Mint jégbe ugrik forró gőz után« stb.

Az oroszok gőzfürdőikből tudvalevőleg egycenszen a Nevába szaladnak ; pompás praktikus antitezis, mely nem igen árt nekik. — *Byron*.

82. verssz. » noha nem
Lépett föl még Grey s már nem volt Chatam.«

Charles Grey (gróf) a 19-ik század első évtizedeiben a whigpárt vezére. Lord Chatam, Pitt édes apja, a nagy szónok és államférfiú, 1778-ban halt meg, néhány órával azután, hogy a Lordok házában elmondta utolsó remek beszédét.

84. verssz. »A herczegek herczegjé« stb.

A walesi herczegről, a későbbi IV. Györgyről van szó, aki trónralépte előtt mintája volt a valódi gavallérnak és aki magát Byront is elbűvölte, mikor 1812-ben bemutatták a herczegnek.

86. verssz. »Mint Nagy Sándor szerette vón az Áthost.«

Egy szobrász arra vállalkozott, hogy az Áthos hegyét kifaragja Sándor szobrának ; egyik kezében várost tartott volna, a másikban nem tudom mit és zsebéből patak folyt volna, ha nem csalódom. De Nagy Sándor elmúlt és az Áthos még mindig itt van, hogy nemsokára, mint remélem, szabad emberekre nézzen alá. — *Byron*.

89. verssz. »Olvasd a tőketörlesztőket sokszor« stb.

Anglia 1793 óta óriási kölcsönöket kötött, hogy Franciaország ellen a háborút folytathassa ; minden ily alkalommal — az akkor divatos elmélet szerint — törlesztési alapot létesítettek, mely kamatozó állampapirokból állott és arra szolgált volna, hogy jövedelmei révén lassankint minden nyilvános kötvény visszavásároltassék. Az idétt, mikor Byron a Don Juan 12-ik énekét írta, Ricardo s más kitűnő közgazdasági írók épp oly élesen megtámadták e rendszert, mint amily buzgón és nevetségesen védték azt a szubvencionált ujságírók. Min-

denki belátta, csak ezek nem, hogy ilyféle alapnak látszólag önálló jövedelme nem egyéb, mint magának az államnak jövedelme, vagyis az adózás közvetlen rezultátuma. Az angol törlesztési alap akkoriban évenként mintegy 18 millió font sterlinget kasszált be, más szóval: ennyit kellett a különben is súlyosan megterhelt nemzetnek kiszorítani, hogy az államadósságot törleszteni lehessen.

*

A TIZENHARMADIK ÉNEKHEZ.

13. verssz. »Davus sum!«

Terencziusnál Davus rabszolga kiált föl így egy beszéd hallatára, mely egyszerű agyának nagyon is rejtélyes; »Davus vagyok, nem Oedipus!«

18. verssz. »Sikernek ember nem parancsol« stb.

Idézet Addison »Cato« című tragédiájából. Csak a »ne« szót tette hozzá Byron a 2-ik sor végén.

29. verssz. Sok jó tanácsos« stb.

Példabeszédek könyve. 26. fejf. 6. vers.

44. verssz. »És Rotten Rowban nincs egy szál lovag.«

Rotten Row London egyik arisztokratikus része.

45. verssz. »Kontó és kontós« stb.

Virgil nyomán: »Ambo florentes aetatibus, Arcades ambo.« (Eklog. VII. 4.) A »görög naptár« értelme itt is soha-napján.

46. verssz. »De induláskor útatad elállja« stb.

Az angol cselédség, ha borraivalót akar, így szól: »Gondoljon a háziszolgára« stb.

55. verssz. »Lordunk közel jár Norman Abbeyhez.«

A főúri kastély és birtok rajzában Byron a maga ősi fészkének, Newstead Abbeynek leírását adja. De a nagy fényűzés Newstead Abbey-ből hiányzott. Byron nem volt gazdag ember, annyira nem, hogy a kastélyt és a birtokot kénytelen volt áruba bocsátani, hogy elkerülje a végromlást. Mindamellet később — írói díjai és a válás után részére megszabott apanage révén — dúsgazdag lord módjára élt Olaszországban. A görög insurgenseket is (akik közt Missoloungiban meghalt) százakkal segítette.

68. verssz. »S egyuttal Lély szindús esetében.«

Lély Péter, II. Károly király korában Anglia leghíresebb arcképfestője. Tömérdek főrangú dámát lefestett, többnyire kaczer öltözékben.

69. verssz. »A csillag-kamrát szolgálták ki sorba.«

A csillag-kamra: hírhedt főtörvényszék I. Károly korában. Birái az abszolút hatalom eszközei voltak. Corpus alatt a »Habeas Corpus« értendő.

72. verssz. »Hollandi szomj bánt« stb.

Jagó listáján a hollandi erős ivóként szerepel.

78. verssz. »Nimród feledné sik Durát« stb.

Síkság Assyriában.

83. verssz. »Ír absentee is« stb.

Absentee, vagyis távollevő: az a földbirtokos, aki sohasem lakik birtokán. Az ír nagybirtokosok legnagyobbbrészt Londonban, Párisban vagy Itáliában pazarolták el jövedelmüket. Ma sincs különben.

86. verssz. »Négy tiszteletreméltó úr« stb.

»Honorable«: ez a cím illeti meg Angliában a bárók fiait, leányait és a grófok ifjabb fiait. A »preux« lovag: de Montrond gróf, XVI. Lajos udvarának egyik legérdekesebb alakja: kéjenez, udvaronc, hamis-kártyás és ördögös párbajvivő. A francia forradalomból csodálatos módon kivergődván, Talleyrand, Fouché és Bonaparte diplomáciai megbízásokban részesítették. Így került Angliába is, ahol minden kártyázó társaságot »plüre ejtett«. »Ki ez az ember?« kérdezte a yorki herceg egy klub-estély alkalmával, Montrondra mutatva. »Franciaország legkedvesebb és legromlottabb embere«, volt rá a válasz. »Akkor mindjárt meghívom ebédre« szólott a herceg. Ötleitől, bon-motjaitól állítólag maga Bonaparte is félt. Mondják, hogy a Talleyrandnak tulajdonított híres mondás: »La parole a été donnée à l'homme, pour l'aider à cacher sa pensée« tőle származik.

92. verssz. »Irlandból Bomba, Skóciából Pompa.«

Azt hiszik, hogy Byron e két alakban két híres kortársát, az ír Curran-t és a skót Erskin-t kívánta jellemezni. Mind a kettő egyformán kitünő volt mint jogtudós, parlamenti szónok és társalgó.

96. verssz. »Istenkáromló, bűnös gyászvitéz« stb.

Fielding »Andrew József«-ében Adams asszonyosság mondja férjének, hogy »templomon kívül szentírásról beszélni istenkáromlás.« És ezt a dogmát a legjobb kereszténynek prédikálták, aki könyvben valaha előfordult. *Byron.*

106. verssz. »Üzték a horgász csöndes, dísztelen
Vérengzését is.«

Mint Virgil a földművelést, úgy énekelte meg Sir Isaak Walton a horgászást. Byron a horgászás ellen valóságos dühvel kél ki, és a legkegyetlenebb, leghidegebb, legszellemtelenebb sportnak titulálja.

110. verssz. »Egy Western urfi ma« stb.

Fielding »Tom Jones« című regényében szerepel; faragatlan, korlátolt, nagyokat ivó rókakergető; a régi angol vidéki nemes egyik típusa. Zsófiának hívják a regény hősnőjét.

*

A TIZENNEGYEDIK ÉNEKHEZ.

35. verssz. »Nem dárda, pajzs, de rókafark.«

Amelyik lovas legelső ér oda, ahol a hajtó cbek rókakomát megcsípik, annak jut diadalmi jelül a róka farka.

39. verssz. »Mint gyors Camilla, földet alig ér «

Camilla, Virgil egyik hősnője, akiről az udvarias római azt dalolja Éneisében, hogy léptei alatt a mező kalászhajlata nem hajoltak volna meg. Ugyanitt a *Bohero*: spanyol táncz, mely épp annyira kellemet, mint élénk mozgást követel.

40. verssz. » úgy tánczol, mint a Hóra
Guidó freskóján.«

Guidó Reni leghíresebb képe (tánczó Hórák a nap szekere körül) Rómában, a palazzo Rospigliosiban.

48. verssz. »Menj kávéházba s válaszs újakat.«

»Gondolom, Swift vagy Walpole Horácz leveleiben történik említés arról az úrról, aki hűtlenné vált barátja fölött kesergett és akit egy általános Pylades ezzel vigasztalt: »Ha elvesztek egy jó barátot, megyek a St.-James kávéházba és találok újat.« *Byron.*

59. verssz. »Bölcs Oxenstirnhöz utalok mindenkit.«

A híres kancellár fia valami diplomáciai misszióval lett volna megbízandó. A fiú (még naiv lévén s az államokat mozgató »tényezőket« szörnyű nagyra tartván) szerénykedve kételkedett abban: megbír-e felelni a fontos feladatnak? Ekkor a tapasztalt, bölcs kancellár mosolyogva jegyezte meg: »Nescis mi fili, quantula scientia gubernatur mundus.« Más följegyzés szerint így mondta volna: *parva sapientia regitur mundus*. De akár scientia, akár sapientia, tény az, hogy igazat mondott: a világot *kévés* bölcsesség kormányozza.

75. verssz. »Van egy virág: Henyélő szerelemnek« stb.

»Love in Idleness« a Szentivánéji álomban. Arany »éggő szerelem«-nek fordította, de nekem szószerint kellettennem, hogy a következő stanza pajkos elmélkedését reprodukálhassam. Ugyanitt: »Voilà la Pervenche!« (Itt az örökzöld!) idézet Rousseau »Vallomásai«-ból.

81. verssz. »Szerelmi bú emészthet osztrigát.«

Sheridan »Critic« című vígjátékából.

83. verssz. »Csak kéjlakát« stb.

IV. György Brightonban nagyszerű »mulató-kastély«-t építtetett, mely milliókba került. Az építés költségeit a parlamenttel szavaztatta meg magának.

102. verssz. »Hány sivatag, rettentő szakadék.«

Othello. (I. felv. III. jelenet.)

*

A TIZENÖTÖDIK ÉNEKHEZ.

»Don Juan« utolsó énekeit 1823-ban írta Byron, de csak 1824 márczius havában nyomatta ki, pár héttel halála előtt. Az, amit sokáig rebesgettek, hogy több kiadatlan ének maradt volna Guiccioli grófnő birtokában, alaptalannak bizonyult. Már azért sem lehetett igaz — jegyzi meg helyesen Gildemeister, akinek érdekes kommentárjaiból én is sokat átvettem — mert Byron, aki ritka őszinteséggel írt meg mindent, leveleiben egy szóval sem említi, hogy művét a XVI. éneken túl folytatta volna; és Moore Tamás sem tudott róla, pedig Byron nem titkolódzott előtte.

18. verssz. »Te legdicőbb« stb.

Mivel manapság kerülni kell a kétértelműséget, kimondom, hogy a »legdicőbb« alatt Krisztust értem. Ha Isten valaha emberré vagy ember Istenné lehetett, ő az volt mind a két alakban. En sohasem támadtam meg tanait, csakis azokat, akik éltek vagy visszaéltek vele.« *Byron.*

21. verssz. »Omnia vult belle« stb.

Martial epigrammja. Értelme : »Szépen akarsz mondani mindent ? Mondd néha jól, néha se így se úgy, mondd néha rosszul!«

35. verssz. »A házasságra »harmonista« Rapp« stb.

Ez a rendkívüli és virágzó amerikai német gyarmat nem zárja ki teljesen a házasságot, mint a quakerok, de korlátok közé szorítja a szülést. Évek sorára kiméri, hogy ennyi meg ennyi gyermek lesz születendő és ragaszkodik az »engedélyezett« számhoz. Emiatt azonban a gyermekek bizonyos időben (néha mind ugyanabban a hónapban) csapatostul jönnek a világra, olyanformán, mint a bárányok.

56. verssz. »Salt foglyokon Lucull triumph-palástja.«

Étel »à la Lucullus«. Ez a hős, aki meghódította Ázsiát, sokkal nagyobb hírességre tett szert azzal, hogy a cseresznyét legelőször ő hozta be Európába és még néhány fogás kitünő étek elnevezésével; és igazán kérdés: nem használt-e többet az emberiségnek (eltekintve a csömörtől) szakácművészetével, mint diadalaival? — *Byron.*

68. verssz. »Hatalmas étel a puits d'amour!«

»Petits puits d'amour garnis des confitures.« A legklasszikusabb mellékételek egyike. Lásd: Almanach des gourmands, Code gourmand, Le cuisinier royal stb. stb.

86. verssz. »... rám nézve ez a sine qua.«

Subauditur »non«; a rím kedvéért maradt el. — *Byron.*

87. verssz. »... mint lord Coke« stb.

Anglia legkiválóbb jogi tekintélye.

91. verssz. »Pedig mérsékelt presbyter levén.«

Presbyter: a skót államegyház tagja, higgadtan gondolkó, nyugodt, megfontolt embert, aki kerüli a szélsőségeket és gyűlöli a szekták disputáit. Byron anyja skót nő volt és ő maga is Aberdeenben részesült a nevelés első áldásaiban.

92. verssz. »Mint Eldoné bolond-bizottság élén.«

John Scott, Earl of Eldon 1801-től 1830-ig (csekély megszakítással) Anglia főkanszellárja. A főkanszellár egyúttal az országos főgyám s ennek révén tébolyodott egyének ügyében a legfelsőbb fórum.

96. verssz. » borongjak, mint Malmsbury bölese.«

Hobbes. — Kételkedett a saját lelkében, de félt a másokéitól.

*

A TIZENHATODIK ÉNEKHEZ.

5. verssz. »Monmouth Gottfridet és Turpint cizálja.«

Regés krónikák szerzői. — Monmouth Arthus király, Turpin Nagy Károly történetét írta meg, hihetetlen és csodálatos epizódokkal fűszerezve.

7. verssz. » Johnsonnal annyit mondok én.«

Johnson Sámuel, az angol nagy szótár szerzője, »Raffles« című regényében így nyilatkozik: »Az a hit, hogy elholtak lelkei visszajárnak, minden népnél és minden korban el volt terjedve és csak azért terjedhetett úgy el, mert igaz; azért hiszik, mert tapasztalták. Egyes csufondárosok kételkedése semmit sem ér az általános hiedelemmel szemben; és sokan, akik szájukkal tagadják, félelmükkel tesznek mellette bizonyosságot.«

10. verssz. »S nem tudni: kagyló vagy más nedv szinezte?«

Vita tárgya még most is: bíbor-csigából, kagylóból vagy alkörmösből készült-e a tyrusi bíbor? Söt színe fölött is vitáznak: egyik bíbornak, másik skárlátnak mondja; én semmit se mondok. — *Byron*.

27. verssz. »Egy cikket Tookról.«

Horne Tooke, lelkész és radikális író a múlt században. Sokan hitték, hogy a »Június« álnévvel közölt híres leveleknek ő a szerzője.

43. verssz. » rálépni Plátó
Kevélységére még több büszkeséggel.«

Gondolom lábszőnyeg volt, amire Diogenes e szavakat mondva taposott: »Igy tiprom meg Plato büszkeségét!« — »Még nagyobb büszkeséggel« felelt rá a másik. De mivel *szőnye-*

gek arra valók, hogy rájuk *tapossanak*, emlékezetem hihetőleg tévúton jár s talán valami ünnepi köntös, függöny, asztalterítő vagy egyéb drága és czinikusnak nem való szövet volt a megtaposott tárgy. — *Byron*.

50. verssz. »Látták a híres Bath Guide-det kezében« stb.

Afféle elegáns »fürdőkalauz«. — *Hayley* didaktikus költeményeket írt és ezelőtt 100 évvel »olvasott poétája« volt a magasabb köröknek. — »*Bouts rimés*«: rímeket írnak le és azokat ki kell tölteni, természetesen udvarias, bókoló tartalommal.

81. verssz. »Hát Tréfa Péter!«

Valószínűleg Sydney Smith, Byron korában a legélczesebb ember Angliában. Lelkész volt s hosszabb ideig élt mint esperesplébános a lincolnshire-i mocsaras vidéken, ahol jó humorából sokat veszített. A »Peter Plimley« álnévvel közölt »víg-leveleket« állítólag ő írta.

84. verssz. »Királyné meg koldus közt van különbség.«

Vonatkozás a tréfás angol nótára :

»Királyné meg koldus közt van különbség,
Megmondjam hogy mi ? Mert
Királyné nem tud úgy vígadni, mint én,
S úgy nem tud inni sert !«

A zárjelbe foglalt sorok a szerencsétlen Karolin királynéra vonatkoznak.

86. verssz. »Jó kedve bőjtben« stb.

»Sine Cerere et Baccho friget Venus.« A latin nyelv révén tudja minden gimnazista.

99. verssz. »Bús liquidum« stb.

Erről bőven szól a 12-ik ének utolsó jegyzete.

104. verssz. »De hogyha szól, bágyadt dicséret« stb.

Addisonról mondja Pope, hogy »bágyadt dicsérettel kárhoztat«.

109. verssz. »Venus genetrix!« stb.

». genetrix hominum, divumque voluptas
Alma Venus !« — (Lucretius. Lib. I.)

KÉPEK JEGYZÉKE.

I. KÖTET.

	Lap
Byron arc képe (a címlap előtt).	
Donna Inez	9
Donna Julia	24
Don Juan első álma	40
A hajótörés után	104
Don Juan és Hajdó	121
Zsóé	129
Hajdó a barlangban	144
Hajdó	201
Hajdó halála	216

II. KÖTET.

	Lap
Dudú	16
Katinka	80
Gulbeyáz	145
Katalin császné	177
Lady Pinchback	225
Aurora Raby	273
Fitz-Fulke hercegné	321

KÖNYV-IRÁSKÉP

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

